

Michal Charypar (ed.)

**Diplomatické přepisy pramenů
k edici Máchových Próz a deníků
v České knižnici
(pracovní materiály)**

klasická díla v textově spolehlivém vydání
Česká knižnice
www.kniznice.cz

Praha 2023

OBSAH

Vydavatelská poznámka	3
-----------------------	---

Diplomatické prepisy pramenů:

K = Klášter sázavský	5
K = Valdice	8
O6 = Cikáni	13
O15 = Deník mnichův	84
O15 = Rozbroj světů. Svět smyslný	85
O15 = Návrat	86
R5 = Pouť krkonošská	89
R10 = Viasil Viasilovič	95
R11 = Valdice	105
R12 = Pouť krkonošská	108
R17 = Karlův tejn	113
R18 = Přísaaha	117
R19 = Řeč	119
R20 = Obrazy ze života mého 1. Večer na Bezdězu	121
R21 = Cikáni (začátek)	125
R26 = Rozbroj světů. Svět zašlý	126
R26 = Vale láska ošemetná! (součást Marinky)	129
R27 = Valdek	130
R28 = Slavné ticho panovalo	132
R30 = Vpřevod	133
R55 = Deník na cestě do Itálie	134
R56 = Deník z roku 1835, verze A	147
R57 = Deník z roku 1835, verze B	157
S4 = Rozbroj světů. Svět zašlý, Svět smyslný	159
S4 = Návrat 1–3	163
T = Křivoklad	165
T = Obrazy ze života mého 2. Marinka	192
Úvod = Řeč, Dudák	205
Z = Doslov ke Křivokladu	208

Vydavatelská poznámka

V tomto souboru shrnujeme diplomatické přepisy pramenů, jež vznikly během přípravy nového čtenářského vydání *Próz a deníků* Karla Hynka Máchy ve [121. svazku](#) České knihovny (2023). Souběžně s touto knižní čtenářskou edicí tak zde digitálně zpřístupňujeme i zdrojové texty, z nichž byla uspořádána. Do souboru zahrnujeme pouze přepisy těch pramenů, jež posloužily jako výchozí pro vydání v 2. a 3. svazku *Spisů Karla Hynka Máchy* v Knihovně klasiků (*Prózy*, 1961; *Literární zápisníky. Deníky. Dopisy*, 1972), a mají tedy přímou vazbu i k nové edici. Jedná se o soubor pracovních materiálů, který sám nemá charakter kritické edice, avšak lze z něj vycházet při jakémkoli podrobnějším studiu Máchových textů. Jako celek je tedy určen především odborným uživatelům, věříme však, že může být užitečný i pro zájemce o Máchu a jeho dílo z řad širší veřejnosti. Ti z něj mohou přinejmenším získat podrobnou informaci o tom, z jak různorodých zdrojů bývá Mácha vydáván (autografy, opisy, tisky uveřejněné za jeho života i posmrtně), a z rukopisů představu o jeho autentickém jazyku.

V přítomném souboru nejsou obsaženy následující texty, jejichž diplomatické přepisy se staly už součástí ediční poznámky otištěné v ČK: *Sen* (*Zápisník*, str. 3–4), *Poutník* (*Zápisník*, str. 27), *Dosloví ke Křivokladu* (*Květy české* 1834), *Večer na Bezdězu* (*Květy české* 1834), *Plány ke Katovi* (in Karel Sabina: *Úvod povahopisný* 1845), *Plán k Povídce Valdice* (in Karel Sabina: *Úvod povahopisný – dodatky* b. d.).

Všechny typy oprav v netištěných pramenech registrujeme jednotným, maximálně zjednodušeným způsobem, jenž nicméně umožňuje identifikovat původní i výsledné znění textu: *roz<pr>hostivši se, t<am>en* (tj. *rozprostivši se* → *rozhostivši se*, *tam* → *ten*) apod. Nečitelný škrtnutý text v rozsahu nejméně jednoho slova uvádíme jako *<TEXT?>*. Kurzivu používáme pro záznam textu psaného jiným písmem než hlavní text (např. v rukopisech slovo zapsané latinkou v jinak kurentním textu, v tiscích zvýrazněný text, zápis mott či veršů v próze apod.) a pro nezbytně nutný ediční komentář k jednotlivým místům, jež vkládáme do hranatých závorek. Číslování stran, pokud je v prameni uvedeno, odstraňujeme. Vzhledem k často absentujícímu či povlovnému odrážení odstavců nelze na několika místech rozhodnout, zda je v prameni zaveden nový odstavec, nebo nikoliv (zejména se to týká rozsáhlého Schulzova opisu *Cikánů* O6). Text šifry v intimním deníku (R56, R57) přepisujeme

rovněž latinkou a vkládáme do hranatých závorek. V R20 (*Večer na Bezdězu*) nezachycujeme vrstvu rukopisných redakčních oprav.

Texty v souboru řadíme abecedně podle kódů, jež byly k jednotlivým pramenům přiřazeny v Knihovně klasiků (K = 2. svazek *Spisů Karla Hynka Máchy* u I. L. Kobera 1861, O, S = opisy cizí rukou, R = rukopisy K. H. Máchy, T = tisky v *Květech českých*, Úvod = Sabinův *Úvod povahopisný*, Z = autograf Máchova *Zápisníku*). Podrobnější popisy jednotlivých pramenů uživatel nalezne v komentářích k 2. a 3. svazku Máchových *Spisů* v Knihovně klasiků a v ediční poznámce v příslušném svazku [České knihnice](#).

Za podrobnou kontrolu našeho přepisu O6 děkujeme Nikole Jansové a Pavlíně Kašparové z pražské Filozofické fakulty.

M. Ch.

10. června 2023

Česká knihnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

K = Klášter sázavský

Klášter Sázavský.

Hory velebné! odvěčná jak hrdě zdviháte čela k zamračenému nebi; neskonalé jsou dny pobytu vašeho! – Zčeřená řeka líbá patu vaši – mnoho-li vln již přenesla úskalí vašeho lůnem?! – Kolikráte klesli lesové – roucho vaše – pod ranami obyvatelů vašich? A ti, o nichž hlásati bude pověst má, a kteréžto druhy bydleli mezi vámi, kam zašli? V prach – v prach proměnění jsou, vichřice jimi pohrává po tváři země! –

Po obou březích slavné Sázavy stojí hustě porostlé hory, nešíroky tvořící dol. Po pravém břehu – právě při řece – jest klášter Sázavský, kolem něho se zahýbá řeka a ze dvou stran zhlížejí se stěny klášterní v tichém toku.

Krásný večer vzešel nad dolem tímto, bylo to na konec července roku 1108. Růžové červánky planuly nad západními horami, a zhlížejíce se spolu s právě rozžehlou zvířetnicí v zrcadelném toku, rudě barvily tiché zdi klášterní i vysoko strmící věž a gotického kostela šeré stěny, kterýchžto obraz taktéž hluboko stopen byl v jasných Sázavy vodách. Za klášterem vzhůru po horách táhly se temnomodré lesy, až tam, kde na temeně jejich nejvyšším jednotlivé černé jedle strměly při obzoru růžového nebe. Po levém břehu – právě proti klášteru – něco vyšší vystoupala temně porostlá hora, a v stínu jejím vedla po nižším kopci nad samou řekou úzká, šípkovými keři zarostlá pěšina vzhůru na temeno hory k osamělému kříži, pod nímžto na dvě se rozdělivši v levo do dalekých – nepřehledných padala lesů, v pravo po temenu hory ustavičně nad řekou vedla přes Hrádek ku hradu Dubu.

Hlubokým tichem večerního dolu ploula libá vůně votavy z pobřežných lučin, jednotliví z různých stran přicházeli mniši po břehu Sázavském a zmizeli ve branách klášterních. Konečně nikdo nešel; – víc a víc se šerilo, a poslední se zhlížely požáry ve vysokých úzkých oknech kostela i v uzounkých okénkách tichých cellí mnichů. Lehké modravé stíny poletovaly nad temnými lesy a jen vrcholky hor ve mdlém růžovém lesku se skvěly, hlubší a hlubší rozkládalo se ticho nad divokrásnou krajinou, a slavná letní noc rozněcovala zponenáhla své hvězdy po rozsáhlém temně modrém nebi.

Teď ještě jeden z hlubokých lesů vycházel mnich. Šedá brada jeho, po černém oděvu řeholním plynoucí, jevila vysoké stáří; shrbený o sukovitou hůl se podepíraje přicházel krokem

zdlouhavým po pěšině, která po temenu protějšší hory právě nad řekou vedla k osamělému kříži. Dostoupiv nejvyššího pahorku hory této, na němžto vyvýšeno bylo dřevo spásy, zaslechl k modlitbě zvučí hlas klášterního zvonku. Nepohnut zůstal státi, a upustiv podporu svou i sepjav třesoucí se ruce, hlasitě se modlil modlitbu Páně.

Umlkl opět zvonek klášterní; velebný stařec domodliv se pozvedl sukovitou hůl, a stoje i žehnaje na vše strany před sebou ležící zemi, hleděl smutně přes rozsáhlé daleké hory, až tam, kde v rozlehlých rovinách mdle se bělaly dřímající vsi daleko – daleko za lesy vzdálenými.

„Dobrou noc, vlasti má!“ přál stařec hlasem srdečným, a zdlouhavým krokem bral se s kopce dolů po pěšině mezi keři šípkovými k Sázavskému břehu.

Časem celý skrytý zmizel mezi křovinami ve hluboké stezce, časem zase volný průhled maje pohlížel na tichý před sebou důl.

Tak přišel k břehu, a na malém, z několika silných dřev svázaném vorku přeplaviv se přes řeku, vešel ve brány kláštera, a celá krajina stála bez znamení života v okršku svém.

Tak zůstalo asi půl hodiny, a hrůzoslavné ticho dřímalo nade hvozdy hor dol broubících, jen časem přerýváno smutnodutým voláním budícího se ptactva nočního.

Tak jemný byl pohled na krajinu tuto, tak tklivý cit zmocnil by se srdce osamělého poutníka, kdyby s pahorku pod křížem protějšší hory byl patřil přes daleké hvozdy v roviny vzdálené, aneb v tichý důl a v míhavé světlo dolem valící se řeky, žeby horké slzy prolévaje nevěděl co mu úzí nádra sevřená a co nutí zraky jeho k pláči. Kdo vysvětlí hluboký tento bol, probuzený pozdním večerem v srdci lidském, kdy osamělý opozdil se člověk ve krajině krásné? Jest to touha ve kraje, kde se rodí světlo? aneb v kraje, kde světlo umírá? – Touha, o které Byron psal v následující smysl:

„Kdo obrátil kdy k nebi zhůru hled,
I nevrátil se smuten k zemi zpět? –
Nepřál si perutí, by rychlý let
Jej nesl tam u věčna světla svět?“

Či jest to myšlénka, že i nás po strastiplné pouti hluboké to ticho pojme ve klín svůj, že i nám hlubší nastává noc, nežli teď se blíží nade krásnou zemí? – Jest to žel vědomí, že přijde opět, že se vrátí krásný večer ten nad krajinou krásnou, a bude čas, kde jej oko naše více neuhlídá? – Jsou to slze smutku, že i tato krása pomíjející jest životu našemu? – Kdo odpoví na otázky tyto?

Dávno – dávno již přestalo bít srdce mnohé, v němž jednou aspoň byl se rozhostil tento

cit; dávno – dávno obrácena v prach jsou nádra, jež byl úžil smutek takový: – na otázky tyto však ještě nikdo neodpověděl. Takovýto snad též byl cit, který teď se obrazil v oku – –; však málem bych byl opominul na jeviště děje našeho uvésti člověka, o jehožto citech již již chtěl jsem psáti.

Jak již tedy praveno, uplynulo asi půl hodiny od toho času, co byl šedý mnich zmizel ve branách klášterních; jasně již sem tam míhaly se hvězdy po hlubokém modrošerém nebi a plačící paprsek jejich poletoval po dalekých lesích i po nízkém hustém křoví pobřežních strání. Jediný široký temnorudý pruh červenal se nade dolem na západním nebi, a – tak se u míhavém světle tom zdálo – nesmírně vysoký klášter i kostel gotický strměly v jeho záři plamennou.

Po třetí a naposled teď zazněl zvonek s vížky kostelní, v rozléhajícím se jeho stříbrozvuk mísil se trudný, jednozvuký pískot zpěvů přednočních, a pak umíral nad rozlehlými hvozdy.

Okolo hustého křoví na břehu Sázavy, právě kde se řeka ku klášteru zahýbá a odkud po prvé rovná je vyhlídka na dlouhý dol Sázavský, ploul malý člun po hladkém tajemnoskvělém toku tiché řeky; v předu jeho s rukama sepjatýma klečel šedý stařec hlavu maje odkrytou, šedivé dlouhé kadeře ležely jednotlivě na šíji jeho a jen některá z nich visela skloněna na sepjaté ruce hlavy k nedlouhé šedivé bradě, a ani nejlehčí větříček nehýbal jimi; nad lůnem řeky vanul jen zvonku zvuk.

Velebná byla starce tvář; kdoby však u světle něco pozorněji byl si povšimnul obličeje jeho, bylby spatřil hluboký v očích zármutek, a na vysokém vráskovitém čele paměť a vědomí mnohých a těžkých utrpení. Teď sice v celé jeho tvářnosti jevila se hluboká pokora a odevzdání, jindy však – ač ne často – jakoby blesk přelétl – prozrazoval obličej jeho jiné city. Pevně se sevřeli v okamžicích takových rtové jeho, náramnou jevíce přísnost, více ještě svařtilo se čelo, v pozvednutých očích planul hrdý oheň a celá postava hrději vypnutá pravila jej něčím jiným býti, nežli prozrazoval nynější sprostý, ač čistý oděv.

Nebyly však časté takové výjevy, obyčejně s šíjí skloněnou a ač zamračen přece s výrazem oddanosti v osud svůj stával stařec, a zdálo se, že těžce nese života svého břímě.

Oděv jeho byl hnědobarevná kazajka, takové též po kolena dosahující spodky a rohaté střevíce; čepice z medvědí kůže ležela u kolenou klečícího. Podoben byl rybáři vracujícímu se z lovu, aneb spíše teprv na lov vyjíždějícímu; tak i loďka rybářskou se zdála, ač v ní žádných rybářských nástrojů a potřeb nebylo.

Klečel v předu malé této loďky hlavu šedou na sepjaté ruce maje skloněnou; hlasitě se modlil při zvuku večerního zvonku, a sklopené oči jeho patřily v temný řeky klín k obrazu zvířetnice, která z temnomodrého shlížejeíc nebe ustavičně před člunem plouti se zdála.

K = Valdice

Valdice.

Wenn der Sterbende schon in jene finstere Wüste allein hingelegt ist, um welche die Lebendigen ferne am Horizont wie tiefe Wölkchen, wie eingesunkene Lichter stehen, und er in der Wüste einsam lebt und stirbt: dann erfahren wir nichts von seinen letzten Gedanken und Erscheinungen. Aber die Poesie zieht wie ein weisser Strahl in die tiefe Wüste, und wir sehen in die letzte Stunde des Einsamen hinein.

Jean Paul.

Na obzoru rozlehlé roviny, poslední za Jičínem před horami Krkonošskými, vylézal pod Kumburkem nevelký vojenský zástup bojovníků rozličného druhu, jakýchžto se v poslední polovici třicetileté války nemalé množství – jak císařských tak švédských – po Čechách toulalo a původem bylo nesčíslných menších šarvátek. U vycházejícím slunci se lesknoucí zbraň vystupovala buď nad pahorky zástup obkličujících, buď se skrývala za nimi, jakž buď po kopci neb dolinou se blížil. Posléze dostoupil roviny; byl to zástup císařských.

Nejpředněji jel císařský podplukovník. Celý jeho spodní šat byl ze žlutě vydělaných jelenic šitý a černě vyložený. Žádná obyčejná kulka švédské střelby nebyla s to, aby brnění jeho prorazila, což mnohý důlek na kyrysu jeho dokazoval. Ocelová přilbice měla hledí, které buď zdvihnouti buď spustiti se mohlo, a ocelový široký obojek na krk. Stehna i ramena krylo též ocelové odění, a ruce chráněny byly rukavicemi z článkovitého mosazu, u vnitř koží vykládanými; na nohou pak měl vysoké, pevné, svrchu po kraji přehnuté boty. Sedlo bylo vysoké, a i uzdy byly tenkým ohebným železem pobity. Meč jeho byl dlouhý, rovný a širokou rukovětí opatřený, a v sedlu byly z každé strany dvě veliké pistole s německými zámky.

Perami na přilbici, řetězem na prsou a širokou, s pravého ramena k levému boku převázanou páskou červené barvy rozeznával se od následujících ho asi dvanácti kyrysníků. Za těmi jeli čtyři karabinníci, lehčeji oněch odění, každý karabinou, dvěma pistolemi a kordem ozbrojeni, a tudy více ku střelbě potřební, nežli k blízkému se s nepřítelem setkání. Pěší střelci a kopiníci šli za jezdci. Odění byli kopiníci ocelovými náprsníky a železnými, břicho

objímajícími pruhy; na hlavách měli přilbice bez hledí, po straně dlouhý kord a v ruce patnáct i osmnáct střevíců dlouhá kopí s ostrou špicí nahoře; a nebo nesli kratší, nahoře podivně utvořené, pobité dřevce, které halapartnou nazývali.

Střelci byli oblečeni v krátké kazajky se širokými rukávy a široké krátké spodky. Nové pláště, které teď právě počínali nositi, byly přes ramena převázány; na hlavách pak měli klobouky nahoře užší než dole, s úzkou svislou střechou a u vnitř ocelí opatřené. Zbroj neměli žádnou; zbraň jejich byla krátká zkrivená šavle a pět střevíců dlouhá musketa, tak těžká, že ji při střelení o dřevěné vidlice museli opírat. Vidlice a luntky, kterými se pro nedostatek zámků u muskety muselo vypalovati, naloženy byly na několika koních, na konci zástupu vedených; pročež se dá lehce pomyslet, jak zdlouha takovýto zástup musel cestovati, a jakých příprav to stálo, nežli se i ten nejmenší boj mohl začít.

Naposledy vylezlo hejno lehce oděných, karabinou a širokou šavlí ozbrojených Chorvátů, kteří v bitvách tu samu službu jako nynější myslivci konajíce, nejvíce rozptýlení a v největším nepořádku bojovali.

Dostoupivše roviny zůstali státi, a setník Chorvátů, vysoký, silný mladík, přistoupil k podplukovníku.

„Tamto jsou Valdice,“ pravil nataženou rukou k polední straně ukazuje, „a vy jste mi slíbil, že mi bude povoleno tam se stavěti a zdržeti.“

„Ano,“ odpovídal podplukovník; „rozmyslil jsem se ale, nepůjdete sám. Vezměte své Chorváty s sebou, zdržte se – jak jste žádal – čtyři neb pět dní, a pátrejte zatím pilně v okolí. Pak táhněte k západu, a písečnými doly pod Troskami a hrubou skalou stíhejte zástupy nepřátelské; k tomu se sbor váš nejlépe hodí. Já mezi tím časem zatočím se k východu, a po sedmi dnech sejdem se v Mladé Boleslavi. Rozuměl jste?“

Setník se uklonil.

„Mějte se dobře,“ pozdravoval podplukovník a táhl se svým sborem dále k východu.

Chorvátům opakoval setník vůli podplukovníkovu, a dal jim – dlouhou noční cestou unaveným – povolení k odpočnutí; oni pak s hlasitým plesáním poručení jeho přijavše, umístili se ve vysoké trávě, kolem malého pahorku, který právě na obrubě rozlehlé roviny ležel, v rovné linii se vsí Radimí a vycházejícím sluncem. Setník pak sám vystoupiv na pahorek a na prsou založiv ruce, hleděl smutně v rozmanitou krajinu.

Tesklivé muselo to býti upamatování, které bylo s to, aby tak hluboký smutek uvedlo v tak jaré srdce a takový zármutku výraz v tak květoucí tvář.

Byl silný vysoký mladík – jak jsem již pravil – setník ten; zbroj jeho byl pouze ocelový náprsník přes žlutý oděv, zbraň dlouhá skřivená šavle a dvě pistole za černým pasem, ozdoby

jeho zlatý na prsou řetěz, červená, s pravého ramena k levému boku převázaná páska, a dvě dlouhá péra na širokém klobouku, jedno bílé, druhé červené barvy.

Chorváci se s hlučnou radostí rozhostili pod pahorkem ve trávu, šaškující jednali někteří mezi sebou o rozdělení a vyměnění společně dobytého zboží, jiní přikryvše obličej širokými klobouky pevně usnuli – byl sbor ten asi sto mužů silný – a setník stál sám jediný smutný na pahorku nad nimi. Sotva vyšlého slunce rudá zář opírala se o vysokou jeho postavu, ranní větřík mu pohrával s dlouhými kadeřemi, jež po náprsníku a po zádech mu poletovaly, a s perama na širokém klobouku; temné oko jeho rozhlíželo se tesklivě po daleké jitřní krajině.

Rozmanitost byla hlavní vnaudou krajiny této; milostná spanilost a vážná velebnost byly v ní spojeny jako v obličejí jarého jinocha, který teď zasmutnělý hleděl v ni. Za ním na půlnoc a v levo k východu ležely v dálce u velikém půlkruhu hory Krkonošské, a temnomodré stín střídaly se po velebných stupních těchto s rudožhavým světlem prvního slunce. Po pravé straně setníka stínily – z temných vystupující dolů – temné kopce Kumburk a Bradlec se svými hrady, a za nimi, vysoko nad ně strměla krásná hora Tábor. Z hluboké nížiny táhla se zpovalna vzhůru až k své ohromné výši, a na jejím daleko táhlém hřbetě střídaly se od paty až ku polovici její výše zelená pastviště se zlatem v dlouhých polích dozrávajících obilí; od polovice však byla rozlehlá pole lemována temnými lesy. Sem tam se míhaly v ranní záři jednotlivé dvory a jiná stavení – buď v úrodné planině, buď ve stínu temnozelených lesů umístěná. Po její hořejší, o něco příkřejší polovici modraly se husté mladé lesy, a v příkrém čele hory vystupovaly místy šedé skaliny z temného houští, až na nejvyšším temenu se jí bělal málo rozeznáný kostel na obzoru rudého nebe co bílá skalina strmící na krvavém moři. Právě před setníkem, v polední stranu obráceným, byla daleká rovina, po nížto se úrodná pole s květučnými lučinami střídala; na obzoru jejím stál chlum Veliš, korunovaný zdi starého hradu, a o něco blíže strměl holý kopec Zebín. Tak byla tato rozkošná krajina kol a kolem uzavřena, po níž teď smutné oko jinocha se ohlíželo.

Ačkoliv cit pohledem v krásnou krajinu, obzvláště v čase dozrávajících obilí zbuzený, nikdy není pouze radostný, jakož vůbec žádný z citů lidských není čistý a bez přimíšení jiného, prvnímu odporného citu, žádná z vášní lidských bez přimíšení jiné, první protivné vášně; ačkoliv při pohledu tomto vezdy jakási neznámá touha, neurčitá tesklivost a tajný smutek se mísí v radost z krásné krajiny: přece se zdála truchlivost mladého setníka ještě jiné míti příčiny, neboť oko jeho se zvláštním výrazem několikrát utkvělo na červených střechách kartauzu Valdického, který blíže pod kopcem Zebínským vyhlížel ze stínu ovocného stromoví nad vysoké, kartauz obepínající zdi. Truchlivě ležel rudý paprsek sotva vyšlého slunce na střechách těchto a nad celou rovinou vůkol nich.

Podplukovníkův zástup bylo ještě viděti v dolínách daleko pode vsí Radimí, po chvíli pěší střelce a kopiníky, až v záhybu dolu zmizel celý zástup do hustého lesa na pěšině ku hradu Pecce.

Hlas zvonku s vížky Valdické obrážel se o holý Zebín, smutný zpěv zavzněl v uchu setníkůvě, čině ho pozorna na nějaký sbor lidí, daleko v rovině mezi poli a lučinami pěšinou ku klášteru kartuzianů se beroucí.

Byl to průvod pohřební; bílé šaty dívek malou rakev nesoucích míhaly se zelenými lučinami, a černé korouhvičky vály nad nimi co dvě přeletujících havranů. Temněji a temněji zněl zpěv jejich, až posléze umkl, a celý průvod zmizel ve vchodu klášterním.

Dlouho tak stál mladý setník, u hlubokém – zdálo se – zapomenutí, maje oči upřeny na osamělé před sebou střechy, co zatím ostatní zástup kolem pahorku rozhostěný vždy veseleji si počínal. Když pak již i zvonek klášterní byl umkl, a hluboké slavné ticho se rozložilo nade půvabnou krajinou, setník sestoupiv s pahorku poroučel přichystati se k odchodu. Hlučně se vzchopili Chorvátí, a asi po půl hodině byli již u Valdic.

Nežli setník lid svůj ve vůkolní chalupy rozdělil a některé z nich vyslal na zvědy pod zříceniny Trosek, jejichžto dvě věže v dálce na vysokých rozdělených skalínách co jelení parohy se zdvihaly: byla již jedenáctá hodina a znova zazněl zvonek s vížky klášterní. Ještě jednou napomenuv Chorváty k pokoji a pozor, odcházel setník, a brzo vešel vysokými vraty, nad nimiž spojené C a W v kameně bylo vytesáno, u veliké klášterní nádvoří.

Po každé straně u vnitř dvoru stála studně. Naproti vratům celou délkou dvoru bylo průčelí kartauzu. U prostřed byl kostel, do něhož několik stupňů zvýší velké dvěře vedly; po obou stranách v souměru byl zavřený vchod do vnitř kláštera. Na stupněch kostela seděly ženské atd.

Úzkými vraty na pravém úhlu na zad dvora vkročil poutník v jiný malý dvůr a po zelené pažitě vzhůru přistoupil ke zídce přes dva lokte vysoké, přes kterou bylo viděti na malý hřbitov a přes něj na cestu ku Praze. Celý hřbitov podobal se rozkošné zahrádce. Kolem zdi pnulo se bezové křoví, každý hrob byl obložen zelenajícím se drnem a posázen květinami počasí toho. Z růžových a jiných křovisek vyhlídal na každém hrobu černý křížek a mezi rovy se křížily stezky pískem posypané. Na zad hřbitova byl malý domek, byt hrobníkův; kolem nízkých oken a pod nimi okolo sedadel z drnu udělaných vinulo se vinné réví až po střechu, na které dvě hrdliček cukrovalo.

Bylo k jedenácté hodině a náramné parno. Hluboké ticho panovalo kolem, jen některá moucha bzučela po klesajících vedrem, ráno však pilně zalitých květinách. Jen časem zazněl pohřební z kostela zpěv a ze vzdálených lesíků volala kukačka.

Jinoch, opřev se lokty o nízkou zeď, pozoroval hrobníka hrob kopajícího. Byl to šedivý

shrbený stařec. Bílé vlasy mísily se v dlouhou šedivou bradu; oblek jeho byl černá vesta, takové spodky i punčochy, a bílá rozevřená košile. Šedivá kazajka a kulatý klobouk ležely na nejbližším rovcí. Ač pro vysoké stáří velmi slabý se zdál, pracoval přece pilně a velmi pozorně lesknoucím se rýčem. Vstoupiv do vykopané jámy, nahrabanou hlínu stranou vyhazoval; po chvíli opět vylezl a úzkostlivě se všech stran vyměřoval hrob, zdali všude stejně široký a dlouhý jest; pak kopal dále.

Chvíli pokopav, jako dříve vstoupil v jámu, potom zase vyměřoval šířku a délku; a to tak pořáde, až posléze šnůrkou, na jejížto jednom konci olůvko zavěseno bylo, hloubku jámy vážil.

Opět opravoval, a hladil a měřil i vážil, až hrob všude stejně dlouhý, široký, hluboký a hladký byl. Pak srovnával vyházenou hlínu, vyhrabané kosti vybíraje a skládaje v podlouhlou hromadu, kterou posléze přihladiv ostrou lopatou pro okrasu lemoval a drnem přiohroubil. To vše s takou pilností a úzkostlivostí, a jak se podobalo, i s potěšením činil.

„Pomáhej Pán Bůh!“ praví jinoch.

„Dejž to Pán Bůh,“ odvece stařec.

CIKÁNI

od

K. H. MÁCHY.

V Praze 1851.

Dalekát' cesta má –

Marné volání! –

Wieść jedna tylko czasem w dalekiej krainie,
Jak strumyka semer zimny w ustach zimnych plynie,
Że kiedyś – przybył zdala – – – młodzieniec.

Stefan Garczyński.

1.

Oh! może się przenosząc w odleglejsze wieki,
Świetniejsze okolice, kraj sławny, daleki,
Nad brzegami Jordanu, pod palmy drzewiną,
Usiadłby zamyślony z hebrajską rodziną.

O, nie – przeszłych już zgryzot nie widać tam wojny,
Tylko znikłej nadziei grobowiec spokojny,
Tylko się (ł)lampa szczęścia w jej oczach paliła,
I zgasła, – i swym dymem całą twarz zaćmiła.

Maria przez Malczeskiego.

Tichá krajino! jak často vábila mne samota tvá v stíny své, aby pobouřenému srdci poklid se navrátil! Jak často vrátilo ticho tvé, roz(pr)hostivši se v duši moji, zrakům mým ztracený mír!?! – Ted' však – přišedšimu v porostlé skály tvé – propastí se mi zdáš; strašné myšlénky budíš v nepokojné mysli, hrůzné mi na pamět uvádíš pověsti, a již nikdy neuvedeš pokoj v prsa

má. – Bloudím opět skalami tvými, bledý měsíc vyšel nade temnem černých jedlí a mrtvé zraky jeho poklidně hledí v osamělého tvář – a předce hluboký smutek ouží ňadra má, předce hluboký poklid časů předešlých ach nikdy již se nenavrátil. Tak v rozplakaném jitru chladná mlha doléhá na skalnaté prsa strání tvých. A předešlý čas, zbloudilý co paprsek hvězdy vzdálené, někde jen přichází v zraky ducha mého; jasné jest světlo jeho – leč nezahřívá.

U prostřed urodné roviny leží hluboké, ouzké, na mnoho však mil (ouzk) dlouhé údolí. Cestující rozlehlou rovinou nenaděje se před sebou ležícího dolu; až najednou přišed na okraj jeho a uleknutý zastaviv kroky, jakby náhle se před ním rozstoupila země, hluboko pod sebou uhlídá vrcholky temných jedlí a sem tam mezi skalami rozstavených chatrčí. Po obou sice stranách údolí toho strmí vysoké skály, leč nic méně jsou si obě strany velmi nepodobné.

Po levé straně stojí již od vchodu vysoká a příkrá pisečná skalina. Mnohý dešť ji rozemlel v rozličné podoby zvířat podivných i zpitvořilých postav lidských, které hustě a v nesčíslném množství po skalnaté stěně buď lézti, buď z ní vyhlížeti se zdají, dutýma za putujícím tudy se dívající očima. Při skalině, po vystupcích i rozsedlinách jejich zastínují vysoké jedle a borovice tyto, často hrůzné hříčky přírody, místami jenom zdola povolující oku pocestného volný průhled na tuto bělopožloutlou vysokou zeď.

Po pravé straně od východu k západu, dol(ů)u se táhnoucího pisečná skála jest v mnohé kusy nestejně šířky rozervána, a výš a výše po sobě nad údolí vystupujíc ohromné tvoří sem tam rozvalené stupně. Husté křoví obrostá tyto vysoko nad ně strmící veliké kameny a celá ta strana jest podobna pustému městu východních krajin, na jehožto rovných, mechem porostlých střechách požloutlé břízy sklánějí plačící větve, v jehožto ulicích nízké, husté křoví zakrývá ouzký průchod ve stavení pusté, teď jen plachým liškám za obydlí sloužící.

Sem tam vystupuje některý kámen, jakoby štíhlá vížka strměla nad ploché střechy, a dešť i jiné nehody, aby dokonaly klam ten, vytvořila uzounká okna. Některé chaloupky, jestli se těch asi šest neb sedm chatrčí tak nazývati může, opírají se po různu o tyto po strání hustě se nacházející kameny; a mnohá z těch chatrčí jen přední stranu má z netesaných trámů zbitou, ostatní díl její jest vnitřek dutého kamenu. Ouzká pěšinka vede mezi rozsedlinami skal a hustým křovím od jedné chatrče k druhé, až dolů do oudolí k ouzkému sice, dlouhému ale a hlubokému jezeru, na jehožto modravé hladině vodní lilie rozkládají své široké, temnozelené listí, a bledé jejich květy plynou co stříbrné korunky nad temným zrcadlem vod. Jestliže, jak mnozí učenci jistí, vpradavných časích celá země Česká jen jedině veliké jezero byla: tedy jest toto malý pozůstatek z oné nesmírné vodní hladiny, a ploché, ouzké břehy jeho jsou z obou stran veliké stupně písčité skaliny, která, kdo ví jak daleko se stáplí v prohlubeň vodní; neb dle ujišťování tamnějších obyvatelův ještě žádný nenalezl dna ve vodě této.

Při jezeru tomto, na výtoku malého potoka stojí mlýnec, kteréhož jednozvučné klepání v spolku se šustem a hvizdem přelétajícího ptactva působí, že tato samota ještě pustější, mrtvo krajiny této ještě hrůzněji se zdá. Časem jen pronikne nápěv neviditelným pastevcem pronesené národní písně, a jakoby potěšena z toho krajina kolikráte po sobě si opětuje zpěv jeho temným – temnějším ohlasem.

Asi šest se(s)t kroků vzdál od vchodu – kde malý potok hustými olšinami zastíněný v malém vodospádu hlučněji hovoří s rodnou jemu krajinou – rozstoupí se oudolí po levé straně v jiný širší sice, ale krátký jenom dol. U prostřed něho stojí vysoká hustě porostlá skála, korunovaná zříceninami starého hradu; mnohem však vyšší ji obklíčující skalnaté stěny dolu toho, tak že ani vysoká jednotlivá věž zříceného hradu nepřenikne vrcholky jedlí broubicích po hoře ohromné tyto zdě.

Stavba hradu toho, a obzvláště kulaté věže, jest zcela přiměřena rozmnožení tichou hrůznost krajiny. Bleděžlutá, jako skála, základ její zdá se z jediného kusu pozůstávati. Zeď její náramné je tloušky, a až ku špičaté taktéž přízloutlé kamené střeše, ani jediného okénka nemá. Zcela jest neproměnná, hladká, a drobné ozdoby, jako hříčky na krku velikána, pod pří(š)strěm jejím umí(š)stěné, činí, že hrůzná její síla tím strašněji doléhá na zbloudilého, zadivěného poutníka. Na něco širším přístřeší se chvěje mladá bříza, ba přiléhajíc k špičaté nevysoké střeše, ba od ní na dol se kloníc, co jednotlivé péro za kloboukem loupežníka.

Pod hradem tímto na vchodu tohoto druhého dolu stojí blízko nad potokem malá chaloupka, zcela obyčejné tam obvyklé chudobné stavby. Jako ostatní chatrče po kopci druhé strany jest i ona o skalinu svým zadním dílem opřena, a jen tím od nich se l(i)íší, že přední její stranu po ní rozvedené reví vinné širokými listy příkrývá. Před ní jest malá čtverhranná zahrádka, v kteréž dvě na drnu vyvýšené kamené tabule, obklíčené drnovými sedadly, jakož i nade dveřmi se houpající chvůj praví chalupu tuto býti jediným hostincem této krajiny.

Jednoho večera viděli pastevci, po protějším kopci mezi nízkým křovím stáda svá k domovu ženouce, tři osoby v této zahrádce se míhati, a právě tím večerem počíná příběh, který jsem v té samé zahrádce slyšel vypravovati.

Obyvatel chalupy této se svou dcerou a každodenní jejich host byly, jakž pastevci snadno uhodli, tři osoby nacházející se v židové zahrádce, jakž zahrádku tuto tamnější sousedé nazývali.

První byl vysoký sedmdesátiletý stárec, věrný syn kmene Israhelského. Trošku nachylený přecházel volným krokem malou zahrádku od jednoho konce k druhému. Sametové černé až po kolena dosahující spodky se stříbrnými přaskami a podobná vesta s velkými stříbrnými knoflíky, jakož i stříbrné přesky na lesknoucích se střevicích, jevily, že nepanuje zde chudoba

jako v ostatních chalupách. Taktéž i čisté bílé punčochy, bílé rukavy tenké košile a bílý při krku límec ne sice nezvyklou národu jeho čistotu, nýbrž více, že den sobotní jest prozrazovaly, neb v jiné dn(y)i kryval ohebnou ač sestaralou postavu velmi oškubaný i ušpiněný přičervenalý kabát. Dlouhá, bílá, dnes uspořádaná až po pás dosahující brada jevila jediné jeho vysoké stáří, a malá čepička z černého aksamitu kryla hlavu, kterou řídké šediny před večerním větrem dostatečně hájiti nemohly. Jindy obratný a ziskuchtivý obíhal, obsluhoval aneb za stolem seděl s hostmi svými; dnes však velebnou tvář časem k nebi obraceje, časem k zemi skloňuje přecházel a z pohybování jeho bylo souditi, že zvyklé modlitby odříkává.

Při chaloupce v malé besídce seděla dceř jeho Lea. Fantastycky spíše než přiměřeně oděná, vysoká, štíhlá postava. Bílý, řásný šat až přes bosé nohy dosahující byl přepjatý černým, stříbrem protkávaným páskem. Hlavu měla vysokým, tureckým šátkem ovinutou; na způsob ženštin svého národa, bydlících v krajinách východních, a husté černé kadeře padaly pod okrytem tímto kolem bledé, krásné tváře na bílou šiji. Jasně zářily veliké černé oči upřené do neskončené dálky; však nepohnutý její hled do pustého modra a podivný význam obličeje srovnaný s oblekem jejím – a snadno bylo uhodnouti, že na rozumu pomatena jest. Ruce její hrály si nevědomky s nějakým kvítkem, roztrhující listy jeho.

Třetí osoba, každodenní host v hospůdce této, byl starý vysloužilce, slynoucí v končinách těchto jakožto nejlepší vypravovatel. Jestli se kdy oudolím modrý kabát s červenými výložky zablysknul: tedy jistě to byl on, a děti mu z chaloupek vstříc vybýhaly, žádající ho, by jim něco vypravoval. A on jim toho nikdy neodepřel, nýbrž nakroutiv si dlouhé vousy, a na zemi se mezi ně usadiv, dlouhé pověsti vypravoval, třeba i něco pilně na práci bylo. – Mimo to měl ještě jiný výnosnější ouřad, totiž na zámku, nedaleko přede vchodem do údolí nedávno vystaveném. Tam musil každodenně pánovi a ouředníkům šaty čistiti; – za to, a že s pánem již co vojenský služebník v bitvách býval, měl na zámku svobodný byt, a mimo to ještě měsíčně něco peněz. Ty však mu nikdy nestačily; neb jak mile je na konci měsíce obdržel, musil je hned starému židovi za dluhy odevzdati, kterého každodenně za příčinou několika skleniček kořalky navštěvoval. Dříve byl také poslem na zámku; ježto se ho ale žádný nemohl zpět dočekati, jestli že kamsi poslaného děti napadly, žádající o nějaký příběh: tedy jest mu poslovský ouřad odejmut, a služba jeho, dle jeho vlastního významu, o několik skleniček snížena. Jistě že by byl tu tak samotný neseděl na drnovém sedadle za kamenou tabulí, kdyby děti tak pozdě na večer přísným rozkazem rodičů a strachem před obludami, které dle vypravování jeho v noci po údolí se toulaly, doma drženy nebyly.

Poněvadž ho tedy zde žádný neposlouchal, vypravoval sám sobě celou Francouzskou válku, a sice jak obyčejně velmi hlučně, a tak, že vždy po několika slovích ukrutná lež

následovala, kterou každý hned za lež uznati musil. Lh(á)aní tak mu již bylo silným zvykem, že nemaje komu jinému sám sobě musil lháti. Časem hlavou i rukou pohyboval, jakoby se tomu všemu náramně divil, a někdy se uprostřed vypravování zastaviv, kořalkou hřtán propláchnul, a jednotlivé „aj, aj“ vyklouzlo z dlouhými vousy přikrytých úst. Mezi tím se ustavičně ohlížel po oudolích, které odsud daleko se mohlo přehlednouti. – Slunce již dávno zašlo a jednotlivé červené pružiny poletovaly přes nový měsíc, který právě nad starou věží visel co stříbrná lampa v oblačné síni. Na věži pohrávala bledá bříza v světle jeho mladým listím co mrtvými jiskrami nad zříceninami zbledlými. Hrůzyplné postavy po skalnaté zdi sebou v míhajecím se světle pohybovati se zdály, a nad skalnatými stupni protejší stráně ležel tichý paprslek měsíce co smutné zapomenutí nade zpustlým městem a pohrával si v břízách (náhrobků) co náhrobků jeho.

Husté křoví se kolébalo v pustých ulicích jako lehkým větrem, šepotajíc jako umírající hlas Muezzina z Minaretů zovoucího k modlitbám zesnulých pravověrců, a štíhlé kameny strmící co vížky nad sesutiny vychodokrajního města stkvěly se co stříbrné báně v bledém zásvitu.

Po potoku zdály se jiskry poletovati; leč v zrcadlné hladině jezerní ploval tichý obraz měsíce mezi liliemi vodními a hvězdami nebes. Kopce kolem i stromy temnější na se přijímaly barvy, a jen vrcholky jejich sem tam se červenaly v zásvitu hasnoucích požárů. – Pasterci přehnali na obzoru po kopcích svá stáda v tiché stáje, a nápěvy jejich umlkly spolu s klepáním malého mlejna, a hlubokou tichostí nebylo slyšeti, leč bublání potoka a rozpravy sobě samému Francouzskou válku hlasitě vypravujícího vysloužence. –

„Ná levo byla vysoká hora – as tady“ vypravoval levou rukou v naznačené místo svůj klobouk postavuje, „v pravo vyhlížela z jakéhosi stromoví kostelní věž nějaké vesnice – as tuhlonon“, a přendav skleničku s kořalkou postavil ji v pravo, kdežto měla jmenovanou věž představovati; pak palcem u prostřed tabule ukazuje, pokračoval takto: „A tu jsme stály my – či – ne – ne – nestáli jsme, to bych lhal; – tu jsme seděli my – ano, aspoň já – a seděl jsem ná tureckém bubnu, zrovna proti Francouzům. Aj, aj! – Jak? že ne? na mou milou věru, kdo se opováží – no, no, no tak, tedy tu jsme seděli, a zůstali jsme sedět, ale ne dlouho, – neb najednou vám to bouchne za mnou na ten turecký buben, zrovna za mnou a – a – a“, při tom hladil rozevřenou rukou kamenou tabuli, až najednou velmi rychle vykřikl: „a celá armáda vyskočila – proklatá potvora – fi – celá armáda. Ha, ha, ha! jak? kdo se opovážuje? no, no, celá, a jestli že ne, já řku, tedy jsem vyskočil já – ano já – a obrátím se, a za mnou stojí sám pan General – na mou věru, sám a sám, a za ním všickni oficíři. –

„A tu vám mně sáhne na rameno, ne – ne, to bych lhal; tu mě vezme za knoflík – ano, na mou věru za knoflík;“ v tom vyrval na tabuli věž čili skleničku, dopil a tak silně ní o tabuli řinkal,

jakoby v té věži všemi třemi byli zvonili.

Hned z chaloupky vyskočilo služebné děvče a poklonivš(e)i se starému židu bralo sklenku z rukou vysloužence. Ten pak chopiv ji za ruku, počal: Ano, za knoflík, vidíš, zrovna za tuhle ten, či ne, – ne – to bych lh(á)al“ počal dále vypravovati, děvče však takovému si počínání zvyklé, vytrhši se i se skleničkou do chaloupky ub(i)íhalo, a vyslouženec Bárta, neb, jak jej sousedé jmenovali, Barta Flákoň, pokračoval u svém lhaní: „A tu vám ke mně povídá: „,,Bárto, vidíš támhle tu věž?““ já řku: „vidím“, no – no – kam pak se poděla věž? – ah – ah –“ v tom přinesla holka naplněnou skleničku, a postavivši ji ke klobouku opět odcházela. „ohou!“ křičel Bárta, „tu nestála – tuhle, zrovna tuhle“ a postaviv skleničku v levo od klobouku, na jiný kraj stolu, mluvil dále: „A tu jsem vám, abych to dopověděl, šel s tím chlapcem do té vsi špehovat, a šli a pili jsme – pili jsme, až se hory zelenaly. – Já jsem vypil již tři – čtyry holby, a on teprva jednu, – ale potom – potom se dal do pití, a než já jsem vypil tu pátou, tu on sám vypil – a – a“, a opět hladil rukou po stole, což vždy bylo předchůdce náramné lži – až po chvíli rychle vykřikl: „prokletá potvora – vypil čtyry sudy – fi – prokletá potvora! Aj, aj, ano! čtyry sudy! na mou věru, čtyry sudy! A potom jsme šli špehovat. Já – a on. On napřed, a já vzadu, a vždy jsem se vám choval tak chytře za ty čtyry sudy, že jsem neviděl nic před sebou – prach prachoucí nic.“ – A zvyklý, že se mu mezi tohoto příběhu vypravováním, což již několikrát se stalo, posluchači se smáli, smál se sám hlasitě: Ha, ha, ha! – jak? kdo se opovažuje? no – no – tedy vyšlo nás deset vojáků – a – povídá ten jeden z nich: kdo jste?“ – A tu se vám ten chlap, co šel se mnou zdvihne, a povídá: „Špehouni jsme!“ a dal jim ránu – a – a“ šoupaje rukou po stole vykřikl: „a všech čtyrydct upadlo! – aj, aj – ano! prokletá potvora – všech čtyrydct! Aj! – a ta věž – v tom vzal skleničku, a tak srdečně si přip(i)ijel, jakoby ty čtyry sudy najednou chtěl vypítí. – – –

Umlklou krajinou zavznělo pojednou několik plných souzvuků strun – nesly se tichým dolem, a obražené o skály splynuly v temnou příjemnou hudbu. – Pak opět bylo ticho. –

2.

– – – Wygnańcem!

Tęsknota mię obarcz(e)a, gnębią niepokoje,

Wszystko, co widzę – nie swoje!..

Niebo, ziemia, powietrze i ludzie i mova,

Każda rzecz tęskna, choć nowa.

Po chvíli opět bylo slyšeti několik smutných zvuků z protejšího kopce. Bárta se sklenicí v ruce a hubou otevřenou brzo vzhůru k protejšímu kopci, ba k starému hradu pohlížel; i starý žid zůstal státi, a s podivením poslouchal, jen Lea zůstala jako prvé nepohnuta. Hned na to následoval zpěv. Vyslouženec Bárta kvapně vstal, a posadiv si nakřiveně klobouk na hlavu, postavil se vojensky, a nepohnutě čuměl vzh(ř)ůru. Zpěv smutný byl zřetelně pronešen, každé slovo bylo rozuměti, a smutné zvuky strun vyplňovaly nedlouhé mezi slokami přestávky:

V dlouhém poli šumí větrů vání;
 Jabloň co tam růžobíle zkvítá,
Zlaté klasy vše přede mnou sklání,
 Vše se kloní – nic mě neuvítá.

Po březovém háji větry hrají,
 V předu háj ten dub stověky hlídá,
Jeho listky cosi šepotají; –
 Poslouchám – pro mne nic nepovídá.

Bublá potok stříbrnými hlasy,
 Potok, co luh květný obepíná,
Jakby dávné vypravoval časy,
 Přejdu – slyším – mně nic nespomíná.

Modrý blankyt nade mnou se klene
 Po něm vetřík oblakami hraje,
Dnes je v půlnoc – zítřka na juh žene,
 V západ – východ – – nikdy v moje kraje.

Rozplašen můj národ; – bratr bratřím
 Neznámý; pláčem si cestu krátím,
Dvakrát nic, vše jednou jenom spatřím,
 Večně dále, – nikdy se nevrátím.

Po slovích: „rozplašen můj národ,“ vstala rychle Lea, přejeďší rukou bledou tvář poslouchala pozorně s okem nepohnutým upřeným do šeré dálky až ku konci písně. Když pak již i struny i ozvěna umlkly, a opět hluboké kolem následovalo ticho, nesl se smutný její zpěv hlubokým oudolím.

Jeruzalem spustla – ni místo neznáno,
Rozplašen můj národ, potupa mu zlá,
Kam hlavu by sklonil mu místa nedáno,
Daleko prach otců, daleko vlast má!

Z nespátréné vyhnán! – Palmy na Jordanu,
Kde východem slunce hlas hrdliččin zní,
Tam vy pozdravujte ode mne neznánu,
Jí rcete, že ještě chovám lásku k ní.

Má láska šla se mnou – po vysoké hoře,
Vyšší té hory, přes kterou jsem šel;
Šel jsem přes moře; – přes hluboké moře,
Hlubší toho moře přenesl jsem žel!

Ticho stál starý žid; slzy se mu lily po vráskovaté tváři, po šedivé bradě. Dlouho tak stál. – S podivením sepial Bárta ruce, a polohlasné „aj, aj“ provázelo z úst jeho zpěv Lein. Mezi tím zpěvem přecházely po druhé straně s kopce dvě vysoké postavy po pěšince od chaloupky k chaloupce mezi skalami až dolů do oudolí. – Umlkl zpěv Ley, a poslední názvuky jeho umíraly nad protejší strany skalami, jakoby nad zpustlou Jerusalemi usnuly v papršleku zapadajícího měsíce.

Starý vyslouženec, jakoby se z dřímoty probudil, vytržený posledními slovy zpěvu, počal poznovu vypravovati: „Já jsem tam také byl na moři – ano – na moři – tři dny jsme tam byli – Oh to je vám podívaná na tom moři – – Nic nevidíte, nic, než vodu a nebe – na mou věru! – A to bouchání z kanonů na tom moři! – No, stokrát tak silně! – ne, ne, to bych lhal, ale pětkrát – – ano pětkrát zajisté.“

Kdo ví, jak dlouho a co by byl ještě vypravoval, kdyby ho příchozí nebyli vytrhli. Byli to dva cikáni. Napřed šel malý, po maďarsku vystrojený mladík, červené, zlatem vyšívané spodky, žluté botky, a modrá, zlatými šnurami ozdobená kazajka byly oděv jeho. Na hlavě

neměl ničeho, dlouhé však a husté černé vlasy dostačily, hlavu před všelikými nehodami povětrnosti uchrániti. Postava jeho byla nepatrná, malá, hlava, jakož i on celý, k pravé straně se nachýlely. Jeho pravá ruka byla o poznání delší, nežli levá, a ze zvyku nosil obličej ustavičně do země obrácený; leč obličej jeho byl krásný, obzvláště vysoké, hrdě sklenuté čelo a temnomodré oko, jehožto smutné časem vzplanutí nevolně k soucitnosti budilo. Druhý cikán mnoho starší, byl celý modře a méně skvostně oblečen. – Nad opálenými tvářemi hořely černé oči, co dvě hvězdy na večerním nebi. Mladší měl přivěšený přes rameno lesknoucími se strunami potažený cimbál, starší nesl pod pažďím hudební nástroj, podobný našim houslím. Byli cestující hudebníci.

Mladý cikán postoupil, spatřiv vysloužence a ostatní, zaražený as dva kroky zpět, jakoby byl někoho jiného očekával; opět však se zpamatovav tázal se, zdali zde jest hospoda? „I arcí že; jen dál pánové – jen dál – tady se jeden nejlaciněji opije – já vím – na mou věru. Jen pojd'te dál.“ – Po takovém uvítání zazvonil Bárta o stůl skleničkou, a dívka přiběhla z chaloupky. Starý žid, jenž mezi tím opět po zahrádce přecházel, časem u besídky se zastavuje a žalostně na dceru svou pohlížeje, přistoupil kvapně k příchozím, a co by žádali, přívětivě – či spíše oulisně se tázal, jednotlivá mezi tím mumlaje slova modlitby, z které ho řinkání skleničkou bylo vytrhlo. Zatím Bárta dív(č)ce prikazoval: „Honem! honem dělej; tu ti pánové jsou po cestě, a to má člověk hlad, na mou věru! –“

Mezi tím mladý cikán, složiv se sebe hudební nástroj, chleb a vodu přinéstí poroučel; načež dívka, do chaloupky odběhši brzo s chlebem a vodou se navrátila. Starý žid již opět v modlení zahradu přecházel, pocestných si nevšímaje, buď mysliv, že nejsou přátelé mnoho mluvení, buď soudiv, že při nich velkého zisku nenabude.

„Chleb a voda? na mou věru! aj, aj! na mou věru,“ kroutiv hlavou divil se Bárta. „A to tenkrát na Rejnu byly jiné časy. Přišli jsme do chalupy, – a měli jsme hlad – na mou věru. To byl hlad, slona bych byl snědl. Aj, aj – a myslíte, že jsem nejedl slona? – na mou věru, výborné maso, a ještě lepší polívka z něho! aj, aj – jak – pochybujete? – Kdo se opováží? – no – no kde pak jsem zůstal? – Aha, v té chalupě; či – ne – ne – to bych lhal – tam jsem nezůstal – ne, nýbrž šel jsem ven. V chalupě seděla bába, slepá a hluchá, a kouřila tabák – aj, aj – ano, kouřila na mou věru. Tam – tam všecko kouří – všecko, – já jsem tam viděl, či ne – ne, slyšel, že tam“ teď něco zdlouhavěji vypravuje rukou po tabuli šoupal, „ano, že tam – proklatá potvora!“ – rychle velmi – „prase kouřilo. Proklatá potvora! – fi – hahaha! jak? Kdo se opovážuje? – no – no – kde pak jsem zůstal, ano – před tou chaloupkou, či ne – ne, to bych lhal, tam jsem nezůstal, nýbrž šli jsme dál; to jest dvě vojáci, Bartoloměj Bárta, totiž já, a Franta hrnčířovic. – Tenkrát ještě byl živ, a na vojně, ano u tentonon se mnou. Toho zabili ve

Francouzích u tentonon; jak tomu říkají, mám to na jazyku, je to zrovna za Rejnem, – ano tentonon. – No tak tenkrát, když byl ještě živ, měl hlad jako já, šli jsme do vesnice hledat, kde bysme něco ulovili. A tu vám jdem, a jdeme okolo jakési díry, a něco tam kř(i)ičí. Ano – na mou věru – okolo díry, – byla tak velká, jako můj klobouk; či ne – ne, to bych lhal, as jako tuhle do mého rukávu; ano – Posloucháme, co to tam křičí; – ta díra šla do nějakého chlívu, při samé zemi, a nemohli jsme rozeznati, co to tam křičí; jeli to kohout, nebo slepice. I postaví se vám Franta před, a já ke zdi. Franta volá, já vytáhnu šavli a číhám – ano číhám; na mou věru; mlčím, ani nedýchám. – Tu vám to vystrčí hlavu, hlavu tak velkou – no, tak jako můj klobouk – aj, aj“, pije, po chvíli pokračuje dále „na mou věru – na každém konci roh – na mou věru, aj, aj – Já jsem se otrásl, ale seberu se, tnu, a jednou ránou jsem to utial. Aj, aj. – Na mou věru, jednou ránou, tu se podívejte – tou šavlí.“ V tom hodil šavli na kamenou tabuli, – „ano, jednou ránou, a co jsem ut'al?“ – to & usque huc.

Cikáni až posud seděli tiše, na vysloužence pozoru nemajíce. Starý cikán seděl právě proti němu v hluboké myšlénky pohřížený; časem kvapně rukou před sebe v povětří udeřil a oko jeho při tom z místa na místo poletovalo. Všecko jeho počínání jevílo náramnou nepokojnost. Mladší po krajině se ohlížel, a hluboce vzdychaje jednotlivá slova mluvil řečí nesrozumitelnou. Hozením šavle na tabuli jakoby ze sna probuzeni, vysloužence pozorovali, který pevně tabule se drže před nimi stál a rukou nataženou na šavli ukazoval: aj – aj – ano – ano – Franta to lap, a šli jsme domů – a –“

Starší cikán vstav odcházel ze zahrádky pěšinou do oudolí a po chvíli ho bylo viděti v šeru po skalách a křovím v starý hrad lezoucího. Na hoře se ještě kmitnul v papršlku měsíce, který za vrcholky hořejších jedlí zašlý ještě blede zříceniny a vysokou osvěcoval věž, jejížto mdlý stín daleko po druhé protější stráni se táhl. Mladý cikán však obrátiv se k vyslouženci, „zdali zde často bývá? se tázal.

„Já? „odpovídá onen; ja? Každý den. To jest viděti, že jste –“

„Jste známý v této krajině?“ táže se cikán dále.

„Já – já –“ vece vyslouženec, „aj, já tu znám každou díru! já –“

„Jste tu dávno?“

„Já – co jsme přišli s jemnost pánem z vojny od Rejna – aj – aj, ano –“

„Jest to dlouho?“

„Ano pravda, to vy nevíte? to jest deset – patnáct – šestnáct – sedmnáct let – ano – na mou věru – sedmnáct let.“

„Já jsem tu také již jednou byl, nevím, jak tomu dávno“ vypravoval cikán, „šel jsem tudy do Prahy s otcem, a stavili jsme se tu v hospodě na noc. Tenkrát zde byl jiný v hospodě, nějaká

ženská. –“

„A to jest již dlouho, ano, asi patnáct – šestnáct roků to může býti – aj – na mou věru – to jste musil býti malý – ano – na mou věru maličký?“

„Byl jsem asi čtvrtletý, šel jsem s otcem – pravil cikán odpovídaje, „a nevíte“ tázal se, „kam se poděla tato hospodská?“

„Ano – to byla podivná ženština – podivná –“ vece vyslouženec povděčen tomu, že nalezl někoho, kdoby poslouchal povídky jeho. A teď počal pověst svou s mnohými „aj, aj“ promíchanou, a sám sobě časem hlasitě se vysmívaje.

Byl již notně opilý a mezi vypravováním ještě notněji si připíjel, tak že se zdálo, že dnes konce té pověsti nedopoví. „Ano, podivná ženština – na mou věru – a jak – to já dobře vím. – Podivná byla a přišla sem, žádný neví odkud – žádný – já také ne, – neb tu byla dříve nežli já. To si ale dobře pamatuju, velmi dobře, – když jsme přišli s jemnost pánem od Rejna, bylo to večer, přšlo jen se cedilo a tma byla, jako v pytli. Já jsem měl bílý plášť a seděl jsem na koni schlíplý jako myš. – Jeli jsme lesem a měli jsme půl hodiny, jak pán pravil do zámku, kam jsme již na před zkázali, že přijedem. Tu vám stála v lese jakási ženština pod širokým dubem, jak mu říkáme pod starým dubem, tam u kostničího kamenu – v největším dešti. A jak my klusáme – ne, ne – to bych lhal, neklusali – jeli jsme krokem, ano krokem – pán napřed, já za ním – A tu vám vyskočí ta ženská proti nám –“ (šoupá rukou po stole, povolněji vypravuje – až pojednou hlasitě vykřikne –) „prokletá potvora – čtyry sáhy vysoká – ano – fi, čtyry sáhy, zrovna proti nám – aj – aj.“ Mezi tím vzal skleničku a dlouho pil, jakoby chtěl cikánovi času dáti k podivení. „Na mou věru – pokračoval Bárta – čtyry sáhy, – a oči se jí svítily – jako dvě pochodně. Pak chopivši pánova koně „juž jest zde, juž jsi zde!“ s náramným křikem volá. Pán však uleknutý vezme koně na ostruhy, já také – a pryč jsme letěli – bílé pláště za námi tím deštěm, pryč lesem, a ona se válela v blátě – ne – ne, to bych lhal, ne v blátě, ale v mokřém písku, nebo v lese pod kostničím kamenem jest samý písek.“ – Pozorně poslouchající při těch slovích kvapně vstal cikán, zaťatou pěst tiskl na kamenou tabuli, a hlasitě bylo slyšeti skřípení jeho zubů. Přejed však kratší levicí tvář opět se posadil, a zdálo se, že pokojně poslouchá vyslouženec, takto dále vypravujícího: „A když tak letíme čtvrt hodiny, tu vám“ – opět šoupaje rukou po stole, pak velmi rychle vykřikl – „prokletá potvora, tu vám ta ženská letí proti nám – kudy tam přišla, nevím, a kudy my, také ne; ale zdálo se mi, že jest to opět na tom místě, totiž u kostničího kamenu – opět pod starým dubem – a stojí vám tam, a zdvíhá ruce do výšky, a bělá se, a jiskří očima a křičí; my však letíme ještě víc, a letíme, a pozdě večer jsme přišli do zámku, kudy? to nevím. Já jsem tu byl tenkráté ponejprv – ano ponejprv. Jemnost pán mě vzal z(a ruku) vojny sebou od Rejna, a tak jsem nevěděl nic.“

V tom pohnul cikán rukou, jakby se chtěl na něco ptáti; Bárta však nedaje se u vypravování vytrhovati, kvapně počal dále: „Jemnost pán na to celý večer nemluvil, aj, aj – ano, ani nešeptl, a ponejprv mi řekl, abych šel k čertu, a mně se zdá že plakal. A já, já jsem šel k čertu, a šel jsem, a ptal jsem se, a šel jsem až do hospody. Tu vám přijde hospodská – a jest to ta samá ženština, co byla dřív v lese, na mou věru, ta samá – a měla kluka asi čtyřletého při sobě. – Já se jí uleknu, a toho kluka – byl právě tak jako vy, sehnutý do pravo a do předu nakloněný, ano, a jiskřil vám očima, právě tak, jako vy teď; ano – a já se uleknu, vyskočím, utíkám – ona za mnou, a nevím, jak jsem tenkrát přišel do zámku.“

„Ráno se měla stěhovati ze vsi; jemnost pán to poroučel, a zkázal jí po mně, že se musí stěhovati, že on chlapce jejího nemůže viděti, a cosi kamsi ještě – druhý den na to – chlapec byl pryč – a žádný neví, kam se poděl – aj – aj.“ Opět pil, dáváje cikánovi čas k podivení, ten však hlavu skloniv do rukou hluboce vzdychal.

„Po několik nocí na to,“ vypravoval Bárta dále, „toulávala se ona kolem zámku, až ji posléze jemnost pán přijal do zámku; – já nevím proč, já nevím zač, nevím, a nevím nic; ale dobře to pamatuju, všecko jako dnes, – ano – jako dnes! A tu vám bývali, ona totiž a jemnost pán, často spolu, to já jsem vidíval; a všeliké ženské chodívaly s ní k nám; já nevím, odkud; a opět od nás; já nevím kam. Každý myslil, že žádný nic neví, ale já, – já – prokletá potvora, já jsem to všecko vyčíhal. Já jsem se ptával, co jest to zač? – a co bývala dřív ta hospodská? – a tu vám žádný nic nevěděl, nežli že před jedenácti – to jest teď šest – sedm – osmadvacet let – ano osmadvacet, že přišla do zámku, zrovna když se jemnost pán vrátil z Netalie, a žádný nevěděl, odkud přišla, a že jí jemnost pán dal tady tu hospodu. Potom prý, říkávali si, chodil jemnost pán k ní, a jmenovali ji Angelinu – ano, na mou věru, Angelina. Potom prý měla právě v ten samý den s jemnost paní syna, to je teď asi dva a dvacet let – ano, dva a dvacet let – ten syn měl prý znamení na prsou, jako prý krvavou ruku, a ona prý byla tenkrát tuze nemocná, – tuze. Syn jemnost paní ale prý i s jemnost paní že umřel hned – za dvě hodiny – ano, za dvě hodiny. Jemnost pán ale pravili, že hned odjel do vojny a po čtyrech letech že se navrátil se mnou. To bylo všecko – ano všecko.“ –

Mladý cikán pozorně poslouchal celý povídkou zajatý. Časem hluboce vzdychal, ani jediné slovo však neprozradilo, co jeho smutku jest příčinou. S rychlostí se teď tázal: „kde se ta bývalá hospodská nachází?“ –

„Kde se nachází?“ odvece Bárta, „to ví vlk. To živobytí na zámku, jak jsem vám prvé vypravoval, to vám tak trvalo celých skoro devět – deset let – ano deset let. Já jsem si ke konci vlka toho všimal, a chodil jsem do hospody sem k židovi, jenž po ní tu chaloupku dostal. Když jsem ale chodíval v noci domů, tak jsem vídal všelijaké ženské k nám a od nás choditi – ano –

a jemnost pán byl velmi vesele živ. Bývalou hospodskou jsem potom málo kdy viděl, byla prý tuze divná, ta Angelina – ano – tuze divná. Až asi před sedmi neb osmi lety ji zavřeli na zámku do věže – a ona jim utekla – žádný neví kam? Posledně ji viděl na ten den, kdy utekla, Honzík Loučkovíc u starého dubu u kostničího kamenu, a od těch čas o ní žádný neslyšel. Pryč byla – ta tam, – na mou věru.“

Cikán seděl hluboko zamyšlený zrovna před sebe nepohnutě hledě v šero noční; smutná vzdychání a nesrozumitelná slova střídala se s jeho úst. Starý žid v ustavičném modlení přecházel zahrádku, časem se u Ley zastavuje, která jako před svým odpovídajícím zpěvem seděla nepohnutá, nepozorna na vše, co se vůkol ní dělo.

Bárta, dopověděv dlouho pil, a dopiv zvonil skleničkou o stůl, polohlasně si jednotlivá slova předříkáváje, jakoby se chtěl pamatovati, zdali nic nezapomněl „ano – sedmnáct let – kostničí kámen – kluk. –“ Dívka přišla z chaloupky, však místo nalítí, povídala Bártovi, že hned bude desátá hodina, než on ustavičně skleničkou o tabuli cinkaje, odpovídal: jemnost paní – – hospodyně – –“

V tom bylo slyšeti malý zvonek oudolím; hlas jeho se od skály ke skalám obrážel, ohlas z dálky ještě dlouho odpovídal; – pak bylo ticho.

„Odpusťte pane! – teď musím jíti, ano jíti. To u nás zvonějí na zámku, a to musí každý domů do zámku –. Až budou po druhé zvonit, bude půl jedenácté; a to se zavře zámek, a kdo není doma, ten již do něho nepříjde; neb po tom čase se žádnému neotevře – žádnému, mně také ne – hahaha. No, dobrou noc, dobrou noc – – holká, připrav tomu pánovi postel; slyšíš – po takové cestě“ vypravoval ze z(á)hrádky vrávoraje Bárta, „po takové cestě, to se chce jednomu spát; to já vím – na mou věru – to já všechno vím, a velmi dobře.“ V tom byl v oudolí pod zahrádkou, a jen mumlání jeho bylo slyšeti. Časem v pověsti své: „na Rejnu“ hlasitěji vyslovil „ano – na mou věru – na Rejnu“, až převrávoravšího potok nebylo více ani viděti ani slyšeti; a hluboké noční krajinou nastalo ticho.

3.

Tam zagrzebane tylu set ciałą, imiona.

Ad. Mickiewicz.

Nieraz na licach wody promień słońca świeci
Choć spodem ciemna zimna fala wre i pieni;

Nieraz uśmiech słoneczny twarz nam opromieni
Choć już serce zbyt chłodne w przepaść zguby leci.

Z Moora. Korsak.

Neraz z łzami slewając bezsenne pościele,
Licem pokój kłamiemy, ustami wesele:
Tak po baszcie sędziwej młody bluszcz się rozpina,
Z wierzchu kwitnie zieloność – cóż spodem? – ruina.

Z Byrona Korsak.

Měsíc již zašel, a temné šero plížilo se krajinou. – Skály i stromové v černých se míhaly mrákotách a zříceného hradu temná věž strměla vysoko ve hvězdnatou říši. V protějších do kopce chatrčích rudí svítily ohňové a záře jejich táhla se z malých okének dolů v temné oudolí. Z vůkolních vsí a blízkého městečka bylo slyšeti zvonů hlas, každou sobotu o desáté hodině nastávající slavnost zvěstující. – Nějaká postava lezla temném nočním se zříceného hradu. Časem stanula na vyvstávající skalině, časem po jednotlivém spouštěla se křoví. Teď stála v ouzské braňce dolejší hradby vchodu sešedši, zmizela v křoví a jen hřmot padajícího kamení prozrazoval lezoucí. Byl to starý cikán vracující se ze zřícenin spustlých.

Mladší cikán seděl zamyšlený, rukama rozpálenou tvář zastíraje. „Sám, sám tedy? – opět nic? – pryč? – neznámý – domov žádný? – “ a jiná podivná slova mu plynula jednotlivě z polootevřených úst. Starý cikán volným krokem přicházel pěšinou z oudolí, a vešed v zahrádku usadil se beze slova promluvení za kamenou tabuli. „Domov žádný; – žádný – vlast mi neznáma!“ mluvil mladší dále a pozdvih cimbál svůj i uhodiv ve zvučné jeho struny hluboko smutný počal hráti nápěv. Starý cikán též po chvíli vzal hudební nástroj svůj a u provázení zvuků cimbálových hrál ten nápěv dále. Hluboko smutný byl to nápěv; jako v tichém žalu lkaly jemné struny cimbálové v žalostnou píseň, a co hlasitý pláč zvuků vzdálených nesla se hudba ta krásným údolím – truchlivou nocí.

U prostřed hudby počal mladý cikán píseň přednáseti, nezpívaje, nýbrž jen jakoby příběh nějaký vypravoval; brzo povýšeným brzo hlubším hlasem, ba rychleji ba zdlouhavěji, jakž toho rozměr hudby žádal. – Byla to píseň Nagy Idai.^{x)}

Běhá jelen po lučinách,
Zabloudí srnka hustým lesem,
T(am)en na zeleném koberci,
Ta pod čalouny zelenými;
Ten dnes, ta zítřa naleznou
Rozložený rod – kmene cikánů.
Nad nimi krouží dravý pták
Růžovým světlem nová jitra;
Sivý to orel – v dlouhém kole
Nad nimi krouží – a povídá:
„Proč jsi tak smutný kmene můj?
„Ty kmene můj, rode cikánů?
„Smutnější nežli jitra lkání?

^{x)} Říšský sněm od roku 1556 prohlásil mnoho pánů Uherských za odbujníky a Wolfgang Buchheim a Marcell Dietrich měli pronesený nad nimi ortel vyplniti, k čemuž 8000 pěšího lidu, 600 těžkých jezdců a rovně tolik husarů obdrželi. Po dobytí Tarcajských hradů Ujwar a Tarko přitrhli před Perényickou pevnost Nagy-Ida. Obležené pevnosti hájitelé byli samí cikáni, kterýmž slíbeno bylo, jestližeby tu pevnost ubránivše pána jejího uchránili, že má celý ten okršlek kmenu jejich za vlastní případnouti.

Pro přípověď tu cikáni tak statečně odporovali, že dobyvajíc pevnost mnohými nešťastnými outoky odstrašení uminili odtrhnouti. Sotva však že odtrhli, vybíhali cikáni z pevnosti, nevčasnou radostí puzeni, posmívajíc se odtrhším a ujišťujíc, že kdyby jen několik dnů ještě před pevností byli vydrželi, nedostatek prachu a potravy obležené by byl donutil, jim se vzdáti. Toto neprozřetelné počínání došlo zprávy u vojska odtud táhnoucího. Ihned se obrátili, stékli a dobyli pevnost, a všickni cikáni za odměnu neprozřetelné chlouby a lichého posměchu od rozlíceného vojska byli zvržděni. Upamatování na toto krve prolití, které více než 1000 lidí život stálo, žije až posud mezi cikány v žalostném a velmi smutném nápěvu, nazvaném „Nagy Idai nota“. – Každý cikán píseň tu zná, a slyšili ji, slzí, pláče, až posléz v hlasité lkání a v zoufalost upadne. – Nevím, zdali pro upamatování na smrt bratří svých, čili pro ztrátu zaslíbené vlasti. Neb ačkoliv cikán jen s tíží odvyká toulavému životu a zřídka na jednom místě se osadí, předce v něm jakás po neznámém domovu neurčitá žije toužebnost.

„Zdaž není krásný ten tvůj byt?
„Modrý mu blankyt přístřeším; –
„Zelené hory stěny jeho; –
„Nebeská světla lampy jsou.
„Východ i západ růžový
„Purpurovými jsou čalouny,
„Jimž obruby, květoucí větve
„V čele steň, jeho temných hor.
„Proč jsi tak smutný kmene můj,
„Ty kmene můj, rode cikánů?“

Odpoví smutná rodina,

Potoka odpoví mu lkáním:

„O, jak bych nebyl smutný já?
„Kde každá zvěř svou peleš má,
„Tam ja cizincem všude jsem!
„Každý mi pán, kde jen jsem stál:
„„Dnes zůstaň (j)si, zjitra jdi dál!““
„A tak jsem prošel šírou zem.
„Ó, jakbych nebyl smutný já?
„Kde každá zvěř potravu má,
„Mně nikdo pokrm nepodal.
„Každý svou roli vzdělává,
„Mně žádný mou nazpět nedává,
„Již mi, než jsem se zrodil, vzal!

„Ó, jakbych smutným nébyl já?
„Bez konce pout', bez konce žal,
„Pro mne jen cit ve srdci skal!
„Kdo pokoj – lásku – vlast mi dá?“

Odpoví Nagy-Idai pán,

Lapena lva odpoví řváním:

„Já – obydlí; – já vlast vám dám!
„Nepřítel vládne zemí mou;
„Tamť pevný hrad, – ten braňte mi,

„Ochraňte mě, a odměnou
„Bude ten hrad i šířý kraj;
„Ten domovem, ten vlastí vám!“
I vstane kmen a sílou lva
Ubrání hrad. – Leč nešťastně
Vít(é)ěž(s)stvím svým se vychloubá.
Aj, hejna vlků – hluky vran,
Zpět valí se, – nešťastný kmen
Jest přemožen, nešťastný kmen,
Pod mečem sklonil hlavu svou! – –
Tam pevný hrad mu domovem,
Poklidnou vlastí šířý kraj. – –
Synové jeho v šířý svět
Jsou vyhnáni, – u krásný byt! –
Modrý mu blankyt přístřeším,
Zelené hory stěny jeho,
Nebeská světla lampy jsou.
Východ i západ růžový
Purpurovými jsou čalouny,
Jimž obruby květoucí větve
V čele stě(ň)n jeho modrých hor! –

Proč jsi tak smutný, kmene můj?

Ty kmene můj – rode cikánů? –

Umlkl hlas vypravujícího a hudba opětvujíc nápěv otázky poslední, obrážená o daleké skály v temném ohlase zněla oudolím, co vzdálené lkání. Mezi zpěvem přinesla dívka z chaloupky rozžatou svíci a postavivši ji na kamennou tabuli opět odcházela. Ač starší z cikánů ihned ji zase shasl, předce nebylo možno, aby Lea, která hned při počátku písňe (v)s jakousi tajemnou dychtivostí přistoupila, nebyla spatřila krásný obličej mladého cikána s tím hlubokým smutku výrazem v temném oku, a aby nebyla viděla jasnou slzu v zarputilé, skoro hrůzné tváři staršího. I starý žid přistoupil blíže dílem hudbou, dílem podivením nad dcerou svojí jsa lákán.

Po skončené písni padla Lea, hlasitě plačíc, mladému cikánu kolem krku a slzy její vřelé padaly na tváři jeho. Dlouho, dlouho plakala, on pak pevně ji kolem těla objav, přivinul ji na

hlasně bijící srdce, a černé jejich vlasy temnou nocí v jedno setkané, (k)tvořily hustý závoj kolem obličejů jejich. – S podivením hleděl starší cikán na ně, a starý žid s sepiatýma rukama, s tváří k nebi obrácenou, oči k nebi hvězdnatému pozdvihuje stál před nimi, a i po jeho tváři se valily slzy, leč slzy radosti. Dosti se naplakavši, sklesla umdlelá Lea k nohous cikána, starý žid však ji pozdvihna odváděl dceru svou v tichý byt. Cikáni zůstali samotni.

„Půjdeme!“ praví mladší. Hned povstal druhý, a ochotně se chystaje k odchodu, pravil: „S radostí dále, dále do širého světa; temná noc mi přítelkyni dobrou.“ – Zde nám nelze zůstat!“ praví mladý cikán; „aniž mi to rádno, ale nedaleko odtud znám nocleh jiný, kde druhdy jen divoká zvěř svou peles mívala.“ – Zaplativše příšle z chaloupky dívce, odcházeli ze zahrádky kolem nízkého plotu pěšinou dolů do údolí. Blíže mlejna přešli po malé lávce potok, a nedlouho byli na pěšině do kopce druhé strany.

U první chatrče při pěšině byl první stupeň písčité skály hustým křovím obrostlý. Nade křovím byla hluboká, temná díra v skalině této; opatrně lezl mladý cikán v tuto díru, z povolna ho následoval starý a oba zmizeli v temném otvoru. Na druhé straně tohoto kamenu vylezli opět pod hustým křovím z rozevřené země a pak prolízali mezi skalami dále, ouzkými rozsedlinami, a pod hustými větvemi mladého křoví. Byla hluboká tma, a husté křoví nad nimi od skaliny ke skalině srostlé nepropustilo ani jediný zásvit hvězdiček na jejich porostlou pěšinu. Leč mladý cikán zdál se zde velmi dobře povědom býti. Starší byl v patách za ním. Několikrát se prodrali uzoučkou rozsedlinou, kde jen jeden po druhém po straně se mohl prošmýknouti; mnohý již přelezli písčiny kámen, a stáli teď na něco prostranějším místě před vysokou skalinou. Hustým křovím skrytou rozsedlinou lezli teď vzhůru v tento kámen; na hoře vylezli po několika kamených stupních uzoučkou dírou pod širé nebe, a stáli vysoko nad oudolím na rozlehlé skalině. Hluboko pod nimi ležel krásný dol – jezero – židova chaloupka – zřícený hrad – a daleko, daleko táhly se skalnaté stěny, až v dálce ok(a)u nebylo ničeho rozeznati, leč temné stíny na obzory hvězdnaté oblohy. U prostřed této skaliny, na které stáli, bylo rozlehlé dubové křoví. K tomuto se přiblíživ rozetřel mladý cikán větve jeho a pozorně kráčel houštím, Krok po kroku nataženou nohou něco hledaje. Teď napomenul druhého k pozoru, a sám lezl ostražitě mezi křovím nějakou rozsedlinou dolů. Starší lezl za ním asi dva sáhy hluboko, a oba stanuli v skalnaté kotlině asi dva sáhy dlouhé, a sáh široké. Kolem nich strměla písčinná skála, a u prostřed nahoře padalo malým otvorem v kotlinu tu bledé světlo hvězd. Vůkol při skalnaté zdi rozkvétal hustý bez. V pravo rozhrnul mladý cikán bezové větve, a malým průlomem vlezli v temnou jeskyni. Kamkoli stoupili, všude cítili měkký suchý mech, rozestlaný pod nohama svými.

„Zde jsme na místě“, rce mladý cikán.

„Totě dobře uschovaný byt“ odpoví starší cikán „jakž ty jsi se o něm dozvěděl?“

„Jak jsme se před pěti lety v Uhersku na půl roku odloučili od vašeho pluku, ukázal mi Ligán tuto skrýši,“ odvece mladší, a uloživ hudební nástroj rozestlával na zemi svůj plášť. „Jak on se o ní dozvěděl, nevím; – přebývali jsme v této skrýši celý týden, ve dne do vůkolních vesnic vycházejíce.“

„Vždyť jste šli ve východní kraje“, namítl starší, a odtamtud jste se také vrátili.“

„My jsme cestou zašli na půlnoc, a pak teprv severními krajinami obrátili jsme se půl kolem do východních krajin.“ Tak jistil mladý cikán, a ulehl na rozestřený plášť v měkký mech.

„To není možné“ odpověděl starší, taktéž si lehaje, „to není možné, abyste se v tom čase byli mohli vrátiti zpět z tak daleké cesty; a také žádný z vás neřekl, že jste byli v krajinách těchto.“

„Žádný se nás neptal“, odvece starší, („“) „a mimo co jsme se zde zdrželi, nezastavili jsme kroků svých; nybrž ustavičně bez odpočinutí spěchali jsme, abychom vás ještě v Uhřích zastíhli.“

„Podivno“ mluvil starší cikán dále, leže blízko při východu jeskyně, „podivně, že Ligán nikdy o této skrýši nevypravoval našemu zboru, což předce učiniti byl povinnen.“

„Myslíl nepochybně,“ vylouval mladší, že není žádné popisování k nalezení této jeskyně dostatečné, nýbrž že každý, kdo chce skrýši tuto nalezi, musí do ní dříve veden býti.“

Starší se stavěl, jakoby byl uvěřil, leč docela jiné myšlénky vystupovaly v jeho duchu. „A proč ty jsi mne sem svedl?“ tázal se mladšího, a pozdvihnuv hlavu obrátil se k němu. „Zjitra opět půjdeme dále, dále – a nepochybně že nikdy více nepřijdeme v tuto krajinu.“

Mladší hluboké zatajiv vzdechnutí zdlouhavě odpovídal: „Kdo ví, jestli vašeho spolku oudové nepřijdou v tuto krajinu, až já již nebudu mezi vámi; kdožby vám pak ukázal v tuto skrýši. – Kdo ví, jestli ty sám nebudeš někdy míti bezpečného místa zapotřebí, kdeby si ukryl hlavu svou –“

„Dobře máš!“ zvolá hlasitěji starší, dobře máš až dosáhnu cíle svého, až pomstím – ha! slyš! někdo mluvil!“

„To tvůj hlas se tak rozléhá dlouhou a vysokou jeskyní.“

„Mlč! – slyš – opět;“ – a opravdu bylo slyšeti temný dutý hlas, buď jakoby někdo z daleka mluvil, aneb ze spaní chtěl rozprávěti. Cikáni tiše poslouchali. „Chladná to noc“ mluvil po chvíli zřetelněji dutý hlas, „chladná – chladná v tvém hrůzyplném lůžku.“ Umlkl a ještě dutěji zvučel ohlas po vysokém stropu. „chladná noc! – to jest noc tvá! – zjitra bude noc moje –“ mluvil chroptavý hlas nedaleko nich dále, jakoby ze sna, a něco velmi hrůzného leželo ve výrazu hlasu toho.

„Kdo rozpráví v temném doupěti?“ táže se mladý cikán.

„Hlas usnul v brlohu pomsty, aby jej nenašel papršlek měsíce!“ odpovídá zvolna hlas. Slovo za slovem jen zdlouha následovalo, vždy však se zdál hlas ze spaní rozprávěti.

„Rozdělej oheň, Giacomo!“ pravil mladý cikán, k tomu cíli přinešené mu podáváje dříví suché, a lezl z jeskyně, aby více suchých snětví nasbíral.

„Ano, rozdělej oheň – jestit příliš chladno, zde – zde – zde – a v tvém srdci. – ach!! – Však ne – ne – nerozdělávej oheň, mohlby zbuditi papršlky měsíce – a – pakby –“ šepotem, jakoby znovu tvrdě chtěl usnouti, mluvil hlas dále, „– pakby spatřili a překazili lásku naši – oh!“ Tyto slova tak temně a mdle byly pronesené, že je cikánům s tíží bylo doslechnouti, kdyby ihned chřestot, který ven lezoucí cikán působil, nebyl tomu překazil.

„Sedni blíže – tak! – Jak ta voda hučí – oh – tvá ruka jest studená –“ napomínal dale hlas. Mezi tím se vrátil mladší cikán s dřívím a starší třením snětví jedné o druhou připravoval světlo.

4.

Lutuwer..... Panie noc uchodzi

Trzeba śpieszyć.

Mindowe. Tak prawda! zeszła twarz

miesiąca.

Pójdę, może mnie nocy powietrze ochłodzi.

Słowackiego: Mindowe Act III:

Co cikáni ještě v hospodě zůstali, vrávorál za tím v tmavé noci starý Barta oudolím k zámku, asi půl hodinky cesty od hospody ležícímu. Cestu si krátil vypravováním tažení proti Francouzům, a kolikrátkoliv některý z jeho známých jsa poraněn v jeho povídačce padl, tolikráte také on klopýtnul a padl, až konečně (p)klopýtnuv a učiniv pád nešťastný valil se s vršku dolů k jezeru – leč dole, šťastně zachytiv olšinu, jen po kolena vody přišel. Mezitím, co se s kopce do jezera valil, zvonili v zámku po druhé. On mocí se sebrav na nohy, chvátal, běžel co mohl, křičel, volal, umlkl, a opět zpovolna vrávoraje vypravoval dále Francouzskou válku; a když před zámek přišel, bylo již dávno zavříno. –

Nebylo to ponejprv, co se mu to přihodilo, protož ho také žádný nepohřešil v celém zámku; a on byl také brzo hotov. Složiv klobouk pod hlavu lehl při zdi zámecké, přikryl obličej šátkem a mumlaje cosi o Rejnu v brzku usnul. Po celém zámku bylo ticho; jen v pokoji panském, právě nad spícím Bártou hořelo světlo, a otevřenými okny bylo slyšeti jednotejný krok přecházejícího pána.

Troubením a vyvoláváním ponocného z dolejší vsi, že dvanáctá odbila, probudil se Bárta, snící o Francouzské válce. Chtěl cosi povídati, v tom ho ale zarazil hlas pána svého. – Byl to Valdemar Lomnický, hrabě z Borku, někdy setník u pěchoty císařské, který teď z okna vyložený ouzkostlivě v pustou noc vzdychal. Uleknutý Bárta, aby ho pán nespatriil a nedozvěděl se, že v zámku nespál, přitlačil se ke zdi, ani hrubě nedýchaje. Štěstí proň, že noc byla dosti temná.

„Angelino!“ mluvil pán, „Angelino, prorokovaná pomsta přichází – já to cítím – tak ouzko mi – tak těžko – vše na mne dolehá. – – Emmo!“ – pokračoval mna si rukou čelo a z hlasu bylo pozorovati, že se nedomnívá, aby hlasitě myslil, co by ani pusté noci byl nesvěřil. „Emmo! – kdyby možno bylo zpět se vrátiti; – já – vinný – jsem pochyboval o tobě nevinné, a ty jsi mi pomstu prorokovala, – všechny – Jitka – Lea – všechny! – –“

Po druhé hlasil ponocný půlnoc, a rohu zvuk rozléhal se dalekou krajinou, a nesl se vzhůru k zámku; neboť zámek nebyl již v před popsáném dolu, nýbrž stál nad oudolím na nevysokém pahorku u prostřed roviny. Nedaleko pod ním k východu ležela malá víska, a jednotlivá světýlka míhala se temnými stíny stromů v obklíčujících je zahradách, nepochybně, že obyvatelé k zejtrejšímu svátku činili přípravy.

Pán zavřel okno; svíce uhasly, a opět bylo hluboké ticho. I ve vesnici haslo jedno světýlko po druhém, a brzy v celé krajině nebylo ani známky života lidského. Bárta nedůvěřoval si ještě hodnou chvíli ani očí otevřítí, strachem, aby ho pán nezpozoroval. Zmuživ se posléze mrkal očima, prohlédl a kdy viděl, že nahoře tma a kolem ticho jest, posadil se na drnu a z povolna pánovu řeč přežvýkoval. Mezi řečí hleděl v noční před sebou rozestřenou krajinu. Chladná rosa padala po polích, a sem tam polétovaly mlhy a noční páry po dalekých horách. Hvězdy se třepetaly bledým prosmykem, časem se čistila některá a sinné jiskry padaly k zemi temné. Sem tam nad bažinou při vzdálených lesích míhala se bledá světélka. V rybníku dolejší vsi skřehotaly žáby, a časem zaštěkal bedlivý pes, načež psi vzdálenějších vesnic odpovídali. Bártovi jektaly zuby zimou, pánovy řeči přehlížejícímu. „Angelina“, mluvil polohlasně, „– Angelina? – tak se nazývala bývalá hospodská – aj – aj – ano – ano, baba – ne – ne – tobych lhal, tenkrát ještě nebyla baba – ne; a Emma? – kdo jest ta Emma? – Tomu velkému obrazu, co vedle pána v modrém pokoji visí – ano – na mou věru – tomu s tím plačtivým obličejem říkají Emma; – ano onehdy mi poroučela panská, abych sundal z paní Emmy tu pavučinu – ano, a to bylo z toho obrazu; – pán tam nikdy nepřijde do toho pokoje, do toho modrého, a to tam tak sama pavučina – ano – to já vím, všecko vím, velmi dobře. – Kdo jest ta Emma ale na tom obraze? – snad paní? – nepochybně, sicby tam nevisela vedle pána – – no no – to snad žádný neví – já také ne. – A co dále? – mně se zdá, že také jmenoval židovu dceru? – aj – aj.

Leu? snad že ne? – kdo se? – no – no, kde pak jsem zůstal?“ – V tom naproti němu ze křovin v kopci nad údolím vysvítl v dlouhém dole ouzkém papršku rudý požár, dole jasný tratil se na horu výše a výše v šíř, až posléze nejvýše s noční tmou v jedno splynul. Bártovi byla zima, a ačkoliv ještě ani dost málo nevystřízlivěl, předce si upomenul, že se sešel u večer s cikány v hospodě, a ti že mívají způsob, v šírém poli neb v lese při ohni přenocovati. I pomysll, že to zde také tak bude, a že by se sám mohl ohřít. Okamžením, že tam k nim půjde, uzavřev, otevřel mocí zapadající oči, vstal a vrávorál za paprškem. Tak vrávorál asi čtvrt hodiny, všelicos vypravuje. Notně ospalý vyvrávorál na nějaký kopeček při oudolí, – koukal, – papršlek najednou shasl, – tma vůkol, – Bárta vrávorál s pahorku dolů, zakopl, a než pod šípkovým keřem dopadl v mech, znova usnul; a již se neprobudil, až „za nového jitra růžový ho zbudil den.“

Rudý ten sloup pocházel, jak vyslouženec dobře předzvídal, od ohně cikány rozdělaného; leč ne pro přenocování rozdělaný byl oheň ten, nýbrž jak již dříve víme, aby poznali, odkud a od koho přichází hlas, který jim v jeskyni odpovídal. Štěstí bylo pro vysloužence, že požár ten shasl; jistě by byl i ostatní cestu nadarmo konal původ světla hledaje; neb byťby i kámen byl zlezl, z kterého jasný sloup ten vycházel, předce by byl k ohni tomu nemohl, neb světlo jeho jen malou, asi půl čtvrt lokte širokou a taktéž dlouhou škulinou v stropu jeskyně vzhůru proráželo.

Cikáni o té škulině nevěděli, neb ačkoliv zář ohně ven prorazila, předce světlo hvězd nebylo s to, nejmenší svit u vnitř jeskyně zaslati; sice by byli cikáni opatrněji jednali, aby přítomnost svou v skalínách a skrýš tu neprozradili. Co tedy zatím rudý papršlek na venku přítomnost jejich zvěstoval, podíváme se, co se v jeskyni dalo.

Sotva se třené o sebe snětve a loučky počaly jiskřiti, přiložil mladší cikán kousek suchého sena, které ihned v jasný plamen zňalo. Na to nakladli suché snětve a brzy plápolal veselý oheň celou jeskyni jasně zářící. – Byla to rozlehlá, skoro čtyrhanná jeskyně, stěny byly z většího dílu hladké, ve stropě však bylo množství děr mechem zarostlých, aneb hustým nahoře křovím a dolů až do jeskyně se plazícími kořeny dobře zakrytých. Jediná jen z nich, kterou totiž rudý ten požár vycházel, byla otevřena. Po zemi bylo nastláno suchým mechem; kolem v stěnách byly rukou lidskou dlabané výklenky a při zemi kolem stály kamenné stupně. Na jednom z těchto stupňů hořel od cikánů rozdělaný oheň.

Hlas, který až posud byl mluvil, umkl; – hrůzné a mrtvé bylo ticho; jen časem povzdálí některý noční pták přivítal dutým zvukem půlnoc. Ohromné stíny cikánů pohybovaly se po rudějasných stěnách a po vysokém stropu jeskyně. Obrátiv se v tu stranu, odkud hlas první přicházel, hleděl mladý cikán v temný kout, kde se jakási menší jeskyně býti zdála; nemohl

však pro panující tam tmu ničeho se dopátrati.

„Vyjdi ven, kdo jsi mluvil k nám z brlohu svého!“ volal cikán. – „Shasni měsíc“ – odpovídal hlas z temného kouta, „shasni měsíc! – Co chceš? – co to dítě? – to mně? a ty dívky? mně? mně? – Já ne – to on! – to on! – Ai, měsíc, měsíc!! – Sestupuje ke mně – dlouhou – bledou rukou – – paprškem mi podává dítě, dítě! – Shasni měsíc!! – – Co ty dívky? –“ Hlas se blížil, a z temna kouta vycházela shrbená postava ženská v rudé světlo.

Roztrhané šaty visely z ní, a nepochybně že šat s hlavy ve svém doupěti byla ztratila; neb přes vráskovité čelo a přes zohavenou tvář padaly jednotlivé šedivé kadeře. Hrůzný byl výraz této tváře; hluboké vrásky byly temné stíny v rudě ozářeném obličejí, přes pravou tvář šla hluboká k uchu jízva, a v polootevřené hubě nebylo žádných zubů. Oči měla pevně sevřené, zdlouha kráčela v před, rukou před sebe sahajíc. Rudá zář oblívala celou postavu, a činila zjevení její ještě hrůznějším. Daleko za ní táhl se její stín, jenž čím více se blížila, tím více rostl, až přistoupivši blízko k plamenu celou za sebou jeskyni zastínila. „Ty dívky!“ mluvila dále chroptivým hlasem, rukou na odkrytou hlavu svou ukazujíc, „to, co v papršku měsíce se topí, již voda z dlouhých černých vlasů kape, tu já neznám, já ne – – to on! to on. Ta, co červený proužek kolem má, co své dítě s tou hlubokou ránou v outlých prsích zdvíhá? tu já neznám, já ne, to on – to on! – Haha! svedená dívka! to mi něco nového povídáš? – hahaha! –“ Tak mluvila z povolna se blížíc a strašlivé báchory se strašlivější pravdou se střídaly v řeči její. Teď přišla pod samý plamen.

„Stůj!“ zvolal mladší dotkna se její natažené ruky, „stůj!“

Zasáhnuta zastavila se, rozevřela oči, a spatřivši cizince sklesla na podlahu jeskyně – v měkký mech. „Já ne! já ne! volala upěnlivým hlasem, „to on, to on!“

„Kdo on?“ táže se cikán.

„Já ne, já ne! já jsem ubohá bláznivá, smilujte se nad nahotou mou! Já jsem žebračka, chudá žena – ano! ano! – chudá žena! – Řekla jsem bláznivá? to on! – to on! – já ne – já mám hlad! ó náramný. Mne (s)zebe, náramně, náramně! já ne, já ne!“ –

Něco zašustlo a vykřiklo pod jeskyní; rychle vyskočil mladší cikán ven, než hned se opět vrátil.

„Pták to byl“, pravil, „sova tuším nesla se sem k světlu, které nahoře škulinou vyráží. Musíme oheň shasnouti, síce prozradíme skryši svou.“

Od bláznivé nebylo ničeho víc se dozvědět, na každou otázku jen „já ne! já ne! to on“ odpovídala, a ničím nebylo možno k jiné odpovědi ji pohnouti. Mladý cikán zahaliv zimou se třesoucí ve svůj plášť, dal jí chleba, který (s) sebou z hospody přinesl. Ona pak zaobalivši se až přes hlavu v podaný plášť, lezla ve své temné lůžko ustavičně: „já ne – já ne! – –“ opakujíc.

Cikáni shasli oheň a ulehli při samém vchodu jeskyně v měkkém mechu. Dlouho ještě

bláznivá v tmavém koutě svém hltavě jedla darovaný chleb, jednotlivá o papršku měsíčním opětujíc slova, ba zas „já ne, já ne!“ jako ze spaní volajíc. Cikáni však již ji neslyšeli; neb cestou a příhodami svými unaveni pevně spali, an již půlnoc dávno byla přešla. Bláznivá však m(1)alou chvíli pomlčivši, znovu jako ze spaní počala rozprávěti; měsíc a láska byly předměty jejích snů. – Strašná tato postava – hrůzná její tvář, – a předce i v nesmyslu svém ještě slavila lásku. – Někdy se slova její v polohlasnou spojily píseň, až posléz jemným šepotem chroptivý hlas tiše, neprobudiv spících cikánů, následující opětoval píseň.

„Viz na vodách se lodička kolíbá
To milý můj;
On připlyne a milenku ulíbá,
To milý můj!“

„Ach daleko – on daleko uplynul,
To milý můj!
Hlubokém on tam na moři zahynul,
Ach, milý můj!“

Tišeji, tišeji vždy opětovala zpěv svůj, a v bezových před jeskyní křovinách kloktal v slova její osamělý slaviček.

5.

Lecz słuchajcie! odmiana wszystkiemu zagraża,
Odmiana, choć nie zmiana – bo człowiek nie zmienia,
Głosu wiecznego – prawdy – głosu przeznaczenia!
Tak się roslina każda na wiosnę przetwarza,
Tak potok zmienia wody, a przecież potokiem,
Tak upływa dzień za dniem, ginie rok za rokiem,
A czas jak świat odwieczny!

Stefan Garczyński.

----- poco dłużej zwlekać?
Czekać i czekać, i aż grób wyczekać?

Již bylo jasné jitro, a papršlek bílého dne zavíval škulinou v jeskyni. Světlo jeho táhlo se v bledém sloupu k východu jeskyně, a padalo na temnou stěnu. Slavík, jenž v bezoví před jeskyní od půlnoci zpíval, již umlkl, jiné ptactvo počalo hlasitě štěbetati. Čerstvý větřík províval jeskyní a pohrával vlasy na čele mladého cikána, který se právě z podivných snů byl probudil.

Zdalo se mu ve snách, jakoby byl hledal matku svou, jakoby právě, kdy ji měl nalézt, byla na jednou zmizela, že mu žádný nemohl o ní povědít a proto že se hořem tak zmořil, až posléz ani sám nevěděl, odkud přichází, jakou a kdy matku měl, žádný že ho neznal a plačící že bloudil sám po dalekých lesích. V tom že tak smutného objala Lea, dcera starého žida, a ukazujíc k své chaloupce pravila: „Tam domov tvůj!“ On že plakal jako dítě na prsou jejích, a opravdu, kde se probudil, stály ještě slzy na tváři jeho. On jakousi tajnou touhu k Ley cítil, která mu teď ještě milejší, lásky hodnější přicházela než včera.

Vstal a v bledém papršlku bílého dne mohl všecko kolem sebe, ač slabě jen, rozeznati. Plášť, který v noci bláznivé propůjčil, ležel před ním; starý cikán již také nebyl v jeskyni. Sebrav tedy plášť vyšel ven v jasné jitro. Bezoví silnou rozesílalo vůni a kapky rosne jasně se skvěly kolem po křoví i na zelené půdě skalné kotliny. U prostřed ní seděl starý cikán, nepokojně probuzení mladšího a dalšího odchodu očekávaje. Na otázku po bláznivé odpověděl starý cikán, že dříve než on se probudil musila odejít, a divil se, jak mohla po této skalině odsud vylézt. Sebravše hudební nástroje, které v křoví pod výklenkem skalním ležely, lezli na horu, a hustým větvím vyšli na kraj kamenu. – Celá krajina ležela v jitřním světle před nimi; celý krásný dol se svými hustě porostlými skalami, se svým jezerem, zříceným hradem na protejší skalině, se svými roztroušenými chaloupkami; celá daleká rovina se svými lesy, všemi poli, zámek na východu oudolí, všecko leželo v růžové záři rozestřeno před zraky cikánů. – Po polích již bylo živo, ze všech stran spěchali vesničané po pěšinách k blízkému městečku, jehožto věže k západní straně z hustého strměly stromoví za borovým lesíkem, jejichžto zvony dutými zvuky zvaly na služby boží. Hluboce vzdechl mladší cikán, a kvapně lezli po kamenných stupních se skaliny, aby je žádný zde nespáčil, a aby nebyla prozrazena skrýš jejích, jestli že se to bláznivou již nestalo. Včerejší cestou kráčeli zpět, a vycházející ouzkými ulicemi z tohoto skalnatého města, zaslechli za nízkým pahorkem vypravující hlas: „Ach – to vám byla noc! na mou věru – celá černá – ne – celá nebyla černá; nebo kus byl na ní červeného – a jak červeného? – a táhlo se vám to jako dlouhý plamenný ocas od komety, jako ohnivě kostě – aj (-) aj.“ Najednou mnoho tenkých hlasů: – „aj, aj!“ – se vši silou křičelo, a když již všickni umlkli, tu bylo ještě hrubý hlas, který dříve vypravoval, slyšeti, jak to „aj, aj“

několikrát po sobě opakuje.

Vystoupivše na pahorek spatřili cikáni vysloužence Bárta na malém pahrbku pod šípkovým keřem sedícího. Kolem něho stály děti všelikého stáří a pohlaví, to sedělo, ono stálo, to opět jiné menší drželo na rukou, a tak dále. Mnoho šípkových keřů květlo vůkol po vysokých mezích a silná vůně vála z nich celým tím jasně zroseným dolem.

„A tu já se vám ženu za tím, vytrasím šavli –“

– „A kde je šavle?“ táží se děti.

Bárta rychle sáhl po boku, šavle nebyla v pošvě. Dlouho se pamatoval Bárta, než si zpomenul, že ji včera v židově zahrádce před cikány na tabuli hodil, a pak zapomenuv se: „prokletá potvora!“ hlasitě vykřikl, „v židově zahrádce jest na kamenné tabuli.“

„A jak tam přišla?“ táže se jeden z hochů, když jste ji tady vytrasil?“

„A, prokletá potvora!“ zvolal Bárta, jak jsem ji vytrasil, vyletěla mi z ruky!“

– „A letěla až do židovy zahrádky?“ ptaly se děti.

„Ano, do židovy zahrádky“ opakoval Bárta, „zrovna na kamennou tabuli!“

– „Ale, jak jste to viděl, když noc byla tak tmavá?“ divili se posluchači jeho.

„Eh – ach – – ten ocas tak svítil, to světlo, ano, ano; a teď držte hubu a nemaťte mne a poslouvejte! – tedy vytrasím tu šavli – ano tu šavli – abych toho draka mohl zavraždit, který chtěl naši milou krajinu zahubiti, nebo jiného to nic nebylo, nežli ohnivý drak –; takový ocas, nic jiného za sebou netáhne, ocas jako pazeza – aj – aj! –“ A opět všickni posluchačové jeho „aj, aj“ vyvolávali, až posledně starý vyslouženec, co ohlas posluchačů svých, hlučné „aj – aj“ několikrát opakoval.

Cikáni přistoupili blíže a poslouchali vypravování jeho.

„A tu jsem zakopl a letěl jsem tudyhlenon dolů, drak se ulekl, schoval svůj ocas, ztratil se, a já jsem upadl – hahaha!“ Celý dol se „hahaha!“ smíchem dětí poslouchajících rozléhal, a když pak již všickni umkli, tu ještě starý vyslouženec co ohlas se dosmívaje, počal dále vypravovati: „Ráno, byla tuze zima; ráno si sednu, skrčím se, ano, na mou věru, skrčím se a sedím, a zůstanu – a zůstanu sedět; či ne – ne tobych lhal, nebo teď vstanu, a půjdu, a půjdu – až přijdu –“

„Do (židovy) židovny!“ všickni najednou vykřikli, jakoby to obyčejný býval konec všech povídek Bártových. „Do židovny!“ doložil Bárta, a sebrav se na nohy, kráčel dolů k jménovanému místu. Cikáni se přidali k němu a tak všickni tři ztratili se po pěšině v skalínách. Děti ještě dlouho za nimi „aj – aj!“ pokřikovaly, a kdykoliv umkly, tu vždy Bárta své oblíbené „aj – aj“ po nich opakoval.

Když již dost hluboko mezi skalinami došli, tak že se křovinami a pod větvemi březovými již

nemusili vyplítati a prodírati, tázal se mladší cikán Bárty, coby to bylo za blouznivou, kterou včera mezi skalami že potkali předstíral. Bárta hned k vypravování hotový posadil se na nízkém kamenu, nakroutil vousy a počal: „Ah – já vím, všechno vím, a velmi dobře. Ta bláznivá, – byla malá shrbená? Ne? – To byla naše bláznivá žebračka. –“

Když však cikáni myslili, žeby mohl po cestě vypravovati, vstal Bárta a postaviv mladšího cikána před a staršího za sebe, poručil, nyní aby stejným krokem po ouzské stezce kráčeli; tak že budou oba moci slyšeti dobře, a pak počal velmi hlasitě vypravovati: „Za čtrnácte dní bude tomu právě rok, co se sem se svým mužem, kdo ví, odkud přistěhovala. Aj, – na mou věru, to vám byl podivný muž, podivný (až jak;) až jak ano; a ona taktěž. On býval také voják, rád mluvil, byl veselý jako já – jen že se celý den z hospody do hospody toulával, skoro ustavičně opilý, hahaha! – Ale něco vám povím – ano – to žádný neví, (t)komu jsem já to neřekl. – Ano, každý myslil, že je to její muž – ona tenkrát ještě nebyla sice bláznivá – ale – ošklivá, až jak, ano – zeskrábaná, obličej potlučený – oh, až jak celá, každý to myslil – ale já – já jsem – proklatá potvora – já jsem to všechno vyčíhal. On nebyl její muž – aj – aj – ano – nebyl, on s ní jen tak chodil, protože prý měla peníze, a on je potřeboval, on mi to jednou povídal v židovně. – Ona prý chtěla, aby s ní šel, aby se vydával za jejího muže – on neví proč – žádný neví proč a já také ne! a potom prý si tady koupila tu chalupu. – Ano, ona již tenkrát také byla tak podivná; (že) to prý ona sama si obličej tak zeskrábala – on to všechno mi povídal. Celý den prý sedávala v chalupě, v noci ale vždy chodívala na horu údolím, tam ke kostničímu kamenu, a tam každou noc – ne – ne, to bych lhal, ne každou noc, jenom když měsíc svítíval, ano – a to vám prý podivné řeči mluvívala. Tam prý vždycky k ní – proklatá potvora – ano měsíc chodíval a dlouhou rukou, bílou jako sníh prý jí podával nějaké dítě; a kdyby byla nešla ku kostničímu kamenu, tedy by prý byl vezdy oknem k ní přicházel, a pak prý by to byl každý mohl viděti. Tak to ale neviděl žádný, žádný, a já také ne. – – Půl leta na to zemřel jí muž, ne – ne muž – ale ten, co s ní zůstával, právě když ona již nic neměla, leda v hospodě a ve vůkolí nějaké dluhy k zapravování. – Z chaloupky ji vyhnali, a neměla od čeho živu býti. Ničehož neměla, ani coby do oka padlo. – Víc a více čím dále na rozumu pomatena chodívala pak vedne ke kostničímu kamenu – a tam sedající pod starým dubem žebrala na pocestných – a na noc se vždy udělala neviditelná. Potom již nikdy nesedala při měsíci pod starým dubem – ano, nikdy – neb teď se vám počala jeho záře náramně báti. Já to vím dobře – velmi dobře. Nebo jednou šel jsem z blízkého města domů, bylo pozdě večer – a zamračeno – až hrůza – aj, ano, až hrůza. Šel jsem lesem, kolem kostničího kamenu, – tma bylo, a já jsem se, – ne – ne – to bych lhal, ne – já jsem se netrásl nikdy – nikdy. – Ale jdu a jdu, až přijdu do ži – e – ne, až přijdu k starému dubu. Jdu pomalu a dávám pozor, abych nikde do stromu nevrazil. Tu vám začne vedle mne nějaký hlas

žebřati; já se – ne, ne, to bych lhal, neleknu se, a chci jít dále. Najednou se vám roztrhly oblaky – a zrovna nade mnou, ano, zrovna nade mnou stojí měsíc, a přede mnou pod starým dubem stojí bláznivá – a dá se do křiku – a běží – běží, vrhne sebou o zem, a ryje rukama v zemi, a zakrývá ní svůj obličej, a já utíkám, a ten křik za mnou – a utíkám lesem – až, hahaha! jak? – Kde pak jsem zůstal? – ano – teď se docela zbláznila, ano do čista. Ve dne jako vždycky chodívá žebrotou, a sedává u kostničího kamenu, a v noci vždy zmizí – ano – prokletá potvora – pryč jest. Vůkolní lid se jí zdaleka vyhýbá, neb na koho prý promluví, tomu jistě neštěstí nastává.“

Mezi tou rozpravkou přešli potok, a šli pěšinou vzhůru k židovně. Lea stála při plotu zahrádky, hledíc dolů k nim, oko její (ú) i ústa zdály se usmívati. „Aj, aj,“ divil se vyslouženec, patřící k ní vzhůru, a pro samé „aj – aj –“ ani k slovu nemohl přijít, aby na otázku cikánovu, čemu by se tak divil, mohl odpovědět. Tak došli v zahrádku. Všedším běžela Lea vstříc, a objevši mladšího z nich, hleděla mu pevně v temnomodré oko. „Zůstaň u nás,“ volala hlasem prosebným, „zůstaň u nás; i my jsme cizinci v zemi této; stan náš buď stanem tvým s námi. Můj otec tomu přivolil, ano – on si to přeje. Zůstaň s námi!“ Starší cikán se zachvěl při slov(e)ích těchto, jakoby podivně působilo jediné slovo „zůstaň!“ na všecken život jeho. Mladý cikán, zadivený sice, ne však proto, že tak s ním zacházela; nýbrž že sen jeho přišel k vyplnění, hleděl v krásnou její tvář, nemoha slova promluvit.

Starý vyslouženec pro nesmírné podivení, ustavičně opakované „aj – aj“ ani skleničku kořalky požádati nemohl, až uslyšev zvonek na zámku, který ho obyčejně volával, rychle po sleničce zkríkl, přinesenou na kvap vyprázdnil, spěšně postavil a ihned odchází mezi samým „aj – aj“ za potokem v křovinách zmizel. –

„Zůstaneš u nás?“ opakovala Lea prosebně svou otázku. Mladý cikán již včera, nespátřiv ji ještě Leu miloval pro soucitnost její; sen jeho rozmnožil kvapně zkvetlou lásku; uzřevšímu pak teď krásnou její tvář, zdálo se, že nikdy se s ní nemůže rozloučiti.

Ona stála před ním ve včerejším východokrajinném obleku; černé kadeře vyvýšovaly milou bledost něžného obličej; a ty černé oči, které se dnes po prvé usmívaly, neodložily ještě dlouho trvajícím smutkem; tak že se mladému cikánovi, – v pravo starobylé zříceniny pevného hradu; v levo, v růžovém světle jitra stupně písčité skály vidoucím – zdálo, že patří ve tvář nejkrásnější dcery Sionské, slzami se usmívající nade zříceninami spustlé Jerusalema.

I on byl, ač postava jeho nepatr(á)a a v zrůstu svém zohyžděna byla, i on byl jinoch krásný, co se obličej jeho dotýče. Černé kadeře, temné vousy byly ozdoby kolem krásné, význačné tváře, jenž dlouhým cestováním temnorudě opálena tak smutně a půvabně se usmívala. Celé jeho chování, každé hnutí jevíly náramnou živost a temnomodrého oka skoro divoké časem

vzplanutí, prozrazovalo, že milování jeho rovně k přání jakož i k obávání jest; což však v srdci děvčete vždy jen větší budí lásku. S planoucí tváří hleděl v oko Ley a její se stopilo v temnou hlubinu oka jeho.

„Zůstaň s námi!“ žádala Lea, on ji miloval a předce zdálo se, že ho něco táhne odsud. „Zůstati s tebou? zde zůstati mám?“ volal smutným, žalujícím hlasem, „s tebou? – ó jak bych rád! – Mne nikam touha nevábí, kmen můj nezná vlasti nižádné, po nížby si zastesklo srdce jeho! – Zde zůstati mám? – všechno mne tu k sobě vábí, zde se mi zdá, jakoby mě každý kmen, každý kámen znal, a vypravoval mi o dávných časech i o dnech dětinství mého! – A – předce –“

„Zůstaň s námi!“ žádala Lea, „proč toužíš, proč žádáš, kde pravíš, že tě všechno k sobě vábí?“ I starý žid přistoupil, prose, aby zde zůstal a v prosbě jeho se ziskužadost s láskou k dceři své podivně střídala. „Zde stánek bude náš,“ končil prosbu svou, „zde byt bude náš! – Dlouho-li ještě může býti přáno šedinám mým, abych bydlel mezi vámi a abych vládl jméním svým mezi vámi? A jestliže shromážděn budu k otcům svým a prach můj v cizou zašlapán bude zemi; kdož ochrání nešťastnou dceru Israele, kdož jí ochrání jmění, které nashromáždil otec její ve strastech života toho?“ – Při jmenování svého jmění vždy se bázně ohlížel, aby žádný mimo cikána neslyšel vyznání toto, a jeho hlas vzdy tak zeslábl, že ani cikán sám tato slova nedoslechl. „Žádný necítí s ní,“ mluvil dále, „žádný necítí, co dolehá na srdce její! Žádný nezná uvážiti její bol, neb kdo bloudí jako my vzdálený od vlasti své. Kdož se ujme bídné dcery Sionské, až otec její usne povolán v lůno Abrahama? Potupent' národ náš, žádného práva nešetří se k cizincům! Kdo ochrání před potupou dítě spustlé Jerusalem? Jako vlci v pohoří pustém čihají na nás, aby se rozdělili,“ ohlížeje se šeptal, „o rouno beráncí. K tobě důvěru má dítě mé, srdce tvé se prozradilo včera mezi námi. I ty jsi osiřelý, rozplašený národ tvůj nezná syna svého, není žádného, kdoby provázel milostí kroky tvé putováním pustým. Ty jsi zvyklý snášeti, tobě netřeba mnoho. Dcera má tě miluje! –“

Obejmutého držela až posud Lea pevně ve svém náručí, jako by se bála, aby vzdoruje prosbě otcově neušel objetí jejím. Leč on v uplakanou Ley hledě tvář sklesl v pestré kvítí k bosým nohám jejím, a s neobyčejným národu svému zápalem: „Leo, ty mne miluješ?“ volal, objímaje kolena její.

„Ano – ano!“ odpovídá Lea, sklesší taktéž k němu, a klečíc v pevné vinuli se objetí.

„Kdyby láska tvá dosáhla výši milosti mé!“ upěl cikán.

„Jen hloub želu mého vyrovná se výši lásky mé,“ odpovídá Lea.

„Hluboký zármutek obestřel srdce dcery mé,“ mluvil starý žid stoje před nimi, „jako v chladnou mlhu halí studené vody Cedronu hory olívy; a proud slzí jejich byl co silný pramen

zdroje Siloah, hučící v oužlabí skalném: leč příští tvé zaplašilo mlhu s palmy na Jordánu, a slze její jsou rosa na rozkvětlé růži Jerycha.“

„Leo! milenko má! choti má!“ volal cikán.

„Zůstaň u nás!“ opakovala Lea.

„Tedy mne přijměte skaliny ouzké v náruč svou, pěstujte mne co nemluvně v kolebce libé, šepotejte stromy mladistvé ve sny mé a udřímejte srdce mé, uspěte žal můj!“

Tak zalkal cikán v květoucí dol v hlubokém utonuv zamyšlení.

„Oblažené bude opět stáří mé,“ pravil žid vděčně sepiav třesoucí se ruce, „a šediny moje bez útěchy nezůstanou v poslední čas dnů mých. Již nebudeš opuštěna co hrdlička ve skalách Arabie, veseliti se budeš po pahorkách květoucích, co srnka na horách Beter, a hlas tvůj bude co zpěvce na vinicích v Engady. – A i tobě blaho bude mezi námi; v okolí jest vesnic bohatých, hudbou jmění tvé se zvýší, jako cedr na Libanu!“

„Zůstaň s námi!“ prosila Lea.

„Ano, ano! zůstanu s vámi! Kam by mne vedla pouť má? V pustý, citu prázdný svět, kde žádný nezná želů mých, nerozumí srdci mému – necítí se mnou žádný! – Zde domov můj, otcina má, vlast má! zde láska má mě uvítá, milost zdržuje, a soucitnost provází! – Ano, zde zůstanu, mezi vámi!“

Starší cikán vezma hudební nástroj svůj a obraceje se od nich: „mějte se dobře!“ pravil, a odcházejícímu ze zahrádky svítily se zraky podivnou citlivostí. Vráskovitý jeho obličej jevil jakousi touhu, lásku, mstivost, a mnoho jiných vášní střídalo se v něm v strašlivé směsici u divném sporu s pošedivělými vousy a vlasy.

„Ty nás neopouštěj!“ volal mladší, skočiv za ním a zachytiv ruce jeho zamezil mu odchod, „Ty nás chceš zde opustiti, kde já doufám nalézt, po čem jsem dlouho již toužil?“

„Pryč, pryč! touha má, pomsta má neznají zůstání, pokoje žádného, odpočinutí žádného!“
(-) odvece starší. –

„Tak dlouho jsi hledal nadarmo, a teď ještě doufáš, že nalezneš, co tak dlouho nadarmo hledáno. Ty jsi byl otcem mým!“ –

„Právě proto, že tak dlouho nadarmo jsem hledal, nevyhasla touha pomsty mé, leč rozňata na nejvyš pudí mě dál a dále –“

„V stáří tvém –“

„Právě, že málo jen dnů zbývá ještě životu mému, tím více třeba namahání, dosíci dlouho hledaného cíle! pryč, pryč, do –“

„Otče, pamatuješ noc, kdy jsem po prvé přišel k vám? Opuštěné dítě bloudil jsem lesem hustým, zdaleka mi zářily ohníčky co hvězdy naděje; já spěchal za nimi. Kolem ohňů sedí sbor

neznámý. Kmen to cikánů. Deštěm schrádlého ty jsi zavinul ve svůj plášť, a k svému přijal si mě ohni. Něco nevysslovitelného, jak jsi pravil, vábilo tě ke mně a taktěž i mě k tobě. Ty jsi slíbil, že mne neopustíš, a já – já jsem bez tebe nemohl býti. – A ted' chceš ode mne – ted' mne chceš opustiti? Zůstaň s námi.“

Starší cikán mlčel.

„Každého dne svobodno ti jíti do okolí – můžeš i déle zůstat, jen se vždy opět povrat' k nám!“

Starší ještě mlčel.

„Kdo ví, jestli zde nenalezneš –“

Starší cikán se zachvěl; jakoby blesk přeletěl nějaký papršek citu obličej jeho a jakoby dříve již byl o tom přemejšlel, zvolal: „Pozorovals? myslíš? – ah – ty nevíš! – ano zůstanu!“ – Obrátiv se složil housle své, vzal mladšího plášť, sám žádného nemaje; a přes plot přeskočiv během spěchal v dol, oudolím zhůru, až zmizel u záhybu skalním. –

6.

— „o, bodaj wieczną ciérpiał męką,
Kto potępienia mego jest przyczyną.
Niech wieczne wieki piekła łzami gasi
I nigda łaski niebieskiej nie zyska,
Jak ja niemogę, — — — —

Seweryn Goszczyński.

Tak zůstali cikáni v krajině této. Ve dne chodívali po vůkolních vsích a hospodách podle obvyklého jim života, na noc se mladší n(e)avracovával v židovu chaloupku, kde od toho večera veselejší mu nastal život; starší však ještě i po nocích jiné tajné konával cesty. Vyslouženec Bárta navštěvoval, jako posud, každého večera židovnu, a býval-li vesel, když oni truchlili, dá se snadno pomyslit, že nebyl truchliv, když oni než jindy byli veselejší. On, starý žid a dívka služebná, slovem všickni milovali mladšího cikána, starého však počínání, ač zřídka kdy byl vidět, v jednom každém budilo tajnou hrůzu. Mladý cikán celým srdcem a vším plamen(n)em první lásky miloval Lea, jak jen tak mladému, již rodem a vychováním rozohnělému cikánovi bylo možno, který po prvé našel člověka, který s ním stejně cítil. Může býti, že ještě jiná plamenné lásky byla příčina, která později pokračováním v příběhu zřejměji se pozná. Lea jeho taktěž i z těch samých příčin milovala, a byla, či se jen zdála, den ode dne veselejší.

Leč náramná žárlivost cikánova kalila nejen jeho, nýbrž i její blaženost. Jest to úkaz nezřídský, že čím plamenejší jest láska milencova, tím ohnivejší i jeho žárlivost'. Tak i zde. Někdejší smutek Lein byl cikánovi na nejvejš podezřelý, a časem někým ze spoluobyvatelů chaloupky pronešená slova, kterýchž cíle se dopátrati nemohl, podporovala důmínky jeho. V příležitosti takové horoucími na Leu dotíral slovy, leč ona přísahajíc, že mimo něho nemiluje žádného ujišťovala, že on jest i jediný, který lásku její získal. Po takových rozprávkách předešlý zármutek se navrátil v její obličej, a cikán, domnívaje se, že pochybování jeho smutku toho jest příčinou, slzavě ji za odpuštění prosíval, slibuje, že nikdy již nebude pochybovati. Nadarmo; – již zjitra opět nepatrné slovíčko vzbudilo jeho žárlivost, malicherná myšlénka uvrhla jej zpět v nevyhaslý plamen strašných pochybování.

Bylo to asi po třech nedělích od příchodu jejich, kdy cikáni na večer od sebe se rozloučivše a každý za svou spěchaje příčinou v rozdílné strany se rozešli. Mladší kráčel hlubokým dolem, hustým borovým lesem k židově chaloupce, a právě se blížil k starému dubu u kostničího kamenu.

Nejprostranější to rovné místo na celém na několik mil dlouhém, ostatně však velmi ouzkém údolí. Po pravé straně jest příkrý, vysokými sosnami porostlý vrch, při jehožto patě silně hučí neviditelný potok, který z rozevřené vyřítiv se skaliny padá v husté, nízké křoví. Prostranné to místo jest okrouhlé, celé mechem porostlé, a mimo ouzký průchod v levo kol a kolem hustě zarostlé křovinami, přes něž vysoké, hustě přehlížející sosny. Středem vede široká písčítá pěšina. Ta u prostřed roviny kolem starého širokého dubu se rozdělivši dále se opět v jednu širokou stezku spojí. Dub ten jest rozlehlý sice, ale ne vysoký, nýbrž zhrbatělý, nahýbá se k půdě, z které vyrostl. Nesmírným stářím již celý jest vydutý, a rozvrtaná, i místem propálená kůra jeho strašlivě tvoří podoby. Koruna jeho jest celá přes nízký mechem porostlý kámen k západu skloněna; k východu však stojí jen dvě dlouhé větve na koncích svých toliko zazelenalé, tak že se zdá, jakoby dvě dlouhé zhrbatělé a zkřivené ruce daleko před sebe zelený podávaly věnec. Pod nimi v duté kůře jest vytvořený hrůzný obličej lidský, jehožto vypálené duté oči v temné noci shnilotinou modravě se třpytí. Pod obličejem jest v dubu veliká dutina, co doupnatá skrýš divé zvěře a dlouhý bílý mech visí přes ni jako (hrůzná brada dlouhého obličej) dlouhá brada hrůzného obličej. Ve vydutině té jest písečný kámen, na způsob sedadla vystrouhaný a celý mechem zarostlý. Jest to sedadlo bláznivé žebračky.

Od tohoto dubu vede jiná užší pěšina v levo k ouzkému průchodu, za kterýmž náramně rozlehlý, křovím obrostlý stojí kostničí kámen. Jest to písčítá, rozsáhlá, asi půl sáhu nad křovím strmící skalina, na níž děšť, a může být i ruka lidská samé, jakoby lidských hnátů a lebek vytvořily podoby, od čehož se jí tuším takového jména dostalo. Přes tuto skalinu musel

přelézti, kdo pěšinou touto chtěl jíti. Za kamenem pak byla ouzká, dál a dále – čím výše vzhůru se tahla – širší stezka. Stezka tato vedla mezi písčitymi skalami, které taktéž jakoby lebkami a hnáty byly poseté, vzhůru výš a výše až na hoře do hustého lesa. Při lebkách stěn těchto chvělo se buď zelené křoví co péra na přilbici, buď červenavé kvítí, panny slzy zvané, věncilo lysé lebky.

Pěšina tato málo byla ušlapána, znamená, že málo kdo se osmělil tuto stezku voliti, obzvláště v noci se žádný stezkou touto přes kostničí kámen lézti neopovážil, a každý raději širokou pěšinou dolem více než půl hodiny si zašel. Šla totiž o tomto místě pověst, že po této uzké pěšině mezi vysokými lebkami a hnáty posetými stěnami straší: drkotající lebky a hnáty že se pohybují na svých místech, a kdo zde bílou postavu spatří, toho že očekává smrt.

V posledních časech obzvláště žádný tuto cestu nevolil, leda starý cikán, chtěl se s mladším sejítí, aneb bláznivá, kdy se navracujíc ze své žebroty putovala k doupěti svému.

V tom místě u starého dubu sešla se Lea s cikánem. Byl pozdní večer, silně a nakvap se soumračilo, nebo slunce sestoupilo do hustých černých mraků vystouplých na západním nebi. Okraj mraků ještě broubila zlatá zář, dolejšek jejich však, kde na dalekých spočívaly horách, časem rozkřížil bledý blesk, a snadno bylo souditi, že po dnešním parném dnu mocná se na noc přivalí bouře.

Lesem, kvapícím temnem stíněným, silná se plížila vůně. Hluboké, bezdušné bylo ticho; ani dost lehounký větřík nepohnul kvítkami u vysokém mechu a na břehu potoka. Jako temné stíny stály vysoké borovice za hustým křovím, které rovinu tuto kol a kolem broubilo. U prostřed v své strašlivé postavě stál starý dub, a ve vydutíně jeho seděla ještě žebrající bláznivá. O(?e)či k těm dvoum nad sebou nataženým větvím majíc obráceny, nesrozumitelná šeptala slova. Nelzelo rozeznati, zdaž se modlí aneb tajná v slovích jejich bloudí kletba.

Z hustého křoví v prostoru vystouplivšímu cikánu běžela Lea s radostným zvoláním vstříc, již dříve na planinu při starém dubu přišedši. Chtěla mu kolem krku padnouti; on však vztaženou naproti ní rukou ji zadržev „zpět!“ hlubokým, třesoucím se hlasem zvolal. Bylo na něm znáti, že cestou velmi spěchal, neb sotva dychajícimu silně a rychle zdvíhaly se a padaly nádra.

„Zpět ode mne!“ zvolal, „zpět! to jsem očekával!“

„Milence!?!“ uleknuta vykřikla Lea.

„Jak sem přicházíš?“ táže se kvapně cikán.

„Tobě vstříc jsem vyšla!“ odpovídá Lea.

Cikán: „Dnes? – právě dnes? – proč ne jindy?“

Lea: „Nevěděla jsem nikdy, kterou se budeš vraceti cestou. Včera jsi pravil –“

Cikán: „Ó výborně! tak mě nezklameš! Leo! – –“ (velmi bolestně) „Leo! proč jsi lhala mě milovati; proč jsi mne nenechala jít v šířý svět? – bylbych nepoznal blaženosti, po které tě nadarmo dychtiti budu! –“

Lea: „Opět tě sen tvůj –“

Cikán (divoce): „Nemáš mi nic říci? v ničemž mě za odpuštění prositi? v ničemž? –“

Lea: „Já nevím –“

Cikán: „Nic nevíš? – Opravdu? –“

Lea (žalostivě): „Nic!“

Cikán: „Leo! (divěji) Leo! nic nevíš?“

Lea: „Opět tě –“

Ted' cikánova divokost nejvyššího dosáhla stupně. Pevně chopiv Leu za ruku divoce se třpytícíma očima hleděl v ubledlou jí tvář, a na cel(ý)ém těle se třesa dutým volal hlasem: „Ó, rci jen, že jsi mě tak časně neočekávala – přiznej se! – Leo, kdo byl onen ve skvostném mysliveckém oděvu, bílé péro houpalo se mu na zeleném klobouku. Černé vousy –“

Lea, ač již více takových prudkosti jeho výrazů byla svědkem, náramnou hrůzou se chvěla, a velké slzy se jí lily po bledé tváři.

„Černé vousy,“ opakoval cikán, „dvojku na rameně kráčel nahoru lesem –“

„Valdemar Lomecký! to on, to on! já ne – já ne!“ zvolal nad nimi hlas. Bláznivá stála na sedadle svém a rukou vysoko vyzdviženou držela se suchých větví.

Bez vykřiknutí, ano beze všeho zvuku a hlasu sklesla Lea v mech pod starým dubem. „Leo! Leo! pro Boha!“ volal mladý cikán; ona však zdvíhši se ubíhala rychle k domovu. Mladý cikán kvapil za ní; již daleko se míhal šerem bílý její šat. „Leo! Leo!“ volal cikán spěchaje za ní, až pak v dálce umkl jeho hlas. –

Pískaje si, přelízal starý cikán po chvíli kostničí kámen, a přeskočiv kráčel, ničehož kolem sebe si nevšímaje za nimi v tmavou houšť. Chechtající se bláznivá zůstala sama v temnu lesním.

Hlubší a hlubší valila se tma ve klín hlubokého dolu, a vysoké borovice kolem mizely v mrákotách. Starý dub se zdál v temnu tomto příšerná co postava seděti u prostřed pusté planiny, a zdvíhající se vichrem pohybovaly se nejdlejší jeho dvě větve k východu, co daleko sahající ruce. Smutná skučela vichřice mezi kostničími stěnami přes kostničí kámen, a mladé křoviny se houpaly, co temné chochole bílých přilbic, po kamených lebkách. Chechtající se bláznivá seděla pod houpajícími se větvemi ve vydutíně starého dubu v hluboké tmě. Strašlivý obličej v kůře dubu svítil shnilýma očima temnou nocí. Ona však ustavičně temné kletby šeptala a daleký hrom burácel z hluboka v strašlivá kletby její slova. Časem osvítil bledý blesk mdle šírou prostoru, tak že jen z polovice starý dub, kostničí kámen a vůkolí jeho byly vidět – a vždy

opět černější a černější se sevřela noc.

7.

Samotna – dziewica
I oczyma i westchnieniem
Dosięga twarzy xiężyca.
Szuka aniołków po niebie,
Rączkami białą pierś gniecie:
„Xiężycu! wez mię do siebie,
„Żle mi na świecie!....“

Alex. Dunin-Borkowski.

Szeptał, szeptał swą powieść – a w twarzy rycerza,
Czarna, czarniejsza chmura coraz się rozzęrza;
I znow nagle rozpaczą zaciemnione lica
Zapał gniewu i wzdardy jak piorun oświeca;
Aż v nim powstała wreszcie ta ponuność dzika,
Co patrzy v jeden przedmiot – w trumnę przeciwnika,
Kruszy najświętsze wezły w ogniu swego piekła,
Aż v nim powstała wreszcie ta chciwość szalona,
Krwi – krzyku – dzwonów – płomień popsutego łona,
Co domowej (ne)niezgody rozpala pochodnię,
I w własnym swoim gniezdzie – zbrodnią karze
zbrodnię.

Malczeski.

Czasem widnokrąg pęka od końca do końca,
I anioł burzy nakształt niezmiernego słońca,
Rozświeci(e) twar(?)z, i znowu odkryty całunem
Uciekł w niebo i drzwi chmur zatrzasnął
piorunem.

Pan Tadeusz przez A. Mickiewicza.

Již se náramně sešeřilo; mračno se valilo na kvap od západu, a co padající nebe blížilo se k ž(i)žn(i)ivé zemi. Temnota husta tížila skaliny a stromoví, a plížila se kolem zříceně věže; než starý Bárta nic méně přece seděl u židovy chaloupky a časem křížující se blesk ukazoval ruce jeho cestu k plné sklence, jestli některé „aj – aj“ mezi vypravováním již opilému vyklouzlo z úst. Právě pohlížeje k mračivému nebi a k zříceninám v šero zahaleným, končil svou pověst, kterou mimo něho žádný neslyšel, a po prvé snad dnes s tím doložením končil, „že půjde, a půjde, až přijde – ze židovny“.

Vstal, přitiskl sklenku k ústům a vyprázdnil ji, čímž se – dle vlastního vyjádření – dorazil, motal se ze zahrádky. Mezi dvířkami letí mu bílá postava vstříc. Vrávoraje valí se na stranu. V patách za postavou tou, byla to Lea, běží mladý cikán, „Leo! Leo! tedy přece!“ zoufanlivě volaje. Lea sklesla při kamené tabuli v trávu. Starý Bárta přivrával také k stolu a skleničkou o tabuli zazvoniv ukazoval přiběhší dívce na skleslou Leu.

Ta jakoby již uvyklá na takové výjevy, pozvedla dceru pána svého na drnové sedadlo ke kamené tabuli, a Lea, hlavu na ruce složivše hlasitě plakala.

„Leo! Leo!“ vzlíkaje volal cikán, klečící při nohou jejích. Hlas jeho byl hrůzný, jakoby z hlubokého uvadlých prsou hrobu přicházel. „Leo! tedy přece pravda? přece mě neklamalo toužení mé? – Leo! jen jediné slovo!“

Plačící neodpovídala; – on však sebrav se kvapně povstal. Strašné předsevzetí jistotu zvěděti, proměnilo najednou chování jeho. Jako jízlivý blesk přelétlo divoké usmání rty jeho, rukou sáhl po čele a po prsou, a pak, jakoby zaražený, tázal se služebné dívky: „Co jest jí? – Judyto, rci, co jest jí? –“

„Já nevím,“ odvece dívka, „taková bývala nežli jste přišli k nám – tak bývala – ale proč? – to já nevím!“

„Taková bývala!“ opakuje cikán, „a vždy taková bývala, již od narození svého?“

„Ne, to ne! – ona bývala vesela, veselejší nežli(,) já, ale –“

V tom se náramně zablesklo, a celá dříve temná krajina byla viditelná. Dívka se zarazila; cikán však stál nepohnutý, rukou v prsa zarytou, a ustrnulé oči beze všeho světla na dívku maje upřené. Bárta v trávě povalený, namáhaje se vstáti, hlasitě vykřikl, a žehnaje se, zpět se povalil. Lea mezitím povstanouc prosebně k dívce ruce i oko pozvedla, než příliš slabá opět sklesla; což však ani nepohnutý cikán, ani dívka k vyslouženci obrácená nezpozorovala. Blesk zhasl a ještě hlubší než před ním byla tma.

„Ale, ale –.“ důrazně spěchal mladý cikán.

„Ale jednoho času, jest tomu osm let“ pokračovala dívka, „přišla u večer Angelina, hospodyně ze zámku, bývalá hospodská a tajně promluvivši s pánem, odvedla Leu. Kam? nevím –.“

Hluboce vzdechla Lea; bylo vzdychnutí jako umírajícího. „My jsme nepokojně očekávali návrat její. Netrpělivý otec jí několikrát v ouzkostech vyšel vstříc; – nadarmo; – ještě ouzkostlivější vždy se navrátil.“

Cikán stál jako zkamenělý. Dobře, že hluboká tma halila tváře jeho, zhrozená by sice byla prchl(á)a dívka před obličejem jeho.

„Po půl noci,“ mluvila dále Judyta, „po půl noci přiběhla sama, prostovlasa, roztrhána, sama proti sobě zuříc: „„Nešťastný národ náš, kdo obrání vyhnance v cizí zemi!““ byla polomrtvá slova její. Více nemluvila, nevyjevila nikdy. Jestli jí kdo na ten čas byl připomenul, jako dnes bylo chování její, a od té noci nepřišlo usmání v bledou její tvář; nýbrž beze slova promluvení sedávala tamto při chaloupce s okem v dálku upřeným, jen někdy smutnou si zpívajíc píseň.“

„Kde že byla? – co tam dělala – neví žádný, – docela žádný?“ volal cikán, nucenou tichostí zmirňuje slova svá. Horké slzy se mu valily po opálené tváři, a horká krev se prejštila ze zbouřených prsou pod sevřenými v ně prsty. V tom volal nemocný starý žid v chaloupce, a Judyta spěchala v nízkou sednici.

„Žádný že to neví? – každé dítě to ví,“ počal vyslouženec mezi vypravováním na nohy přišed a ke stolu dovrávorav, „ano, každé dítě to ví – já jsem jim to řekl – sám jsem to všecko vyčíhal. – Zaporučili mi to sice, dostal jsem, že jsem nemlčel, výprask na mou věru – ano – Ale kdyby mě hned zas položili, ven to musí; a bez toho pán dnes ještě není doma, šel přes pole, do městečka, a nepřijde domů, až – až – ráno –“

„Tedy žádný neví!“ vzdychal, nevšímaje si Bárty cikán, a obracel se jako k odchodu.

„Au, au! stůjte!“ – chopil se Bárta cikána, obávaje se, aby jeho vypravování neušel. „Žádný neví – já to vím – všecko –“

„Mluv! mluv, co víš, pro Bůh!“ překvapiv se a popadna Bárta za prsa křičel cikán.

„No, no! držte mě – ano – ano –“ pokračoval Bárta s mnohými přetržkami a v nepořádku, „ano – držte mě – se mnou se bez toho všecko točí – a jsem slabý na nohy – ano od těch čas, co jsme byli na Rejnu, – ó tenkrát jsem ještě uměl utíkat – na mou věru –“

„Mluv! mluv, co víš o Le(a)e!“ volal cikán přistaviv vrávorajícího ku kamené tabuli.

„Ano – ano! – takto vám to vysvětlím. – Tak se vám vracím jednou domů; jest to ode dneška za dva měsíce osm let, já jsem si to zapsal. – Vracím se odsud domů, nebo viděl jsem, jak stará Angelina odvedla Leu, a chtěl jsem věděti kam; nebo já musím věděti – všecko – ano – všecko. Tak pospíchám, až přijdu domů – a tu vám bylo pozdě, brána zavřena a já jsem byl venku a nemohl jsem se nikterak do zámku dostat. I myslím si „co je víc?“ – a lehnu si na zemi, co línám vždy, když přijdu pozdě a nemohu do zámku. A tu vám ležím, chvílkami

dřímám, a chvílkami hledím dolů ke vsi, kde se již ani světýlko nemíhalo. Nade mnou byly pánovy okna – a v těch také bylo tma – a ticho – ticho – ne – ne, to bych lhal – ticho ne; – neb najednou bouchnou dvěře, až okno zařinčelo, slyším ženský křik, hrozící hlas mužský a mezi tím chechtot; – jak se mi zdá, byla to stará hospodyně – bývalá hospodská.“

Bez sluchu a bez pozornosti stál cikán zapomenutý, tato slova však jej vzbudila ze strašných myšlenek k strašné jistotě. „Angelína!“ vykřikl, a opřev se o tabuli, hlavu k samým ústům vysloužence přiložil, jakoby oslablé ucho jeho nebylo s to, všeho doslechnouti. Bárta seděl na kamené tabuli.

Umlkši povstala Lea v hrůzných rozpakách. Podepřena o tabuli daleko se napnula a oko její zářilo plamenem zoufanlivým, jako zabraňujíc dalšímu vypravování. Časem zvedla prosebně pravici svou proti zády k ní obrácenému Bártovi; leč zemdlelá vezdy opět sklesla, a nelzelo jí ani slova promluvit. Ona se domnívala, že žádný o tom neví, – neb se žádným nemluvivši nikdy neslyšela, co Bárta každému již byl vypravoval – a teď – měl to onen slyšeti, kterého jediného milovala, a jehožto nynejší smrtící cit lze jí bylo si představit; neb dobře znala nesmírnou jeho citlivost, žárlivost a divokost. Blíž a blíže mezi tím přicházela bouře; – častěji se mezi vypravováním blýskalo, sice však byla pouhá, hluboká tma, tak že nebylo ničeho vůkol rozeznati.

„To trvalo hodnou chvíli, – já jsem se třásl jako osyka,“ mluvil Bárta dale, „nebo kdyby mě byli dostali, že nejsem doma; – a najednou se vám rozlínou okna, – strašlivé vykřiknutí na to – a tu vám vyletí Lea s okna – aj – aj, ano, s okna – prokletá potvora – s okna, deset sáhů vysoko – ne – ne – to bych lhal – devět, ano devět, zrovna přede mnou, a běží odtud. Já jsem se sebral a pryč stranou, aby mě žádný neviděl. – Co se potom stalo – nevím – nic nevím – ale povídal jsem o tom –“

Polomrtvá Lea sklesla zpět ve světle siného blesku, a odvlíkla se na obvyklé jí místo k chaloupce. Časem bylo slyšeti zoufanlivé stonání z hluboka jejích zbouřených ňáder. Po chvíli následovalo předcházející blesk hrůzné rachocení hromu; a dlouho opětovaly skaliny strašlivý jeho hřmot. Cikán neslyšel ničeho více, zkamenělý díval se pustým pohledem v čirou noc, a horká slza neulevila hluboké bolesti prsou jeho.

„Ano, povídal jsem o tom, na mou věru – a tu mě sebrali, a musil jsem říci, jak jsem přišel pozdě, a vyflákali mi, a zaporučili mi – ano – ale pán není doma –“

„A žádný, žádný se neujal –,“ mluvil do sebe cikán.

„Neujal?“ chopil se, poslední slovo zaslechna, řeči té Bárta, „neujal? – Koho? snad ne jí – židovky? – ano – to bych žádnému neradil; a proti komu? – proti jemnost pánovi? – ano – aj – aj – aj –“

„Valdemar Lomecký“ mluvil cikán dále.

„Ano, tak se jmenoval náš – či jmenuje se náš jemnost pán; – Valdemar Lomecký, hrabě z Borku. – Ale dnes, dnes ho nenajdete doma, šel přes pole do městečka, navštívit přítele, a nevrátí se až na noc, ano, až na noc. – – Noc? – kolik pak máme hodin?“ – A jakoby se spamatoval, hleděl Bárta kolem sebe. „Co, již jest noc? To není možná! he, holá!“ Hledaje skleničku, jížby zazvonil, vrávorál kolem stolu, a vrazil na ustrnulého cikána. „Co to? – kdo tu?“ táže se Bárta.

„Valdemar Lomecký!“ hrůzným hlasem zvolal cikán; „tak jako že nebes hněv se snáší nade hlavou naší; tak rychlá jako jeho blesk, tak hrůzná co jeho hlas bude pomsta má!“

Silný, za dlouhou chvíli trvající rozsvítil se blesk. Celá krajina, temné stíny stromů, hrůzné postavy po skalné stěně, věž zříceného hradu, protějšší stupeň skal, celý dol planul v siné jeho záři. – Zuřivě vyvalené oko cikánovo. – (Zuřivě vyvalené oko polou o plo). Vlasy měl zhůru naježeny, s pravicí k nebi napnutou stál při kamené tabuli, levicí drtě svůj hudební nástroj; struny praskaly a umírající hlas jejich jakoby mluvil. „Rozplašen můj národ,“ naposledy se ozýval. Naproti němu na druhém stole stála hrůzná postava bláznivé, a při nohou jejích starý cikán. Hluboce vzdychala v besídce Lea; a Bárta, v trávě poválený, hrůzou hlasitě vykřikl.

„Hahaha! to já ne! – já ne – to on! – to on!“ chechtala se bláznivá, „hahaha! to on! pomsta! pomsta!! pomsta!!!“

„„Pomsta!““ dutým hlasem opakoval starý cikán. Ted' zhasl blesk, a číra tma zahalila celý dol. Ničeho nebylo vidět, jen hluboký a rychlý dechot mladšího cikána rozléhal se nastalým tichem uleknuté krajiny. Po chvíli náramně burácel hrom; a „to on! to on!“ volala bláznivá v jeho strašné rány. „To on! já ne! já ne – hahaha! tento jinoch! hahaha! to on! to on! mě svedl – já nesměla býti samotna; já ne – já ne –! on jich svedl více – já jen pomstu chystala jsem jemu!“ Ted' ještě zdaleka opětoval ohlas hromové rány. Po chvíli, jako k sobě přicházejíc mluvila navrácenou pamětí bláznivá: „To on! to on! ztroskotal blaženost tvou, mladý zšílenče! – I já jsem byla v náručí svých rodičů šťastna, v náručí milence – daleko – da – hahaha! – to on – já ne – já ne! svedl mě, já svedla jeho; to já mu ji dodala; to já! – to on jí v noci vzal, co já mu dobrovolně obětovala – to já! – a tou chaloupkou – tou chtěl mi splatiti – tou – tou – hahaha!“ „Angelino!“ vykřikl cikán a sklesl zpět na kamenou tabuli.

Opět osvítil jasný blesk hrůzný tento výjev; silné hřmění následovalo; potom opět hluboká tma, hluboké ticho. „Angelina! ano – ano, to jsem já“ (bláznivá volala) volala bláznivá. Starý cikán sebou trhl, jako by mladšímu chtěl přiskočiti ku pomoci; leč jak by nemohl z místa opět zůstal státi. Mladší sklesnuv vinul se po zemi, a hledaje slov nesrozumitelné vydával zvuky. Opět hluboká tma.

„Ano, to já! to já!“ pokračovala bláznivá, „ano já, Angelina, svedla jsem mu milenku tvou! – Běduješ? pro ni – pro ni? –“ v hlubokých myšlenkách, „oh – pro mne snad také tak bědoval, kdy loďku jeho houpala voda pod mostem Rialto – Giacomo můj! – kdy –“

Opět se silně zablesklo a celá krajina byla viditelná. Rukou levou oči zastírajíc, pravou v polední ukazujíc strany, stála šeredná postava bláznivé ještě na kameném stole. Bolestí se vztýčil mladý cikán vzhůru, ústama beze zvuku pohybuje, a pravou rukou ukazoval na rozhalená prsa, na nichž znamení, jako krvorudé k přísaze vyzdvižené ruky jasně se skvělo v sinavém světle blesku. Leč divoce již byl přiskočil, toto spatřiv, starší, a uchopiv bláznivou vlekl ji ze zahrady ustavičně, „já ne, já ne, to on! to on!“ volající a mezi tím se chechtající.

„Stůj! ta nešťastná jest matka má!“ v největší bolesti vš(í) síl(o)u sebrav vykřikl cikán, za nimi spěchaje, a „matka má! matka má!“ opětovaly skály bleskem ještě ozářené krajiny.

To vše se ještě stalo nežli blesk uhasl; teď však opět hluboká se shlukla tma; těžké krůpěje počaly padati z černého mračna, a daleké skály ještě „matka má! matka má!“ odpovídaly ohlasem temným.

8.

Pokój umarłym! nieboszcka spoczywa snem aniel-
skim, n(e)ie budź ję, jēj tu nie dobrze było na
tym świcie, czemuż mu się wracać.

Lucian Siemieński.

„Otworzcie – – –!“ wołano ze dworu.

L. Siemieński.

Bártovi, který mezitím v trávu povalený usnul a jednotlivá slova o Rejnu opakuje nepokojně se od jedné strany na druhou obracel, padly dvě nebo tři krapěje dešťové právě na obličej. Tím probuzen a po dlouhém namáhání na nohy se postaviv počal okolo sebe sahati, kdeby byl upamatuje se. Zasáh s(?)tůl jezdí rukou po kamené tabuli a namakav skleničku počne ní řinkati o stůl. Žádný nejde; – dlouhé pusté ticho, hlubokát' noc. Vrávorá stranou a „na Rejnu, na Rejnu, tam bylo lépe,“ kojí se vzpomínáním. „Jak jsem zařinkal, hned tu byli!“ – V tom se zablesklo, ale jen mdle.

Bleskem uhlídav Lein bílý šat na obvyklém jí místě při chaloupce, vrávorál k ní v besídce. Skleničku nesl sebou, nepochybně že ji chtěl žádati, by mu ji opět naplnila. Dovrávorav tam

škubal ní, žádaje kořalku. – Ona se nehýbala, neodpovídala. „Vstaneš nebo nevstaneš? – Leo! vidíš, já sem jdu každý den – aj, aj – ano, každý den, jen pro tebe; – na mou věru; – když jsem byl na Rejnu –“

Opět se náramně zablesklo a celá krajina byla viditelná. V světle blesku spatřil Leinu mrtvou tvář. Bledý, bolesti plný obličej v sinavém světle blesku hrůzně vyhlížel. Oči mrtvé a v smrti ztrhané, jedno daleko v neskončené říše napnuté, druhé něco málo přivřené, zuby zaťaté, pysky měla polootevřené, a kolem obličejce padaly, co černý závoj, rozervané její kadeře. U velikých krápníků stály kapky dešťové neb smrtelný pot po mrtvém čele, po celé tváři.

Opět se setmělo. Hrůzou jatý počal vyslouženec náramně křičeti, a vrávoraje, co mohl rychle ze zahrádky spěchal. Umlkl – umlkl i ohlas dalekých skal. Silně zahřmělo; rozléhal se strašný hromu zvuk oudolím, dlouho odpovídaly skály; pak slabá ještě z dálky hřměla ozvěna a opět dlouhé, pusté bylo ticho. Hluboká noc. V tom zanášel nad oudolím víchr hlas velkých zvonů; nepochybně že se ve vůkolních vsích a v městečku proti mračnům zvonilo. Smutní byli zvukové dalekých zvonů.

Vykřiknutím hrůzoplým ze strašných snů probuzen, vyběhl – ač velmi byl nemocný – starý žid z chaloupky, a za ním dívka nesoucí rozžatou svíci. Přistoupivším k besídce zjevilo světlo, polivši bledý obličej Ley(,) rudou září svou, příčinu vzkřiknutí vysloužence. Zaskučel víchr, shaslo světlo, a „já – já jsem prodal, – já jsem usmrtil dceru svou!“ vyzvolav klesl starý žid k nohům jejím.

Blesk teď svítil za bleskem, a „dceru svou, dceru svou!“ spolu s hromobitím opakovaly skalnaté stěny. Hustěji a častěji počaly padat kapky dešťové v těžkých krapějích, až se širé mračno v náramný rozpustilo lijavec. Při ustavičném blýskání, jako o pomoc volaje, zněl silně a bez přestání zvonek zámecký, a z dálky proti bouři zvony vůkolních kostelů. –

Hrůzná to byla noc, hrůznější však ještě noci té, co pod temnem roucha jejího bylo spácháno. S malými přestávkami zněl zvonek zámecký temnotou noční, zněl bouří litou, zněl hučením deště, a ještě posud se rozléhal jeho hlas krajinou, která, jako přestrašena přešlou bouří, v hlubokém trvala tichu a mlčení. Byly asi 3 hodiny s půlnoci. V ouřední sednici na zámku míhalo se množství světél, a všickni ouředníci byli shromážděni. Jeden po druhém se střídali u zámeckého zvonku, nebo všecka čeled' byla vyslána hledati pána, v bouři snad zbloudilého. – Jako obyčejně byl vyšel k večeru Valdemar Lomecký do blízkého města naštvít svých známých. Po každé se vrátil, nežli desátá hodina byla minula, a dnes minula desátá, přešla půlnoc, a on až dosaváde nevrátil se. Nadarmo již jej očekávali věrní jeho. – Byli ujištěni,

že v bouři zabloudil; neb věděli, že mu nemožno jinde, nežli ve svém zámku, v pevně uzavřených pokojích svých, pokojně spáti; věděli, že věřil, jestliže jen jedinou noc nebude spáti v zámku svém, že bude ta poslední života jeho. Protož ustavičně se rozléhal hlas zvonku zámeckého po vůkolních lesích, aby zbloudilý dle hlasu našel cestu do svého zámku.

Když však půlnoc minula, tu starostlivi vyslali poslední čeledě, aby se šli ptáti do blízkého města, zdali nastávající bouře tam pána jejich nezdržela, a jestliť tam, aby jej vyprovodili do zámku zpět. Ted' však byly tři hodiny s půlnoci a žádný se nevracel. Ustavičně ho ještě důvěrně zvaly zvukové zvonku nadarmo v bezpečné stěny.

Ted' byly tři hodiny a silně zatloukl někdo na zámeckou bránu. Rychle sběhl první písař a za ním se hrnuli ostatní po schodech, každý se světlem v ruce.

Otevřeli bránu, a židova děvečka Judyta lomíc rukama a naříkajíc vrhla se k nohám jejich. Uvedli ji v sednici, a tu jim vypravovala, že právě ted' skončil delý nemocný pán její, starý žid litostí nad smrtí dcery své, a že jí tak ouzko přicházelo tam o samotě, že slyšíc hlas zvonku a uzřevši světlo na zámku, sem spěchala o tom dáti zprávu. Dále povídala, jak se cikáni, Bárta a bláznivá dlouho na noc zdrželi v zahrádce před jejich chaloupkou a jak jednou maně vysedši slyšela, kdy mladší cikán někomu krvavou př(i)isahal pomstu. Co však dále se dělo, že neví; poněvadž, volána od nemocného pána, se musila do chaloupky vrátiti. Hluboké mlčení následovalo na vypravování její. Přestrašeni seděli všickni do země hledíce po různých koutech světnice. Svíce dohořivaly jedna po druhé a hasly, a umdleni dlouhým bděním a starostmi dřímali jeden po druhém. Židova jen děvečka bděla oplakávajíc smrt' pánů svých. Zámecký zvon mlčel.

Přešla půlhodina, bylo půl čtvrté; leč venku ještě byla hluboká tma pod šerým nebem. I v zámku byla tma; všechny svíce dohořely, a všickni přemoženi mdlobou pevně spali. Náramné tlučení na zámecké vrata rozléhalo se zámkem, a ustrašeným hlasem volal někdo venku: Pro Boha! Otevřte, honem otevřte!“ Všickni se vzchopili, hrůza obešla jednoho každého, a ve tmě se hrnuli ke vratům.

Otevřeli a Bárta bez šavle, bez klobouku, který po druhé ztratil, tisknul se rychle mezi ně. „Pro Bůh! zavřete, zavřete! honem zavřete!“ – Rychle zavřeli bránu a držíce třesoucího se Bártu za ruce vedli ho nahoru do světnice. Rozžali nové svíce, a „co se stalo? co jest?“ ptali se ustrašeného vysloužence. „Co jest?! co se stalo?“ počal tento. Hrůzou byl hlas jeho celý změněný, oči měl na vrch hlavy vyvalené, a zmoklé vlasy ježily se vzhůru. „Co jest? ten tam jest! probodnutý naskrz, veskrz; ten tam, celý pryč – do smrti ten tam!“ – „Mluv! co víš!“ – poroučeli všickni. „Co vím?“ odvece vyslouženec, „ano vím, všechno vím, a velmi dobře; na mou věru všechno.“

„Můj pán! můj ubohý pán zemřel!“ plakala Judyta. „Jak? kýho vlka? Judyto!“ volal Bárta, „starý žid že umřel? To není možná!“ – „Ano, ano!“ lkala opět Judyta. Ouředníci, vidouce, že na ten způsob od Bárty se se ničeho nedozvědí, tázali se ho zrovna: „Co víš? mluv! neviděl jsi pána?“ „Pána? – viděl – viděl jsem“ odpovídal Bárta, a znovu se třásl hrůzou, „viděl jsem – a jak – celý byl – celý probodený veskrz naskrz, celý ten tam, do smrti ten tam!“ – „Jak? kde? mluv!“ byla všeobecná otázka a poručení. „Byl jsem, hm – byl jsem –“ vypravoval tázaný – „Kde jsi byl?“ ptá se vrchní. „Hm – byl jsem navštíviti – tuhlenon –“ pokračoval Bárta, ukazuje na Judytu – „hm – tuhlenon nebožtíka žida,“ a nedaje se déle mejliti, počal obyčejným způsobem mluvíti; „jdu a jdu lesem, nemyslím nic, a ustavičně jdu a jdu lesem, a nevím, jak jsem tam přišel. A když tak jdu a nemyslím nic, tu mi najednou letí sám čert přes cestu – ano, sám čert – prosím za odpuštění – sám čert – a mumlal cosi o pomstě –“ „Kde jsi ale pána viděl?“ táží se všichni. „Hnedle to povím!“ odvece vyslouženec, a teď vypravoval všechno, co viděl, ano ještě víc, s jednotlivými „aj, aj“ a „proklatá potvora“ svou pověst protkávaje. Obsah byl následující:

9.

A tak w całym obszarze uspanionej natury,

Jam nie spał i wiatr nie spał i gwiazdy i chmury.

Stefan Garczyński.

Mury, moje mury!

Co oczerniewacie,

Że pana nemacie;

Pana wam zabili.

K. W. Wojcicki.

-- z grobowca dobywają łona

Trupa, za głowę ciągną i ramiona,

Z pleśnią – okrytego iłu;

I patrzy: Twarz mu jak ropa sinieje,

I ciało w szacie, jak we zlocie tleje,

Rany niewidać.

Józef Dunin-Borkowski.

V opilství, pak bleskem a hromobitím přestrasený, jakož i předešlými vývevy polekaný Bárta chybil, vyšel ze zahrádky, každodenně nastoupenou stezku; a místo v pravo do oudolí kráčel v levo vzhůru pod zříceným hradem po skalnatých stupních a hustým křovím výš a výše, až nahoře nad oudolím přišel v hustý borový les na ouzskou pěšinu. Po obou stranách pěšiny bylo hustě sázené stromořadí z mladých modřínů; stezka však byla rovně a nepřetrženě celým dalekým lesem tažena, tak že Bárta, ač ustavičně z jedné strany na druhou vrávorál, předce nemohl se stezky ani v pravo, ani v levo sejíti. Častokrát na hladké, jehličím vysoko postlané stezce upadl vyslouženec; než ustavičně za sebou slyše zvonek zámecký rychle se (opět vždy) vždy opět vschopiv vrávorál dále. –

Hromobití se rozlehlo dále lesem; víchru skučel smutně hustinou a dřeva praskotem se lámaly při lesní stezce. „Podivno – aj – aj –“ počal si vypravovati, „to jest divné – aj, aj, to jest nemožné; jak? no – no!“ Opět se silně zablesklo, on se sklonil a spěchal dále. Postava lidská přeletla přes cestu, a „Milenku – milenku mi svedl – Pomsta! – pomsta!“ – zvlíkajíc zmizela v postranném houští; za ní chechtající kmitla se přes cestu bláznivá Angelina, a v tom samém se ztratila houští.

Uleknutý Bárta potácel se dále, a hustě nad ním šustily krápkje dešťové v chvějících se stromích. Tak pobloudiv vrávorál pěšinou touto asi hodinu, až dešť utichl.

Teď kráčel hlubokým, širším ouvozem; s obou stran do kopce stály nízké stromy a nohy mu vázly v modrém písku. Potrhané oblaky poletovaly po nebi a časem zachmuřený nad noční krajinou zašeřil plný měsíc. Jednotlivé ještě kapky s šustem padaly s vůkolních stromů. – Teď byl přinucen zdlohavěji kráčet; – pozorněji stavěl nohu za nohou, aby neuvízl v hlubokém mokřím písku. Leč nadarmo; – neb dostatečně opilý několikrát uváznul a dostav převahu musil z mokřého písku vstávat. V takových nesnázích těšil se, jak obyčejně vypravováním a vrávorál ustavičně dále.

Čím však dále přicházel, tím více se oužil ouvoz, až jen ouzskou byl stezkou mezi skalními stěnami. Výš a výše rostly stěny, takže posléz sotva bylo dohlednouti nebe a hluboká tma panovala ouzskou rozsedlinou. – Zastaviv se sahal kolem sebe, a studené kulaté skaliny, co umrlčí lebky, dotkla se ruka. Rychle utrhl; – teď vyšel měsíc zrovna nad rozsedlinou z černého mraku, a Bárta spatřil po skalnatých zděch samé umrlčí lebky, hnáty, drobné stromky a tak dále. On byl v hluboké stezce ku kostničímu kamenu. Měsíc se ukryl v šeré mraky. – Opět byla tma.

Hrůzou jatý běžel dále, chtěl křičeti a nemohl; – od jedné strany se odrazil vrávorál k druhé, a tak od stěny k stěně, hroze se dotknouti jedné jako druhé strany, běžel stále mezi hrůznými

stěnami dolů ku kostničímu kamenu. Ouzkostí a strachem polovystřízlivělý zapomenul na Rejn a všecka svá vypravování.

Asi po půl hodině uděšeného běhu stál bez klobouku a bez šavle u kostničího kamenu. Ouzkostí nevěděl, máli jej přelézti neb ne. Naposledy se sebrav lezl vzhůru, aby se dostal na pěšinu k starému dubu. V tom zaslechl jakýsi zatajený chechtot na druhé straně. Uleknutý se zhrozil, dílem však se zradoval, doufaje, že lidskou společnost nalezne. Pozorně vylezl a umínil si, dříve vyzvědět, kdoby byl na druhé straně.

Hrůzou se chvějící stál na kostničním kamenu, a přes husté křoví hleděl ouzkou pod sebou stezkou v prostoru kolem starého dubu. „Hahaha!“ znělo to vítězně a vesele přes roští od starého dubu, „to on! to on! já ne – já ne!“ a v šeru zachmuřeného měsíce, který nad kopcem druhé strany větvím a šerým mrakem prohlížel, viděl nějakou postavu, ana kolem dubu poskakujíc rukama tleskala. Jiná postava kopala nějakou jám(a)u a byla téměř již celá v ní sehnuta, ještě hlouběji ji vyhrabujíc. Strašlivá podoba starého dubu daleko nad jámu natahovala zakřivené ruce, a v dutých očích obličej jeho modravě svítla shnilotina.

Teď opět vystoupil měsíc ze šerého mraku, a jasný papršek jeho ozářil větve starého dubu a veškerou prostráň. „To on! to on! já ne – já ne!“ plesala kolem dubu poskakujíc bláznivá Angelina, někdejší hospodyně a hospodská. Při jámě leželo něco v plášť zaobaleno. Bláznivá přiblíživši se, lehkou rukou pozvedla plášť – byl to plášť mladého cikána. – Pláštěm tím byl přikrytý krvavý mrtvol Valdemara Lomeckého, hraběte z Borku, pána starého Bárty. Po jeho mysliveckém oděvu leskly se zlaté šňůry v záři měsíce. Ano byl to Valdemar Lomecký, a neb mladý cikán: zlaté šňůry na oděvu sice nenosil ve vůkolí žádný. Leknutím div neomdlel vyslouženec; – docela vystřízlivělý lezl pozorně zpět a mezi stěnami běžel tichým krokem v hlubokém písku zpět k domovu.

Měsíc nad rozsedinou jasně svítil; po stěnách svislé krůpěje a letající jiskry třpytily se modře v světle měsíčním, a kamené lebky se míhaly pod křovím u věnčujícím se kvítí a mechu.

Ustavičně běžel, vichr mu kameným oužlabím skučel nad hlavou; za ním, pod ním i před ním rachotily kamené hnáty, a lebky dutými zraky, v nichž modravě svítící hnízdily mušky, po něm mrkati se zdály. Na východu rozsediný o něco klopytnuv, těžce padl, a sebrav se shledal, že jeho vlastní klobouk ležel mu v cestě. Uchopiv ho bez oddechnutí dále běžel, až v hustém zmizel lese. Tak běžel až k ránu přiběhl – jak jsme dříve slyšeli – do zámku, a tam co viděl vypravuje, končil takto svou pověst: „Ano, ano, jámu pro něj kopal, hlubokou jámu, zrovna pod starým dubem při kostničním kamenu.“

„Pochodně! rychle pochodně!“ volal vrchní.

Rozžali světla a zanechavše v zámku jednoho starého písaře a Judytu, spěchali s Bártou k

naznačenému místu, nesouce sebou rejče, motyky a jiné nářadí k vykopání jámy. Mimo že Bárta s cesty nevolně zabloudil k židové chaloupce, kde ticho a pusto bylo, přišli bez zdržení a zastavení ke kostničímu kamenu pod starý dub.

Tu rozsvítili více pochodní a rudá záře se rozložila po hrůzné postavě starého dubu a šírou prostorou.

Blízko při dubu našli krvavé známky a stopy lidské a opodál rychle narovnaný mech zakrývající nově vykopanou zemi: Sám vrchní chopil se motyky, počal kopati a jeden z ouředníků vyhazoval nakopanou zem. Šest pochodní svítilo kolem hlav pracujících. Hluboké bylo ticho; jenom Bárta hrůzou se třesoucí, časem mumlal cosi o Francouzské válce a o Rejnu. Po nedlouhém kopání přišli na mrtvé tělo. Z jámy vyzdvížené položili pod starý dub a všechny pochodně se sešly nad obličejem jeho. Byla to Valdemara Lomnického mrtvá tvář. Oči měl otevřené, ústa pevně sevřená, obličej tichý. Jeho smrtelný boj nemusil trvati dlouho.

V prsou posud vězela dlouhá dýka vlašského díla, a ruka, která mu tuto ránu zasadila, musila býti zběhlá u vraždění způsobem tímto; neb jedinou ránou na smrt byl zbitý, ana mu právě v srdce byla zaražena. Skvostný myslivecký oděv byl ublácený a zkrvavený, zlaté šňůry se leskly v záři pochodní, zcela byl v tom obleku, jak jej před večerem Lee popisoval cikán na tomto samém místě, domnívaje se, že vyšla s ním.

Rozepiavše těsný oděv jeho a rozhrnuvše košili, našli na nahých prsou dýkou na srdce přibitý papír. Vytáhli dýku, a prudkým tokem se valila z rány s vodou smíšená krev. Na svrchu papíru bylo velkým písmem psáno: „Hned po mé smrti otevřít!“ Rychle z větví starého dubu spletli nositka a naložené na nich mrtvé tělo nesli v smutném průvodu do zámku.

Čtyři ouředníci nesli mrtvolu Valdemarův, vrchní a ještě jeden šli před nimi s rozžatými pochodněmi. Ostatní dva, pomohše jim mrtvolu přendati přes kostničí kámen, šli ozbrojeni hledat po vůkolí bláznivou a stíhat vraha. Bárta, jinou šavlí zaopatřen šel vytasiv ji s nimi.

Na východu se již bělel pruh nového dne, a světlo jeho mísilo se v záři pochodní, rudě barvící písčité lebky a hnáty kostničních stěn, jejichžto středem se průvod ubíral k zámku. Jednotlivé těžké kapky padaly s listí stromů lesních a s křovin po skalnatých zděch.

Sotva že poodešli ostatní s mrtvým tělem mezi skály za kostničí kámen, obklíčilo pusté šero prostotu vůkol starého dubu a se šerem i hrůza objala prsa zůstalých hledat vraha. Starého dubu mokré listí se chvělo v raním větru, a bílý mech – šedá brada hrůzného obličej – poletoval jeho váním. Jasně se skvěly vyhnilé jeho zraky. Třesoucí se počal Bárta: „Co je naplat, v takové tmě hledati někoho? ano – ano – hledati? ve tmě – aj, aj. Kdyby stál vedle mne, a dal mi jednu – ano jednu, tak nebudu věděti, odkud přišla. Na Rejně také jsme hledali vyzvědače – na mou věru – také v noci, ale vzali jsme k tomu “–

„Pochodně? – ne?“ – tázal se ho starší písař.

„Ne, ne, to bych lhal – jak pak pochodně?“ odvece Bárta, „to by byl vždy zdaleka utekl – či ne, ne – to bych lhal, ne zdaleka, ale daleko by byl utekl, ano daleko, vida nás přicházeti. Ale člověka jsme si vzali, ano, a ten věděl, kde bude, a znal cestu – aj, aj, ano!“

„Za to my máme vás sebou.“ praví starší písař, „vy jste nám jako světlo!“

„Ano – světlo!“ přisvědčuje Bárta. „Světlo, to jest to pravé, tak již mi pan professor říkával – já jsem taky studoval – ano, až do barvy!“ Ač rozesmutěli musili se předce písaři dáti do smíchu. „Hahaha!“ smál se za nimi Bárta, „jak? – kdo se –? no – no – kde pak jsem nezůstal? – ano v té barvě; nebo dostal jsem trojky – jednu, dvě, – tři – čtyry trojky – a tu se vám můj nebožtík tatínek – ano tatínek – rozzlobil, že jsem nedostal čtverku, ano – čtverku, a strhl mě ze studií – ano!“

Opět se smáli, a Bárta pokračoval: „ano, strhl mě, a poněvadž jsem byl hodný klacek, dal mě na vojnu.“

„A proto jste byl to světlo?“ ptal se mladší písař.

„Ne, proto ne – to bych lhal; ale pan profesor mě jináč nejmenoval, nežli dummen, ano dummen, a to já vím, že jest tolik jako světlo.“

„Snad lumen?“ prohodil starší.

„Ne – ne – dummen – ano dummen!“ jistil jim Bárta, „a mluvíval na mne po německu, a já jsem mu ani slova nerozuměl – aj, aj, – no což jest to divného? ani slova!“

Teď byli v hustém borovém lese, právě kde se pěšina vzhůru do kopce táhla, vedouc k blízkému městečku. Najednou zůstal mladší písař státi, a – jakoby mu něco napadlo – zastaviv své společníky, radil k návratu.

„Myslím, abysme se vrátili, zasypat tu jámu“ pravil, „mně to teď tak napadlo; – neb vrátili se vrah, a naleznu jámu otevřenou, prchne tím spíše, uvidí-li, že jest zločin jeho vyzrazen.“

„Toť by byli měli již dříve pochodně shasnouti při průvodu,“ odpovídal starší, „a vykopávání se stát soukromě. Však nic méně – vraťme se.“ Vrátili se a počali zahazovati jámu. „Já bych soudil,“ mluvil mladší, „že to učinil ten mladší cikán, co o něm židovka vypravovala, že někomu přísahal pomstu; neb z pomsty jest ta vražda zpáchaná. Vrah, bylli by spolu loupežník, jistě by byl dříve svlekl z pána bohatý oblek, aneb aspoň uřezal zlaté šňůry a knoflíky –; to však ale, i kamínek na sponce připínající bílé péro na klobouk, byl v jámu spolu vhozený. – A proč se mstíti?“ pokrčel ramenama a mlčel. Zaházenou jámu teď, jako dříve, pokrývali mechem.

„To bylo z pomsty, na mou věru,“ př(i)isahal Bárta, „já jsem sice sprostý člověk, ano, velmi sprostý, ale hádati umím. To bylo z pomsty, to bych hádal, a ten mladý cikán měl mrštnou

ruku, a ta rána byla dobrá – a ten čert, co mi letěl v lese přes cestu a mluvil o pomstě – aj, aj; ten byl po čertu podobný tomu čertovému cikánu, a já jsem si hned; – – – Chval každý duch – – –“ počal najednou Bárta silně se třesoucím hlasem, a ouzkostí si nakrucuje vousy dal se do hlasitého pláče. Vysoká, tmavá postava přicházela z lesa přes rovinu k starému dubu; zlaté ozdoby se jí leskly po prsou jako mrtvý pán nosíval, a právě tak býval jeho krok.

Zvolna se blížila postava tato, a čím blíže přicházela, tím menší se zdála býti. Všickni tři se schovali za starý dub. Teď zůstala postava státi před samým dubem. Byl to mladý cikán. Těsné, červené zlatem vyšíváné spodky a modrý zlatými šňůrami ozdobený kabát byly oděv jeho. Nádra měl rozhalené a pravou ruku schovanou na nahých prsou. Mlče postavil se před starým dubem a hleděl před sebe v zem. „Není zde“ pravil a opět zůstal nepohnutý. Zvolna ho obstoupili ouředníci, ze zadu stal Bárta. „Půjdete s námi na zámek!“ poroučel jeden z písařů.

Obrátiv se kráčel mladý cikán bez promluvení stranou k zámku; okolo něho ouředníci. Vzadu šel Bárta s tasenou šavlí, a ustavičně si ztěžuje, že to není ta, kterou tak výborně uměl šermovati, připomínal činy, které s ní vykonal ve Francouzské vojně.

10.

Wieczność jest kołem, wieki jego sprychy...

Cóż życie nasze? Czasu punkcik lichy!

Zkola wybieżęc, nadaremna praca,

Bądźmy zégarem na płonacéj wieży,

Ogień się wzmaga, już po dachu wieje,

On czeka końca, i godziny bije.

Wiersz w dzień nowego roku.

Bylo k ránu, a v úřední světnici seděli opět (shromáždění úředníci) úředníci shromáždění; všickni, mimo vyslaných ku hledání vraha. Vrchní při malém stolku a před ním ležel list nalezený na prsou mrtvého pána, s nápisem: „hned po mé smrti otevřít.“

„Mrtvý pán je složen v zámecké kapli,“ počal vrchní, „a protož míním, abysme, dle vůle jeho jednajíce, přečtli nalezený při něm list“.

Všickni přísvedčili, a on přistaviv blíže svíce, vzal do rukou list a otevřel jeho obalku. Bylo to dlouhé psaní; přeběhl je na kvap okem a pak počal čísti:

„Valdemar Lomecký, hrabě z Borku, všem čtoucím aneb čísti slyšícím tímto listem své pozdravení vzkazuje a svou poslední vůli. Aby však bylo uvěřeno listu tomu, vidím se přinucena zde postaviti, co jsem za života svého tajiti hleděl, ač jsem dobře znal, že i moji poddaní o tom všeliké mají důmění. Nežádám, aby se mírně soudilo o mně, aniž chci, aby se dle okolostojících posuzovalo jednání mé. Chybil jsem, a veřejné vyznání budiž trestem viny mé, a dílem snad i pomstou vlastní, neboť jsem ubezpečen, že zhynu příčinou syna svého. – Bylo pozdě na večer – asi půl leta po navrácení mém z cesty do Vlach – když jsem s těhotnou manželkou svou Emmou, maje ji v podezření nevěrnosti, seděl na skalině před besídkou v zámecké zahradě. Sám nevěrný – – proč bych nevyřekl vinu svou? – Když otevřený tento se bude čísti list, tu již smrt' má zmírnila poklesky mé, a hrob již vyrovnal, co jsem zavinil jednáním svým. Sám nevěrný; a snad právě proto měl jsem ji v podezření, snad pouhé myšlénky byly to jen, a nevím až podnes – – . Poněvadž snad okolostojících následků později psaných byly příčinou, vidím se přinucena, chtěje manželce své za spravedlivé učiniti, všecky okolostojících obšírně a věrně vypsati. – Zamyšlený hleděl jsem v vzdálené hory, z nichž hustá se valila pára, tak že s zatmělou oblohou jedno býti se zdály. Zdaleka hučela bouře. Emma seděla podle mne. Jak dlouho jsme tak, slova nepromluvivše zde prodlívali nevím; neustále jsem jen pozoroval, jak víc a víc se blíží bouřlivá noc, až posléze celé hory v šeré roucho tak byly zahaleny, jakoby v místech onn(ě)yých jen jediný se byl rozložil oblak od temné zemi až vzhůru k ještě temnějšímu nebi; – a předce žádný z nás si nedůvěřoval k odchodu napomenouti. Juž byla hluboká tma, a víchr skučel bolestně větvemi nad námi ležících stromů, kdy podle mne sedící Emmě nelzelo sněsti toho hrůzy plného mlčení. „Ty mě máš v podezření, že jsem nezachovala tobě věrnost, jakou jsem ti slíbila před oltářem nejvyššího Boha?“ – Já jsem neodpovídal. – „Ty se domníváš, že dítě, které pod srdcem nosím, jest plod hříšného obcování s někdejším přítelem tvým?“ – Já jsem mlčel. – „Živým Bohem zapřisahám tě, rci, na jakém důmění zakládáš podezření své, aby mi možno bylo, ospravedlniti se v očích tvých.“ – Já jsem mlčel; slova ta vzbudila strašné myšlénky v duchu mém. Na nejvyšší stupeň zoufalosti přivedena mlčením mým povstala, a prav(í)ící k zamračenému nebi vyzdviženou vznášela se nastávající nocí přede mnou jakoby hrobový stín, opustiv hrůzyplné lůžko své, přišel strašlivou zvěstovat přírodu. – Víchr plápolal bílým rouchem jejím, a strašnou přísahu zanášela bouře daleko se rtů jejích:

„Tedy slyš přísahu mou, že jsem nikdy nezapomněla čest tvou, ani svou! – Zpotvořený buď plod můj, odporný co tato noc zrakům lidským, buď záhubou vlastní i všeho, co jsem kdy milovala, a hodina porodu jeho buď života mého poslední, jestliže jsem křivě přisahala tobě!“

„Záhubou buď mou, jestliže jsem tobě nevinně ublížil!“ zvolal jsem já, pevně, jak se mi

zdálo, ubezpečen o pravdě důmnění svého. V tom silný završil blesk, jakoby se nebe otevřelo, a všechny hory, i ty nejvzdálenější byly vidět v jeho oslepujícím světle, jako černé vlny, pak opět temná sevřela se noc, a již opět osvětlené hory opětovaly tisícovým rachotem strašné hromové rány. Hlasité vzdechnutí zavznělo z neznámých úst mezi námi, jakoby vyšlo z těla jejího. – –

Uplynulo pět měsíců od této doby, a mrtvé oko manželky mé po spatření zpotvořilého plodu svého již nic nespatrilo více. Byl to syn; – pravá jeho ruka byla (něco) o něco delší než levá, jakož i celý byl k jedné straně nahnutý. Tělo bylo červeně kropenaté a zrovna uprostřed prsou jeho bylo krvorudé znamení jako k přísaze vyzdvížené ruky. – I mne, toto znamení ponejprv spatřivšího obešla hrůza; a strach nikdy necitěný – strach před nemluvnětem tímto osadil se v prsou mých.

Matka jeho navrácena byla zemi, z které posla; – však ani syna jejího nemohl jsem trpěti na blízkou sebe. Právě v tomtéž čase Angelína – hospodská ve vsi, která ode mne ve Vlaších svedena mě až sem následovala, – mrtvého porodila syna – snad též syna mého; a z uplacení podstrčen byl jí nevědomě znamenáný syn, kteréhož ona nápotom vždy za vlastního držela, jakož i po úmrtí při tom oučinkujících osob žádný o tom nepochyboval. – Hrůzný mi byl byt na otcovském zámku; strašná zpomení ustavičně mi na mysl uváděla nastávající pomstu. Ujel jsem do vojny, v bitvách pohledávaje, jestli ne poklid, tedy aspoň časem zapomenutí zběhlých věcí přešlého času. Nadarmo –. Po čtyřech letech jsem se opět navrátil do pustého domova, a poprvé opět hospodskou a znamenáného syna uzřevšího předešlý mě pojal strach. On musil z okolí mého. Nevěda jiné pomoci, vypovídal jsem hospodskou do širého světa, hojnou jí dávaje náhradu. Ona jí povrhla. – Psal jsem jí, že mi nelze bydleti na blízkou syna jejího. Ona tomu věřila, a(ž)č z jiných, nežli toho v pravdě byly, příčin. Žádal jsem ji, poroučel jsem jí, aby se s ním vystěhovala z okolí mého. Může býti, že láska materská nedá se vynutiti ani zklamati, – neb Angelína, ač nevěděla, že není syn její, – (m)nemilujíc podstrčeného syna, zavedla jej a vyjádřila se, že nechce býti než na blízkou mne.

Nemaje teď čeho se obávati, přijal jsem ji do zámku svého; syn byl vzdálený. Ač nevím, kde se nachází, ač žádný mimo mne, toto píšícího nezná příhody tyto: přece jsem pevně té víry, že on, navrátil se jednou, příčinou bude zahynutí mého. – Po znamení na prsou svých a po delší pravé ruce své, jakož i k jedné straně skloněné postavě bude poznán. A byťby i sám vrahem mým byl, já mu odpouštím a jsem přesvědčen, že přinucen přísahou matky aneb mou nevolně tak bude jednati o bezživot můj.“ Tak četl vrchní celý list; pozorně a zhrozeni poslouchali úředníci. Několikrát přestal čísti, a teď končil, dočítaje závěrku listu, v slova tato: „I u práva listem tímto žádám za odpuštění jeho; a poslední vůle má jest, aby se – poznán

jsa – jediným stal dědičem statků mych. Z té příčiny psal jsem – –“

V tom se rozléty dveře a mladý cikán stál mezi nimi. Oděv jeho byl poblácený a roztrhaný, pravici měl za nádry schovanou. Obličej jeho byl bezbarevný, a temnomodré oko náramnou jevilu smutnost. Úředníci jej chopivší a Bárta nasledovali ho v úřední sednici. Zaražený složil vrchní skoro přečtený list.

„Na mou věru, jemnost pane!“ pravil Bárta, schovávaje šavli do pošvy, „jistě že to ten, co zabil našeho pána;“ a starší písař vypravoval, jak ho našli.

„Jsi ty vrah Valdemara Lomeckého, hraběte z Borku?“ kvapně vstav tázal se vrchní. Cikán se zachvěl, leč neodpovídal.

„Proti tobě jest všecko podezření; komu jsi přísahal pomstu?“ ptal se vrchní.

Cikán neodpověděl.

Počali se ho vyptávati; písař měl přichystaný papír k zaznamenání jeho odpovědí.

Nadarmo; cikán nepromluvil ani jediného slova. „Však my tě přivedeme k řeči“ počal vrchní, a poručil, aby ho svedli do kaple před mrtvol zavražděného pána. –

11.

Dziś – – – gdzie w przód wesołość i pienie,

Głuche milczenie.

Julian Ursyn Niemcewicz.

Bylo již k osmé hodině, posavad však nebylo příliš světlo po vůkolní krajině; nebo ještě bylo celé nebe zatažené a znovu padal hustý dešť v drobných krůpejích po polích a lesnatých horách. Z lesů se valila hustá pára, a vůkolních vesnic nebylo rozeznat. Hustým borovým lesem s kopce dolů k nazačátku popsanému údolí kráčelo několik mužů v hlučném hovoru o přešlé noci rozmlouvajících. Široké klobouky, černé pláště, nebo staré haleny chránily je před deštěm, a kdykoliv na skalnatou půdu přišli rozléhalo se klepání dřevěnek jejich hlubokým boroviskem.

„To byla noc; na mou duchu, dávno nepamatuji takové hřmění,“ pravil rychtář, v předu toho sboru spěchaje, „ano, jsem již přes padesáte let a mohu, na mou duchu říci, že jsem takové ještě neslyšel.“

„Já také ne, já také ne!“ rozléhalo se sborem.

„Bylo to roku... ano před pěti lety to bylo“ pravil jeden z nich, „jak to spálilo kostelní věž ve Lhotce, to to bylo také hodné, ale včerejšímu se to ani dost málo nevyrovná. U nás se trásly

okna, že jsem myslil, každou chvíli že vypadnou z rámu.“

„U nás také“ zase odpovídal sbor – „Mně to zaneslo několik došků ze stodoly“ mluvil jiný. „A mně vyplavil příval všecko náradí ve dvoře“ zas jiný vypravoval; „no děkujeme Bohu, že jsme to přečkali.“

Teď se sešly lesem dvě stezky v jednu a v druhé stezce s předešlými několik mužů se sešlo.

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ pozdravovali příchozí.

„Až na věky,“ děkovali předešlí.

„Kam pak se ženete?“ zněla otázka.

„Do města“ byla odpověď. „Pro dešť není ani pomyslit, aby se mohlo v poli pracovati; tak jsme se vydali do města, chceme něco nakoupiti.“

„A my též tak“ pravili druhí. „Půjdeme spolu.“

„Dobře;“ a opět si vypravovali, jak v jejich vsi bouře hospodařila. „Asi k půlnoci trošku utichlo,“ dopovídal jeden z příšlých, „vyšel jsem před chalupu, ale někde ještě ustavičně proti mračnům zvonili. Nemohl jsem rozeznati, jestli to bylo ve Smilkovu, nebo z města to vítr tak hlas zanášel. Asi po čtvrté hodině dalo se zase do deště a zdá se, že ani dnes nepřestane.“ Dutěji než dříve rozléhl se teď boroviskem hlas vypravujícího v krátké ozvěně; a po chvílce vstoupili v dol, – v prostoru u kostničího kamene.

Pod starým dubem jako jindy seděla žebrající bláznivá, a na přicházející „To on, to on! já ne!“ pokřikovala. „Mám hlad; jsem žebračka; to všecko měsíc – o já vím – nenechte mě tak v dešti – o hladu.“ – Jeden z nich, rozvázav pytel, který přes rameno na holi nesl, vyndal a podal jí kus rezného chleba, někteří následovali příklad jeho, a brzo měla bláznivá několik krajíčků v klíně, které ihned hltavě počala jísti. Přešli, a ona opět zůstala sama, v doupěti starého dubu.

„Dávno-li jest tomu asi,“ tázal se rychtář, „co tady ta bláznivá žebře?“

„Já se věru nepamatuji, dávno-li tomu, mně se zdá, že tomu není ještě ani rok,“ odpovídal jeden.

„A teď tu sedí každý den“ mluvil rychtář, „prší – neprší, ona jest tu vždycky. Kdykoliv jdu s řízením na ouřad, vždycky jí něco vezmu sebou. – I dobré jitro, Jakube –,“ pozdravoval za řeči k nim se přidávajícího vrátného ze zámku, který se sborem sedláků z druhé strany přicházel a toutéž cestou teď s nimi šel dolem. „Odkud pak tak časně?“

„Což pak nevíte?“ odpovídal Jakub, vysoký stavec.

Černá manžestrová, černým beránkem vykládaná čepice seděla mu na pravém uchu, krátká kazajka a krátké spodky z beranic byly jeho oděv. Vysoké boty měl celé ublácené, a dlouhá hůl, o kterou se – těžkým krokem spěchaje – podpíral, taktéž byla celá ublácená.

„Jak bych mohl vědět?“ rce rychtář. „A s tolika sousedy jste se vydal na cestu?“ –

„Tak nevíte nic?“ odvece Jakub.

„Nic, docela nic“ praví rychtář.

„Nic, co se stalo na zámku?“ táže se vrátný.

„Co pak se stalo?“ ptá se rychtář.

„Povídejte! povídejte!“ volá sbor.

„Pán se nám ztratil“ vypravoval Jakub, „což jste neslyšeli v noci zvonit?“

„Já jsem slyšel“ praví jeden, „ale myslil jsem, že to proti mračnům.“

„I bůh chraň, na pána jsme zvonili,“ jistil Jakub, čepici z pravého na levé ucho přeloživ; „na pána jsme zvonili, kdyby byl zabloudil, aby šel po hlasu. Teď jsme byli v městě, tam také není; a teď jdeme s pořízenou.“

Mezi rozprávkou přišli až pod židovu chaloupku. „Což Jakube, abysme se zde zastavili na snídání?“ napomínal rychtář.

„Pojďme,“ přivolil Jakub. „Zdržíme se“ napomínali někteří. „I jen pojd'te, sousedé, jen v stoje vypijeme skleničku“ dokládali jiní, a všickni se hrnuli pěšinou vzhůru k chaloupce. Po druhé straně oudolí na kopci nahoře bylo viděti přecházející lid, a služebníci, kteří byli vysláni hledati pána, vraceli se zpět po pěšinách nad oudolím.

„Do sednice si nevejdeme“ smal se Jakub, pozoruje sbor, který teď přes dvacet mužů obnášel.

„To ne“ pravil rychtář, „zůstaneme v dešti, aspoň půjdeme brzo zas. Jděte Tobiáš, zavolejte na ně!“ – a Tobiáš šel do chaloupky. Po chvíli vyšel, celý uděšený. „To je pěkné hospodářství; pojd'te, podívejte se, žid je nebožtík, dcera také umrlá –“ volal na zůstalé. Všickni se hrnuli do chalupy, a kteří se tam nevešli, tlačili se k oknu.

Pod oknem na podlaze sednice ležela mrtvá Lea. Ruce měla křížem přes prsa přeložené, oči zavřené a bílý oděv byl celý mokrý a listím i květy posetý, které vichr vyraženým oknem spolu s deštěm sem zanesl. Černé vlasy – turbanem, který podle ní ležel rozvinutý – nekryté lpěly celé promoklé na bílém mrtvém (t')čele, po ramenou po šíji a bílém oděvu.

Na posteli na druhé straně ležel mrtvý starý žid, otec její; oblečený jako kdy poprvé cikáni sem přišli. Náradí, cínové mísy a lampy, protahujícím vichrem rozmetány, leželi po sednici. Všickni hleděli ulekáni na smutné divadlo, beze slova promluvení. V tom vysoký muž v roztrhané haleně, vysokou beranici přes uši vtaženou maje vstoupil mezi ně. „Jakube!“ volal, „honem do zámku! jen jděte juž. Náš pán je zabit. Vraha přivedli. Já běžím do města se zprávou,“ a ukazuje na ublácené krátké boty, které měl přes punčochy nataženy a pod koleny řemínky uvázaný, doložil: „Musím běžet, ani kalužiny nešetřím;“ a již mezi řečí byl daleko od nich. Jakub spěchal celý uděšený rychlým krokem do zámku.

Vol(á)ajíce na přecházející po druhé stráni spěchali všickni za ním, a po druhé straně kvapící jim „že již vedí“ odpovídali. Mnohý zul dřevěnky, aby rychleji mohl běžeti k zámku.

Celý dvůr v zámku byl již lidem naplněn, množství ženských i mužských, starých i mladých hemžilo se vůkol kaple a vyslouženec Bárta jim, kde co věděl, vypravoval. Ustavičně přibývalo lidu. Teď přišel vrátný, a s ním celý sbor sedláků. Všecko se za ním hrnulo ke kapli, leč kaple byla zavřena. Hlomož a hluk rozléhal se po dvoře. Nejméně po páté již Bárta přicházejícím co věděl, vypravoval, a tak pořádě znovu počínal, jak jen něco přibylo.

To vše se dalo mezi tím, co vrchní list četl, a co přivedeného cikána nadarmo vyslyšali. Teď se otevřely dveře u ouřední sednice, a cikána vedli přes dvůr do kaple. Náramná tlačence byla ve dvoře obzvláště u dveří do kaple. Všecko se chtělo do kaple podívati. Leč ouředníci všedše s cikánem do kaple zavřeli za sebou dveře, a Bárta musil ke dveřím se tlačící novou šavlí svou odháněti, a vyprávováním zběhlých věcí ustavičně v to pleta podoba příhody Francouzské války – ukracoval sobě i tlačícím se dlouhou chvíli.

Byla sice ouzká ale dlouhá kaple zámecká. Okrouhlé okna byly po obou stranách zastřené. Nahoře před jediným oltářem ležel na márách zavražděný Valdemar Lomecký, hrabě z Borku, černým přistřen sukнем. Venku bylo pošmurno, v kapli temno, neb zastřenými okny se sotva dosti mdlé světlo prodralo. Na oltáři byl jednoduchý kříž vyvýšený, a bílé plátно bylo složené přes něj převěšeno, jakby právě byli Krista sňali se dřeva umučení jeho. Z každé strany kříže byl pozlacený anjel, klečící na modlitbách, černým závojem přistřený.

Všedší tam zavřeli za sebou dveře, a papršlek, jenž se tam otevřenými dveřmi byl vedral, uhasl opět a šero obklíčilo znovu oltář i máry. Cikán několik kroku postoupil k mrtvému tělu; hlouběji však zaryv za nádra pravici, opět zůstal státi. Ouředníci zůstali u samých dveří. Vrchní poroučel přinesti světlo. Rozžali pochodně a rudá zář přelétala po náhrobcích zde pohřbených hrabat Lomeckých z Borku a barvila kříž i modlíci se anjele.

„Jsi vrah muže, jehož mrtvol teď leží před očima tvýma?“ tázal se vrchní. Cikán neodpověděl. Odestřeli sukno; – bledá byla ale tichá tvář Valdemara Lomeckého. Skvostný jeho myslivecký šat byl poblácen, čisté bílé péro vedle něho ležícího klobouku klonilo se přes zlatými šňůrami zdobené prsa, a zaclánělo hlubokou ránu jejich. Za chvíl se cikán; dva rychlé kroky přistoupil blíže a po jeho nad hlavu vyzdvižené pravici valila se krev u vřelém potoku na tvář k nebi obrácenou. Poprvé spatřil obličej muže, jehož jen za svůdce milenky své považoval, muže, jenž docela zničil mír i blaho v prsou bez toho již navždy nezpokojených.

Nový křik povstal ve dvoře; tlouklo se na dveře u kaple a navracující se služebníci přiváděli staršího cikána, jehož v lese před nimi se skrývání jim přicházelo podezřelé. Přišedše do zámku a dozvěděvše se, že pán jest zavražděn, byli ubezpečeni, že tento jest vrahem pána.

Uvedli oba zajaté v úřední sednici. – Tvář cikána staršího byla docela proměněna. Neobyčejná tichost byla v očích, včelí i v celé tváři vyznačena; všecka předešlá hrůznost zmizela z vráskovitého čela, a všecky vášně, kterýchž se dříve po něm střídaly proměny, zdály se vymřelé v prsou jeho. Žádná nespokojenost, žádný strach nebyly na něm pozorovat. I on, jako mladší, na žádnou otázku neodpovídal. –

Po malé hodině přišli z města od hrdelního práva vyslaní úředníci, aby vyšetřili všechny okolnosti, a s nimi přišlo něco vojska. Ohledavše rány zavražděného a zapečetivše mohovitost i jmění pozůstalé, vraceli se se zajatými do města. Vrchní, odevzdav jim při zemřelém nalezený list, následoval je s některými ouředníky, aby mohl potřebné dáti zprávy; a Bárta šel při zajatých, vypravuje doprovázejícímu je vojsku své příhody ve válce. Vůkolních vesničanů provázelo je nesmírné množství do města, nešetřících dosaváde trvajícího deště.

12.

Więc dalszy opór na coż mógł się przydać?

W radę uderzą.

D G. Magnuszewski.

O jak długo sen okrutny
Dręczył mój dziecinny wiek?
Prześpiewałem młode chwile,
Na tych łąkach rwałem kwiaty,
Wszystko mię bawiło mile:
Bo nieczułem żadnej straty.

Alojzy Śkarzyński.

Byly tři hodiny s poledne. V soudnici blízkého městečka scházeli se radové a přisedící. Dešť již přešel a roztrhanými oblaky časem prohlíželo slunce na zelenou krajinu, zasílajíc i v soudní světnici gothickými okny zemdlelé světlo. Byla to velká, v podobu hvězdy stavená síň; ze všech stran byla v ní nízká gothick(y) klenutá okna, jenom ze strany půlnoční byl jediný vchod. S gothicky klenutého stropu visela stříbrná lampa. Nad jižním oknem zrovna proti dveřím byli znakové města, nad ostatními okny plápolaly korouhve rozličných barev. Kolem oken po stěnách visely štíty brnění a tak dále. Proti dveřím stála dlouhá žlutým sukнем přistřená tabule, za kterou scházející se radové v dlouhý řád se sázeli; a na ní bylo množství papíru, kalamářů,

per, posýpatek a tak dále sem tam rozloženo a rozstaveno. Zámečníci úředníci a vrchní též již byli přítomní. Bily tři hodiny a představený vstoupil v síň. Uklonili se radové, on zasedl na své místo a na dané znamení přivedli drábové bláznivou Angelinu v soudní síň. Neb nalezena u starého dubu byla i ona bez průtahu zajata a sebou vzata do blízkého města.

Zdlouhavým krokem, opírajíc se o dlouhou silnou hůl, kráčela teď ve střed síně; drábové zůstali s obou stran dveří. U prostřed zůstala státi, zdvihla hlavu a nepohnuté oči hleděly nízkým oknem v dalekou krajinu. Hlavu měla šátkem zavázanou a jen některá šedivá kadeř se vinula po vráskovité tváři a obnaženém, nehodami časů a povětří osmáhlém, vyzáblém tejele. Hořejší půli těla kryla jen hrubá roztrhaná košile, a mimo to záležel celý oděv její jen z jediné červené sukně. Od pravé k levé straně měla přes rameno na ouzském popruhu převěšený vak, v němž se několik kousků suchého chleba a něco ovoce nacházelo. Po každém kroku zůstala na bílé podlaze šlepeje bosých ublácených nohou. Celá postava prozrazovala pevnou tvrdošijnost. Písař přihotovil péro, a první otázka představeného: „Jestli byla včera v židově chaloupce?“ zůstala bez odpovědi. „Já se táži,“ opakoval, „zdaž jsi byla včera u večer v židově chaloupce?“ Bláznivá nepromluvila. „Mám tě učiti odpovídat?“ ptal se dále. Ona mlčela nepohnuta. „Přineste lavici!“ poroučel představený drábům. Bláznivá padši na kolena: „Já ne, já ne, to on, to on!“ silným volala hlasem, „já ne, já jsem chudá žena, bláznivá, ubohá žebračka; – proč mě necháte hladem mřítí? Smilujte se nad mou bídou, ustrňte se nad mou nahotou! Almužnu! Almužnu!“ Slovo „almužnu!“ hrůzným, zvláště zvučícím hlasem bylo vyřknuto; načež hluboko umlkši sklopila hlavu. „Mluv!“ kázal přednosta, „byla jsi v židově chaloupce?“ „Já ne, já ne, to on! to on!“ odpovídala bláznivá. „Co on? Kdo on?“ tázal se přední. „To on, to on! mne svedl – je svedl – všecky, všecky,; já ne! to on, to on zahnal dítě mé, jemu, jemu je mrtvý měsíc podává!“ a opět mlčela.

Vida přednosta, že tímto způsobem s ní ničeho nepořídí, počal se jí zrovna ptáti: „Kdo zavraždil hraběte Valdemara z Borku? Ty o tom víš, ty jsi byla při tom, při kopání jámy!“ Angelína se vztýčila vzhůru, upevněné na stěnu oko planulo hrůzným bleskem a na celém těle se počala náramně třásti, leč neodpověděla. Představený dal znamení, a drábové uvedli oba cikány v síň. „Který z těchto?“ tázal se představený. Bláznivá pozdvihla zraky a vrhši se starému cikánu kolem krku, „to on! to on!“ na mladšího nataženým okazovala prstem.

„Tys tedy vrah hraběte z Borku?“ ptá se přednosta. Mladší cikán, pravici až posud za nádry schovanou maje, pokročil, leč nepromluvil slova.

„Pravice jeho byla zkrváčena, když ho přivedli před mrtvol hraběte!“ dosvědčoval vrchní.

„Okaž pravici svou!“ poroučel představený.

Cikán stál nepohnutý.

„Drábe!“ kázal rukou kyná přednosta.

Dráb přistoupil k mladému cikánu a rozervav oděv jeho obnažil pravici i nádra cikánova.

Cikán stál nepohnutý.

Pravice byla hluboko v prsa zaryta, krev se valila po ní i po prsou z rozervané rány.

Zrovna u prostřed prsou měl krvorudé znamení jako k přísaze vyzdvižené ruky.

Ustrnuli zůstali úředníci, a „vrah otce svého!“ rozléhlo se jako jediné vzdechnutí ze všech úst velikou síní.

„To syn můj, syn můj!“ volala bláznivá Angelina, uhlídavši znamení toho. Vrhši se na hrdlo jeho, a „to on! to on!“ volajíc na staršího nataženým ukazovala prstem. „To on! to on! Ne já, ne můj syn! – můj syn! můj syn! to on, to on!“ a od jednoho cikána k druhému běžajíc neustále bezsmyslná volala slova, až unavena mezi oběma v středu síně sklesla, a „syn můj! syn můj!“ došeptávajíc bez sebe zůstala ležeti.

Povystoupiv a skrvavenou pravicí na skleslou Angelínu ukazuje, počal mladší cikán: „Ano, tato jest matka má! proč déle skrývati rod svůj? Bez ceny jest pro mne živobytí. – Ona jest matka má! chaloupka, již vy židovou nazýváte, byla kolebky mé přístřeším a vysoké skály při starém hradě byly stěny domova dětinství mého. Leč čtyřletého asi vyvedla matka má v jedné noci daleko – daleko. Dva dny a dvě noci jsme kráčeli v před; v třetí noc usnul jsem pode stromy v klínu své matky – a ráno jsem byl samotěn v hlubokém lese. Žádný neodpovídal pláči mému, mému volání; přes celý den jsem bloudil a nenalezl jsem východu žádného. Přišla noc. Unavený, hladový potácel jsem se hlubokým dolem, až najednou zdaleka uzřím rudou zář a brzo na to vysoké ohně. Přijdu blíže. Kolem ohňů leží shromážděné množství v divném zmatku. Štěně visí u prsou svině, se le na vemeny feny. Děti a ženy leží polonahé v zrosené trávě, nemajíce mimo svých hustých vlasů žádného okrytu. Kolem ohňů zarostlí mužové leží. Strašná bída! – Byl to sbor cikánů. Opuštěného mne přijali mezi sebe, a tento“ – ukazuje na staršího cikána – „stal se mým otcem, a cvičil mě, čemu sám se byl naučil, totiž v čtení a psaní.

Mnoho let bloudil jsem s nimi v ustavičném boji s počasím, povětřím a živly. Před půl letem jsme se oddělili s průvodcem, teď otcem mým od jejich sboru, bloudili jsme v kraji tomto, a náhodou jsme přišli před nějakým časem v toto oudolí. Hned jsem poznal krajinu tuto, neprozradil jsem se však ani před průvodcem svým. Od dětinství zde známý, nalezl jsem na nocleh skalnaté doupe, a v něm – neznaje v ní matku svou – bláznivou tuto. Doptával jsem se po matce své – nadarmo. Mimo co mi starý vyslouženec vypravoval o ní, jako o bývalé hospodské, nevěděl o ní žádný. Zamiloval jsem – ha!“ – Přistřev zkrvavělou pravicí smutné oči, hluboko umlkl. Rychle následujícími na sebe příhodami docela byl pozapomněl na Leu, teď však vypravováním se spatovavšího náramný přepadl žel, celou až posud tajenou silou.

Plakal po prvé ode čtyř let; leč žádných slzí již nemajícího krůpěje krve polily zbledlou tvář.

„Mluv jen dále i o ní.“ napomínal vrchní, „ona již nežije.“

Strašné vzkřiknutí zaznělo z úst cikána; pak opět hluboko umlkl. Po chvíli však opět k sobě přišed pokračoval u vypravování takto: „Včera teprv prohlásila se po prvé bláznivá, kterou žádný neznal, za svůdkyni mé milenky, za bývalou hospodskou, a já jsem v ní poznal matku svou.“

Umlkl cikán, a Angelína vstávajíc – jakoby z hlubokého se probudila sna, jakoby ztracený se jí vracel rozum, srozumitelně pravila: „To můj syn! můj nešťastný syn! a já – původ neštěstí jeho!“

„A ty jsi vrah hraběte Valdemara z Borku? všechno svědčí proti tobě!“ zvolal zhrožený přednosta vrchní. – Cikán neodpověděl.

„Zde, čti!“ poroučel přednosta, podáváje mu od vrchního obdrženy list, který našli při zavražděném hraběti. „To tě snad pohne vyznat svou strašlivou vinu!“

Jako ve snách přijal cikán podaný list, a rozloživ ho, hlasitě a srozumitelně počal čísti: „Valdemar Lomecký, hrabě z Borku, všem čtoucím aneb čísti slyšícím tímto listem své pozdravení vzkazuje a svou poslední vůli.“

Tak četl cikán – ustavičně jako v hlubokém spaní, bez citu, bez proměny hlasu – celý list, až přišel k slovům: „Pravá jeho ruka byla o něco delší než levá –“. Při slovech těchto počal se náramně třásti, a hlubokým hrůzným hlasem četl pomalu dále, až při slovích „On musil z okolí mého!“ sevřela se nevolně zkrvavělá jeho pravice; čta však později: „Po znamení na prsou svých a po delš(é)í pravé ruce své, jakož i k jedné straně skloněné postavě bude poznán,“ rozevřenou přitiskl na popsané na prsou znamení. Chvíli se zamlčev v hlubokém utonul zamyšlení. Pak zkrvavělou pravici vyzved přitiskl ji na čelo, co mramor studené, a znamení na prsou bylo pod otiskem krvavé pravice zcela zakryté. Vždy slaběji a slaběji četl: „A byť i sám vrahem mým byl, já mu odpouštím, a jsem“ –

Již nečetl dále. Pevně držel sevřený list a oči nepohnuty hleděly v něj. On byl jako socha kamená, vyobrazující nejhlubší smutek, předchůdce zoufalství.

Starší cikán stál nepohnutý. Pozorně však poslouchala bláznivá. Ze začátku byla pokojná, dále však slyšící vrhla sebou o zem a vinula se co červ po vykládané podlaze. Časem se sevřenou pěstí bila v čelo, v prsa, leč ústa její nevydávala zvuku. Až při slovích „Byť i sám vrahem mým byl“ – rychle se vzbopila a pozdvihši svůj hlas volala: „On ne, on ne, on není syn můj! on – to on! – já ne, já ne – to on jest vrah svého otce!“ Prstem na mladšího ukazujíc, a „to on! to on!“ volajíc vrhla se na prsa staršího cikána.

Ten však odstrčiv ji předstoupil ve prostřed síně. Pokojný a mírný byl jeho obličej, všechna

někdejší hrůznost a vášnivost zmizela s něho a mstivý plamen vyhasl v zraku i v srdci jeho. „Tatoť jest nekdejší milenka má!“ pravil, ukazuje na bláznivou Angelínu. „Včera jsem ji poznal, neb se jménovala sama; a pomstiv se na svůdci jejím zavraždil jsem otce tohoto mladíka. Zde tento list budiž svědkem proti mně!“ Vyndal svinutý list a podal ho soudcům. „A až odpraven budu za zločin svůj, budiž list tento památkou a snad ospravedlněním tomuto jinochu, aby mě neproklínal pro smr(ť)t otce svého, jenžto jsem já mu více otcem byl, než rodiel vlastní!“

Hlasitě přečtli soudcové list; ještě jednou se tázali staršího cikána, zdaliž tomu tak, jak v listu pravil, a jak se teď vyznává? – „Takt' tomu –“ přisvědčil cikán, „list tento již dávnoť napsaný, dříve nežli jsem ji znovu poznal. Tenkrát jsem nemínil ještě, že bude svědčiti proti mně.“ Mlčel. Hluboké ticho. Soudcové rozhodli, a jednosvorný úsudek byl: „Za tři dny budiž provazem odpraven!“ Bez sebe ležela bláznivá při nohou jeho, a jako dříve ustrnulý, nepohnutý co socha kamená stál mladší cikán. Pevně držel sevřený list otce zavražděného, a oči nepohnuté hleděly v něj. Polohlasné šeptal bez paměti, bez smyslu jednotlivá slova: „Otec můj! – otec matku svedl – ne on zavraždil matku mou – matkou – ne matkou svedl milenku mou – svedl milenku otce – matku mou – a otec můj zavraždil otce mého!“

13.

Przed daleką drogą

Powróce jeszcze – – w rodziców mieszkanie.

Juliusza Słowackiego

Marja Stuart.

Ufaj! od Boga mi dane,

Mam prawo rozgrzeszać, co się krwią zmazali.

Juliusza Słowackiego

Mindowe.

Mladý cikán byl za nevinného uznán, prohlášen za mladého hraběte Valdemara z Borku, a dle vůle otce jeho přiřknuto mu dědictví veškerých statků. On zůstal nepohnutý, nemluvil, nechť s ním cokoliv činili. Ted' ohlásili před rádnicí shromážděnému lidu, že se našel syn zavražděného hraběte, a hlasitě plesání shluklé luzy (? D. V.) rozléhalo se městem. Pak vyšedše starého cikána oznamovali drabové, tento že jest vrah hraběte z Borku, třetího dne že má býti

na hrdle trestán. Hlasitě opět zaplesal shromážděný lid.

Ještě ten večer uvedli v slavném a hlučném průvodu mladého cikána, teď Valdemara, hraběte z Borku co pána v zámek, kde ještě dnes ráno co cikán, co zajatý stál před mrtvolem, neznaje v něm zavražděného otce svého. Dvěma páry koní jeli zdlouha hlubokým dolem, napřed i nazad množství lidu, „Zdráv buď pán,“ volajícího. Vrchní a jeden úředník seděli s mladým Valdemarem ve voze.

On však s očima sklopenýma seděl, nepozvedaje hlavy a nevšímaje si vůkolí svého. Teď jeli dolem, za potokem blíže jezera; nad nimi stála židova chaloupka, nad tou starý hrad. Na starém hradě i kolem po stráních i v židově zahrádce bylo množství diváků. Napřed spěchav, aby všemu lidu – co věděl – oznámil, st(á)al Bárta na kameném stole v židově zahrádce a plným hrdlem vypravoval shluklému kolem sebe sboru dnešní zběhlé příhody. Teď jeli s mladým nyní hrabětem zrovna pod nimi: „Vidíte, to jest někdejší mladý cikán, aj, aj – ano – mladý cikán; – teď ale již není cikán, teď je mladý pan Valdemar Lomecký z Borku, syn zavražděného pana hraběte, – aj – aj – křičte: Ať žije pán!“ volal Bárta. „Ať žije pán!“ zněl hluk všeho množství, a skály: „Ať žije pán!“ odpovídaly.

Z hlubokých myšlének probudil známý Bártův hlas mladého Valdemara. Pozved hlavu pohlédl vzhůru. Poznal židovu chaloupku a sepiav ruce složil je na zničené srdce, hluboko k zmrtvělým prsoum přikloniv hlavu. „Ať žije pán!“ zdaleka ještě odpovídaly skály. Hlas zvonů ze zámku a hrubé střelby silné rany rozléhaly se hlubokým dolem; – až vjeli do zámku.

Mladý Valdemar zavřel se do svých pokojů, a žádný se neosmělil promluvit k němu, ani ze strastných myšlenek jej probuditi. Po celou noc bděli služebníci u dveří bytu jeho. – Ráno byl zavražděný hrabě spuštěn v hrobku otců svých pod kapli zámeckou. Množství lidu opět bylo ve dvoře zámeckém, v kapli však byli jen úředníci a syn zavražděného. Tlačící se množství mohlo jen otevřenými dveřmi, přecházejíc kolem nich, ještě jednou se podívat na zavražděného pána. Bárta a starý Jakub stražili dvěře. – Na večer byl pohřeb Ley a starého žida. Při zapadajícím slunci neslo několik sousedů rakve jejich vzhůru do kopce na hřbitov židovský. Jediná Judyta a starý Bárta šli s nimi.

Jasně jitro vstávalo nad hory. Třetí den nastával, v němž starý cikán měl býti vyveden. Bláznivá Angelína měla jej až ku spravedlnosti doprovázeti a pak navždy zavřena býti v dům bláznů. – Starý cikán se připravoval k vyvedení; – on byl pokojný, obličej od času rozsudku nad ním pronešeného neproměněný, leč vlasy jeho ve dvou posledních dnech docela sešedivěly. On chodil volným krokem dlouhou temnou síní ve věži soudního domu. Podlaha síně té, stěny i strop byly z temného čtverhranného kamene; zrovna proti gothicky oklenutému vchodu bylo malé, u vnitř velmi uzounké, venku však něco širší okénko, to jediné v celé dlouhé síní. Stranou

stál dubový stolek, na něm malý, černý křížek, a podle tohoto ležel(o?)a kytka z bílých a červených růží. Za stolkem seděl starý klášterník, cikána k smrti připravující. Bylo osm hodin; – v osm měl být vyveden.

Mladý Valdemar, hrabě z Borku, někdejší společník jeho přišel se s ním rozloučiti. Kněz odstoupil, a oni – mimo za otevřenými dveřmi přecházejícího strážníka – byli samotni. Beze slova promluvení stali proti sobě; – starý Giakomo hleděl prosebně ve tvář mladého Valdemara, tento upíral oči v kamenou podlahu. – Dlouho tak stáli proti sobě a hluboké ticho bylo dlouhou síní. – Konečně přistoupil starý cikán.

„Čas ubíhá,“ pravil slabým hlasem, „než mine hodina, jsem smířen se světem, a čin – zločin můj snad brzo bude zapomenut se mnou. Před sebou jsem ospravedlněn a před tebou mě snad ospravedlní list můj, který tobě odevzdalo právo. Společnice činu mého, někdy milenka má, bude trestána se mnou. – Ona musí viděti smrt mou, já ji viděti v smrti, a pak ji navždy zavře kobka temná, temnější sevře mne.“ –

mlčel; ticho bylo temnou dlouhou síní, jen z daleka bylo slyšeti hlmoz shromáždujícího se množství ku popravě cikána.

„I s ní jsem smířen,“ pokračoval cikán, „Bůh, jenž viděl v s(e?)rdce mé, odpustí vinu mou; i ty mně odpusť!“

Valdemar nemohl pro bolest srdce odpověditi. Opět bylo ticho.

„Ty neodpovídáš? Což mi neodpustíš?“

Ticho. Z vedlejší síně bylo slyšeti hlas bláznivý: „Já ne, já ne! To on, to on!“ volala v hlasitém lkání.

„Já jsem ti byl otcem,“ mluvil Giakomo, „když tvůj otec tebe opustil; – já jsem ti byl společníkem, přítelem, dokud jsi byl ještě cikánem; – nejsem ti ničím víc?“

Opět ticho; – temný zvuk bubnu bylo slyšeti zdola.

„Čas ubíhá; – juž se blíží, aby mě vyvedli ven za město; musím jíti –“ Opět hluboké, dlouhé bylo ticho. „Zde, viz!“ zvolal cikán a přikročiv k Valdemarovi táhl ho k blízkému jedinému oknu. Slabostí sklesl Valdemar u samého okna.

Vztýčiv se však na kolena hleděl ouzkým, gothicky klenutým oknem ven do širé krajiny.

Slunce stálo nad vysokými, v dálce se modrajícími horami, jejichž okrouhlé homole u velikém kole dalekou, ourodnou rovinu broubily. Daleké pole se po ní střídaly s mladými lesíky a jednotlivými vesnicemi. Blíže za městem u prostřed rozlehlé zelené lučiny stál vysoký, okrouhlý zelený pahorek. Po něm se tlačilo nesčíslné množství vůkolního lidu. Na nejvyšším jeho vrcholku stály dva mladé stromky, u prostřed nich strměl čekán, a kolem toho se míhaly zbraně strážného vojska. Množství lidu ustavičně se táhlo po pěšinách z města k popravnímu

pahorku.

„Zde!“ volal cikán, „zde, viz! než mine hodina, uhasné tamto na pahorku mého žití jiskra poslední; – nechtějte – nechtějte milostivý pane! nechtějte, abych bez odpuštění vašeho sešel s tohoto světa.“

V tom vstoupil kněz a s ním mistr popravní v síň; přede dveřmi zůstalo něco vojska. Mladý Valdemar podal cikánovi ruku, – mluvit nemohl.

„Mějte se dobře, milostivý pane!“ zvolal silným ale třesoucím se hlasem starý cikán, „mějte se dobře, a jestli jednou v jižní přijdete stranu – pozdravujte mou Venecii!“

Dvě veliké slzy valily se mu po vráskovité tváři.

„Dobrou noc, synu můj! dobrou noc!“ pravil slabým hlasem, a kráčel ze síně. Kněz a mistr popravní následovali jej.

Dvěře se zavřely, a mladý Valdemar, polou bez sebe, skloniv hlavu na kamenou stěnu – zůstal klečeti sám jediný v temné síni.

Zdola bylo slyšeti temný hlas bubnu; pak bylo opět hluboké ticho. Valdemar klečel ustavičně jako v traplivém snu u ouzkého okna. Asi po čtvrt hodině probudil ho silný hlomoz. Bylo viděti z okna dlouhý průvod táhnoucí za městem po lučině. Dvěma řadama stálo množství z města i z daleka příšlého lidu. Mezi nima šlo v předu průvodu něco vojska při temném zvuku černě pokrytého bubnu; na to přišly dvě řady jezdců. Obklíčený dlouhým kolem vojska kráčel za nimi zdoluhavým ale pevným krokem starý Giakomo, v ruku držel malý křížek a kytku z bílých a červených růží. Po jeho straně kněz, po druhé mistr popravní. Za ním vedli dva pacholci bláznivou Angelínu uvázanou na dlouhém provaze, která do výšky vyskakujíc „Já ne, já ne! to on, to on! – kletba má! mé dítě v ruku měsíce!“ volala – časem opět podivné písňe vysokým a chroptivým hlasem zpívajíc. – Byl to pohled strašlivý. – Pak přišly opět dvě řady jezdců, a něco vojska zavíralo tento hrůzný průvod. Znovu sklesl Valdemar na chladnou kamenou půdu temné síně.

Tak došel průvod vrcholku popravního kopce. Jezdci zůstali dole, a blýskajícími se palaši rozháněli na pahorek se tlačící lid. Na hoře se rozevřelo kolo a starý cikán přistoupil k čekanu. Obličej jeho byl bledý, ano spíše by se bylo mohlo říci, šedé barvy. Odříkával s knězem modlitbu páně. Po skončené modlitbě přistoupil dle tamnějšího způsobu k přítomnému soudci, prose za milost.

„U Boha jest milost!“ odpověděl soudce.

Brunatně se zarděla tvář cikánova, a opět zbledla; a opět rudá červenost se střídala s bledostí v obličejí jeho.

Prosil po druhé, a opět: „U Boha jest milost!“ odpověděl soudce; prosil po třetí, a taková

též byla odpověď.

Vysoko naběhla žíla na čele cikánově, třásl se na všech oudech, obličej jeho byl bledý na smrt. Polohlasně se modlil s knězem opět modlitbu páně. Veškeren lid měl oči k němu vzhůru obrácené a hluboké ticho bylo nesmírným zástupem. Mistr popravní hodil oprátku na hrdlo zločince a obnažil prsa jeho. Všecky vlasy stály vzhůru na hlavě cikána, vousy se rozježily, a daleko ven vystoupily oči jeho. Vysoko vyvstala žíla čelní a veliké krůpěje potu padaly s bledého čela. –

Hlasité vzdechnutí znělo mezi lidem, a nešťastník se houpal na vysokém hřebu. Strašlivé vykřiknutí znělo z dola – lidský jazyk nemá významu pro ně – a bláznivá sklesla pod šibeničným kulem.

Vzali a odnesli ji do domu bláznů.

Trest její byl nejstrašlivější, avšak nejzaslouženejší. Od těch časů neměla upokojené chvíle, ustavičně viděla popravu milence svého, kterého dříve opustivši a sklamaně k zoufalnému činu a tudy k smrti hanebné přivedla; až ve zoufalství roztrhavši pouta – zubami si rozerval a žíly, a tak životu hrůznému hrůzný učinila konec.

14.

W kraj cię uwiozę daleki
Gdzie nas w miłość(ć)ci nie zganią;
Ty będziesz żoną, ty panią,
Ja tobie wiernym na wieki.

Augustyn Bielowski.

Sam jeden posród tyłu, wicherzę się po swiecie,
Może nawet powieki obca dłoń mi stuli.
O bracia! czem kraj własny jesli nie czujecie,
Opuście go na chwilę a bedzicie czuli.

Stefan Garczyński.

Tak pňel cikán až do večera na vyvýšeném čekanu; kolem něho stráža a množství diváků, pod ním rozestřený ubrus, na tom dvě kapky krve a něco drobných peněz.

List, který soudcům byl podal na osvědčení viny své, a který pak mladšímu cikánu byl odevzdán, zněl takto: „Až chladná země skryje v lůno své nešťastníka, dadouc mu pokoje, který

nadarmo hledal na svrchu jejím: vysvětlí tento list příhody mé a ospravedlní pomstu mou, jestli že dosáhnu cíle dávnožádaného.

Já nejsem rodilý cikán; jsem Vlach z Mestre rodem a Venecia byla pro mne domovem. – Byl jsem Gondolierem. As dvacíletý zamiloval jsem dívku Venetskou a spokojený jsem se houpával v časích těch ve loďce své pod Ponte Rialto. Tam bylo stanoviště moje a dívka má bývala u mne. Jednoho dne – bylo to v neděli ráno – přišla ke mně milenka má. „Giakomo!“ pravila mně hlasem milostným, „Giakomo! já mám v Mestre navštívit tetku svou, a doručit jí od rodičů svých některé dary; za to obdržím od ní něco vína a ořechů. Ty mě tam musíš dovézt; před polednem se opět vrátíme!“

Já jsem byl k tomu tím spíše volný, an právě několik městských jinochů do Mestre převeženo býti žádalo. Společník můj postavil se v předu loďky, já vzad. – Po chvíli jsme byli v lagunách, a po krátkém čase stápěla se za námi Venecia v obklíčující ji vodě.

Připlouli jsme do Mestre, a v přístavu loďek bylo žitíplné hemžení, neb nějaký cizinec byl přijel do města. V kupách po náměstí stojíce rozmlouvali tamnější obyvatelé o rozličných věcech; uzřevše však vůz, obklíčili příchozí, jakož tam jest obyčej.

Hlučně se hádali Gondolieri, kdoby měl cizince do Venecie vézti. Byl to mladý, štíhlý muž; ozdobný šat jeho jevil bohatého jinocha. On mluvil čistě vlašsky. I já jsem se vmísil mezi Gondolieri, a promluviv naň, žádal jsem ho, aby se dal v mé loďce převézt. On se podíval na mne a připověděl, že se mnou poplyne do Venecie. Kvapně žádal jsem milenku, aby na rychlo odbyla řízení své, nežli se složí věci cizince s vozu do loďky. Ona odběhla; brzo však se vrátila, leč nepřinesla žádného ovoce, pravíc, že nenalezla tetku doma. Co jí náleželo, že zanechala v jejím bytu a teď že se vrátí s námi. Po chvíli jsme byli v loďce. Cizinec a oba jeho sloužící byli u vnitř okrytu, dívka má zůstala při mně venku v loďce. Já a společník můj, očekávající hojnou náhradu veslovali jsme silně a po čtvrt hodině minuvše průpluj, byli jsme v lagunách. Cizinec vystoupil k nám. On se zatím byl převlekl. Žluté, přiléhající spodky, vysoké boty, zelená kazajka šňůrami bohatě ozdobená, byly oděv jeho. Krk měl obnažený, jen bílý límec kolem hrdla přepiatý, přilehal na jeho šíji. Na hlavě měl bílým peřím přiozdobený klobouk. Byl to krásný muž.

Až podnes ho ještě vidím před sebou, a vzpomnutí naň –; však – ne, co cítím, nýbrž list k ospravedlnění svému chtěl jsem psáti, protož dále.

Byl krásný muž. Již v Mestre jsem se obával mu říci, aby jel se mnou, rozvažuje, že milenka má popluje s námi. Žádost zisku přemohla nastávající žárlivost; teď jsem toho pykal. – Bylo teď k jedenácté hodině; slunce stálo skorem nad námi. Před námi vyvstávaly věže a paláce Venecie z obklíčujících ji vod, a zvuky zvonů plouly po hladině vodní.

Cizinec rozprávěl s milenkou mou a dotazoval se na vystupující věže, paláce a tak dále. Ona mu odpovídala. Já jsem se třásl. Tak jsme přišli až do Canalo grande; cizinec vystoupil z loďky poručil sloužícím, aby jeho věci donesli do hospody di grand Bretagn, kamž jim společník můj chtěl okázati cestu. On sám chtěl se ještě podívati do města, a žádal, aby milenka má ho dovedla až na Piazza di san Marco. Já jsem jej chtěl dovézt v loďce až na místo, ujišťuje, že mezi tím mnoho znamenitých paláců uvidí. On stál na svém. Plat za převezení z Mestry sliboval i za toto dovedení velkou náhradu. Chtěl jsem ho sám dovézt, aneb jíti s nimi; ale společník můj se služebníky jeho odešel, a loďka nemohla zůstatí osamotněla. Ona též chtěla jíti s ním, pravíc, že bez toho musí k rodičům s pořízenou.

Má žárlivost rostla, nechtěl jsem tomu připustiti; před cizincem však toho nedaje na sobě znáti, dělal jsem, jakobych ji poučoval, kudy má jíti. Mezi tím jsem rozvažoval, jakby as velká mohla za dovedení vypadnouti odměna. – Ona se posmívala mé žárlivosti, já vyhýbaje se její vytyčce, pravil jsem, že jest žádostiva odměny. Ona však, že odměna, kterou dostane, má býti mou, a opět zvítězila zisku žádost nad žárlivostí mou; – já jsem přivolil, a brzo zmizel cizinec s milenkou mojí v úzké ulici za Ponte Rialto.

Sotva že odešli, zmáhala se bouře ve prsou mých. Několikráte chtěl jsem opustiti loďku a běžeti za nimi. Několikráte jsem byl z loďky na pevné zemi a opět vskočil jsem v loďku. Jednou již jsem byl na Ponte Rialto, a opět jsem se v loďku navrátil. Opět jsem vystoupil na Ponte Rialto, přebíhal jsem po něm, a vida konečně přicházeti společníka svého, kynul jsem mu rukou k člunu a spěchal jsem k Piazza di san Marco.

Bylo k polednímu. Množství lidu se valilo z chrámu sv. Marka. Před chrámem až k přístavu a až ku protějšímu paláci všudy množství lidu. Proběhl jsem všecko. Několikráte jsem se po milence své tázal známých, kteří s ovocem množství to přebíhali. – Žádný ji neviděl. Proběhl jsem palazza ducale; byl jsem u přístavu – mezi ovocníky – v zahradách Napoleonských; nebyla nikdež. Běžel jsem do domu jejího. Ještě nepřišla. Spěchal jsem do hospody di grand Bretagne. Ptal jsem se. Cizinec již byl v hospodě ve svých pokojích. Žádný však neviděl, aby s ním byla přišla nějaká ženština. Chtěl jsem do jeho pokojů, než spatovav se, vrátil jsem se do jejího bytu. Juž byla doma.“

V místech těchto bylo z listu pozorovati, jak upamatování na starého cikána oučinkovalo. Třesoucí se ruka jevila zatajený vztek a plamenou žárlivost, taktéž i sloh žárlivou prozrazoval spěchavost. Bylo též znáti, že zde následovala nějaká u psaní přestávka, a že snad o několik dní později následovalo pokračování v příběhu tom, a sice takto:

„Byla doma; pravila, že jsem musil sotva odsud odejítí, když ona přišla domů. Dala mi peníze, které obdržela od cizince za dovedení do chrámu sv. Marka, a za poukázání cesty do

hospody. Odměna byla hojná, a přece jsem se domníval, že mi všechny obdržené peníze neodevzdala; proč jsem to myslil? – nevěděl jsem sám. Na oko jsem byl pokojný, ve mně však burácela nevěra.

Jednoho večera ploul jsem s několika cizinci na půlostrov Lido. Slunce zacházelo za Venecii a dlouhé rud(y)é prouhy táhly se po nebi i po hladině vodní. Naproti nám ploula jiná loďka, zpěv a hru bylo slyšet z otevřeného v okryt její vchodu. Zdálo se mi, a nebo viděl jsem cizince, jehož jsem z Mestre do Venecie převezl, a ženská postava byla spolu v této loďce. – Zdaž to nebyla milenka má? – Hluboký, bolestný cit málem by mi byl rozbořil prsa. Vesloval jsem zdlouhavěji, leč kdy jsme blíže k oné loďce přicházeli, zavřely se dvířka okrytu jejího. U vesla stál člověk neznámý. Očima jsem chtěl prorazit okryt cizí loďky, volal jsem zoufanlivě, aby otevřel záclony okrytu; leč neznámý se mi smál a minuli nás, aniž jsem čehož byl spatřil. – Vesloval jsem, – musil jsem – dále k východu, loďka jejich ploula k západu ku Venecii. – Horké slzy kanuly po tváři mé, hleděl jsem za nimi; až zmizeli v průpluji mezi palazzo ducale a vězeními pod mostem vzdechu.

Na ostrově Lido seděl jsem samotný a hleděl jsem k východu, an právě plný měsíc z temného moře vycházel. Bez smyslu slova, bez cíle přísahy šeptem jsem zasílal vstříc za mořem vycházejícímu měsíci. Stříbrné vlny obrážely se o temný břeh.

Asi za hodinu plouli jsme zpět k Venecii. Cizinci vystoupili z loďky u Dogany, a já jsem ploul k přístavu. Vjel jsem v průpluj mezi palazzo ducale a vězeními pod most vzdechu, nevěda sám proč? – V dlouhém papršku táhlo se světlo měsíce ouzkou průplují a po vysokých nade mnou stěnách. Zpíval a plakal jsem, a nevěděl jsem co, a nevěděl jsem proč. Upevniv loďku svou vystoupil jsem na pevnou zemi. „„Proč ke mně nepřišla odpoledne?““ – – byla myšlénka, která mě trápila. „„Ráno byla u mne, proč nepřišla odpoledne? – Vždyť zřídka kdy ke mně chodívá odpoledne. – Proč ale právě dnes nepřišla?““ Ty a podobné námitky budily se ve mně. Nemoha se konečně zdržeti, spěchal jsem do jejího bytu. Byla doma. Zdálo se mi, že jest dnes oupravněji ustrojena než jindy; pozdě jsme se rozloučili. Já jí činil výčitky; ona plakala, že jí nevěřím. Uvěřil jsem opět, ač ne docela. Šel jsem, a celou noc jsem strávil v loďce za Lido v otevřeném moři. Den na to šel jsem odpoledne do bytu jejího, abych se přesvědčil, jeli doma. Od té strany, od zahrad Napoleonských přicházel cizinec, jehož jsem tak tuze nenáviděl. Ve mně se zmáhala strašlivá bouře. Spěchal jsem, ano běžel jsem k bytu jejímu. Příbuzní její všickni byli před domem. Kvapně se ptám, „jestli doma?“ Řekli, že ano. Vejdu v sednici. Na stole byly poházeny ozdoby vlasů jejich, její šátek a tak dále. Ona ležela na posteli. Spala, aneb se stavěla spát. Já ji zbudil a planoucí na ni upřev zrak, ptal jsem se, zdali zde žádný

nebyl? – Ona pravila, že žádný. Ptal jsem se důtklivěji. Plakala opět, že jí nevěřím.

Já jsem odběhl; ve mně pálal strašlivý plamen, nejžhavější žárlivosti. Noc jsem strávil v strašném kanálu d' Orfana; bylo to na hrobě nešťastného otce. Ráno jsem opět byl pod ponte Rialto. Ona nepřišla; myslil jsem, že se hněvá. Odpoledne jsem zůstal pod ponte Rialto. Ona nepřišla. Byl večer. Déle jsem nemohl vydržeti, běžel jsem do bytu jejího. Táži se po ní. Ráno časně odešla, a nevrátila se posud. Běžím do hospody cizince. Ráno odploul s nějakou ženštinou do Tržiště, a žádný nevěděl, odkud jest. Já byl zničen. Zjutra ráno ploula jiná do Tržiště; k ní jsem se dal za plavce, aby mě převezli na druhý břeh Adriatického moře. Jitra jsem se nemohl dočekati. – Posledně jsem se v loďce své kolíbal přístavem Venetským. Z rána jsme vyplouli; protivný vítr nás zdržel a teprv třetí den byli jsme v přístavu Tržištském. Jak možno rychle spěchal jsem Tržištěm, vzhůru, dolů – nadarmo. Až k večeru na dotazování mé slyšel jsem, že nějaký cizinec, který ode mne popsánemu byl podoben, s nějakou dívkou jel vzhůru po silnici k Ljubljani. Spěchal jsem vzhůru na silnici. Na Kopčině zastavil jsem krok, ohlížeje se, kterou se obrátili stranou. „Kam spěchám? zdaž je dohoním?“ tázal jsem se hlasitě sám sebe.

Hluboko pode mnou ležely zahrady Tržištské, vinice Opčiny, a kvetoucí kaštany stály zhůru do kopce nad nimi. Při moři se bělaly stavení Tržištské, za nimi se táhlo daleko pohoří mořské. Hluboké mlhy valily se po hladinách moře, slunce již dávno bylo stopeno v ní. Zdálo se mi, že musím skočiti dolů, do bezedné hlubiny tichých vod. Sepial jsem ruce; nevolně zvedl jsem pravici k večernímu nebi a strašlivá přísaha pomsty nesla se s úst mých nade temné moře. – Ještě jednou pohlídl jsem dolů – a na posledy spatřil jsem moře; – od těch časů neviděl jsem je více!

Spěchal jsem dále a dále v širý svět, bez cíle, bez konce! –

Posléze jsem se octl ve sbor(ů)u cikánů, a až podnes bloudím cizou mi zemí, daleko, daleko od krajů svých, povržený, neznámý; nic – nic mi nezůstalo z časů předešlých, než strašlivé upamatování, než plamená pomsty žádost, nic – nic! –

Ó Venecia! Venecia! dobrou noc! –

Temná noc, chladná noc mě obklíčila teď v pustém lese, domovu mém. – Lodičko má! kolíbáš-li se ještě na vlnách při ponte Rialto, či již snad rozkotána se rozplýváš v jednotlivých prknách, ven – ven – v daleké moře –? – Samoten teď sedím při dohořívajícím ohni, dopisuje tento strastiplný list; kolem mne spí druhové moji, nade mnou tuhnou hvězdy ubledlé. Všecko spí; – tichost' dalekým lesem, já jen nespím, já a pamět má a pomsty žádost horoucí. – Kdy usne pamět má? – Kdy uhasne moje žádost pomsty?“ –

Až potud list starého cikána.

Teď již usnula pamět jeho, teď uhasla pomsty žádost horoucí. – Na vysokém čekanu usnul i

on, hluboký mír chovala prsa oběšence. Mrtvé oko bylo obrácené v stranu jižní, hlava jeho skloněna ku krajům otčiny jeho. Bledá tvář jeho byla pokojna. Lehký větrík – ode strany jižní zavívaje, – přelétal mu šedivými vlasy.

Venecia! byla mu poslední myšlenkou a jeho hrobem cizí bude země.

15.

Patrz na młodzięce, w samėj krasie wieku!

Ledwo zabłysnął na obszarach świata,

Już pierś jego lodowata.

Tonąc w brudnych uciech steku

Żyje samotny śród ludzi.

Korsak.

Duch strętwiały pamięć straci,

I za-umrze sam

Bez nadziei, bez swobody,

Rozstawał się -----

Ludwik Jabłonowski.

Malá rovina byla mezi nevysokými pahorky nade vchodem často dotknutého údolí. Dozrávajícího obilí zlaté klasy skláněly se kolem ní u večerního větru lehkém vání, a šepot jejich – co tichá, večerní hudba k zpěvu přelétajících mušek – kolíbal se v zamyšleném snění nade nízkou trávou, jenžto nové hroby starého žida a dcery jeho přikrývala. Po různu na této rovince vyhlíželo z polou uschlého drnu šest hrobových kamenů, obyčejných na hrobech Hebrajských; a tři mladé stromky se kolíbaly v dlouhém stínu po truchlivé půdě.

Zapadajícího slunce zbrunatnělá zář vysílala jednotlivé plamenorudé paprsky hustými klasy na tichou rovinu a jednodenních mušek míhavé hejna houpaly se nad kvetoucími mezemi v okruh hřbitové půdy. – Hluboko zahrabané srdce obklopilo hluboké ticho a hluboké ticho sídlilo na umírajícím papršku slunce nade říší smutku.

Mladý Valdemar – v šatu, v jakém poprvé byl přišel v krajinu tuto – seděl, či spíše ležel hlavou na mezi k východu této rovinky opřený a při něm rozlámaný hudební nástroj jeho mezi houpajícími se slzami panny. Zásvit loučícího se slunce dlel na smutném obličej; – leč papršek

jeho nenalezl žádnou slzu v očích opuštěného. Případnostmi tak strašnými, jaké potkaly jej v dnech těchto, umořen(i) vymřeli citové jeho; – tak se aspoň zdálo. Pokoj hrobový, zdálo se, v srdci jeho si rozbil blahodratný stan.

On se loučil s první a poslední milenkou života svého a smutek jeho byl mírný. On jí nezáviděl odpočinutí neskončené po strastech tak bouřlivě zmítaného života; neb i jeho vyvrhla strašlivá bouře – rozskotavši koráb, jenž jej měl do zaslíbené uvésti země – i jeho vyvrhla na ostrov hlubokého ticha(,); – on byl vyzdvižen, povýšen nade všechny vášně a náruživosti dnů lidských. Pohlednutí na obličej jeho byloby v okamžení tomto utišilo bouři v prsou jednoho každého, který ještě tonul ve vlnách zbouraného žití.

Zdálo se, jakoby v krásném obličejí jeho smutek jen ze zvyku dlel, jen z obyčeje bydlela truchlivost v půvabných tazích a tichost mírnila známky její jako převěšený závoj.

Ač, ač mladá, předce na nejvýš velebna v okamženích těchto byla jeho tvář. Ústa jeho se nepohnula; ani v nejtíší šepot nerozplouly se myšlenky jeho. Temnomodré oko – v hluboký blankyt obráceno – stíhalo lehké obláčky, jenž co bílé beránky ploul(i)y po milostném modru večerního nebe; až tam, kde v jasnějších planulo barvách proměňující se víc a více, až na obrubě obilné pažití se zapadajícím sluncem v jednu temnomodrou splynulo zář. Zdálo se mu, že Lein duch v posledním vzdechu se rozplynul, obklíčil v modrém povětří – v růžových červánkách kouli zemskou; a že časem i ducha jeho – taktěž se rozplynul – v jedno se spojil s ním u velikost Božskou. Tak seděl asi půl hodiny; bylo to poslední loučení.

Jemu nelzelo v krajině této zůstat; buď pro příhody zběhlé v okršlku tomto, buď že toulavému zvykl životu, anebo z jiných příčin – nevím. – On učiniv své poslední pořízení uspořádal své záležitosti; a žádnému nic neprojeviv umínil co mladý cikán se vrátiti v širý svět. Zde jedině na hrobě Ley byl se rozloučiti aneb upevniti v úmyslu svém.

Dole před židovou zahrádkou seděl u večerním tichu krásného dolu starý Bárta. On a Judyta obdrželi židovu chaloupku, která po smrti židově zpět byla připadla vrchnosti. Bárta se o ní hlásil, a – z ohledu jeho služby, kterou v bitvách nebožtíkovi hraběti proukázal, jakož i z té příčiny, že ji na ten pád, kdyby zpět připadla vrchnosti měl přislíbenou – také ji obdržel. Byl však dle vůle mladého pána povinnován, každého přichozího, kterýby u něho přenocovati chtěl, zdarma vyčastovati, k čemuž ročně ze zámku jisté peníze měl vykázané.

Teď seděl blažený Bárta před svojí chaloupkou, ve své zahrádce. Skleničku před sebou maje, rozjímal, jak všem přichozím a hostům svým strašlivé příhody Francouzské války před i za Rejnem bude hlásati; co zatím Judyta v chaloupce při malém ohničku večeri připravovala, časem k němu vycházejíc. Vypravujícího Bárty hlas rozléhal se v oudolí.

V tom bylo – nad ním po pěšině kolem starého hradu do oudolí vedoucí – zdlouhavé, ale silné

kroky slyšeti, a jednotlivé kameny valily se hustým křovím (náramným) snáramným rachotem v dol. Žádného však pro husté kolem stezky křoví nebylo viděti. Teď umlkly kroky; pocestný musil kráčet po měkké půdě. Bárta poslouchal.

Ticho bylo dalekým, krásným dolem; brunatné nebe bylo nad ním od jedné jeho strany k druhé rozepiato, a v temněších barvách stínily stromy po skalinách a dolem kol jezera, po jehožto hladině se bělaly lilie vodní. V temné křovině u potoka časem milostně zaklokotal slavíka zpěv, a z protějších skal, kde plačící břízy se skláněly nad střechami spustlého města, ozývalo se osamělé kukačky jednozvučné volání. Lehký kouř polétoval nad chaloupkami, malé ohničky svítily z jej(i)ich otevřených dvířek, a se zpěvem hnali pastevci stáda svá v tiché stáje.

Bárta poslouchal. Teď bylo slyšeti kroky dolem pod chaloupkou, – teď na lávce přes potok; pro husté křoví však až posud žádného nebylo viděti. Bárta již chtěl volati, domnívaje se, že některý pocestný nevědomě minul jedinou jeho hospodu. V tom ale postava nějaká přecházela pěšinou od chaloupky k chaloupce zhůru do kopce po druhé straně. Časem zmizela za vystupujícími skalinami; časem ji opět bylo viděti, ana zastíňujíc ohničky jejích mijela dvěře nízkých chaloupek.

„Judyto! Judyto!“ volal Bárta. Ona přiběhla. „Viz, není to tamo mladý pán náš – na mou věru – v oděvu cikánském?!“ volal Bárta. „Ano, v oděvu cikánském! aj, aj – jak? kdo se opovažuje?“ Judyta přistínila zraky rozevřenou nad čelem rukou a hleděla na protější pěšinu. Ano – byl to on, mladý Valdemar, hrabě z Borku, – teď opět přecházel sklopenou hlavou kolem poslední chaloupky. Zvolna kráčí výš a výš.

Teď jest na kopci. – – Neohlídnul se na krajinu rodnou; dále, – dále odchází. – Kolem něho květoucí lučiny, úrodné pole, modré lesy, jeho vlast, jeho dědictví. V dálce temné hory – valící se co ssinalé vlny k růžovému nebi a jako skrvavělým obláčkům – loučily se s osamělým poutníkem. On nic nevidí; – dále – dále odchází.

Dlouhá silnice táhne se rovinou; daleko – daleko, až v dálce – co zavřená řeka – v temné padá hory. Po ní daleko – daleko odchází.

Odešel v širý svět mladý cikán. Necht' ho Bůh doprovází!

BLAHÉ PAMÁTCE
MÁCHOVĚ
opisoval

V listopádu 1851.

Drahotín Vícemilovský

[*jinou rukou*: Drahotín Schulz]

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

O15 = Deník mnichův

Denník mnichův.

Zavřený v kleci pták smutným zpěvem vyražel zarmoucené srdce mé. Zdálo mi se, že po svobodě touží jeho hlas; otevřel jsem klec; on nechtěl z ní vyjít. Tak život srdce. –

Moucha zbloudila ve vysokých zděch; na ztraceném papršku slunce létavala po pokoji mém; bzučení její mé, co harfa vzdálená, provázelo večerní modlení. Stuhla blížící se zimou, v temné kde-si škulíně očekávala, (zdali) zda-li jarní papršek ji zbudí k životu novému. Jarem opět procitlo bzučení její, leč zbloudilý pavouk roztáhl síť své a v tenatech jeho uvízla moucha ta. Rychle víc a více zapředl lapenou lstivý vrah, ssaje krev z těla jejího; co vzdáleného včel roje temný zvuk umírá chroptivé její ku pomoci volání. Umrtnou vyvrhne z sítí svých a prach její zbloudilý větřík rozsívá po květinách v samotě vadnoucích. Tak srdce umírá. –

Dobře jemu, že nemiloval nikdy. S tímto srdcem; – on by byl dříve zemřel.

O15 = Rozbroj světů. Svět smyslný

Svět smyslný.

V hospodu města Hiršberg zasílalo slunce za Pernštejnskou horu zapadající nízkými okny poslední papršek svůj, a obráželo se o bledou tvář u okna stojícího jinocha pocestného. Byl to pěkně zrostlý, as dvacitiletý jinoch, v černý ač sprostý předce čistý šat oblečený. Tmavé kaštanové vlasy a hustě zarostlá (brada černá) černá brada vyvýšovala bledost v padlých líci tudy cestujícího cizince, a tmavo modré oko jeho s nevyslovnou touhou za zapadajícím(i) sluncem hledělo. Jeho duch bloudil daleko po plamené obloze, dále nežli bledá chodivá lůna, dále nežli slunce zlatoskvoucí znamená cestu; tam kde myriady hvězd u věčném souzvuku v kolo Sirya krouží plameného, tam bloudil duch jeho, hledaje svět Ideálů svých; hledaje hvězdu, kde přebývají rovnorozenci jeho, po jejichžto i jeho srdce toužilo stánu, co po dávno opuštěné, proti vůli opuštěné, milované vlasti; – častokráte duch jeho se přiblížil k cíli tak toužebně hledanému; – již, již vstoupiti chtěl v byt Ideálů svých a vždy hlasný hovor zde shromážděných hostů i hlučné řinkání sklenic vyprázdněných plašilo dále světy oné a přikovalo ducha roztouženého, přivábíc jej z daleké poutě, na novo k pouhé láskyprázdné zemi.

Právě na novo zalétl svobodně duch jeho, již z novu viděl z daleka hledaný ráj; myrtových hájínách procházeli se skvoucí postavy lehkým naň kývaje prstem, líbezný úsměch hrál po tváři blažené, on – „U sta hromů!“ v tom zavznělo u prostřed světnice, a silné řinknutí sklenice nasledovalo hromonosná slova; ulekнутý sebou trhl jinoch, v tom pak přikročil druh jeho, a polou úsměšně polou litostně i útrpně k němu pravil: „Co jest na plat, že se vždy vydereš ze světa smyslného, a toužíš po světě Ideálů, který ani sám nevíš, kde se nachází, zdali jen v tobě neb mimo tebe; – podkuď smyslové tvoji účinkují, musíš v smyslném světě žítí, neboť věčný jestiť rozbroj mezi světy, jak smyslů tak Ideálů i obrazotvornosti, a vždy vítězí, kterého účinkováním žijeme. – Zamkni oči, a již velký díl stratíš světa smyslného; – pak bude lze tobě, vznesti se v Ideálů říši; – může však také býti, že ne;“ doložil úsměšně, „že tou mírou, (kterou) kterou bude zacházeti svět smyslný, tou měrou zahasnou Ideálové tvoji.“ Nepromluviv, s opovržením na mluvícího se ohledna krácel jinoch ven v jarní večer, a jako ohlas znělo v duchu jeho „znič smysly, a pak. –“ Pokrčiv ramenama, odcházal druhý do kouta světnice, kde dříve seděl, smutně sám k sobě takto řka: „Lutobore! ty mnou opovrhuješ, že ti chci víru odejmouti, která mne sama opouští, a jíž hledím úzkostně udržeti; – však mně jest nejbolestnější an cítím, že tímto světem opovrhují, jiný neočekávají; aniž mně jest k utěše, že“ – s smíchem – „jsem blázen, a dost!“ – a opět s nucenou veselostí hleděl po světnici, v které to jak náleží, strakatě vyhlíželo.

O15 = Návrat

Návrat.

16. Spadla koruna již s hlavy naší; běda nám již, že jsme hřešili;
17. Protož jest mdlé srdce naše, pro tyť věci zatměly se oči naše,
18. A pro horu Syon, že zpuštěná jest, tak že jen lišky chodí po ní.

Pláč Jeremiášů. Kap. V.

Praho! Praho! Ty mé vlasti srdce kamené! – O jak hluboko jsi sklesla v nepravostech svých!
– Vrať o vrať se. Šedý mrak – oblak toť slzí synů tvých – nad tebou spočívá rozestřen, na něm dřímá anjel záhuby, čas to mnohomohoucí; ach jak brzo snad již tebe zchvátí v rakev národu zašlých! – Co čas se zrodil, syn hříchu hnusného a bratr smrti, otevřenť jest hrob by shltl díla rukou národu – i syny člověčenstva; – a ty sama, sama spěješ v temný jeho klín? vrať ó vrať se! neníť mír ni pokoj v černém jeho lůně. – Popatř a viz; vystavimť já obraz ze dnů tvých – viz cíl a konec tvého záměru; a pak – vrať ó vrať se, poněvadž ještě čas(?), sice věčné popluješ ku zkáze – Slyš ó Praho! Praho! ty mé vlasti srdce kamené! Vyhořelť již plamen cnosti v prsou synů tvých, vyschly slzí litosti již zraků jejich prameny?? O ještě ne! (a) ještě ne! vrať o vrať se, Praho! Praho! vlasti mojí srdce kamené! století snad ještě přejdou nežli v rakev tě zchvátí ten samý mnohomohoucí čas, a bez útrpností chováš v lůnu svém s nouzí s bídou s zoufalostí zápasící syny své; bez ohledu bez spravedlnosti tamto odrodilci nesmírné přiděluješ bohatství co zat(i)ím věrný syn tvůj hladem umírá; a tak vzdy stejným bezecitným biješ rázem i nade hrobem časem umírajících synů svých, až i tebe v rakev zchvátí ten samý mnohomohoucí čas.

–

Přešla půlnoc a měsíc odešel a hasly hvězdy po dalekém nebi;

A aj stál syn krále bezkorunný na schváceném sídle otců svých a pláč jeho provívaly šepoty noční.

Stál sám a stoje plakal nad vlasti svou a země jeho nepoznala syna otců svých;

stál sám a stoje plakal nad vlasti svou a aj krev byla na čele jeho.

Běda nepřátele sklonili sílu tvou, shrbili šíji tvou a v porobu uvedli dceru otců mých, a ona to neuznává. Pohaněnat' dcera otců mých, vyschnul pramen prsou jejich, a ona pokojná, neb nemá naděje více;

A synové její, synové hanby, plesají nad bídou matky své, a usmívajíce se mluví: aj

Aj žena! a nezpomínají že byla matkou jejích a že jsou pošli z lůna matky své.

„Vlevo!“ zavznělo pod bílou horou v hluboké cestě. Temná mlha halila celou (celo) horu v neprohledné roucho, a hluboké ticho bylo noční krajinou. Nad bílou horou nad mlhami ležel černý roztažený oblak, jako dvě perutě nesmírného orla – bledý měsíc na hřbetě svém nesoucího. „Vlevo!“ zavznělo opět, a nedaleko mne míhlo se světýlko kolem šípkového keře v úzkou pod pahorkem pěšinu; – zustalo ticho – já jsem byl sám. – Studená, vlhká byla noc, a zde v hlubinách nelzelo pro mlhu ani na šest kroků před sebou něco rozeznati. Opřený o zetlelou vrbu v břehu malého potoka stál jsem pustým okem v pustou hledě noc, a rozličné myšlenky se střídaly v duchu mém; polohlasně mluvil jsem sám s sebou. „Národe můj! v tvém srdci teď se umístiv chci mluvit k tobě jazykem tvým; snad že rád poslechněš, co ze srdce tvého vyšeďsi pronešeno jest jazykem tvým; vždyť slyšívá každý nejráději sám sebe. Můj domov jest daleko; krkonošské hory strmí nade střechu nízké chaloupky, kde teď v spokojeném snu snad spočívá otec můj, nenaděje se, nespokojený že syn bloudí mlhami studené noci; dalekoť domov můj, mladistvé Labe zpěněnými vlnami hraje pod okny malé chaloupky, kde teď v spokojeném snu snad spočívá matka má, a nepomyslí, že by nespokojený bloudil syn, mlhami nočními. Ten pokojný domov opustiv, putoval jsem do srdce tvého, jazyk tvůj jestiť i jazyk můj; a jazykem tím tatoť jsou první k tobě slova má: „Národe můj! kdo rozesmutnil srdce tvé; kdo polil slzami líce tvoje ladné?“

Byl pozdní večer před novým rokem, já jsem seděl, třetí rok osamělý, za nízkým dubovým stolkem, na kterém džbán vody, úzkým okénkem mně podaný, stál posud netknutý. Při každém pohnutí řinkala železa, nímiž přikovaný za pravou nohu a ruku jsem byl k dubové pryčně, a budila mne z hlubokých, temných myšlenek; neb všechny myšlenky mé vzaly na se barvu a vlastnosti zdí mne obklopujících. Po dlouhá tři léta nespatriil jsem žádného člověka, neb chléb a vodu podával mně strážník můj okénkem úzkým bez promluvení jen jediného slova; já k věčnému osamělému na vzdy žaláři byl jsem odsouzen. Měsíc svítil jasně vysokým oknem na černou podlahu, a obraz světla jeho dělili stíny mříží úzkých a hustých. Smutně jsem hleděl na osvícenou podlahu, a zdálo se mi, jakobych viděl krajinu otcovskou v této záři měsíčné jako v maličkém obrázku třepetajícím se od bledého světla, se všemi horami, bory, a potoky jejími; i otcovská chaloupka stála ještě na obrubě skály, jako ustavičný pád hrozící v prohlubinu pod ní rozléhlou v klín vysokých, ji však nedosahujících jedlí; zdál ze stínu ovocných stromů vyhlídaly křížky náhrobní přes nízkou hřbitovní zeď, kde teď snad již odpočívali rodičové moji pod zeleným drnem, usouzení osudem mým; nad ně strměla kostelní věž; střecha školní, kde

jsem prvního, (ani nevím, (zdali) zda-li mám přáti, by se to bylo nikdy nestalo,) dosáhl ponaučení; však všechno tak malinké, tak drobounké, a vždy menší a menší to bylo, až posléze, jakobych viděl celou zem, co malou koulí, mezi nesmírným hvězd množstvím valiti se nesmírnou oblohou. „Nešťastná zemi! celý opět nad tebou uplynul rok, v truchlé opět oblíkáš se roucho, skučíš tak smutně, povětrím (letící) se všemi svými hroby letící, jakobys smutný svůj oplakávala osud; nešťastna země, pro tebe není žádného více shledání s tím po čem toužíš, čehož však ani více neznáš, jako pro mne, měsíc s tebou vypujčenou dělí bledou slabou nadarmo zář, tebe předce vzdy jen šerá obvívá temnota, a širá obloha jest pro tebe jen velký hrob, jen to, co so pro mne vězení toto, – jaro novou tě ozdobí krásou v útrobách tvých však nesmírný zůstane žel, tak krvacející srdce nadarmo kryje dr(á)hý stkvostný knížecí plášť. Nešťastná zemi, hrob mne s tebou sloučí a nový opět v změněné na tebe mne vyvede postavě život, já s tebou v tobě na tobě žiji, já s tebou a v tobě cítím, jako ty ve mně, a předce jakobys nevěděla, že tvor tvůj po tobě se plazící pro tebe si zoufá; – nešťastná zemi, nešťastna matko! ty hluboko cítíš žal nesmírný tak nesčíslných tvorů tvých, a předce nevidíš konec žádný, vysvobození žádné; náš, jednotlivých tvorů jednotlivý jest žel, lůno tvé nám vrátí poklid, tvůj všeobecný nezná ukončení žádného.“

R5 = Pout' krkonošská

Karel Hynek Mácha.

dne 26tého září. 1833.

Chýlilo se k večeru. Osamělý poutník kráčel stezkou ouzkou na rozlehlém temenu hor krkonošských pod vrcholkem Sněžky. Hučel vítr, jakoby Slezko tajemnými slovy k sestře České mluvilo přes rozdělující je hradby. „Pusto kolem,“ povzdechl jinoch, „pták i zvěř mijí kraj tento, ani strom ani květ nevzejde tuto; jen člověk jediný tiskne se vždy výše a výše v čistější nebe blankyt, a nenalezá zde leč tajemně šustící mech a studený sníh.“ V tom nesl vítr okolo tváře jeho motýla, jenž ouzkostlivě nadarmo se bránil křídélkama barevnými, chtěje nazpět dolu v květné kraje, odkud' ho vítr bouřlivý byl odnesl. „Nešťastný! toužíš nazpět v luhy pestré, které ti byli kolébkou; – ty jsi nechtěl v kraje tyto, proti vůli tvé tě v chladnou výši zanáší ten samý vítr, co tě v mládí tvém kolíbal na líci rozvitého kvítí; – já pravil, že člověk se tiskne, vzhůru k jasnému nebi, o on musí,“ zastíraje si rukou čelo, „musí. – Postup mi vichřice motýla tohoto, já jej vezmu s sebou zpět v kraje oné, odkud's jej zanesla.“ Vtom lapil motýla, však nadarmo, on již ustydl umořený zde panující zymou; zasmutnělý usedl na osamělém skalísku, časem pohledaje přes pustou lučinu bílou v ourodné roviny Slezské, časem zrak svůj obraceje na temné lesy, přikryvající krajinu Českou. Jinoch tento byl as (dvacítiletý) dvacítiletý, černý oděv jeho pevně přilehaje jevil štíhlost' vysoké postavy; temné vlasy jeho sičeli ve větru kolem bledých lící (jeho), broubených černými vousy a modré oko jeho nevyslovnou touhu jevilo; tak že celá jeho postava zdála se býti v soumraku večerním od pustých skal obraženým echem písně „Znášli tu zem“ a. t.d. To byla první pout' jeho; sotva čtyrykráté navštívilo slunce hrobky Českých králů v chrámě Pražském od toho času co on se loučil s Vyšehradem pustým; však, jakkoli jen (dvacetkráté) dvacetkráté spatřil rozlévati se studený sníh ustydlé země v chladné slzy, již na této první své pouti poznal, že ne v taký svět vešel, jaký jemu slibovala mladistvá obrazotvornost' jeho. On s roztouženým srdcem vstoupil v svět; doufaje že všecky sny, které mladost' jeho růžovými zdobili věnc(em)i, zde v opravdivost' nalezne změněné, bylby celou v náruč svou sevřel zem; než příliš brzo sklesla opona a on procitl ze snů mladistvých. On chtěl utrhnouti kvítko v měsíčním vzešlé luhu, a rosa noční co slza chladná skropila vřelou (ruku) mu ruku (jeho); on se sehnul k rozvité růži okouzlený vůní její, a spatřil, že z časného vykvětá hrobu; on za svítání obdivoval Lílie sněhobílou zář, než již v noc viděl ji skláněti korunu stříbrobledou k vlhké zemi; on hledal lid, jaký žil ve snách jeho, a pouhé larvy s ousměchem hleděl(i)y v oko jeho cituplné; zkrátka, on

hledal ráj snů svých v světě tomto, on po něm rozestřel náruč a pouhou lásky prázdnu sevřel zem na prsa horoucí. Uleknutý chtěl se vrátiti zpět v říši mladosti své, než nadarmo jen plakal za sny uprchlými, samotný teď seděl v pustině, hluboko pod ním příroda květoucí; nemilovaný a nic nemilující dlel na skalísku osamělém nad horami zardělými v právě zapadajícím slunci. Hlas zvonků večerních potkával se z krajů Českých i z roviny Slezské na temenu hory, a jen živěji vzdy mu na mysl uváděl uprchlé dny; – v tom v duchu jeho vzplanula myšlenka na tebe, dívka milostná, než hor množství a patero řek dělilo ho od tebe. – Nic nemilující, pravil jsem? – o on ještě miloval tebe, než pozdě – pozdě, ty již ztracená jsi byla pro něho; – ty jsi vzešla jemu co hvězda jitřní nad temné vlny myšlenek nynějších a první papršky padali opět v jeho temnou mrtvou noc; zlaté sny mladosti jeho vrátili se zpět; než myšlenka, že jediná hvězda, které lze bylo osvítiti stezky pouti jeho svitem růžovým, není hvězdou jeho; a že papršky její jen proto usmáli se teď ve tmě jej obkličující, aby tak brzo zase zahasli, a jen mocněji aby probudili touhu jeho po světle, řítila jej na zpět v noc myšlenek předešlých. Povstana patřil dolu v krajinu usmívající se ve zlatě večerním a lkání jeho znělo hlasně krajinou utichlou: „Ty jsi byla sluncem mým, než ach ty jsi zašla již na vždy, a žádný den nezardí se více nad životem mým; osamělý poutník opět kráčetí budu nocí neskonalou, jej(?)íž pust(ou)á tichost' obživne jen vlastním lkáním mojím; čírou tmou opět rozestíráti budu rámě m(é)á za nicostnými postavami a přeludy mých snů, až chápacího se osamělého stromu mne v noc zavítá koruna jeho opět slzami ledovými probudí ze snů horoucích v opravdivost' strastnou, až vlastní vřelé slzy moje v led ustydnou a sny moje pohynou ve věčném snůpustém spaní. A pak až poslední dech můj se mísiti bude s červánky na večerním nebi, a poslední myšlenka má s lehkou mlhou rozloží se nad vlastní mou; pak spláchne dešť a setře vítr stopy kroků mých, jak bych nikdy nebyl šel po horách těchto; – ty přírodu hrob můj sama sebe klamající přistřeš travinou zelenější krajiny vůkolní, a opět nade mnou usmívati se budeš, jak bych nikdy nebyl býval zde a jakoby nikdy usta má nebyla zvolala horám těmto dobrou noc!“ Umlkl, ticho kolem, jen ohlas od hor po stranách jeho strmících opětoval d(á)anou dobrou noc, – dobrou noc. – Slunce zašlo za temné hory; jako mrak černý vystupoval(i)y vrcholky jejich na obzoru země České, a za horami protějšními vycházel(i)a slunce světů jiných; v rozsedinách mezi horami již byla černá noc, na rovinách se ještě šerilo; města co bílá znamínka vyhlížela z šerých stínů; nad nimi se kroužil lehký kouř a sníživ se plížil se po tváři tichých jezer, v nichž se zhlížely vycházející hvězdy, sem tam je barvila zář malých plamínek hořících po hrázcích temných. Večír byl jasný a čistý, jak jen na horách bývá, měsíc byl blízký ouplňku, a záře jeho stříbřila osněžená čela zmodralých hor, jenž z temné noci strměly co zesinalé hlavy mrtvých králů korunované

stříbrnými vínky. – Dlouho tak stál jinoch zapomenutý hledě(1) v krajinu tichou; všechny hvězdy již slavily krásnou noc, on ještě dlel na osamělém skalisku; – b(?)ylo chladno, studený vítr skučel mezi horami a zdola hučeli lesy a řeky pospíchající z pustých hor do krajin ourodných; měsíc stál vysoko na dráze své, a jinoch ještě posud' nepokročil z místa svého. – V tom b(y)ily hodiny půlnoc, kdežto dříve nic neslyšel a zdálo se, že blízko něho, ale dutě a hrůzně nesl se temný zvuk zvonu jejich po temenu širém a obrážel se o čela hor až poslední ohlas temněji a temněji se vracel, pak bylo zase ticho. Rychle ohlédl se jinoch, a klamal papršlek měsíce zemdlelé zraky jeho, či byla opravdivost' strašná co spatřil? – zdálo se jakoby se byl rozlehl vrcholk Sněžky a visel zrovna nad ním; stkvostný v gothickém způsobu stavěný, teď polou již zřícený klášter a nákladný chrám jeho zdobil temeno její; vysoké schody vedli ke gothicky vyklenutému vchodu; štíhlé sloupy, mistrovsky tesané, někde však již zpřerážené sochy stály okolo vysokých gothických klenutí, nímiž se loudil svit měsíce, a papršky hvězd prolétovali zřícenými okny tam stříbřice pozostatky drobných sloupků a jiných ozdob gothických, tu zase obrážejíce se o obrazy rozličných svatých, jejichž postavy vypálené byly pestrými barvami v pozostalém sem tam skle gothicky klenutých oken. Po obou stranách stály věže silné, polou však již rozřícené, jako stavení celé zdobil(y)i i ty štíhlé sloupky, hlavičky lidské, ba i zvířat rozličných, květiny – a ovoce i celé postavy lidské, zvířat, stromů a tak dále, však tak drobounce z kamene tesané, že povýšenějších (nelzelo) nelze bylo v světle měsíčním rozeznati; všechny postavy tyto zdály se v třepetajícím se papršku žíti a se pohybovati; – u prostřed stavení chramového mezi věžmi nejvyš byly hodiny; na tabuli vypadající co zatmělé slunce zářili jako písmo hvězdné litery početní, a jasně zlatá ručička svítila co měsíc ve čtvrti poslední bledou nocí, ukazující právě půlnoc. Vzchopiv se jinoch chtěl spěchatí vzhůru ke zdi hřbitovní taktěž v gothickém způsobu ozdobené sochami a znaky zde odpočívajících, a vejíti vchodem nízkým na hřbitov, odtud' po vysokých schodech vstoupiti v otevřený chrám v kterém na vysoký oltář jakési tajemné svítilo světlo; čím však více spěchal, tím více se opíral silný vítr v roucho jeho, právě jak se to zdává v nepokojném snu; tak že jakkoli se namahal blíže přijíti, vzdy se mu zdálo, že v stejné dálce zustává. – Tak se přiblížilo jitro, vítr pomalu utichl a právě stál při zdi hřbitova, kdy celý klášter planul v různě žhavé záři vycházejícího slunce. Dveře chramové sami od sebe se zavřeli; vstoupiv tehdy jinoch v chodbu klášterní vešel vstříc spěchajícímu mnichu, který, jakby jej již dávno byl znal, takto k němu mluví: „Právě vhod přicházíte, nebo dnešního dne procitnou zmrtevší bratři kláštera našeho a lze vám poptávati se jích na všecko, co jste již tak dávno dychtil zvědět.“ A jakoby se bylo rozbřesklo v duchu jinochovém, aneb jakoby dávno byl slýchal o klášteře tomto, bylo mu známo, co se nyní dítí má. I bylo to nasledující.

Řeholní bratři kláštera tohoto měli u prostřed zdí svých rozlehlou síň, v níž kdo z mníchů tamních po jistých obřadech vstoupil, ztuhl a jakoby zemřel, ale každoročně v jistý den se všemi tam veššými obživil, po skonání pak dne toho opět ztuhl a tak trval za celý rok až do toho samého dne; což se s nim tak díti mělo až do skonání světa. Kráčel za mníchem jej vedoucím a vstoupil v poukázanou mu předsíň. Kolem při zdi stálo několik mrtvých mníchů, ruce na prsou složené majících, mladých i starých; bledá tvář i v smrti jakousi hrůznou ještě jevila nespokojenost. I tázal se mnícha, zdaliž i tyto neobživnou, načež onen takto odpovídal: „Ne t(i)yto neobživnou! Neboť volno zavřeným v té sín(i)i, jednou v roce kdy obživnou, vystoupiti a pak se vrátiti neb ne. Kterí se nevrátí v síň onou, nybrž v předsín(i)i této zstanou, zemřou, (ale) a neobživnou více, a po roce (pochovávání) pak pochovávání bývají. Tak se i těmto zošklivilo živobytí i jednodenní v roce, a ráději spátí chtějí sen nepřespanný; – až slunce u prostřed své státi bude dráhy, pochování budou na hřbitově, který jste spatřil kolem chrámu. Nyní však vstupte v síň velkou.“ Dořekl, a dvěře síně velké rozléti se. Zacloněnými okny mdle padalo světlo ve vysokou i ozdobnou síň gothickou hrůzné velikosti. – Šerem tímto stálo nesčíslné množství mníchů mrtvých sem tam shluklých, každý v postavě te, v jaké se ho smrt dotkla. Napřaženou jeden stál rukou, jakoby něco vypravoval; podle něho druhý opřené na prvního maje oči mrtvé, jakoby pilně poslouchal řeč umlklou; třetí se shýbal něco zvedaje; čtvrtý kleče s sepiatýma rukama zdál se modliti; a tak dále. I dal mních jinochovi následující ponaučení i výstrahu: „Mezi nesčíslným musíte běhati a v běhu rozličné jim činiti otázky. Staneteli státi, zemrou jakoby poznovu, a neobživnou až ku pohřbu na vzdy zemřelých svých bratří; – aniž se smíte přes tři hodiny zdržeti mezi nimi, nechceteli mezi onými zmrtevělymi sám živý po celý zůstati rok.“ – I vběhl jinoch v síň a v běhu rozličné činil na ně rozličné otázky; i počali se pohybovati, jako stínové země se nedotýkajíce, jako pohnuti od běhu jeho zbouřeným povětřím, a jakýmsi tajemným šepotem odpovídali na otázky jeho, tak že hrůzou chvělo se srdce jeho. Nežli tři hodiny prošly z otevřené vyběhl síně, s hrůzou proběhl před(?)síň a octl se po kraj skaliny nad hluboko pode ním ležící krajinou, světlu však odvyklé oči, jako raněné naramným bleskem slunce předpoledního hojně prolévali slzy, aniž mohl dobře rozeznati něčeho vůkol sebe; a(i) bolest' strašlivá svírala srdce jeho. – Schýlilo se po čase poledne, uschli oči jeho, i znovu okřál. – Klášterní temně i dutě zněli zvony; – a smutné zpěvy pohřeb provázejících mníchů nesly se v ucho jeho. – Ohlédl se jinoch i spatřil bránou klášterní sem se beroucí průvod na vzdy zemřelých bratří. Náramný smutek i touha nevyslovitedlná pojali srdce jeho, kdy spatřil, an živí mníchové nesou ku pohřbu na vzdy zemřelé bratry, obživlí však mníchové davem se hrnuli z klášterních bran z povzdálí. Smutně obrátil zraky své na

dolem ležící, rozkošně květoucí krajinu; – v dálce ji broubily modrošeré hory jako vlny nočního moře, a černé mračno sypalo hustý dešť na rozkvětlé mezi onými horami luhy. Zrovna(,) nad nim svítalo slunce, krajina pod ním jakby se usmívala, osení líbezně i sladce zavánělo posekané (?)na loukách dolejších i na temenu hory; radostný hlahol a ples ptactva z pod ním ležících hájů i lesů mísil se v hluk rychle z hory v oudolí hluboké padajících vod i v smutné zpěvy mníchů. Zdálo se mu jakoby zdálky šeptaly šedé hory i hustý hučel dešť: „My jasná věkobytně zdvíháme čela, aniž kdy zajdem;“ – „My zrosíme květ uvadlý, aby nezhybnul ale vykvétl z novu a vůni líbeznou vydával!“ „My však spátí budeme sen nepřespaný!“ znělo, jakoby se chechtali mnichové mrtví. Nesčíslné množství obživlých mníchů hrnulo se na vše strany hory; i spěchal jinoch zpět ku hřbitovu chtěje spatřiti pohřeb na vzdy zemřelých; a jak stranou se uhybá, chtěje se vyhnouti valícimu se davu, i obživlé za ním přilétovaly stíny; odskočí na druhou stranu, opět se valí stínové za ním – za ním; ustoupí zpět, i sem jej stínové následují. I mluví jeden z nich: „Darmo se nám vyhýbáš, povětrí za tebou se táhnoucí nás za tebou nutí; zůstaň státi a nejlhčí vítr zažene nás po tváři vrchu okolo tebe.“ Zůstať jinoch státi a mnichové se hrnuli po kraj hory, stezkou chtějíce dolu; – mnohý vrhl se dolu se strmící nad krajinu skaliny, nevýslovnou touhou zapálené zraky jejich hleděli za tmavé hory, srážející však se vítr vzdy je opět schromažďoval na temenu hory. – Zacházelo slunce, – schýlil se večer pozdní, – silněji zavánělo osení z dola, a ticho svaté se rozprostíralo nad krajinou šírou. – Nelze vypsati žalost, jakou jevíly zraky mníchů patřících za zapadajícím sluncem a pak za světlem umírajícím; než nadarmo; – došel den života stínů, a nevolné tiskl vítr v předsíně strašnou. Mnozí na rozpacích, lomíce rukama stáli na práhu velké síně; chechtajíce (vrhli) se vrhli se jiní v síň rozlehlou; někteří pak smutně plačíc(i)e rozhostili se při zd(i)ech předsíně složenýma na prsou rukama; pak se zavřela síň i předsíně. – – – Byla chladná noc; ouzkou mezi horami rozsedlinou ubíral se poutník mdlým krokem z hor. Na proti němu v celé své vysokosti stála Sněžka, na vrcholku jejím sněhokrytém stál teď jen osamělý kříž; ouplný měsíc zrovna přes něj přehlížel v rozsedlinu, tak, že se zdál křížem ve čtyry stejné kusy rozdělen býti. „Dobrou noc, dobrou noc!“ šeptal umdlelý poutník hlasem slabým; – Co stracený papršlek Lúny zdála se před ním vznášeti bledá postava ženská; mrtvé oko upřené bylo vzhůru ku kříži; tvář její křídobílá pisky zesinalé budili hrůzu; a stuhlá sněhobílá ruka neustále vzhůru prstem nataženým ukazujíc(i) stkvěla se v papršku měsíčním; zdalíž však ku kříži neb na měsíc ukazovala, nebylo lze rozhodnouti. V tom obešel poutník skalinu a Sněžka se zmizela ze zraku jeho; – postava ta víc a více se měnila až posleze šedý stárec kráčel před ním; dlouhé šedé vlasy padali okolo mrtvého obličejce a mísili se s bílou pod pás dosahujíc(?)í bradou. Ve vlasy jeho vpletený byl věnec z bílých a červených růží. Při nohou

jeho se pěníla řeka padající s vysoké skály nad nim, v bílé pění rozevřený stál černý vchod, a v tento ukazovala ruka starcova. Poutník pohlédl sám na sebe, a strašně byl proměněn, i jemu padali šedé vlasy okolo vysokého vraskovitého čela (l)po dutých lících a mísili se s bílou pod pás dosahující bradou; smutně hleděl ve tmavý průchod; – za nim planulo zoře; – ještě jednou se chtěl ohlédnouti k různobarevným červánkům ozlacujícím stezku přešlou; než bouřlivý hlučně i hrůzně lkající vichr mluvil k němu z končin těch slovy tajemnými a moc neznámá tiskla ho vpřed, touha nevýslovná táhla jej za sebou v neznámou zemi stezkou neznámou. – Poutník nasledoval starce v temný průchod. – – – Krásné jitro vzešlo nad hlubokým dolem na východu hor krkonošských. Tmavé jedle a borovice stály po horách v oděvu rosném, z vysoké skály padala řeka ve vymletou hlubinu, zčeřená v bílé pěny; kde však tišeji odplývala, byly vody její čisté a jasné, hlubina její zelenala se co lučiny z jara. V hlubinách těchto dřímal poutník, hlučný spad vody u(s)zpíval jej v nejtíšš(i)í sen, a vlny říčné táhly teď nad nim zvučně co lkání zvonů večerních tichou krajinou svůj řad; však již neuváděly co druhdy zvonů zvuk v ducha poutníkova minulé dny.

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém překladech
www.kniznice.cz

R10 = Viasil Viasilovič

Viasil Viasilovič.

„Neplačtež mrtvého, aniž jej litujte, ale ustavičně plačte příčinou toho, kterýž odchází, neb se nenavrátní více; aby pohleděl na zemi, v níž se narodil. Když vyjde z vlasti nenavrátní se více; ale, kamž jej zastěhuji, tam vtom místě zemře, a země této neuzří více.“

Z Jeremiáše proroka.

(I.)II.

*„Usilím všecken lid vznojen
I každý meč krvi napojen,
Jenž jest krvi poplul tako,
Že nemož v nožnice nikako.“*

Český Aleksander.

Po smrti krále Václava čtvrtého vznikly v Čechách strašlivé různice, nejen že skrze víru mnohé bylo krve prolití, ale i příčinou volení krále mnohý byl boj. Jedni žádali míti Zykmanda, bratra Václavového, druzí Korybuta, bratra knížete Litevského, a jiní dokonce bez krále býti chtěli, řkouce, že lidu svobodnému neslušno krále poslouchati. Po celé vlasti, ztud' kde Vltava se rodí až k horám Krkonošským rozléhál se strašný valky hlas, a země Česká, co druhdy Medea, honosila se vraždou vlastních dítek; i nebylo noci, v nížby rudý požár nebyl zvěstoval, že buď klášter neb ves, neb i celé město, zapálené vztekem nepřátelským, popelem lehá. To se dalo od roku 1419 a trvalo až do roku 1436. Mezi tím časem přijel kníže Korybut s strejcem svym, mladým Viasilem Viasilovičem do Prahy na žádost' měšťanů Pražských, přiveda s sebou 5000 lidu Litevského, načež se i Pražané s jinými městy usnesli, jej veřejně na náměstí Pražském za krále Českého korunovati. Tomu však se Páni Čeští protivili; a když Pražané proti vůli jejich to učiniti usilovali, vzavše korunu Českou s jinými ozdobami královskými tejně na Karlův tejn ušli, a zde obleženi jsouce, od Pražanů pod vůdcem Hedvíkem, a vojska Litevského pod zprávou Korybuta a strejce jeho Viasila, za dlouhý čas statečně se bránili.

Bylo to roku 1422; hlásně přivítala kukačka v tmavém lese pod Karlovym tejnem slavné jitro, velebné slunce vstávalo nad horami, a Karlův tejn se v růžové jasně stkvěl záři; raní páry

vystupovali z blízké řeky Berounky, a v divných podobách se nesli nad tmavými hvozdy, rozražené jsouce rychlými křídly tudy letajících a hlásně volajících havranů; dojemně a slavně zněl kosů a drozdů hlas, pronášeje raní chválozpěv, když dva z měšťanů Pražských, kteří obležený drželi Karlův tejn, pod rozlehlým dubem v hlubokém lese odpočívali, spolu rozmlouvajíce.

„Věř mi“, pravil první, muž vysoký a zarostlý, jemuž jméno bylo Hora, „že skoro již mě omrzelo zde ležeti a každé chvíle hotov býti, buď zdraví své, neb dokonce život svůj ztratiti; a proč? že chceme Korybuta za krále míti; a že koruny nemáme, níž by jsme jej korunovali. Zdaž by nemohl býti králem nejsa korunovaný, než aby za tak dlouhý čas, a to ještě nadarmo, jsme ji zde dobývali; a chcel(i)y korunovaným králem býti, nechť si zde leží a koruny dobývá; my by jsme lépe učinili, kdyby jsme se domu k zanechanému řemeslu navrátili.“

Načež druhý, meč vytášený otíráje a pilně ohledávaje, odpovídá: „Nebud' pak tak vrtkavý; jednou jsme tomu chtěli, zdaž po druhé máme tomu nechtíti? Nehodno jest může tak lechce první vyvoleného teď zavrhovati, a více nemíti do sebe stálosti, než ji žena má. Nech ještě několik takových outoků přijiti, jaký byl včerejší; a Viasila tak statně bojovati, jakž to včera činil(.), a Karlův tejn před Korybutem skloní svou zpupnou hlavu a uzná jej býti zrozeným ku králování.“

Hora. „Nech však ty zas obležené tak statečně se brániti, jakož se i včera dělo, a slibuji ti, že při každém outoku tolik pořídíme, co přivčerejším. Rád bych však věděl, co za dívku to sobě tak srdnatě počínalo? Obzvláštěně zdá se dobře s prakem zacházeti, a ani jediný kamen z jejího praku nadarmo nehučel; však Viasilovi vždy se zdála vyhýbati, který, jak se mně vidělo, ji jen hledal. Sotva že blíže první brány bašty bylby zlezl, a nemálém tak se do hradu byl dostal, a ji tak svým mečem dosáhnouti mohl, ustoupila zastána nějakým neznámým rytířem; však brzo u druhé věže, kde studna jest, se ukázala. Ona ještě poslední na hradbách dléla, když my již k odstoupení přinuceni jsme byli, a i obležení až na několik strážných se byli odstranili.“ –

Načež druhý, muž nevelké postavy, však velmi ramenatý, černá brada vyvýšovala hrůznost bledých líc jeho: „Jest to dcera Viléma z Bozkovic, jenž s oblehnutými v zámku zavřen jest; jehožto ona, kde on pro své stáří již bojovati nemůže, tak statně zastáva, a nám tak velkou škodu činí; však pravím tobě,“ a při tom se mu hrůzně z černých očí jiskřilo, jenž hluboce pod tmavým obočím ležely, „pravím tobě, že včera posledně buď ona z hradeb odešla, buď já od outoku posledně jsem se vrátil; neb v budoucím outoku hodlám jen jí hledati, a uhlídám zdaž i mně se vyhýbati bude; a pak buď já, buď ona, jako že se Hedvík jmenují!“ A v pevně sepnutých rukou obnažený meč i oči svých k nebi pozdvíhna za dlouhou chvíli tak stál, jakby slova svá strašlivou a tichou přísahou ztvrditi chtěl. Byl to Jan Hedvík, vůdce Pražanů, který již dlouho

závistivě hleděl na zmahající se slávu Viasila a Johanny dcery Bozkovice, nemoha toho snést, by se jméno dívky nad jeho vzneslo. „A pak“, obrátil se opět k svému druhovi, „padnuli ona, dlouho již hrad nám vzdorovati nebude, neb ona jest takřka duše obležených a bez ní dávno již by byl hrad v naše ruce odevzdáný; však padnuli já –, pak nenechte se odstrašiti; neb jak se mně zdá, mnoho zásoby již v hradě nebude, a hladem přinuceni vám odevzdají hrad; a pakliby i tenkrátě mně mé mínění klamalo, tehdy aspoň mně přislíb, (neb padnuli, nebude žádný jiný vůdcem, než ty, leč by jsi byl dříve padl –), že do z(i)ymy zde dočeká(?)š, která bez toho již příliš vzdálená není.“

Mlče podal jemu Hora ruku, a za dlouhý čas tak stáli, jedenkaždý s jinými se obíraje myšlenkami.

Po chvíli však opět počal se tázati Hora: „A padnuli i Korybut(,)? neb padnuli on dříve než ty?“

Hedvík. „Padnuli, tehdy odsud' odtrhneme; – padnuli však on později než já, tehdy pohřbete jej v hlubokém lese podle hrobu mého, tam kde k východu pět dubů do půl kola stojí; a pak nalezně v zemi té, do které byl přišel koruny dosáhnouti, co dražší jest nežli koruna, a co nikde v světě nenalezne, (pokoj) – pokoj.“

Opět nějakou chvíli trvalo ticho, jen časem prozvukoval vzdálený drozd, aneb kukačka volala z hlubokého lesa své vlastní jméno.

Hora. „Slunce již jest vysoko, daleko nebude od sedmi hodin, skoro aby jsme se vrátili do ležení; neb nevím, nebude-li třeba i dnes začítí a k outoku hnáti, dříve než se obležení zpamatují.“

Hedvík. „Prozatím dost bylo včera krve vylito; a třeba jest, by i naší sobě poodpočinuli; několik již noci minulo, že někteří ani oka nezamhouřili, a za ten celý čas co zde ležíme, nebyl ještě jediný den, v kterém by bylo lzelo sobě odpočinouti. Však slyš, zdá se mně, jakoby se někdo blížil.“

Po malé chvíli bylo slyšeti rychle kroky a chrastění, křoví shybaného se blížícím; rozevřely se větve, a Prokop Otík vystoupil.

Hedvík. „Co tě sem vede, Otíku? Stalo se něco v ležení? a neb jen maně sem přicházíš?“

Otík. „Hledal jsem vás; mám vám něco oznámiti. Sotva že ráno slunce vyšlo, vyvýšili obležení u přední brány bílý prapor.“

Hedvík. „Snad nechtěli již vzdáti hrad?“

Otík. „Kníže Korybut poslal mne, se tázati jích, co žádají; a já mu přinesl za odpověď, že žádají o dovolení, by mohli bezpečně někteří z nich k němu poselstvím přijíti; což jim i dovoleno bylo. (Asi sedm jích vyšlo z hradu do ležení, však pozorně se stražilo, aby žádný z nich snad

neušel někde pomoci žádati.) Přišedše do ležení hledí příměří na sedm dni dosáhnouti.“

Hedvík. (rychle a vzpurně.) „Snad jim to i bez mé vědomosti povoleno.“

Otík. „Nikoliv, nybrž Korybut dal jim za odpověď, že chce dříve rady tvé poslechnouti; proto jsem k vám poslán, by jste se buď oba, buď jen Hedvík do ležení vrátil.“

Hedvík. „Tehdy zde zatím pozustaňte; já se v krátkém čase k vám opět vrátím.“

Odešel, Otík sedna si pod dub k Horovi, vytahl lahvici vína; věda že se Hedvík tak brzo nevrátí, činil přípravy k snídání, ku kterému se ani Hora dlouho nutiti nenechal.

Otík. „Věru, tady v ležení aby jeden vše s sebou nosil, což já také vždycky činím; neb teď myslím, že budu snídati, a již jsem k něčemu volán; a tak není jeden ani chvíly jistý. Protož vždy všechno s sebou míti jest mé heslo, a kde příležitost k tomu, tu snídám, obědvám, neb večerím, ba i v některý den vše najednou činím.“

Hora. „Tvé víno jest výborné. Kdepak si se ho zde vležení dopídil?“

Otík. „Jakobys nevěděl že v víně obchod vedu. Teď arcí ne zde v ležení, ale v Praze; a proto také začastěji mně z domova nějaké sem zašlou, neb oni vědí, že já bez vína jako ryba bez vody.“

Co ty zatím zde spolu rozmlouvali, blížil se Hedvík k ležení, a vida zdaleka Karlův tejn, v jakémsi bolném předtušení zvolal: „O by ráději již bylo dokonáno, co zde snad i nepravě jsme počali; neb majíce korunovaného svého krále, jiného jemu na vzdor, chceme korunovati!“

Přišed v ležení rovnou cestou kráčel do knížecího stánu, kde Korybuta, Viasila a těch sedm poslů z Karlového tejna našel. Korybut, muž – as čtyrydcetiletý, vážného vzezření, a skvostně oblečený seděl u prostřed stánu; za ním stál strejc jeho, mladý Viasil, jinoch vysoký a silný, málo sehnutý podpíral se o svůj dlouhý meč; černé kadeře visely přes obličej jeho, které modré zraky jeho, co synavé blesky černá mračna proráželi. Jeho [*cizí rukou vsunuto*: modré] oko bylo upřené na jednoho z poslů, který hledí přilbice, již byl na první (<v>zhlednutí Viasil za svou, při jednom výpadu obležených ztracenou, poznal, spuštěné maje, při východu stánu stál. Též i on z Viasila oka nespustil. Rus(ý)í vlas(i)ové vyhlídali pod přilbici a z hloubi hledí vynikali co papršky jasného slunce jeho zraky. Zdál se velmi mladý býti. Po nedlouhém rokování jest jim příměří na sedm dni přivoleno, načež se poslové, doprovázeni mladým Viasilem nazpět ubírali. Na té cestě připojil se Viasil k mladému poslovi, který jeho přilbici nesl, a hleděl ji od něho zpět dostati, hojně výplaty jemu přislibuje. Však nadarmo; sotva že se o tém zmínil, tu onen obouma rukama, jakby mu ji Viasil s násilím chtěl odtrhnouti, přilbici chopil; a s nepochopitelnou rychlosti bez slova promluvení dával mu k srozumění, že se to nestane; načež se Viasil do stánu vrátil, poslové však do hradu zašli.

V čase příměří toho častěji, jakož i dříve již, Viasil odcházival a nevěděl žádný kam se bere,

těž velmi smuten dlíval na břehu rychlotoké Berounky.

Byla však příčina toho nasledující. Přišed Viasil do Prahy zamiloval zde sprosté děvče, a převlečen jsa za sprostého jinocha i její lásku brzo si získal. Dovědělo však se děvče po krátkém čase, že on ne sprostý jinoch, ale strejc knížete Korybuta, voleného krále Českého jest, odešlo, nemajíc rodičů, do jednoho kláštera blíže Zbraslavy, kde jedná příbuzná její představenou byla, kdež i v brzku roušku přijala, věčně se Bohu zaslíbíc. Dozvěděl se o tom Viasil, častěji tam dojížděl, hledě umysl její vyvrátiti, však za příčinou prosby Bohdány, tak se dívka ta jmenovala, a poručení představené nikdy nebyl připuštěn. ((*)Však nicméně, i když již roušku přijala, tam dojížděl, hledě ji aspoň jen spatřiti, což se mu však velmi zřídka poštěstilo. Tam tehdy i v čase příměří odcházival.)) Právě jednou tam odsud' do ležení se vrátil, když mu bratr oznamoval že k nějaké slavnosti na hrad s Hedvíkem a několika měšťany pozvaní jsou, kamž se i na večer odebrali. V skvostně připraveném večeradle až do noce hodovali. Ohlašoval již hlásný devátou hodinu, když Viasil pozvan jsa od Johanny s ní na hradby vyšel. Právě vycházel nad horami měsíc, jeho bledá tvář zdála se litostivě na ně hleděti. Kolem panovalo svaté ticho, v ležení ani hlas se neozíval, zdaleka jen hučela Berounka. V sem tam roztroušených chaloupkách jiskřila se světylka. Přicházeli spolu až ku studní věži, slova nepromluvivše; až zde Johanna, na níž dříve viděti bylo že se k mluvení nutí, takto počala: „Viasile, nadarmo a nelze mně již tajiti, jak velice mně drahý jste. Až posud' dávala jsem <v?>Vám to k srozumění, však nadarmo. Nemyslete, že po nejprvé snad Vás dnes jsem spatřila, ne, již od toho dne, kdy do Prahy jste přišel, vídala jsem <v>Vás, tenkrát již jsem Vás milovala; nyní jste přitřhl před Karlův tejn, zde obdivovala jsem udatnost <v>Vaší, a milovala Vás ještě více, možněli to bylo. Já jsem byla za jinocha převlečená s poselstvím onehdy v ležení Vašem, já byla jinoch zdobený přilbicí Vaší. Nejsouc od maličkosti v tom cvičená náruživosti mé skrocovati, tak dalece láska má k Vám zrostla, že teď, ačkoliv vím že to neslušné děvčeti, Vám lásku mou vyjevují. Viasile!“ při těch slovích na kolena před nim klesnouc, „nepohrdejte mnou, nechtějte pro mé svobodné jednání mě zavrhovati, mně bez Vás nelze žíti; <-> a den jenž Vašemu žítí dá skončení, jest i mého života poslední den. Bez vás nebudu míti žádného; otec stářím přemožený v brzku klesne v chladný hrob, matku mou již dávno neznámý z světa zprovodil vrah, a vyli mne zavrhnete, není žádný jehož bych milovati mohla.“

S podivením za dlouhý čas hleděl na ní Viasil, nemoha slova promluviti, až pak zpamatovav se, ji od země pozdvihnouti chtěje, takto počal: „Co počínáte slečno? Prosím Vás vstaňte! Kdyby Vás někdo uzřel, tak přede mnou sniženou, coby pomyslíl sobě o Vás?“

Ona však vstáti se zdrahajíc, zvolá: „Ne, dříve nevstanu od noh Vaších až nade mnou

rozhodnete. V Vašich rukouch leží osud můj, buď štěstí teď podáno mně bude Vámi, buď nešťastná jsem na vždy, snad i věčně.“

„Bud' tehdy tomu,“ zvolal posléze Viasil, „Vy jste mě k tomu přinutila; chyba má měla se mnou pohřbená býti; vezte milostivá slečno že Vás mně milovati nelze, proto že –

Rychle se vzchopila Johanna, a divoce očima koulic, hrůzným volala hlasem: „Tehdy na darmo snížila jsem se před Vámi, nadarmo potupila sama sebe Bozkoviče dcera!“ Mírněji však po nějaké chvíli tázala se, divně však se ještě jiskřilo v oku jejím: „A proč, smímli se tázati, mně zavrhuje?“ Zdlouha kráčeli dále po hradbách, a Viasil vypravoval jí příběh ⟨Bohány⟩ Bohány, a takto skončil: „Mou vinou nešťastná se stala; já, můj klam byl příčina jejího neštěstí; skrz mně zavřely se jí na vždy kláštera brány, skrz mně zavřená jí cesta v svět, skrz mně se mísí její plač, v rychlé řeky lkání. Ač jen zřídka kdy mně možno ji uhlídati, předc jako dříve vždy ji miluji; a jen s životem mym pojde i láska k ní.“

Stáli nad prohlubni, kde mezi skály s jekotem se valil lesní potok, bledá Lúna nebyla v stavu propašť tu osvítiti. S sepiatýma rukama hleděla Johanna nějaký čas k nebi, strašlivý zdála se míti oumysl; pevně pak chopila se Viasila a volajíc: „Se mnou žíti si zavrhl, se mnou tehdy klesni v smrti chladnou náruč;“ chtěla s nim se vrhnouti v propašť, Viasil však, jenž již dříve ji pozoroval, zadržel ji silnou rukou divením volaje: „Slečno!“ ona pak vytrhnouc se jemu a rvouc si vlasy, kvapila na zpět do hradu, volajíc: „potupená, zavržená,“ až mezi skálami vzbudila stojazyk(ou)ý ⟨Ech⟩ohlas.

Brzo ⟨nato⟩ na to odešel Viasil s strejcem svým, a měšťany Pražskými z hradu.

Byla půlnoc; utíšila se v prsouch Johanny bouře, měsíc se skryl za černé mračno. Bloudila Johanna v hradě šerou noci, vřelé slzi l(í)ili se po tváři její. Vstoupila v hrádní kaply. Svaté ticho tady panovalo, mdle dohořívala lampa před oltářem, trůnila kde matka boží. Vysokým oknem patřila sem Lúna roztrhanými oblaky, zdaleka hučela Berounka; v křoví pod oknem zpíval slavíček lásky žel. Kleknouc před oltářem, modlila se Johanna v tento smysl: „Potěšení zarmoucených, ty ulehči srdci mému; ty jen teď jsi outočiště mé; šedý mrak se položil před mého žítí sluncem; co lúna jasná ty teď osvět' mé pouti dny. Sláva má teď zašla, jak po parném dnu zlaté slunce; a jako chodce v tmavém lese kdy přepadne noc, tak teď na mně neštěstí se valí strašná moc; potupená jsem před tím, ježž miluji; necvíčená jsouc skrocovati náruživosti své, vlastní jsem přivolala neštěstí. O že tak časně stratila jsem matku mou, která by mě byla vedla po dráze ctnosti; den smrti její byl mého neštěstí první den i původce. O pomsti ty vševědoucí, před nímž odkrytá jest každá nepravost', smrt' matky mé i bídu mou, na vrahu matky mé.“ Umlkla. Přistoupnouc k oknu spatřila za dalekými hvozdy běleti se den; strašlivá pronikla vnitřnosti její myšlenka; domnívajíc se, že mrtváli a na vždy ztracená pro Viasila bude

Bohdána, snad tenkrát srdce jeho k ní se obrátí, nevědouc že již ztracená pro něj roušku pojmula, uzavřela (očekávati) z hradu se dostati, očekávati při klášterní zdi, až Bohdána u okna se ukáže, jak od Viasila vyrozuměla, a Bohdánu zavražditi. S plným toulem a lukem spustila se z hradu, s výmiňkou že v budoucí noci opět se vrátí (?) a s pomocí jeho v hrad se vyšine, pomohl jí hrádní provaz upevniti. Ještě dlouho stál pak na hradbách, když již dávno Johanna v lese zmizela.

II.

*V vonném máji,
V širém háji
Slavičkové šveholí.
Zamkni mříže
Temná chýže!
Mne samota nebolí.*

J. J. Marek.

Zašla bouře, dohučel dešť; jasné slunce stálo na prostředku své dráhy; z klášterní vížky ohlašoval jasný zvuk zvonku poledne. Zvlažené a deštěm občerstvené kvítí líbou vydávalo vůni, mdle hučeli hájové, a v zlatém lesku vinula se kolem klášterní zdi Berounka. Na hrobovém pahrbku klášterního hřbitova seděl Viasil, toužebně hleděl k oknum své milenky, očekávaje brzo milostný její se ukáže obraz. Dlouho tak seděl, podepřený o svůj dlouhý meč, mladý tis klenul nad nim své stíny, v kterém hlásně zpívalo mladé ptáče; umlklo časem, a jako ozvěna ozýval se z bezového křoví, které se pod okny Bohdány vzhůru pnulo jemu odpovídající zpěv. Dozněl zvonku hlas, otevřelo se okno Bohdány a ona přistoupila k oknu. Domnívajíc se býti nepozorovanou, odhodila obličej její zakrývající roušku, a sepavše rukou svých, modlila se tíše. Černý oblek vyvýšoval bledost tváři; oko její nespátkovalo již více milostnou krajinu, od ustavičného pláče a lkání zhasli zrakové její, a modré oko její zavřelo se na vždy. O náhrobek maje hlavu podepřenou, hleděl Viasil nepohnutelně vzhůru, přemoženému patřením neštěstí jejího tekli tiché slze po tváři. I on se modlil, a jakby šetřilo pobožnosti té, umlklo ptáče. Po nedlouhém tichu počala Bohdána hlasitě sama s sebou, od žádného, jak se domnívala, neslyšená, mluvit: „Kde as teď přebýváš, ty, na kterého i proti vůli mé i v modlitbách mých ustavičně pamatuji; zdaž časem ještě zpomeněš nešťastnou Bohdánu že si miloval; – jednou ještě by bylo možné tebe uzříti! – však nadarmo mně tryzní touha má, v světě nespátkám ničeho

více. Nadarmo mně vzchází den i noc, pro mě nekvěte žádné kvítí, mých zraků zhasl jasný blesk, a oko mé temná obklopila na vždy noc. O bys věděl jak jsem nešťastná; – však nedej Pane by se to dozvěděl, neb milujeli mne ještě, tehdy dosti nešťastný, a věda osud můj byl by nešťastnějším, než již jest. Však dá Bůh, že nebude již neštěstí mne tížiti déle, neb cítím v brzkém že již čase v pokojný klesnu sen; neb ani příčinou neštěstí mého nejsem v stavu plakatí více, slzi mých vyschl pramen.“ V tom opět zavzněl z vížky zvonek. „Slyš, k modlitbě mě volá povinnost; o dej Pane všemohoucí! by zvonek ten, který teď mne k mé volá povinnosti, brzo zval (i) mne i v smrti chladnou náruč; poslední bych dala světu „dobrou noc.“ –

Nemoha se déle zdržeti klesl Viasil na svá kolena sklonil hlavu svou k zemi a zvolal: „Bohdáno!, v tom zahučel přes zed' klášterního hřbitova šíp a hluboce se vbodl Bohdáně v pravý bok; bolestně vykřikla raněná a klesla zpět, Viasil však hlavu maje skloněnou neviděl šíp; a domnívaje se že uleknutá vyvoláním jména svého vykřikla, odcházel; sám k sobě mluvil, řka: „Já jí urazil, jí skrz mne tak nešťastnou!“; co zatím Johanna, z jejížto ruky smrtící vyletěl šíp, nepronasledovaná zmizela v blízký les a nazpět v noci do hradu se vrátila. Bohdánu nalezl(i)y sestry její silně raněnou, a přivedše jí k sobě odvedly jí na lůžko její; ona však domnívající se že od Viasila postřelená jest, poněvadž poznala hlas volajícího, bolestně lkala, řkouce: „Toho jsem na tobě nezasloužila!“ Starostlivě hlídaly jí sestry její po celou noc, však nenavštívil sen nešťastnou. –

Opět přivítala kukačka pod Karlovým tejnem v hustém lese jitro, však (nejasné) ne jasné jako dříve vycházelo slunce, nybrž krvavé, jako dnešní měl po přešlém příměří nastati den. Přistrojené stálo vojsko Pražské, uchystaní byli věncové smolní, i jiné náradí k dobývání hradu bylo po hotově. V středu vojska stál Hedvík, který přes celou noc tmavým lesem bloudil, pro nějaké bolné předtušení usnouti nemoha, a napomínal lid svůj k setrvání, poroučel by obzvláštěně věž vysokou hleděli ohněm zkazyti. Pak zašel s Horou opět v tmavý les, očekávaje deváté hodiny, na kterou outok byl odložen.

Smutně nad nimi hučeli sosny vysokých jedlí, a víchr lkál tmavým lesem co nevěsta na rakvi milence. Zasmušený dlouho mlčel Hedvík a ani Hora slova nepromluvil. Až pak posléz začal Hedvík: „Zdá se mně, jako bych od dnešního outoku již se vrátiti neměl, a jedině to přeji by dříve dcera Bozkoviče, Johanna padla rukou mou, která jediná mimo Viasila mně zde chce předčítí slavným jmenem(?); a již proto též ji nenávidím, že jest dcera Bozkovičové manželky, která jak tobě bez toho známo, mnou pohrdnouc, jej pojala za manžela. Nad mym hrobem žádný lkáti nebude, neb dítěte nemám žádných, ani manželky žádné. Když však padnu, tehdy žadám, by js(y)i hleděl mn(ě)e pomstíti, a neodtrhl dříve od Karlového tejna, leč by (dříve)

Johanna byla padla(; – až když se přesvědčíš že zásoby dosti v hradu jest).“

Což když mu Hora přislíbil, obrátili se na zpět ku vojsku.

Počal se outok, hlásně zněl trub hlas a břinkot mečů, ohniví věncové lítali v hrad, a nejednou byla vysoká věž v nebezpečnosti ohněm sklesnouti.

Sem tam Hedvík přebíhal jen Johannu hledaje. Dlouho se mu nepoštěstilo ji nalezti, až posléz blíže brány na hradbách ji spatřil. Prudce, jako z mrštného luku šíp (byl) pod bránu spěchal, po skále na horu lezl, a když na poručení Johannu žádný mu nebránil zdě zlezl. S divokým rýkem vrhl se na Johannu, strašný počal se boj, neb Johanna tak dobře mečem jako prakem zacházeti znala; brzo ona, brzo Hedvík ustupoval; zdola hledělo vojsko s podivením na ten boj, i obležení o své meče podepření patřili na ně. V tom vyletěl Hedvíkovi z ruky meč, přes zeď letěl v hluboký ouval mezi skál(i)y dolu, a dopadna z nesmírné v(i)ýšky země roztránil se. Zajatý Hedvík byl svazan, a zuřil a zpouzel se velmi, do hradu veden býti nechtěje; (zpré) okovy své roztrhati chtěje, řval co rozdrážděný tur: „Nechtějte mně šetřiti, nebo vě(ž)zte že nejouhlavnější nepřítel váš před vámi; a ty, ani dívka ani muž jenž nejsi, k potupě stvořitele svého opásajíc se mečem, věz, že (s) tv(é)á smrt(i) (měl) byla oučel můj, a tvá potupa, proč mně šetříš.“ Nevšímajíc si slov jeho, Johanna poručila jej do hradu vedsti. „Na čež on opět: „Neradujte se ze zkázy mé, neb vězte že jistě pomstěn budu; v brzku sklesne vaše hrdá věž, a pohřbení budete v zříceninách hradu svého, jakž ode mě poručeno jest!“

Načež rychle Johanna: „Mně si chtěl potupiti, potupen buď sám, hrad si poručil ohněm zkáz(y)iti, to překazím já. Svažte jej pevněji; jakožto vůdce, jenž chtěl dosáhnouti koruny České pro svého Korybuta, dostaň korunu, však slaměnou, a buď s ní korunovan sám. Pak (svaž) upevněte jej za ramena na dlouhé dřevo, tak at' visí ze střechy věžní; a zajisté že společníci jeho přestanou na věž házeti ohnivé věnce.“

Tak se i s Hedvíkem, jakkoliv zuřil a se (s)zpouzel, stalo; – Na dlouhém dřevě nově tesaném visel z věžní střechy, korunou slaměnou hlavu maje ovinutou; pod nim zněl bojujících lomoz a k(?)řik, přestaly však vojska jeho smolné věnce na věž házeti. Silným hlasem řval: „Nešetřte pro mně věž, házejte jako prvé oheň; a největší radost má bude, kdy se mno(u) dolu se pořítí hrdá věž.“ Neslyšeli však jej pro břinkot mečů a křik bojujících dolejší; nadarmo hleděl zprostiti ruce své svazků; (v zoufanlivosti obrátil se k Johanně: „Nuže, tehdy vlož v prak svůj pro mě kámen; nebo věz že já jsem zavraždil matku tvou, která mnou pohrdajíc vyvolila otce tvého!“

Naměřila po těch slovech Johanna prak svůj, však sklesla ruka její, a za odpověď volala vzhůru: „Z světa (tebe) ted' tě zprovoditi bylo by pro tebe dobrodíní; než přestojíš-li živý na hoře tento

boj (tehdy) očekávej hrůzný trest, jaký ještě)

Na přístřeší stála Johanna; (rouhající se) klaníc se, jak pravila, slávě jeho, posmívajíc se mu, že vyvýšenosti, které hledal, dosahl. Hrůzně dole zněl trub zvuk, břinkot mečů, lomoz a křik bojujících; v tom poštěstilo se mu jedné ruky vymknouti, z poprsníku svého vyrval dýku; zařval silným hlasem: „Věz dívko, že já matky tvé, která mnou pohrdala, jsem vrah!“ přeříznul provaz na kterém byl upevněn, a řítíl se v hrůznou mezi skály propašť.

Sklesla Johanna, utichl dole křik a lomoz; outok byl skončen.

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

R11 = Valdice

Spisy

Karla Hynka Máchy.

Dalekát' cesta má,

Marné volání!! –

–

Svazek druhý.

Valdice.

–

V Praze.

1836.

Valdice.

Od

Karla Hynka Máchy.

–

Wenn der Sterbende schon in jene finstere Wüste allein hingelegt ist, um welche die Lebendigen ferne am Horizont, wie tiefe Wölkchen, wie eingesunkene Lichter stehen, u. er in der Wüste einsam lebt und stirbt: dann erfahren wir nichts von seinen letzten Gedanken u. Erscheinungen. Aber die Poësie zieht wie ein weißer Strahl in die tiefe Wüste u. wir sehn in die letzte Stunde des Einsamen hinein.

Jean Paul.

–

V Praze.

1836.

I

Na obzoru rozlehlé roviny, která za Jičínem ta poslední jest před horami Krkonošskými, vylézal z doliny pod Kumburkem nevelký vojenský zástup – z (rozličného druhu bojovníků) bojovníků rozličného druhu pozůstávající, jakýchžto zástupů se v poslední polovici třidcetileté

války nemalé množství – jak císařských tak švédských – po Čechách toulalo a původem bylo nesčíslných menších šarvatek.

⟨V předpoledním⟩ U vycházejícím slunci lesknoucí se zbraň zástupu toho vystupovala buď nad obklíčující ho pahorky, buď se skrývala za nimi, jakž buď po kopci neb dolinou se blížil. Posléze dostoupili roviny; byl to zástup císařských.

Nejprředněji jel jeden z císařských podplukovníků. Celý jeho spodní šat byl ze žlutě vydělaných jelenic šitý a černě vyložený. Žádná obyčejná kulka švédské střelby nebyla s to, brnění jeho proraziti, což mnohý dulek na kyrysu jeho dokazoval. Ocelivá přilbice měla hledí, které buď zdvihnouti buď spustiti se mohlo, a ocelový široký obojek na krk. Stehna i ramena krylo ocelivé odění a ruce chránily z člankovitého mosazu pozůstávající uvnitř kůží vykládané rukavice, na nohou pak měl vysoké, pevné, nahoře přehnuté boty. Sedlo bylo vysoké a i uzdy byly tenkým ohebným železem pobité. Meč jeho byl dlouhý, rovný a širok(ý)ou rukovětí zaopatřený; a v sedlu byly z každé strany dvě veliké bambitky s německými zámky.

Perami na přilbici, řetězem na prsou a širokou – s pravého ⟨na levé rameno⟩ ramene k levému boku převázanou páskou červené barvy, rozeznával se od následujících ho asi dvanácti kyrysníků. Za těmi jeli čtyři karabiníci, lehčeji, než kyrysníci odění, karabinou dvěma bambitkami a kordem ozbrojení a tudy více ku střelbě potřební nežli k blízkému se setkání. Pěší střelci a kopiníci přišli za jezdci. Zbraň kopiníků pozůstávala z ocelivých náprsníků a železných ⟨pruhů břicho přepásajících⟩ – břicho přepásajících pruhů. Na hlavách měli přilbice bez hledí, po straně dlouhý kord a v ruce patnáct i osmnáct střevíců dlouhá kopí s ostrou špicí nahoře; anebo nesli kratší, nahoře podivně utvořené a pobité dřevce, které helebardou naz(í)ývali.

Střelci byli oblečeni v krátké kazajky se širokými rukávy a v široké krátké spodky. Nové pláště, které teď právě počínali nositi, byly přes ramena převázané; na hlavách měli klobouky nahoře užší než dole, s ouzkou svislou střechou a uvnitř ocelí zaopatřené. Zbraň nenosili žádnou; zbroj jejich byla krátká zkřivená šavle a pět střevíců dlouhá musketa, tak těžká, že ji při střílení o dřevěné vidlice musili opřít. ⟨Nakonec z⟩ Naposledy vylezlo hejno lehce oblečených, karabinou a širokou šavlí ozbrojených Kroatů. Dostoupivše roviny zůstali státi a setník Kroatů, ⟨přistoupil⟩ vysoký, silný mladík přistoupil k podplukovníku.

„Tamto jsou Valdice,“ pravil, ukazuje rukou k polední straně, „a vy jste mi slíbili, že mi bude povoleno tam se stavěti a zdržeti.“

„Ano,“ odpovídal podplukovník, „rozmyslil jsem se však, a nepůjdete sám. Vezměte své Kroaty s sebou, zdržte se – jak jste žádal – čtyry neb pět dní a pozorujte zatím pilně v okolí.“

⟨Já mezi tím časem potáhnu⟩ Pak táhněte k západu, a písečnými doly pod Troskami a Hrubou Skalou stíhejte zástupy nepřátelské. K tomu se zbor váš nejlépe hodí. Já mezi tím časem se zatočím k východu, a po sedmi dnech se sejdem v mladé Boleslavi. Rozuměl jste?“

Setník se ⟨uklonil, a podplukovník⟩ uklonil. „Mějte se dobře,“ pozdravoval podplukovník, a táhl se svým sborem

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

R12 = Pout' krkonošská

Pout' krkonošská.

Pozdní večer. Dívky pilně předli
Hoši v kolo k dívčinám si sedli;
Plamen z krbu smutně k tomu svítil.
Pocestný u prostřed síně sedí,
Na něj každý poslouchaje hledí;
Mluvil takto. však i tak též cítil:
„Hoiho slyšte! kteří ještě bdíte,
Dobrý pozor na má slova dejte,
Neslýchané, nové věci zvíte!
Však jak pravím pilně poslouchejte,
Neb jak slova jenom vypustíte,
Nikdy víc mn(?)ě neporozumíte.
Vás však, kteří v kobku vaší tmavou,
Vešli jste, a v lůžku tichém spíte,
Nad jehožto křížek stkví se hlavou,
Neprobudiž smích náš ani lkání!
Tmavou nocí nade vámi jen,
Zavzni moje tiché noční přání:
Dobrou noc! tichý sen!!! –“

Chýlilo se k večeru. Osamělý poutník kráčel stezkou ouzkou na rozlehlém temenu hor (?)krkonošských pod vrcholkem sn(i)ěžky. Hučel vítr, jakoby Slezko tajemnými slovy mluvilo k sestře České přes rozdělující je hradby. „Pusto kolem,“ povzdechl jinoch, „ptak i zvěř mijí kraj tento, ani strom ani květ nevzejde tuto, jen člověk jediný tiskne se vzdy výše a výše v čistější nebe blankyt, a nenalezá zde léč tajemně šustící mech a studený sníh.“ V tom nesl vítr okolo tváře jeho motýla, jenž ouzkostlivě nadarmo se bránil křídelkoma barevnýma, chtěje nazpět dolu v květné kraje odkud' ho(?) bouřlivý vítr byl zanesl. „Nešťastný, toužíš nazpět v luhy pestré, které ti byli kolébkou; – ty jsi nechtěl v kraje tyto, proti vůli tvé tě v chladnou výši zanáší ten samý vítr, co tě v mládí tvém kolíbal na líci rozvitého kvítí; – já jsem pravil, že člověk se tiskne vzhůru k jasnému nebi; – o on musí,“ zastíraje si rukou čelo, „musí. – Postup

mi vichřice motýla *(TEXT?)* tohoto, já jej vezmu s sebou zpět v kraje oné, odkud's jej zanesla.“ V tom lapil motýla, však nadarmo, on již ustydl umořený zde panující zimou; zasmutnělý usedl na osamělém skalísku, časem pohledaje přes pustou lučinu bílou v ourodné roviny Slezské, časem zrak svůj obracuje na temné lesy příkrývající krajinu Českou.

Jinoch tento byl as dvacítiletý; černý oděv jeho pevně přilehaje jevil štíhlost' vysoké postavy; temné vlasy jeho sičeli ve větru kolem bledých líc a pěkného čela. Modré oko jeho nevýslovnou prozrazovalo touhu; tak že celá jeho postava zdála se býti v soumraku večerním od pustých skal obraženým ohlasem písně „Znášli tu zem, kde citrínový květ,“ a. t. d.

To byla první pout' jeho; – sotva čtyrykrátě navštívilo slunce hrobky králů Českých v chrám(ě)u Pražském od toho času, co on se loučil s Vyšehradem pustým; však jakkoli jen dvacetkrátě spatřil rozlévati se studený sníh ustydlé země v chladné slzy, již na této první své pouti seznal, že nevešel v takový svět, jaký jemu slibovala mladistvá obrazotvornost jeho. On s roztouženým srdcem vstoupil v svět; doufaje, že všecky sny které mladost' jeho růžovými zdobili věnci, zde v opravdivost' nalezne změněné, byl by cel(ou)ý *(v náruč sevřel)* láskou obejmul svět. Než příliš brzo sklesla opona, a on procitl ze snů mladistvých. On chtěl utrhnouti kvítko v měsíčním vzešlé luhu, a rosa *(?)* noční co slza chladná skropila vřelou mu ruku, on se sehnul k rozvité růži okouzlený vůní její, a spatřil, že z časného vykvětá hrobu; on za svítání obdivoval Lilie sněhobílou zář, než již v noc viděl ji skláněti korunu stříbrobílou k vlhké zemi, on hledal lid, jaký žil ve snách jeho a pouhé larvy s ousměchem hleděly v oko jeho cituplné; zkrátka on hledal ráj snů svých v světě tomto, on po něm rozestřel náruč a pouhou lásky prázdnou sevřel zem na prsa horoucí. Uleknutý chtěl se vrátiti zpět v říši mladosti své, než nadarmo jen plakal za sny uprchlémi, samotný teď seděl v pustině, hluboko pod ním příroda květoucí; nemilovaný a nic nemilující dlel na skalí(?)sku osamělém nad horami zardělými v právě zapadajícím slunci. Hlas zvonů večerních potkával se z krajů českých i zroviny Slezské na temenu hory a jen živěji vzdy mu na mysl uváděl uprchlé dny; – v tom *(vduchu)* v duchu jeho vzplanula myšlenka na tebe dívka milostná, nez hor množství a patero řek dělilo ho od tebe. Nic nemilující, pravil jsem? – Oh on ještě miloval tebe, než pozdě *(,)*– pozdě, ty již ztracená jsi byla pro něho; – ty jsi vzešla jemu co hvězda jitřní nad temné vlny myšlenek nynějších, a první papršky padali opět v jeho temnou mrtvou noc; zlaté sny mladosti jeho vrátili se zpět, než myšlenka, že jediná hvězda, které lze bylo osvítiti stezky pouti jeho svitem růžovým, není hvězdou jeho; a že papršky její jen proto usmáli se teď ve tmu jej obklíčující, aby tak brzo zase zahasli, a jen mocněji aby probudili touhu jeho po světle, řítila jej na zpět v noc myšlenek předešlých. Povstana patřil dolu v krajinu usmívající se ve zlatě večerním a lkání

jeho znělo hlasně krajinou utichlou: „Ty jsi byla sluncem mým, než ach ty jsi zašla již na vzdy, a žádný den nezardí se více nad životem mým; osamělý poutník opět kráčetí budu nocí neskonalou, její(?)ž pustá tichost' obživne jen vlastním lkáním mojím; čírou tmou opět rozestíratí budu rámě má za nicostnými postavami a přeludy mých snů, až chápajícího se osamělého stromu mne v noc zavítá koruna jeho opět slzami ledovými probudí ze snů horoucích v opravdivost' strastnou, až vlastní vřelé slzy moje v led ustydnou a sny moje pohynou ve věčném snůpustém spaní. A pak až poslední dech můj se mísiti bude s červánky na večerním nebi, a poslední myšlenka má s lehkou mlhou rozloží se nad vlasti mou; pak spláchne dešť a setře vítr stopy kroků mých, jak bych nikdy nebyl šel po horách těchto; – ty přírodo hrob můj sama sebe klamající přístřeš travinou zelenější krajiny vůkolní a opět nade mnou usmívati se budeš, jak bych nikdy nebyl býval zde a jakoby ústa má nikdy nebyla zvolala horám těmto „dobrou noc!“ Umlkl, ticho kolem, jen ohlas od hor po stranách jeho strmících opětoval danou dobrou noc, – dobrou noc –. Slunce zašlo za temné hory; jako mrak černý vystupovaly vrcholky jejich na obzoru země české, a za horami protějš(?)šími vycházela slunce světů jiných; V rozsedlinách mezi horami již byla černá noc, na rovinách se ještě šerilo; města co bílá znamínka vyhlížela z šerých stínů; nad nimi se kroužil lehký kouř a sníživ se plížil se po tváři tichých jezer, v nichž se zhlížely vycházející hvězdy, sem tam je barvila zář malých plamínek hořících po hrázích temných. Večír byl jasný a čistý, jak jen na horách bývá, měsíc byl blízký ouplňku, a záře jeho stříbila osněžená čela zmodralých hor, jenž z temné noci strměli, co zesinalé hlavy mrtvých králů, korunované stříbrnými vínky. – Dlouho tak stál jinoch zapomenutý hledě v krajinu tichou; všecky hvězdy již slavily krásnou noc, on ještě dlel na osamělém skalísku; – bylo chladno, studený vítr skučel mezi horami a zdola hučeli lesy a řeky pospíchající z pustých hor do krajin ourodných; měsíc stál vysoko na dráze své a jinoch ještě posud' nepokročil z místa svého. – V tom b(y)ily hodiny půlnoc, kdežto dříve nic neslyšel, a zdálo se že blízko něho, ale dutě a hrůzně nesl se temný zvuk zvonu jejich po temenu šířím a obrážel se o čela hor až poslední ohlas temněji a temněji se vracel pak bylo zase ticho. Rychle ohlédl se jinoch a klamal papršlek měsíce zemdlelé zraky jeho, či byla opravdivost' strašná co spatřil? – zdálo se, jakoby (byl) se byl rozlehl vrcholak Sněžky a visel zrovna nad ním; stkvostný v gothickém způsobu stavěný teď napolou již zřícený klášter a nákladný chrám jeho zdobil temeno její. vysoké schody vedli ke gothicky vyklenutému vchodu, štíhlé sloupy, mistrovsky tesané, někde však již zpřerážene sochy staly okolo vysokých gothických klenutí, nimiž se loudil svit měsíce a papršky hvězd prolétovali zřícenými okny tam stříbřice pozůstatky drobných sloupků a jiných ozdob gothických, tu zase obrážejíce se o obrazy

rozličných svatých, jejichž (vypálené) postavy vypálené byly pestrými barvami v sem tam pozustalém skle gothicky klenutých oken. Po obou stranách stály věže silné polou však již rozřícené, jako stavení celé zdobili i ty štíhlé sloupky, hlavičky lidské, ba i zvířat rozličných, květiny a ovoce i celé postavy lidské, zvířat, stromů a t. d., však tak drobounce z kamene tesané, že povýšenějších nelze v světle měsíčním rozeznati; všechny postavy tyto zdaly se v třepetajícím se papršku žítí a se pohybovati; u prostřed stavení chrámového mezi věžmi nejvyšší byly hodiny; na ta(p)buli vypadající co zatmělé slunce zářili jako písmo hvězdné (?)litery početní a jasně zlatá ručička svítila co měsíc ve čtvrti poslední bledou nocí ukazující právě půlnoc. Vzchopiv se jinoch chtěl spěchati vzhůru ke zdi hřbitovní taktéž v gothickém způsobu ozdobené sochami a znaky zde odpočívajících, a vejíti vchodem nízkým na hřbitov, odtud' po vysokých schodech vstoupiti v otevřený chrám v kterém na vysoký oltář jakési tajemné svítilo světlo; čím však více spěchal, tím více se opíral silný vítr v roucho jeho, právě jak se to zdává v ne(s)pokojném snu, tak že jakkoli se namahal blíže přijíti, vzdy se mu zdálo, že v stejné dálece zůstává. – Tak se přiblížilo jitro, vítr pomalu utichl a právě stál při zdi hřbitova, kdy celý klášter planul v různě žhavé záři vycházejícího slunce. Dveře chrámové samy od sebe se zavřeli; vstoupiv tedy jinoch v chodbu klášterní vešel vstříc spěchajícímu a. t. d.

[text zde krácen; následující řádky až po slova „Byla chladná noc“ odkazují k plnému textu R5]

– a jakýmsi tajemným šepotem odpovídali na otázky jeho, tak že se hrůzou chvělo srdce jeho.

–

zavřela se sň i předsň. – – –*

*Byla chladná noc; ouzku mezi horami rozsedlinou ubíral se poutník mdlým krokem z hor. Na proti němu v celé své vysokosti stála Sněžka, (?)na vrcholku jejím sněhokrytém stál teď jen osamělý kříž; ouplný měsíc zrovna přes něj přehlížel v rozsedlinu, takže se zdál křížem ve čtyry stejné kusy rozdělen býti. „Dobrou noc, dobrou noc!“ šeptal umdlelý poutník hlasem slabým. – Co stracený papršlek Lůny zdála se před ním vznášeti bledá postava ženská; mrtvé oko upřené bylo vzhůru ku kříži, tvář její křídobílá pisky zesinalé budili hrůzu; a stuhlá sněhobílá ruka neustále vzhůru prstem nataženým ukazující stkvěla se v papršku měsíčním; zdaliž však ku kříži neb na měsíc ukazovala nebylo lze rozhodnouti. V tom obešel poutník (a) skalinu a Sněžka zmizela ze zraků jeho; – postava ta víc a více se měnila až posleze šedý starec kráčel před ním; dlouhé šedé vlasy padali okolo mrtvého obličejce a mísili se s bílou pod pás dosahující bradou. Ve vlasy jeho vpletený byl věnec z bílých a červených růží. Při nohou jeho se pěníla řeka padající s vysoké skály nad ním v bílé, pění rozevřený stál černý vchod, a v tento

ukazovala ruka starcova. Poutník pohlédl sám na sebe a strašně byl proměněn, i jemu padali šedé vlasy okolo vysokého vraskovitého čela po dutých lících a mísili se s bílou pod pás dosahující bradou; smutně hleděl ve tmavý průchod; – za ním planulo zoře; – ještě jednou se chtěl ohlédnouti k různobarevným červánkům ozlacujícím stezku přešlou; než bouřlivý hlučně a hrůzně lkající víchr mluvil k němu z končin těch slovy tajemnými a moc neznámá tiskla ho v před, touha nevyslovná táhla jej za sebou v neznámou zemi stezkou neznámou. – Poutník nasledoval starce v temný průchod. – – Krásné jitro vzešlo nad hlubokým dolem na východu hor krkonošských. Tmavé jedle a borovice stály po horách v oděvu rosném, zvysoké skály padala řeka ve vymletou hlubinu, zčeřená v bílé pěny; kde však tišeji odplývala byly vody její čisté a jasné, hlubina její zelenala se co lučiny z jara. V hlubinách těchto dřímá poutník, hlučný spád vody uzpíval jej v nejtíší sen, a vlny říčné táhly teď nad ním co zvučné lkání zvonů večerních tichou krajinou svůj řad, však již neuváděly co druhdy zvonů zvuk v ducha poutníkovy minulé dny.

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

R17 = Karlův tejn

(I)IV.

Což na věky se zamknou
Brány tvé, o ctnosti velebná!
Člověku, vykročil-li kdy z nich?
Zdaž na cestu mu nemožno vyniknouti,
Z které již se byl vyšinul? –

Angelína.

Po smrti krále Václava čtvrtého vznikly v Čechách strašlivé rŕznice; – nejen že pro víru mnohé bylo krveprolití, ale i příčinou volení krále mnohý byl boj. Jedni, nazvíce ze stavu panského, žádali míti Zykmanda, bratra Vaclavového; druzí volili Korybuta, kníže litevské; jiní dokonce bez krále býti chtěli, řkouce, že svobodnému lidu Českému neslušno, krále poslouchati. Po celé vlasti, ztud' kde Vltava se rodí, až ku kolébce vážného Labe, rozléhal se strašný války hluk, a země Česká, co Medea druhdy, honosila se vraždou vlastních dítek; – nebylo noce, v nížby rudý požar nebyl zvěstoval, že buď klášter, neb ves, ba i celé město, zapálené vztekem nepřátelským, popelem lehá. Mezi tím časem přijelo kníže, Korybut, na žádost měšťanů Pražských, s strejcem svým, mladým Viasílím do Prahy, přivedouc s sebou pět tisíc zbrojného lidu Litevského, načež se i Pražané s jinými městy usnesli, jej veřejně na náměstí staré Prahy korunovati. Tomu však se páni protivili, a když Pražané proti vůli jejich tak učiniti usilovali, vzavše korunu s jinými ozdobami královskými, tejně na tejn Karlův ušli, před kterým však Pražané se položivše, jej ve spolku s knížetem Korybutem i s pomocí Litvínů jeho, mocně dobývati počali.

Půlnoc kryla šírou Českou zem, právě hlásný oznamoval dvanáctou hodinu, když mladý jezdec na hrdém oři z brány Oujezdské na silnici, která z Prahy na Zbraslav vede, vyjížděl. Hluboko se uklonil vrátný bránu za nim zavíraje, a stěžeje těžkých vrat co poslední chropot raněného temnou nocí zněli. Jak bylo viděti, dokud' pochodeň, kterou strážný vzhůru držel, jezdec osvěcovala, – byl tento vysoké postavy, temné kadeře poletovaly kolem krásného obličejce, a skrz ně, co blesk černými mraky, proráželo plamenné oko jezdcovo, zdali černé neb modré, nebylo k rozeznání; – tmavé barvy byl oděv jeho, černé pero klonilo se s čapky stkvostně ozdobené, a lesklý meč řinkaje odrážel se od stříbrné ostruhy. Povyjeda na silnici spěchal kuň

jeho dlouhým skokem až se od podkov jiskřilo a dusot se rozléhal šířinou pokrytou nocí;* kdy však sešel se silnice a přes suchopar rozlehlý mezi silnicí a Vltavou volně kráčel, tak že krok jeho slyšeti nebylo, zdálo se jezdcovi, jak by někdo rychle za nim pospíchaje jej dohoniti hodlal, ohlížeje však se pro šerou noc nemohl ničeho za sebou rozeznati. Jinoch, na proti skále, na které za řekou hrdý vzhůru strměl Vyšehrad, přijeda, zarazil, a hledě na druhou stranu za dlouhou chvíli tiše zůstal státi. Za vzdálenými horami právě vycházel měsíc a prohlídal jetvemi hustého zálesí, však jen časem šeril na řeku černou, zastřený jsa časem roztrhanými oblaky, a báně Vyšehradské dlouhý po Vltavě sýly stín(y); po různu se míhaly co skrz tmavou roušku hustou mlhou bledé hvězdy; – ticho vůkol; – nad Vyšehradem i nad celou Prahou, jenž v prvním, uspána mutnou jednostejnou písni Vltavinou dřímala v usnutí, rozprostřel pokoj, časům těm neznámý, peruť svoji; kolem ani znamení života, jen nad řeku kde hrobní Vyšehradu dosahovala kaple; osvěcovala časem lampa dohořívající okénka okrouhlá, časem beze světla jen se míhala. Hlasitě vzdechl jezdec: „Vyšehrade, sláva tvá zachází!“ „„Zachází!““ v tom se ozval hlas, jakby od protější skály odražený dutě odpovídal ohlas, však mnohém hrůzněji a smutněji, nežli jinoch to byl vyslovil, a vysoká se postava před koněm zdvihla z rozevřené jakby vystoupila země. V tom vykročil z šedých mraků měsíc, a jinoch spatřil vysokého, v červený plašť zahaleného starce před sebou státi, an se o dlouhý meč podepírá; – hrůza jakás, nikdy necitěná, lila se z vraskovitého šedě obrostlého na nejvejš však vážného obličejě v jasný zrak jinocha a jasným zrakem v jaré srdce jeho; ba i kůň uleknutý nazpět odskočil.

„„Jako světluška na druhé straně,““ pravil dutým hlasem stařec, „„tak Vyšehradu zachází sláva; Přemyslovců slavný v zapomenutí přišel rod, a toho z nich, který ještě žije, hrozí se i ten, kterému se koří; – než v brzku sklesne Vyšehrad a pohřbí jej i vlastní slávu svou!““ Při tom pravou rukou na Vyšehrad ukazuje, jiskřícím zrakem hleděl po silnici ku Praze. Jinoch nasledoval prst starcův a obrátil zrak svůj na Vyšehrad, jehož temné zpustlé věže se koupaly v stříbrném světle paprsků měsíčných; – lehký obláček měsícem politý rozrážel se o nejvyšší věž, jejížto dlouhý stín se rozložil přes řeku po vybledlé půdě; jako zeď hřbitovní stály hradby bílé a za nimi temné stavení co náhrobek zapomenutého reka, na němž jasně měsícem osvětlená okna modravě doutnali, co žertvy zapalené (na?)po něm tajemnými duchy. „Kdo jsi,“ obrátil se jinoch k starcovi, „že zde bloudíš co přístrach noční, a děsíš krev z obličejě samotného poutníka?“ „„Samotného pravíš,““ rce stařec, „„ohledni se!““ Ohlédl se jinoch, a nevysoký ale ulehlý muž, černě zarostlý blížil se s tásenou dýkou v ruce bezzvučnými kroky; v(?)ida však, že se jinoch sahaje po meči ohlíží a uzřev starce, vyzval: „Starče chraň se pomsty!“ pak rychlým krokem kráčel ku břehu, a vrhna se v řeku dlouhými tahy na druhou stranu plovat. Mlče sáhl jinoch po svém luku, stařec však, ruku mu zadržuje, pravil: „„Nech jej, rukou tvojí

nemá sjíti, hodina jeho nevypršela ještě;““ pak za plovajícím silným volal hlasem: „„Až slunce bude vycházeti, shledáme se v Jakubovém mlejně.““ Duté „ano“ zavznělo z vln, pak zas bylo kolem ticho.

Načež opět k jinochovi se obrátiv, vece: „„Viasilíi! Viasilíi! nejezdi tak neopatrně v krajích těchto, sice nad mrtvolem tvým plakati budou Vitold i Koribut, i – – smutná Bohdána!““

„Ha, kdo jsi?“ s podivením zvolá jinoch, „kdo jsi, že známo tobě tajemství mé?“ –

Stařec. „„Kdo jsem, těžko mi říci; – předkové moji vládli na Vyšehradě žezlem i mečem, – já – mečem – i králem!““ –

Viasilíi. „Já jsem tobě povinovan životem mým; rci, jak lze mi se tobě odměniti?“

Stařec. „„Mně se odměniti, to tobě nelze; – co svět tento může dáti, mně jest ničím. – Však tou samou cestou vede nás oba pouť naše, ty hodláš v klášter panenský –““

Viasilíi. „Ha, i to víš?“ Stařec. „„– já jdu na Zbraslav; tvůjli kuň volným krokem pujde, krácejme spolu tak dlouho, až tam kde Vltava s Beroučkou se schází, nám bude se rozejíti. – Pouť má mne vede k hrobu přítele mého i krále; – nežli jitro bude svítati, musím býti blíž Prahy –; ty bez toho také dříve nepřijdeš v klášterní chrám, než první papršek sluneční, proto vůle tvá jestli v tom vejdi se mnou v hrobku Václava krále.““

Viasilíi. „Dávno jsem přál viděti muže toho, který tak málo vážil sobě koruny i cti královské; – klášter Zbraslavský tehdy kolébkou snů (jeho) a hrobka tamnější svědkem jest nicosti jeho?“

Starec. „„Na žádost přátel jeho, obávajících se, by od rozlíceného lidu tělo jeho (s usměchem) po smrti ještě pohaněno nebylo, odvezl jsem jej tejně po vodě do kláštera Zbraslavského a připravil jsem mu byt tichý podle manželky jeho, královny Johanny. Byla jasná noc, jako dnešní, kolem slavné ticho, jen stříbrné vlny provazely pohřeb náš, a hlučná Vltava zpívala nejlepšímu králi píseň pohřební. O v pravdě to byl pohřeb královský!““

Na to umkli oba, a ostrým krokem spěchali k Zbraslavu. Oblaky se rozprchli a měsíc stál jasně na nebi; hvězdy se zhlížely v krupějích rosných po listí křoví na mezích cestu broubících i v řece rozlehlé; kolem, jakoby vymřelo, jen časem lehký člunek spěchal okolo nich po řece dolu. Jinoch ohlížel se na vše strany krajinou, starec ničeho si kolem nevšímaje hleděl v zem.

⟨Starec tento býval někdy katem u Václava krále a spolu i přítelem jeho. [text v rozsahu necelého jednoho řádku?] Mezi praotc(i)e sv(ým)é počítal Václava III^{tího}, krále Českého, který jakožto král Uherský ožralství i živo(býtí)tu nepořádnému oddaný z dívky ⟨nesty⟩ padlé zplodil syna, ⟨který byl otcem předjmenovaného kata královského⟩; a nada(je)v ⟨ho⟩ji statkem velkým v království Uherské⟨ne?⟩m, nevšiml si jí více. Syn tento byl otcem předjmenovaného kata, kterémuž ⟨i⟩ i ⟨sotva?⟩ jinochovi ⟨15^{tí}letému⟩ sotva 15^{tí}letému na lůžku smrtelném vyjevil, že

zlevého boku Václava krále pochází, a tudy že prut jest z kmene Přemyslovců, vladařů
kralovství Českého(; dávno již však znal jinoch [TEXT?]). Smutný ⟨bloudil⟩ jinoch ⟨který⟩
⟨dá⟩matky již dávno nemaje, ⟨bez otce kralovství⟩teď i otce zbavený ⟨a strašné⟩ zůstal osamělý;
a strašné myšlenky křížili se duchem jeho; až posleze, prodaje statek od otce mu odevzdaný
uzavřel jíti v zemi Českou aby pohleděl na kolébku otců svých)
⟨první vyjeviti, sám bloudil po nocích a vyhýbal se stvoření⟩1 [škrtnutý řádek, mimo poslední
znak celý škrtnutý, je připsán po straně vertikálně; patří snad ke škrtnutému „(bloudil)“ výše
v textu]

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

R18 = Přísaha

Karel Hynek Mácha.

dne 27^{tého} Října 1833.

Přísaha.

I. Bylo večerem pozdním, kdy kupec Vel s těhotnou manželkou, kterou v podezření nevěrnosti měl, seděl na vyvýšeném místě v zahradě statku svého, zamyšlený hledě v daleké hory, z nichž hustá vystupovala pára, tak že se zatmělou oblohou jedno se býti zdály. Zdaleka hučela bouře. Manželka jeho Marie hleděla smutně pod sebe se skaliska v pramen prejšťící se ze skaliny, na které seděli, a uplakaným okem nasledovala běh jeho mezi vlajícími se stíny rozléhlou zahradou. Pod skálou v křovině klokotal slavík večerním šerem. Slova nepromluvivše seděli podle sebe, víc a více blížila se bouřlivá noc až posléze celé hory v šedé roucho tak byly zahalené, jakoby v místech oných jen jediný se rozložil oblak; a předce žádný z nich neduvěřoval si k odchodu napomenouti. Již byla hluboka tma a vítr tak bolestně skučel větvemi pod nimi ležících stromu, že nelzelo Marii snesti tuto tichost a to mlčení manžela podle ní sedícího; s bolestným hlasem tázala se ho: „Ty mne máš v podezření, že jsem nezachovala tobě věrnost, jakou jsem slíbila před oltářem nejvyššího Boha?“ – On neodpovídal. – „Ty se domníváš, že dítě, které pod srdcem chovám jest plod hříšného obcování s někdejším přítelem tvým?“ – On mlčel ještě. – „Živým Bohem zapřísahám tě, rci na jakém důmění zakládaš podezření své, aby mně možno bylo ospravedlniti se v očích tvých?“ – On mlčel, strašné myšlenky budily ducha jeho. – – Nemohouc více to snesti a na nejvyšší stupeň zoufalosti přivedená mlčením jeho, povstala a s vyzdvíženou vzhůru k zamračenému nebi pravicí vznášela se před ním jakoby hrobový stín opustil lůžko své, vítr plápolal bílým rouchem jejím, a strašnou přísahu zanašela bouře daleko se rtů jejích: „Tehdy slyš přísahu mou, že nikdy nezapomněla jsem čest tvou ani (m)svou, a věrnost má že vzdy pevně tobě zustala; a zpotvořilý buď plod můj, odporný co tato noc zrakům lidským, buď záhubou vlastní i všeho co jsem kdy milovala a hodina porodu jeho buď poslední životu mému jestli křivě přísahala jsem tobě!!!“ – V tom silný zavrčel blesk, jakoby nebe se rozevřelo; – Všecky hory i nejvzdálenější byly viditelné v oslepujícím světle jeho jako vlny černé; pak zase černá sevřela se noc a temné již neviditelné hory opětovaly tisicerým echem strašný hluk hromový; hlasité vzdechnutí zavznělo z neznámých ust mezi nimi, jakby vyšlo z těla jejího, a asi čtyřletý syn jejích vyskočiv z hustiny plakal na hrdle polomrtvé matky. Zasmušený, jednu ruku přitisknutou na vřelé čelo druhou hluboko zarytou v prsa, až horka

krv se přejřtřla po nř, odchřzel Vel; za dlouhou chvřli nasledovala jej Marie se synem Vilimem a strařné nařikřnř jejř rozlřhalo se zatmřlou zahradou roznřřenř bouřlivřm vřtrem.

Uplynulo pět mřsřcř od třto noci, a mrtvř oko Marie po spatřenř zpotvořilřho plodu svřho, jřř nic nespatriło vřce; – uplakanř Vilřm sřm jedinř nasledoval rakev jejř provazeje mrtvol matky svř k chladnřmu lřřku. – Plod tento byl syn, na křtu bylo mu dřno jmřno Theodor, a nikdy nelzelo otci nař pohledřti bez nejhlubřř bolesti, <domnřvajřcř> domnřvajřcřmu se, ře snad nepravř podezřenř přivedlo manřelku jeho k přřsaze strařnř, a ře ustavičné myřlenř jejř na přřsahu onu a na blesk nřhodou nasledujřcř přřcřnou byli zpotvořenř plodu jejřho i smrti jejř. –

II.

Českř knihnice
klasickř dřla v textovř spolehlivřm vydřnř
www.kniznice.cz

R19 = Řeč

Řeč,
(jakou na uvítání
České Včely
měl
Karel Hynek),

opsaná a s mnohými zkráceními, (která se všecka proti vůli spisovatelově stala), vytištěná
roku běžícího.

Motto 1. — — — — „Podle jestestwo człowieka
Kiedy głupstwem okrywa głębokie marzenia.“

Juliusz Słowacki.

Motto 2. „Jsou věci na světě (na zemi) od kterých nic nesní naše filosofie.“

Hamlet od Šekspíra.

(Poznámání k M. 2. Rukopis, v kterém jsem přeložení nadepsaných slov Hamletových četl, byl tak porušen, že mi nelzelo rozeznati, zdali tam „o kterých“ neb „od kterých“ psáno bylo; mně se zdálo „od kterých“ lepší způsob míti;()) Mohl by se někdo tázati, „proč?“ – a pro toho odpovídám: „Poněvadž se to v tom smyslu lépe obrátiti a ⟨se říci⟩ lépe se říci dá: „Jsou mnohé věci na světě, které nic *nesnědly* od naší filosofie“, nežli aby se řeklo: „Jsou mnohé věci na zemi, které nic *nesnily* o naší filosofii.““ Mohl by zase jiný mně vytýkati žeby bylo mělo státi: „Jsou *mnohé věci na zemi, o kterých se nic nesnilo naší filosofii*;“ a pro toho zde stůj odpověď, že jsem se určitě řídil dle rukopisu předemnou ležícího.)

Dříve však nežli počnu řeč tu vypisovati, jest slušno, abych oznámil, jak jsem k držení jejímu připraven a ozbrojen byl, jakož i něco o posluchačích mých podotkl. Co se mne dotýče, já stál v červený kabátek oděný, na hlavě ⟨maje⟩ blýskaje žlutou čepičk(u)ou s rolničkami a zvonky, ozdobenou dlouhým červeným perem, které jakoby⟨l⟩ plamínek z ní šlohal, nade mnou plápolalo; na čele ⟨jsem měl⟩ maje napsaných několik ⟨začít⟩ řádek z počátku předmluvy paně Kollárovy k poznámáním ku Slávy dceře, však literou a písmem tak drobounkým, že opodál

a hlouběji pode mnou stojící posluchačové jen černou škvrnou to býti soudili; tak tehdy ozdobený stál jsem na širokém stole ⟨za nimž⟩ za klekádkem naň po⟨sta⟩výšeným; a to všecko černě bylo přistřené.

Může býti, že se někdo nad oblekem mým bude zdržovati; ⟨(ne) nebude však ⟨tak⟩ se ⟨bude⟩ nad nim zdržovati tak, jako by již nad ním byl a nad něj se byl vznesl); ⟨pravím⟩ ten zajistě pravím Vám, ten, nic o tom nevěda, v takový⟨m⟩to oblek⟨u⟩ ⟨(?)⟩chodí ⟨tak hluboko⟩ vstrčený a sice tak hluboko, že mu jen uši vyhlídají. ⟨Tak dal⟩ Na tom tehdy lešení čili povýšení já ponížený stoje, ohlížel jsem se po posluchačích mojích, a co jsem spatřil věrně Vám chci opsati, jak daleko stačí síla péra mého, které ⟨(⟩*per parenthesin* buď řečnuto, (ne málo hrubé jest.) Shromáždění bylo četné dílem i čestné, ctěné i čt⟨ě⟩ené, neb přístup byl, právě jak se to stává při ⟨sezeních⟩ veřejných řečech v Paříži, každému volný a každý měl ta samá práva co má *populus et plebs* Pařížská při sezeních tamnějších. Celé shromáždění dělilo se ve třídy a sice ve tři. Napřed seděli tři *honoratiores*. První měl nos dírkama dolu a na tom nosu brejle, pod ním hubu, v té hubě zuby a mezi zuby trubičku hlíněné dýmky. (To má býti sloh národní.) Vedle prvn⟨i⟩ho seděl druhý rovně takový, jen že neměl dýmku a brejle, a že byl o něco menší. Vedle druhého seděl třetí, a toho jsem ještě jak živ neviděl. Za tímto *collegium* (neb *tres faciunt collegium*) stálo hejno studentů neznámých; jen jediného znal jsem mezi nimi, a ten byl malý. Za těmito s⟨tálo⟩e rojilo smíšené množství dřevoštěpů, vozičkářů, ⟨flašinetlárů⟩ trakárníků, flašinetlárů, rohlíčkářek, nosiček, drůbernic, zelenářek a. t. d. Mohl bych Vám je opisovati, ale ----- . Bylito z většího dílu čtenářové a čtenářky ⟨časopisu⟩ posledního ročního běhu časopisu „Jindy a Nyní,“ který teď co dítě zemřelé leží v ouzké truhlici, okrytý všelikými květy a obrázky. (Tak se, bohužel, skoro každému teprv po smrti dostane, co se mu, (třeba u veřejném oznámení) již za živobytí slibovalo.)

Však již k řeči. Švihna šnipku povětrím, začal jsem jak nasleduje.

R20 = Obrazy ze života mého 1. Večer na Bezdězu

Obrazy
ze života mého.

I.

Večer na Bezdězu.

Bude snad mnohému podivné, že obrazy ze života mého s večerem počínám, jakoby v tak mladistvém již věku nade mnou se soumračilo? – I mně samému divné to přichází, že skoro všecko u mně s večerem počíná, (tak sice) a sice tak, že jsem uvykl počátek všeho večerem a večer počátkem všeho považovati; a tak (se i) se mně i mladost' má, první věk života mého, večerem býti zdá; tak též, kdykoliv jsem srovnání života lidského s rozdíly celého dne četl, soudil jsem, žeby neslušelo čas dětinství a mladosti první s jitem srovnávati, jakoby neměla léta jinošství polednem slouti, jakoby se neslušelo věk můžný k odpolední a stáří k večeru a noci připodobniti; nybrž vzdy se mi podobalo, jakoby se patřilo dětinství večerem, věk jinocha nocí a tak po sobě nazívati.

Neb člověk dítětem vstoupí ve svět tento; – v růžových červánkách plane země v objetí večerním jako krásný tichý obraz; jen nejbližší krajina jest jasná, jen jí lze dohlédnouti; dálné hory před i za námi jen co šeré stíny se míhají po večerním nebi. Tak tichá se objevuje země s tvory svými v jasném oku v nevinné duši dítěte; ono nespatri, než co mu nejbliže, nezná přešlost', nehádá v budoucnost'; vše mu tichý, krásný slibuje život, ono v nevinosti své žije co v zápachu luhů večerních; věk jeho rychle pomyne, rychleji než večer jarní.

Blíž a blíže pak večer přichází k noci; hvězda za hvězdou vystoupá na obzoru blankytného nebe, jako sen za snem, žádost' po žádosti v duchu jinocha. Zponenáhla ztratí tento ze zraků svých zem na které žije, jak ji hustá zahálí, jako ji temná víc a více by kryla noc. On jen vzhůru vzhůru touží ke snům svým, k nesčíslným hvězdám obrazotvornosti své. Výborně věk tento nazval jazyk náš jinoštvím; mládec ve věku tomto jest cizincem, jest jinochem zemi naší, on v jiných bloudí říších, vzhůru se vzpíná letem myšlenek svých, stojí sám, nevidí nic, než preludy vlastních obrazů svých.

Než čím výš a výše vystoupil, v tím chladnější vešel noci stín posléz nechce býti sám, touží po dni, sestoupá níž a níže a vrací se k zemi zpět; – teď jest mužem a jitra jeho vzejde; sny jeho zacházejí jako hvězdy noční v ranní záři a on navracenou sobě zemi v jitřním, v novém světle

uhlídá, miluje a žije v ní. – Po tém nastoupí polodne. Umdlený člověk hledá chladící stín hustého křoví, aby odpočinul po práci své. Všecko mlčí, všude ticho, všecko tiskne vedro polední. Člověk polehne v stínu; v polední páře se míhá tichá země kolem něho jako obraz jeho dětských let; ostatní tvorové ⟨jeho⟩ v povzdálí jeho stojí co polozapadlé, polouhaslé plamínky, až posléze v bezsenném sny jeho pohynou spaní.

Tak považují rozdíly věku lidského; tak mně večer jasný vzdy uspomene mladost' mou, až někdy šedivý hlavu mou krýti bude vlas, až parného poledne slunce sníží šíji mou; a tak i teď při prvním obraze mladosti mé večerní mně vstoupilo šero. – Nebyl však to večer zimný a chladný, s jakým se počínají obrazy ze života mého; jasný příjemný večer, jaky nastoupí po bouři odpolední, nalezl mne v zříceninách hradu Bezděžského.

Nade mnou plynuli šedé obláčky co stáda beránek, za horami však černé husté zapadali mraky, temnější nade tmavé stíny horní, v které zapadající se stápělo slunce. Od východu nový měsíc vycházel a ⟨Hirschbergský⟩ veliký Hirschbergský rybník se stkvěl polou v slunečné záři, polou ve mdlém světle měsíce. Nad Hirschbergem hustý se dmul kouř, až pojednou rozevřev vyhlížel co obruba temná jasněkrásného obrazu; neb ⟨rozpuklinou⟩ za rozpuklinou jeho stál zřícený hrad Jestřabí, co loď mořská, v pestrých barvách oblé důhy jako za barevným závojem. [následující věta dopsána do poznámky pod čarou s odkazovací značkou: *] Teď za horami vycházela slunce vzdálených světů, – naše již zapadlo, a slavné noci tichá hrůznost lehla na prsa má v zříceninách velkých.

Tišeji a slavněji bylo kolem, lesy temně hučeli, zdaleka bylo slyšeti hlasné houkání a štěkání psů; zrovna pod horou zněli zvonky vracujících se krav. ⟨Za horami⟩ Po hoře si zahrával chladný vítr a zanašel sem tam požloutlé listí. Mnohý list ⟨d⟩letěl dolů po hoře, bylo mu zde samotno, smutno, pusto v zříceninách těchto; on letěl odsud' ⟨aby⟩ z chladné výše, aby zemřel dole mezi kvítím polním, blíže srdci lidskému; tak sestupují králové v stáří šedém z trůnů zlatostkvoucích, aby sotva navrácení životu zemřeli v náručí ⟨lidu⟩ ⟨mezi lidem?⟩ lásky mezi lidem svým.

I mně zde bylo samotno a truchlivo. Ještě jednou prošel jsem zříceniny slavné, ještě jednou pohlédl jsem v zbořenou kapli, a pak jsem krácel k nejvnitřnější bráně po hladkém velkém kamení asi přes sto kroků dlouhou cestou. Nade mnou se koupala veliká kulatá věž v ⟨p⟩ čistém papršlku nového měsíce; okna zříceného kláštera ⟨míhala se⟩ v polosvětle míhala se pod ní; a vzdy se mi zdálo jakoby vyhlídaly ⟨hlavy⟩ šedé hlavy ⟨mnichů⟩ zemřelých mnichů ze zřícené kobky své v tichou noc. Doleji stálo někdejší vězení krále Václava, rozeznávající se od kláštera star(ým)ou čern(ým)ou stavb(y)ou, a nejbliže brány ⟨malá⟩ menší věž. Teď jsem došel brány;

husté křoví zamezovalo východ, a s ní dolu houpal(s) se štihlý stromek, jakoby pozdravoval odcházejícího. Po levé ruce vzdy dolů po hoře stálo čtrnácte nově bílených kapliček při kterýchž poutníci na křížové cestě pobožnost' svou vykonávají. Vycházím ze brány, dole pode mnou míhala se světylka po utichlé vsi. „Ha! co to?“ – přede mnou na několik kroků v stínu stověkého buku v prach ponížená ⟨ležel⟩ před sv. obrazem ležela hlavou o kapličku podepřená bílá ženská postava; podle ní stála nůše. Přistoupím blíže. V nůši na prádle a jiných potřebách pocestné ležela malá dětská rakev. Květinami ⟨ozdobené⟩ a obrázky ozdobené bylo v ní malé děťátko složené, jakoby dřímalo, svatojánská muška třpýtila se na sněhobílém čelíčku. Zdola zněl smutný hlas zvonků upomínaje lid po klekání k modlitbě za zemřelé. Vzhlednu vzhůru; velká věž stála co přístrach noční nad námi, ostatní zříceniny byly co rozprostřený její plášť. Budím modlící se poutnici. Ona povstane; vysoká postava.

„Kam tak pozdě na modlení?“ táži se.

„Tam nahoře nocleh náš,“ odpoví dutým hlasem, vezme nůši a volným krokem zmizí v oúzké bráně; já jsem kráčel dolů po hoře a po kratkém čase byl jsem ve vsi.

Stojím před nízkou zdi; tuto jest hospoda, ⟨myslím sobě⟩ ⟨zdálo se mi, neb⟩ [*následující text až po „rozeznati;“ dopsán do poznámky pod čarou s odkazovací značkou **] zdálo se mi, neb právě tak ohražená byla hospoda z které jsem před večerem na horu vyšel; více jsem pro šero nemohl rozeznati; „zde odpočinu ⟨po dnešní⟩ v pevném snu po dnešní pouti mé!“ Vejdu otevřenými dvírkami a stojím uprostřed veského hřbitova, ⟨Zaražený vrátím⟩

„Kde pod mohylami tíší mrtví spí!“

Zaražený se vrátím zpět a teprv po dlouhé chvíli nalezl jsem hospodu mou.

Před slunce východem byl jsem opět na hoře, hledaje postavu s kterou jsem se na noc sešel. Nikde nic. Na západní straně nad malou zahrádkou byl nový hrob, a vycházející slunce zlatilo malý křížek na nízkém rúvku. Odcházel jsem dale do kraje k východu, vstříc vycházejícímu slunci. O poutnici noční neslyšel jsem nikdy více.

Karel Hynek Mácha.

Nta.

Pane!

Prosím Vás, opravte co chybeno a ⟨po⟩ vzdělejte podle chuti Vaší; mně to nemožno, jižť půlnoc. – ⟨P⟩ Rukopis mi zachovejte, aneb dejte mi vytisknouti jeden arch, třeba na černém

papíru. Buďte s Bohem; – Vás pohřeším často v těchto osmi dnech. Buďte zdrav. Mou poklonu, prosím, neopomíňte vyřídít slečince Leni! Prosím!

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

R21 = Cikáni (začátek)

Oh! může się przenosząc w odleglejsze wieki,
Świetniejsze okolice, kraj sławny, daleki,
Nad brzegami Jordanu, pod palmy drzewiną,
Usiadłby zamyślony z hebrajską rodziną.

Marja przez Mal-
czeskiego.

O! nie – przeszłych już zgryzot nie widać
tam wojny,
Tylko znikléj nadziei grobowiec spokojny,
Tylko się lampa szczęścia w jéj oczach pa-
liła,
I zgasła, – i swym dymem całą twarz zaćmiła.

Marja przez Mal-
czeskiego.

Tichá krajino, jak často vábila mne samota tvá v stíny své, aby pobouřenému srdci poklid se navrátil; jak často vrátilo ticho tvé, rozhostivši se v duši moji, zrakům mým ztracený mír: teď však, přišedšímu v porostlé skály tvé, propastí se zdáš; strašné myšlenky budíc v nepokojné mysli, hruzná pověsti na paměť mi uvádíš, a již nikdy neuvedeš pokoj v prsa má. Bloudím opět skalami tvými, bledý měsíc vyšel nade temnem černých jedlí, a mrtvé zraky jeho hledí tak poklidně v osamělého tvář; a předce hluboký smutek ouží ňádra má, dolehaje na mne, jak v rozplakaném jitrů chladná mlha se vine na skalnaté prsa strání tvých, (a předešlý čas někdy jen, zbloudilý co papršlek hvězdy vzdálené, přichází v zraky ducha mého) a někdy jen, zbloudilý co papršlek hvězdy vzdálené, přichází předešlý čas v zraky ducha mého; jasné jest světlo jeho – léč nezahřívá.

U prostřed ourodné roviny leží hluboké, ouzké na mnoho však mil dlouhé oudolí. Cestující rozlehlou rovinou nenaděje se před sebou ležícího dolu, až najednou přišed na okraj jeho a uleknutý zastaviv krok, (hluboko pod sebou,) jakby náhle se před ním rozstoupila země, hluboko pod sebou uhlídá vrcholky temných jedlí a sem tam mezi skalami roztroušených chatrčí. Po obou (stranách) sice stranách udolí toho strmí vysoké skály, léč (obě) nic méně (obě strany jsou si) jsou si obě strany velmi nepodobné.

R26 = Rozbroj světů. Svět zašlý

Rozbroj světů.

I Svět zašlý.

Tři studující ⟨š⟩ jinochové opusti⟨li⟩vše na nějaký čas Prahu, vyšli do kraje ⟨od⟩ použití chtějíce jím povolených dní ⟨sobodných⟩ svobodných. Velmi rozdílné byly povahy jejich. ⟨Lutobor⟩ Bohdán, jemuž se svět tělesný co na nejvejš protivil bloudil myslí svou po světech Ideálů, co ⟨oko jeho tělesné spatřilo na naši zemi⟩ tělesné oko jeho na naši zemi spatřilo, ⟨bud'⟩ vše bud' ⟨s⟩ v potěšení⟨m⟩, bud' v bolest⟨í⟩i ho upamatovalo na říši Ideálu, jak to bud' krásné a líbé bud' ošklivé a odporné bylo. Druhý z nich, Václav, ⟨žil⟩ básník žil ve světech obrazotvornosti své, proň byla celá země obývána bůžky rozdílnými; po vodách a lesích bloudily milenky jeho, Víly ⟨slovanské⟩ a Rusalky, a Elf⟨y⟩ové ⟨obývali⟩ houpali se v domnění jeho na každém květu. Hynek, třetí z cestujících, rozuměl oběma dobře a znal povahy jejich výborně, ano on sám od obou povah ⟨něco?⟩ mnoho do sebe měl, stavěl však se vzdy jakoby hově a pochlebuje světu tělesnému z ⟨druhých⟩ obou ostatních se jen posmíval, a tak, co živá jejich satyra, je i řeči a jednání jejich ⟨s⟩ hlasitým smíchem po cestách ⟨provázel⟩ feriálních provázel. – Právě se blížili k městečku Hirschberg zvanému přicházejíce z hory Perštejnské, kde zříceniny starého hradu prohledavše na čarokrásnou krajinu vůkolní dlouho hleděli, každý citům ⟨svým⟩ vlastním ponechaný, až blížící se večer je k odchodu donutil. Právě se usnesli v Hirschbergu na noc zustati a na zejtra zlezti horu Bezdězskou; čemuž žertovně Hynek dlouho jakoby odporoval, ač sám tajně snad nejvíce toužil v zřícenin⟨y⟩u a na kopec Bezdězský vystoupiti.

Hynek. Čert aby se s vámi toulal; po každém kopci v každé zbořeníště ⟨v⟩lezou, a já s n⟨í⟩ima, a co tam? – Nic! –

Bohdán. Nic? – Jmenuješ to ničím? – ⟨Tak⟩ Blíže ⟨tak⟩ kdy ⟨dostoupiv⟩ člověk dostoupiv nebeského blankytu ⟨jasné⟩ jasného modra hledí ⟨člověk co⟩ v povýšenosti své na zem daleko pod ním ležící, jenž víc a více ⟨mizí⟩ se šíří před zrakem jeho, však vzdy též víc a více mizí zrakům jeho, čím výše vstoupá, až by ⟨posléze⟩, kdyby možno bylo tak vysoko jak si žádá, vylezti, posléze jen ⟨modré⟩ modrého nebe dohledl člověk?

Hynek. Ano! až by tak vysoko vylezl ⟨?⟩ kde zima ⟨nejvejš⟩ na nejvyšší ⟨vystou⟩ se vznese stupeň, a tam zmrzl hlady zemřel, aneb co nejlevnější a takovému snáři jako ty jsi, nepřiměřenější jest, ažby dostoupil oblačných mraků, ⟨kteří⟩ které by ho chladnými obejmuli vodami; takby aspoň v nejmilejším ⟨se⟩ sobě ploužil se živlu⟨,⟩.

Václav. Dobře máš Hynku! ale to mi neodepřeš, že *TEXT?* z ohledu mého mnohem lépe to vyhlíží; kdy tak vysoko vylezeme že dolem ležící rozkošná krajina v lehkých mlhách a párách *(se míhá)* vzdálená se míhá co májový sen, ty města odlehlá ty dvory daleké co očarované zámky se zdají; a lidé *(?)* dolem bloudící tak malí a lehčí jako Elfové, sotva že jich oko rozezná; a pak obrazotvornost menší a menší *(ji)* dělá zem, až *(co)* temnou koul*(i)*í a posléz *(co)* jasným puntíkem *(jakby)* se zdá jakby jsi na ni z Venuše neb jiné planety hleděl –

Hynek. A kdy se ti tak malá *(zd)* ano planetou býti zdá, *(?)* na které nebydlíš zdaž tě nevábí touha k ní –

Václav. Jak ty to víš?

Hynek. Ty jsi člověk, lehce mi uhodnouti –

Václav. Tehdy mi připouštíš, *(že)* – že –

Hynek. Nepřipouštím! – Co vidíš v tom dobrého, že se ti země, která pro touhu naší dosti ouzká jest, ještě úžší býti zdá? Co vidíš v tom *(dobrého)* pěkného, že lidé, kteří dost malič*(k?)*tí jsou, ještě menšími tobě přichazejí býti? – A –

Bohdán. Výborně Hynku! ty jsi můj! Tak já –

Hynek. Nemejli se Bohdáne! Rukou v ruce kráčí svět obrazotvornosti Václavovy s tvým světem vyrozumovaným –

Václav. Pomalu, to ne!

Bohdán. To pochybuji.

Hynek. No nechme to. Vrat'me se odkud' jsme vyšli. Co Vám prospěje, táži se Vás, kdyby i to lezení po kopcích k něčemu dobrému vedlo, co Vám prospěje to prolézání zřícenin a zbořeníšť polou spadlých, co –

[*u textu: Bohdán. V těchto důkazech nicosti až: Bohdán. Hynku! Pro Bůh! vyznačeno přesmyknutí textu*]

Václav. *(V t)*Těchto *(zříceninách)* zřícenin *(žili)* *(upějí duch)* co nám prospěje navštěvování? – Duchové zde druhdy přebývajících, jakoby na temné peruti, obletují nás a o dávných mi vypravují časích; – temná půlnoc zříceniny tyto v bývalý změni zámek a někdejší obyvatele jeho při slavných se scházejí hodech; a to vše tak živě vidím, *(v zříceninách)* procházeje se v zříceninách těchto, tak živě –

Hynek. A co ti prospěje *(pr?)* marný *(sen)* třeba dosti živý sen tvůj *(a jak dlou?)* *(dlouhé)*

Václav. Sen? – Jestota to jest! – Ty nevěříš? – duchové obyvatelů k zříceninám, které za života co sídlo své milovali, i po smrti láskou jsou přivázáni –

Hynek. A kdy *(?)*zříceniny tyto sejdou? –

Václav. Tehdy prach kamenů stavby této ještě smutným vzdechem budou oblétati, a –

Hynek. Dobře tedy. Ty máš proč, zříceniny prolézati! (Ale) Víra tvá, každá víra, stvoří si svět.

Ale ty, Bohdáne? –

Bohdán. (Mně velmi mnoho?) V těchto důkazech nicosti světa tělesného, pozemského vidím, že nic, co vezdejší jest, nezustane; ta nejpevnější stavení! – dešť smývá vápno z nich, vichřice klátí polospuchřelou zdí, než se rok s rokem sejde, půjde (pouhá) krajinou pouhá pověst, že zde někdy stával hrad a po čase i ta s pamětníky jeho zemře. A tak vše, což tělesného, pojde a zmizí, šírá země zmizí, neobstojí (–) nic, než –

Hynek. Nic, než, co rozum (tvůj) spíše nerozum tvůj vidí, a sice tak dlouho, (jak) dokud' obstojí rozum sám; až pojde země, pojdeš i ty, pojde rozum tvůj a svět rozumu tvého byl sen, který sice co jednou vyřknutá myšlenka na vzdy zustane, (TEXT jen však pouhou) věčně však jen pouhou myšlenkou bude –

Bohdán. Hynku! Pro Bůh!

Hynek. A myslíš, že co tělesného jest, tak z cela pohyne a zajde, ne (jen tvor?) –

Bohdán. Že nepojde? – Nemluvívals nikdy o starém světě, který zašel? –

R26 = Vale láska ošemetná! (součást Marinky)

Vale láska ošemetná!

Adieu! lebe wohl!

Stará píseň. Má známou notu

—

Jaké hemžení lidstva rozličného? – Strakatý ženský šat míhá se temným oblekem mužským. V pravo v levo pozdravování a poklony. – Kanálská zahrado! tvá sláva znovu se zdvíhá obživými stromy; – krásotinky Pražské z novu k obvyklým se do tebe hrnou schůzkám! – T(?)uto hrdě si vykračuje dáma v opeřeném klobouku po boku štíhlého (?)jonáka zakrucujícího si krátká mladá vousiska a řinkajícího dlouhýma ostruhama; *TEXT – dvě slova?*; tamto ještě hrději se prochází n(?)ějaká paní děvečka (po straně) ve velikém čepci po straně vojákově; zde zas hustým tlumem se tlačí městská dcerka v ještě větším klobouku s řeznickým tovaryšem; tamto dav studentů se valí za dlouhou řadou nastrojených dívek, a právě podle vůle své v největší je dostihnou tlačenci, šťastný jeden každý, že aspoň o šat neb o ruku své milenky lehkým dotknutím mohl zavaditi. – Jaké to hemžení (rozličného) lidstva rozličného? – A nad celým četným zbořem láska rozprostírá perut' svou, jako (šťastný souzvuk) hudb(y)a (před kafírou u prostřed zahrady po celý den) po celý den před kafírou u prostřed zahrady hrající, šťastný souzvuk *TEXT – tři slova?* jako jasný večer růžové červánky nad zelenými zahrady stíny po dnešním parném dni.

I.

Pod Karlovým tejnem v hustém lese přivítala hlásně kukačka slavné jarní jitro, vesele zněl raní zpěv kosů a drozdů tmavými lesy, z nichžto jako i z rychlotoké Berounky raní vystupovala pára; hlásně kvákali havrani nad černými se vznášející lesy, když dva pocestní po skalnatém břehu Berounky blíže Karlového tejna ku Berounu se ubírali. Jeden z nich již velmi sestaralý, krátké zvířecí spodky máje a zelenou kazajku, klobouk široky hluboko v učerněný obličej vtisknutý táhl za sebou nemalý trakař, na němžto, jsa uhlíř Zavaldecký do Prahy každoměsíčně uhlí dovážel, za ztržené peníze opět rozličné potřeby domu přivázeje; což i tenkrát učinil a teď právě domu, to jest do své chalupy v hlubokém lese za Valdekem se navracel. Druhý byl hutník z Komárova, as padesátiletý černě zarostlý vysoký muž. Kazajku sléknutou měl hozenou přes ramena a rukavy od košile až pod ramena vyhrnuté, tak že sílu jeho žilnatých rukou lechce bylo poznati. Čas po čase za řeči s svým spolucestujícím srazil svou holi kameni dolu z břehu do řeky. Právě přicházeli k místu, kde se vrchy, obkličující Karluv tejn, dělí, tak že nejvyšší věž jeho jest k dohlídnutí, když nádeník z Komarovských huti takto počal: Slyš uhlíři, poohledni se na Karluv tejn; jak ta věž divně mezi tou raní parou vůkolních lesů vyhlídí, jak by tam v povětří vystavená byla. – Máš pravdu, Josko; odvece uhlíř; ale musí to být nesmírná výška, ty vrchy kolem jsou tak vysoké, a ta věž je předce převyšuje. Zdaž asi náš král teď jest bytem na Karlovém tejně – .

Hutník. Tuším, že sotva; ty časy zašli, kde jeho slavný otec na (K)svém tejně, více než kde přebýval. Nynější kral má v Praze co dělati by tam pokoj mezi měšťany udržel, neb jsou s ním velmi nespojeni.

Uhlíř. A co opět proti svému králi mají? – Každé chvíle jim něco není vhod. To král ne aby při nich králem ale služebníkem byl, a vše jim po vůli činil. –

Hutník. Tomu ty čerta rozumíš – . Železo jest tvrdý kov, ale náš kral jest ještě o mnoho tvrdší. U něj není hlava více než co vrbový peň. Dnes ji ještě máš a zejtra bez vsí příčiny jsi na poručení Kralovo o hlavu kratší – Tak se to teď děje v Praze. – Není tomu ještě desíti let z ouplna, co nechal Jana Nepomuckého v noci z mostu hoditi? – A proč? – Že svou povinnost konal! Že mu nechtěl vyzradit zpověď královny! Pak Němcum více přeje než Čechum, proto také na něj velmi laskavi nejsou Pražané; není na tom dost, že nevinné hubí, vinni co jsou ty zajisté zůstávají bez trestu. Loupežníku máš po zemi jak by je nasíl. I páni i rytíři nestydějí se za takové řemeslo. Tu máš ku příkladu vašého Valdeckého. –

Uhlíř. To máš pravdu Josko. Tent' leží ve dne v noci v lese, kdy jen jakého kupce očekává, na

vzdor pláči a prosbám své dcery; ta jen ještě časem že některému, jenž v Klepetách starého Valdeckého uvízne opět z nich vypomůže. A ještě o trestě od strany krále, ač dosti často na Žebráce bývá, ani zmínka se neučinila.

Hutník. Tu to vidíš. – Jen jednou vím, že kral jedného z těch pánu potrestal. Byl tě to Markvart z Vartemberka. Ten bydlel na Žlebích, a odtud' veliké (škody) a velmi často činil kupcům Pražským škody, kteří tak dlouho (tak) krále o pomoc a aby tomu přítrž učinil, žádali, až se král posléz rozhněval a tam Jana Paběnického pak Koloveckého z Bříz(i)y a Janka z Šanova poslal, by mu to zapověděli. Těm dal odpověď že chce s králem o tom oustně promluvíti; po jejich pak odchodu tropil to hůře než dřív. (p)Tu král nevěděl jiné pomoci, než že proti němu poslal Jiříka (z) Mutinu z Skalky a Matěje Dobrovodského. Já byl tenkrát bez služby, i přijmul jsem pod nimi službu a táhli jsme proti Žlebům, (?)které jsme dobyli a rozbořili, mimo to jsme ještě Rohožec a Zbiroh vzali; na čež jsme přišli k rozpuštění a já tady v Komarovských hutích chalupu koupil a službu dostal. To máš teď as osm let.

Uhlíř. Jak pak ale přišlo, že teď zas jsou měšťané s králem nespokojeni?

Hutník. Jak jsem ti již povídal, (z)přeje král více Němcům nežli Čechům, z čehož se Čechové nemálo horšejí. I scházeli se Čechové a hleděli jak by mohli ty Němce svrhnouti, ježto král Konšelami nadělal. To se král dozvěděl dal nějakého Jána přijmím Hejtmanka od bílého nedvěda pa(j)k nějakého Jiříka od zlaté husy vzíti a stínati, tak též Purkmístr Pražsky brzo nato byl s'at. Tak měšťany proti sobě popudil, však i u pánu jináč nebylo. Těm také kde mohl škodil, pak od hry ke hře od kratochvíle ke kratochvíly se potácel(, a) o zem se ani za mák nestara(l)je. Tu si páni (Č?)někteří položili sjezd v Králové hradci, chtějí krále za to žádati, by se země více ujímal; král pak dozvěděl se o tom sněmu dal Hrozka na Čbáně a Jiroše na Hradišti skrze to sněmování vzíti a stínati; tak zas i pány (proti) sobě (popudil)učinil nepřátely; a by své ukrutnosti korunu konečně na hlavu postavil, dal druhého kněze bez příčiny do Vltavy hoditi. Tu i páni i měšťané proti němu se zvedli, on pak z Prahy ušel na nový hrad jež si dal za Vyšehradem postaviti a teď buď tam buď na Žebráce přebývá, měšťané pak hledějí jej kde mužou (do) v svou moc dostati, pak by se mu zajisté šeredně odsloužili. Tak to teď v Praze vyhlíží. –

Uhlíř. A když jsme tam včera byli, zdálo se všecko tiché být.

Hutník. O to ty se nestarej; – to víš před největší bouří bývá vždycky nejvíc ticho, ani větřík nevěje. To máš v Praze; na venku to líp nevyhlíží. Páni vědouce že král žádné moci nemá je potrestati, (chyta?)loupí a chytají bohatější počestné kde mužou, a při tom ještě také králi na službu pasou.

R28 = Slavné ticho panovalo

[v pravém horním rohu vertikálně] A proč / snad že / on jediný / přišel

Slavné ticho panovalo na hřbitově, jaké jen v temné úzké [...] člověk kdy klesne v chladnou smrti náruč. Slunce zacházelo, pos[...] trávou blízkých pahorku posílaje na hroby papršky, když d[...] odcházejí spatřím jednoho z řádu bratrů kapucínů, an le [...] bloudě krokem ke mně se blíží. Byl as čtyřmécitmaletý, [...] ho vyvýšovala hrůznost bledých líc, a oči černé co dvě [...] pek z hluboka doutnali. Nedaleko mně před nově navrš [...] stane státi, stíraje slzu z oka za malou chvíli patří k ne [...] klekna podle hrobu hlasitě se modlí. Jda okolo něj slyším, [...] modlí z Jeremiáše proroka nasledující místo: „Neplačtež mrtv [...] tujte, ale ustavičně plačte příčinou toho, kterýž odchází; ne [...] tí více, aby pohledel na zemi v níž se narodil. Když vyjde z [...] nenavráti se více; ale tam v tom místě, kamž jej zastěhuj [...] země této neužítí více.“

Zašlo slunce, a soumrak rozprostíral po zemi šedou perut' [...] cházeli jsme z obydlí pokoje svátého; požádal jsem jej o [...] života svého, a on toho neodepřel. Nežli jsme došli [...] voval mně nasledující příběh:

„Ani já, ani dívka, jíž nově navršený kryje pahrbe [...] mě této, nýbrž podle rychlotoké Visly jest naše vla [...] vy(s)šli bychme jí nespátrili více. Již z ouplna uply [...] ků co jsme vešli v tuto zem, ona nucená otcem sv [...] volně jí následující, ačkoliv neměl jsem věděti, kamť [...] ustraňena, neb pro nesvornost otců našich měli jsme rozdě [...]

R30 = Vprovod

Částka první.

Vprovod, který ukazuje oučel tohoto výtahu z mých poznamenání.

Rozmili vlastenci!

Vím že žádnému, nejmilejší! z Vás tajno není, kterako jíž mnozí, a mezi nimi i slovútni spisovatele se o tu ne(?)snadnou práci pokusili, nekterí s více nekterí s meně štěstím, obyčeje, zvyklosti, povahy, mravy a zpusoby, lidu Slovanského vypsati; protož zdá se mě marná ta práce býti, to, čím mnohé knihy přeplyvají, zde opakovati, a opětovati, co jíž Eneaš Sylvius v své kronyce, co Kuthen, co Veleslavín v předmluvě k před podotknuté kníze, co Stranský, Brentáno, Herder,

a poslez Gerle a mnozí jiní o Českém, co Matouš Hozya Vysokomejtský v Gvagnýnové kronyce o Ruském a tak i jini o Moravském, Polském národu vypravují; vím tež, že žádnému z Vás nepovědomo není, že všickni skoro; ačkoliv nekterí čistou v některých místech prav[du?] mluví: předce Slovanský národ, a vzláště národ náš Český, buď příliš vyvýšují aneb přes příliš tupí, a že od výřknutí

: „Že při každem kroku k putujícímu po České zemi zvolati můžeme: „„Stůj chodče, noha tvá šlape reka!““ až k potupujícímu jmenu Vlaských národů, kteří Slované otroky (sclaves) jmenují, mnoho nepravého nalezáme v spisech jejích, ačkoliv lživého říci nesmíme, poněvadž mnozí z nich jen jedinou cestou skrze Českou zemi obývatele její poznavše, jíž celý národ posuzovati chtěli, a tudy sami sebou zklamani byli.

Protož já, chtíc Vám národ náš v známost uvésti, a věda že jeden každý z Vás nemá vždycky příležitosti, sám své krajany poznati, ačkoliv s některými z nich obcuje, podávám v tomto spísku některé příhody mých cest, z nichž některých obyvátelů země České mravy, povahy a zpusoby poznati se mohou, a doufám že i Vy tou samou dráhou za mnou pokračovati budete, a tudy že někdy prác[e] ta v celek vzroste, a že jedenkaždý, čta spis ten, sám o národu souditi může. Nežádám tehdy nic méně a (?) nic více, než aby s tou samou ochotností jste tento spis čtli, a mě nasledovali s jakou já tento spis jsem počal a bohda) skončím, a s jakou zustávám Váš

Vás vždy milující

H. M. [*cizí rukou*: Mácha]

R55 = Deník na cestě do Itálie

Denník na cestě do Itálie.

Ráno v 1/47 vyšli jsme z Prahy; v 10 jsme byli v Jílovém. Scena v rádnicí. Cesta do hor; zblouzení na Sázavě; doly. – . Dějství z hornictví. „Půlnoční šichta. Sejití. krajina. Modlitba. Lezení. V tom volá přední: „Není ho!“ a spadna letí dolů. Druzí jednohlasně: „Chráň Bůh! Chraň Bůh!“ „Není ho!“ odpovídají v zdálenější šachty. – Procházka na večer. Spaní na seně. Položení hor. Sáza.

5^{tho}. Cesta do Tábora. Kamený přívoz. Kanonír z Benátek. Neveklov Maršovice a. t. d. až do Votic, před Milčínem v dálce věž, hora s kříži. Pasení koní. Mýtí nohou v Jordáně. Tábor. Turecká muzyka. Nocleh. Rozprávky v hospodě. Jarmark.

6^{tho}. Tábor. Lužnice. Bünkl na kolečkách. Mléko v Plané. Koupání v Lužnici. K Polodní mýtí nohou. Němec z Maincu. Jídlo ve Ve(š)selé. Vůz ze Soběslavy. Němec. S námi jel. Hory. Hluboká. Budějovice. Shledání s Máchou. Blatenský. Seminář. Nocleh. Krásný pokoj. Zvěřina. Hosté. Noc nepokojná. Němec za městem vypuc.

7^{ho}. Železná silnice, Mácha s námi. Strodenice. Mléko. Tovaryš knihař. Fechtování a Arrest v Budějicích. Krumlov. nejpěknější poloha. Hrad při řece. Porážka. Dešť. Hospoda. Výhled na hrad, město a krajinu od západu k východu. Vltava. na kolmém břehu přilehající vzhůru ke skále domky, kostely. posléze za řekou skaliny. K půlnoci na pevné skále starý, krásný, zachovaný hrad. Nové stavení na mostě na pilířích, most. Sochy. Starý díl hradu. výklenek. Balkon. Stříška, v uhlu kaple nad půl kulatou skalou; nový zámek; opět díl starého hradu, okna mezi nimi podobizny bílé. Stará kulatá velmi vysoká věž; dvojitá okna. Loubí; hodiny na čtyry strany pak sochy. Park od západu na skále. na zad hory, nejvyš věž na Šeningru, v levo v dálce modré vysoké hory. Město bělalo se. Chůze po horách. Žena s nůši z Rožmberka. – Nápis na hospodě: „Pane zůstaň u nás, neb chce večer býti.“ Mýtí nohou. Bláznivý s řetězy na kopečku při sloupu před oudolím. Rožmberk. Jagewiner Thurm (Jakobiner). Na hradě sejítí s neznámým. Nocleh v Rožmberku.

8^{ho}. Z Rožmberku do Leonfelden po horách. Pfiff Wein. Lobenstein. Spaní v lese. první pohled do hor. Wildberg. Oudolí. Nocleh před Lincem. 6 žejdlíků vína.

9^{ho}. Linec. Most. Náměstí dešť. Trh. Kroj. Policie. Strejc. Teta. Východ z města. Převlíkání. Holbu vína. Z Welsu chevaux legers. Dešť. Hory. Wels. Feldvebl. Wirth am Berg. Slavnost in Gmunden. Inspektor pozorný na nás.

10^{ho}. Gschnattelsuppen. (Sakramenskou.) Leželi za Lampachem. Příslovy o outěku

z Lampachu. Mošť. Holbu mošť. Chleba. Žena napomínala muže: „Trinkst du e Holbe“ etc. Dešť pod stromem. Šperšpenktiv ztracen kousek. V kůlně skovaní. V stodole schovaní. Rakouská Dido. Jaký máme Metier. Vöklabruk. Pan setník držel na nás. Nocleh. Snídaní. Jaloufenster. Bavorské peníze. Schwanenbacher.

11^{tého}. Pohořelý Vöklabruk. Počty u lesa. ⟨Děti⟩ Wartenburg. Děti šli za námi. ⟨Žádný⟩ Češi se hlásili. Žádný oběd. Na horách mlíko. Baba se bála. Rakušané pod paraplem. Dobrá rada Rakušana. Jezero. Salcburské hory. K večeři jitrnice. Handwerksbursch. Nocleh. Malý vandrovní s velikým uzlem. Rakušané snídali Jedli z mísy kafé a přikusovali jitrnici. a zapíjeli pivem.

12^{ho}. Salcburk. ⟨Feste⟩ Hraničáři. Pošta. Všecko malují. Vše jim pamětihodné v dolích. Feste Wersen. Hlavní chrám. Z olova lité sochy. Víra. Obrazy stropní. Starý a nový zákon, pohřeb, předpekli na velkém oltáři vzkříšení. Hroby Arcibiskupů. Hrubá policie. Komédie. Wasserkunst. Opustili jsme Salcburk. Jeli jsme s Bavorskou počtou po ⟨b?⟩Bavorsku. Unteršperk (Blaník německy). Pivo Bavorské. Reichenhall. Kirchberg zříceniny. Krásné oudolí. Koupel. První snih. [značkou *] *signalizováno přesunutí textu: Hraničáři. Pošta. Všecko malují. Vše jim pamětihodné v dolích. původně zapsaného zde výše ke škrtu: ⟨Feste⟩* Mýlí nohy. Bavorský oficír. Pan Vachtmistr. Čtyry regimenty Uhrů. Noc. Nocleh. Draho.

13^{tého}. Visityrka v Unken. Psal s levičkou. Zdali študenti pašují? prokleli Salcburk na mezi v desíti řečích. Přibili na kůl. Zříceniny. Chkali z mezníků. ⟨Leželi⟩ Balšán. Leželi. Jedli kyselé mlíko. Sejr. Leželi v oudolí a psali. Baba drak. Mnoho jich sedělo u večeře. Schmorn. Holky na nás brali. Nocleh.

14. Svatý Jan. Hory a mlhy. bouře. Chléb s rozinkami. Študenti se s námi zastavili. Absolvovaný Jurista chtěl do Řecka. Morcio. Popis Itálie. Jeden byl dále. Mádlo: „In Italien etwas Reis in Wasser eingekocht, stinkendes Öll, Käse eingerieben kostet 50 kr. C.M. Auf Stöcken von Kukuruz schlafen. Skorpionen. Schlangen auf der Straße. Griech-ld. Doktor von Hildebrandt. Alpen besteigen. Modrey. Pfr Ves. Chtěl s námi jít. „Wasser!“ Weißer? Si! si! – Wasser .Wasser. aqua? aqua! So. (Gsicht) vino buono, vino negro. Wasser, aqua aqua, Marsch!“ – aqua? Marsch. Bei Nacht t reisen auch ztl früh t. Sie ziehen einen gz nackt aus. 3^{tí} přišel. (jak vyhlížel a koukal. „Das sd die größten Spitzbuben, ich habe seit 18 Jahren keine größern gesehn.“ Der vor 18 Jahren. Käse von der Alpe. 2 uzlíky. Tabák. Gesetzbuch. Absolut. Entlassg. Rozejítí. Hospoda. Nocleh na seně. Dido druhá.

15. Zvonění a střílení. Hory v mlhách. Rattenberg. 4 hrady. Rattenberg. S kulatou věží. Novější. Zbořený Gertraudy. Drahé snídaní: 1 fl. ⟨4?⟩8 kr. Ratzberg neb Trotzberg. Oudolí.

Psali. Mše s muzikou. Ráno varhany. Žádný oběd. Divné světlo. Hnali myslivci. Schwatz. Hall. Spěchání na noc. Nocleh v Milau. Dobrá večere. Zámky. Chatrče výše. Těžké peřiny. Kšaft. Innsbruck [v] měsíčním světle. Nachtzettel. Žid se v to vložil. Hardek. [Kyr]ysníci Češi. Dragouni.

16. Snídali víno. (červené.) Šli s Policajtem. Vidir(t)ovali passi. U pana profesora Veselého zanechal jsem nasledující listek: „Poklonu a uctivé pozdravení (měl vy) od pána a paní Klim z Lince, (od) svých příbuzných měl vyříditi K a. t. d.. Chodili po městě. Výklenek od roku 1500. Pan Zacharda měl Benefiz od Panasche, Mitternachtsstunde im Schlosse Loretto o Alphonso u Philippo. – Kostel u(?) Františkánů. Hrob: „Andreas Hofer MDCCCIX.“ Hofrova postava. Hrob Maxmiliána s nasledujícími představeními v Mramoru.

Ke dveřím v. I. Matrimonium cum Maria Burgundica.

II. Bohemi, qui sororium ipsius Albertum, Baariae ducem, mercede conducti, oppugnatum advenerant, memorabili praelio, prope urbem Ratisponam, plurimis illorum interfectis, superati.

III. Fuso ad Guynegatam vicum Gallorum exercitu, magna pars Hannoniae, unacum Imperiali urbe Cameraco, recepta.

IV. Obležení Kufsteina, smetání koulí chvoštíštěm. 16 stínáno. Prosba. Facka. Pinzenauer. Max vypaluje.

V. Atrebatum Arthesiae Metropollis egregio strategemate capta.

VI. Arnheim erobert. Gelderns Herzog kniend. Max zu Pferde. Beidenseits Herren. Hinter Karl von Geldern ein schöner Kahlkopf.

VII. Coronatio Aquigrani adhuc vivente patre Friderico.

VIII. Vbindg mit Julius II. gegen die Venetianer.

IX. Vbunden mit Sigmund erkämpft er Roveretum, et Venetorum copiae unacum duce Roberto Sanseverino ad vicum Galianum deletae.

X. Insignes Venetorum urbes Patavium, Vicentia unacum magna Fori Julii parte in potestatem redactae, Brixia vero auxiliaribus Gallorum armis expugnata.

XI. Östr u Wien gegen Corvinus gewonnen. Einzug in Wien. Skt. Stefansthurm.

XII. Societate cum Julio et Helvetiae oppidis inita Galli ejecti. Max. exul.

XIII. Alba Regalis, urbs, in qua Hungariae reges inaugurati etc, cincta magno exercitu, et toti regno terror illatus.

XIV. Cum Henrico VIII. Anglico juncti et exercitus Gallorum

profligatus. Spornschlacht. Kräftige D. u leichtfüßige Franzosen.

XV. Pax cum Carolo 8. Gallorum rege. Margarita. Eine sehr schöne weibl Figur zu Pferd. Die Hand aufs Herz gelegt.

XVI. Ferrovana Morinorum excisa, Tornacum vero prisca bellicosi a fortissimi Nerviorum populi gloria, insignis civitas, post levem oppugnationem in fidem accepta.

XVII. Turcarum multitudo ex Croatia et Slavonia, neminis ope implorata, ejecta.

XVIII. Bartholomaeus Livianus cum ingenti Venetarum copia parva manu Caes et Hisp fusus et fugatus.

XIX. Foedus cum Alexandro VI et senatu Veneto ac Ludovico Sfortia. Carolus 8. ex Neapoli ejectus.

XX. Marranum oppidum captum Venetis (inde eruptione) eruptione inde facta cum Paulo Manfrono et Baltasare Scipione acerrimis hostium ducibus feliciter pugnatum.

XXI. Matrimonium cum (Blanca Maria) Maria Blanca Mediolana. Lud. Sfortia jur. et Mediol. sine sanguine receptum.

XXII. Conventu cum Hungariae et Poloniae regibus Viennae habito, contractisque hinc inde matrimoniis nepotibus ipsius via acquirendis amplissimis Hungariae ac Bohemiae, strata.

XXIII. Phillipi nuptiae cum Johanna Hispanica.

XXIV. Urbs Verona strenue defensa opera M. Antonii Columnae, submissisque per Guilielmum Roggendorffium – contra Gallos.

18 u 20 von einem fremden Meister, der t genügte, dann übernahm es Collin. – Alexander Colinus Mechliniensis sculpsit anno MDLXVI. 1566. Sein Portrait u sr Frau.

Lité sochy dílem ze zvonoviny, mědě mosazu a. t. d. lité. ?28. nasledující:

1. Albrecht von Östr, röm. ungarisch bechaimischer Kunig, Laslavs Vater..
2. Fridericus III imperat. divi imperatoris Max. pater.
3. Friedrich Herzog zu Öst. zu Steier zu Kerndten u zu Krain, Grav zu T(y)rol.
- 4 Leopold (d Heilige.)
5. Sohn Roberts v Sizilien, Löwenwappen.

–

1. Leopold. (Schlacht bei Sempach.)
2. Kunig Albrecht d Erste Herzog zu Östreich 1527.

3. Gottfried v Bouillon Kunig zu Jerusalem.
4. Fraw Elisabeth Kunigs Sigmunds Tochter von Ungaren Albrechts von Östreich, Kö. v Ungarn Pehmüschén Kunigs Gemachel, Königs Laslav Mutter, 1529. několik ženských.
5. Ferd König zu Hispan. Kaiserl. u KN MT Aldvater.
6. Frab Johanna, Königin zu Kastilien, Kunig Philips Gemachel.
7. Socha se lvem na šatu a na pasu.
8. Karl Herzog zu Burgund zu Brabant zu Geldern, Grave zu Flandern.
9. Frau Maria Blanka K. Königin, 1525, 2 o 3 Ženské.
- [10.] Sigmund Erzherzog zu Öst. Gf zu Tyrol
11. Artur Kunig v England. (1513). Krasný.
12. Theobertus, König Provancz. Herzog zu Burgd u Graf zu Habsburg. (Mich goß B(ernard) Godl (1513.)
13. Ernst Erz. zu Öst. Graf zu Habsburg u T(y)rol.
- 14 Theodorich, König der Goot. (Krásný s sklopenou hlavou králov. Smutný[.])
15. Albrecht der Weise Erz. zu Östr. (Graf) ain Sun Kunigs Albrechts des Sieghaft. 1528.
16. Kaiser Rudolph v Habsburg. (nosatý, vrasky nahoře na nízk čele.
17. Philipp König zu Kast. Leon u Granada, Erz. zu Östr u Burgd Graf zu Habsburg 15 AP 33.
18. Glodovius erst christl König von Frankr.

Max klečí na hrobě. Maličké sochy na kůru. – Innsbruck v dolině viděli jsme odpoledne z hory. Seděli na kopci. Pozdravení neznámým panem a paní. „Sie werd wohl müde seyn?“ – Zarostlý muž s ordenem. – Krajina, dole řeka. vysoko kostelík. Schönberg. Oudolí. Fialové hory. Oudolí druhé. Pan Landrath. Wälsche Spitzbürn. Večeře slavná. Měsíc pod námi z mraku vyhlídal. 17^{tého}. Oudolí ranní. Leželi odpoledne pod Brennerem. Lezl jsem, jedli jsme. Šli jsme časně spat.

18. Ráno ve čtyry hodiny vstali a lehli opět. Po chvíli vstali zas a lezli na Brenner. Ze začátku ustavičně lesem. Pak jsme se rozdělili. Já lezl pod hřebenem. Vergiß mein nicht. Hora se sněhem. Slunce vycházelo mlhy se honily. Oblaky kryli horu. Opět jsme se slezli. Lezli dále, blízko na hoře ztratili jsme se. Oblaky pode mnou. Sněhové hory. Oblaky u mně. Já lezl výše tmou. Na dolejší špici. Tma. Houkal jsem. Echo. zvonky. Vítr rachotil kostlivci. Snášel žebra a kamenní. Skalina jako strašidlo. Nikde žádný. Oblaky se valily temněji. Kamení padalo. St.. nade mnou na hřebeně. Světlo. zas tma. Lezli jsme na vrcholek. Podruhé. Visel jsem pod vrcholkem. Noha se třásla. Lezli dolu. Lezli s hory. Sennhütte. Jedli mléko a sejr. Pes. Slezli

jsme po prdeli. Snídali v 1 hodinu. Šli dále. Hrad v dole. Pusterthal krásný. (D)Sterzingen. (B)Dva hrady na vchodu ?heim Sterzinger Kofel. Vzadu sněhy. Vešli v ouzké oudolí. Šli na nocleh. 4 Vandrovní. Jeden všude dělal. Pak Preuß. Sachs a Maggyar, neuměl maggyarský. Mluvili o Benátkách. O Češích. České vojsko a. t. d. Šli jsme spat., bis hieher u t weiter a. t. d. 19^{tého}. Festung nový u vsi Aicha před Mühlbachem. Vojaci táhli kamen. tesali. kopali hlínu, stavěli a. t. d. Skalnaté Oudolí skrz které se řeka valí, přes to most. Dřevěné kasarny. Víno. Zřícenina Haslach aneb Mühlbacher Klause. (St. Lorenzo.) V Ober Vintl dostali podmáslí. St. Lorenzo. (Lorezzi) Schloß a zřícenina na příkré skále. Na druhé straně pod oudolím hrad. Bruneck hrad. Vlídny ouředník. Ukázal nám cestu. Nocleh. Modré hory. jak jsme leželi v lese na pastvíšti.

20^{tého}. Ostré skaliny na obzoru. Zřícenina v kopci. Nová silnice v oužlabině. Höllenstein. Kouř z kamene. Hrad. Obrazy od přírody po skále. První vla(š)ská hospoda. Řeč jako hromobítí. Hudba. Nocleh.

21^{tého}. Oudolí u Ampezzo po Řecku. V Ampezzo slávnost za mrtvé. Vlašský zpěv. Sprostý vlach věděl že v Čechách hudba panuje. Nocleh u zlatého slunce pod skroucenou silnici. Myslím v Cadore.

22^{tého} Oudolí u Longaron. (Vlach) Hrad, co bylo jen jednou vidět. Vlach v malém Vozíku. Slováci. Gorytan. Krásné oudolí. Pohled naň od Santa Croce, Frazione di Farra etc. Jezero modré, zelené žluté. Oblaky po kopci. zhůru městečka. Serravalle. Oudolí pod námi ouzké, nazad ještě více sestupovali 2 hory ostře se dole prohýboval(i)y a za nimi co průhledem v peklo, strašlivá bouře hučela. Silnice, vozíky, Nesmírný dešť bičoval jezero a nás. Celý promoklí. Jiný hlas se zdál. Hospoda v Serravalle. Foco. Velký oheň. Italiáno gut. Sušili. Seděli jsme okolo ohně. Don da Fiorenzi. Hospodský se učil (Česk) Německy. Služebnost. Nocleh na seně. Cestovali v noci. Zříceniny v Serravalle.

23^{tého}. Ceneda. Conegliano a. t. d. Vlašské živobytí. Roviny – zahrady. Villy krásné před Treviso. Treviso. Seděli jsme před městem. Na noc do Treviso. Vlaši se báli. Večeře. Nocleh v Treviso.

24. Vyšli v pět hodin. Snídali polívku, a holbu vína. Měli vypito 82 žejdlíků. Jeli s vozem. Přišli do Mestre. Jeli na barce. Ponejprv viděli Benátka. Sla[ná] voda. Vlaši šidili. vjeli v Benátka. Šli po městě, poprvé Markus Platz. o Venezia, Venezia! – Ponte Rialto. Processí. Vlach se nás chytil. Pokoj. Oběd stál 56 kr C. M. Zpěv vlašský. Hospoda. Tréporté. Byli na Polizií. Kostel sv. Marka. Campanilla. Koně Lysippové. 3 sloupy. v kostele Relievs. Výhlídka mezi 2 sloupy v přístavu. Palazzo ducale. Socha Othell. Schody. na hoře 2 sochy. Most. Žaláře.

Silné mříže dvoj- i trojnásobně i více. v levo vchod v kostel sv Marka. Podlaha kostelní. Kulaté okno. Napoleonova zahrada. Lodě mořské. Prodávání knihy. ovoce. Pucování bot. Markusplatz na noc. Večeře. Moravci. Nocleh. Hráni na klarinetu. Deklamací. Vodění po ulicích. Mníši.

25. Kostel St Giuliani. Hráli při mši Ouverturu. místo Graduale Walzer na varhany. Kázání. Přijímání. Kavírna. Přijetí na koráb Iamigliare. Patron Barolini. Annonce divadelní. Malování. (An) Invita sacra. Seděli jsme v Palazzo ducale. Gsichty paní hospodské. Nechali jsme tam boty. Viděli jsme na posledy sv. Marka. Koupili Manzoni(y). Kupovali sejra. Byli na lodí. Leželi večer na lodí. Měsíc vycházel nad Benátky. Lezli do lodě. Spali na dřevě.

26. Seekrankheit. Vyšli na loď. Houkala se. (Trz) Benátky na obzoru. Zas vlezl do lodě. Rejže. Spal. v noci též. Donna blěla. Dítě. Moře.

27. Doufal v Tržiště. Ptal se zdali ho vidět. Vylezl. Tržiště na obzoru pohoří. Pán, co mu došli finance. Donna s historií. Pan capitano nemluvil se žádným. Donna ho maltretirovala. On nebude deset let se žádným mluvit. Chodil ruce na prdeli. Připlouli s rybami. Podivné ryby. Pignoli. pucovali ryby. (Táhli) raky Táhli loď vesly. Připlouli v přístav. Jedli v tržišti. Policie. Vypucoval(i) jsem Praktykanta. Šli do kopce. Výhlídka na Tržiště. Cinkinkrl. Bambouri. Aff. Brasilianer. Měli 2. Grad. Přiznal se ouředníkovi že ho mám. První Krajín s ořechy. Dobrý večer vám bude. Šli opilí. Jeli. Dobrý nocleh. V noci žižeň. Strobach ho měl. Nesl jsem mu j[e]ho kalhoty. Vesele jsme srali s Vídeňákem. Susanna.

28. Časně ráno šli. Krásné krajiny. (Zlé) Zříceniny. Zlé krajiny. Nerozuměli nám. Čeští vojáci. Arrestant. Pan páter zvonil. Pili víno. První dobrá voda. První švestky na trhu v Senšicích. Pochvalen a.t.d. Adelsberg. Lesy. Vojáci v nich na stráži. Zbořený hrad. Nový zámek Auersberků. Nocleh. Kuřata bez jater a.t.d. Der Verschwender. Walter als chevalier a. t. d. Ich bewundre der Natur. (psal)Šli spat. Psal jsem. Dobrou noc. Vzal kalendář.

29. Časně ráno šli. Krásná krajina. Nejkrásnější na cestě ve vùkolí Liublianě. Jiný Vídeňák. Mléko první. Kastell Liublianskéj. Neumanna jsme potkali. Moravci se hlásili. Háj před městem. Šli na Policii. Samí Češi. Knihy kupovali. Pan Professor. Šli k P. dokt. Prešérnovi. P. dokt. Crobath. Pozvání. (Hledali) Dostali jsme knihy. Koupili. Hledali pokoj. Nazaräer. Černý orel Nro 5. Kaffeehaus před Theatrem. Promenade. Stojí na tabulce: „Zur Bequemlichkeit der Spazierenden wird ersucht das Begrüßen durch Abnehmen des Hutes zu beseitigen.“ Pan Prešern a P. Brauner přišli do Kavírny pro nás. Drahá káva za 20 kr. Šli jsme na raky. Zatím jsme pili víno a jedli chléb. Pak přišel pan doktor Krobath a p. dokt. Toman. Tak jsme byli samí Jurysté. Jedla se štika. Pak přišli nesmírné raky 2 kt. 4 jsem musel snísti. Pak smažený kapr. Přeložoval se Kolár. Nato přišlo drahé víno v pečetěných lahvicích. Mluvalo se o

Professorovi Vodníkovi. jak sekali špek. Platili napřed. Potom o Kopitárovi. Prešernová znělka naň. ABC. Krieg. Pak se mluvilo o Gorytanech. O Slávií. Nechali jsme Slované žítí. Pak se zpívalo. Pan Toman byl fidel. Políbení. Pan Prešérn skakal Kde je máte, Němcové. Pak ještě víc: Co dávno již a. t. d. Pan Toman bouchal na stůl a častěji potahoval a křičeli s námi juž čas. a. t. d. Save. a blýskali se oči. Plný hlas. Pozvání na druhý den na tajné místo. Šli chcat. Štrobach ležel na čele. Vedli nás domu. Mě pan dokt. Crobath. Motal jsem se. Jak jsme přišli domů nevím. P. Pre[šérn] a Tom. schopili dohromady postele. Nesmírný hr̄mot. Vá[da]. Chtěli házet židličky. Nadal sviň a.t.d. Nemoc. Valel se v tom. Nevěděl že mě strašlivě [zbl]íl. Nářek. Památka. Noty k znělce. Zavedení se bála.

30. Pořádek v pokoji. V pořádek uvádění. Pucování. Čekali košili. Šel pro snídání. Po druhé. Neměli jsme nic dostati. Schustergesellen. Paní Presidentka. Šenkýř se třas až do rána. Dostali jsme snídání. Šel jsem hledat pana Poručníka od Lilienberg. Policayt. P. Poručník mě volal. Dostal jsem exemplář. Vytáhli jsme z orla. Šli se poroučet. (Nechtěli) Kastelic. Nechtěli nás pustit. Bunda. Češka. Že nás dovezou až na pomezí aby chme zůstali u oběda, že jsme holky pobourili. Kabát. Musili slíbiti. Hledali pokoj. Díra. Šli z Liublianě. Potkali Němce. Leželi čekající ho. Slunce západ. Modré hory. Prevoje. Konec světa. Nocleh. Dobrá polívka. mlíko.

31. Čekali. Šli pomalu. Lidé z pouti. Čtli. Brána na pomezí. Substrarunt animos. Immortalis memoria. Nocleh. Zadělávané. Jiný talíř a Ubrus. Dlouhá noc. Šainy. Zřicenina. Čech se hlásil. (?)1ho. Mlíko. Krajina. Kapl po horách. Cilli. Zřiceniny. Máslo. Na večer zřiceniny. Konowiz. Řemenář, co zpíval: Gott erh: – co se už víc u nás nezpívá.

2^{ho}. Časně vyšli. ve Weseriz jedli švestky a z Kokořice chleb. Šli dlouho na noc. Spali v osamělé hospodě; a nedostali dříve pokoj až jsme se legitimirovali. Vpfliegsoffizier Marek z Marku z Prachatic doporučil nám straky.

3^{ho}. Šli v půl šesté. Snídali polívku s masem, v tom jede vozík s dvěma strakama; Strobach praví abych šel s pánem promluvit; poněvadž Militairsky vyhlížím. Jdu, nechám zastavit; a po nějaké řeči přijmul nás pan doktor do vozu; běžím pro věci, honem do sebe vrazím ještě kousek masa a něco polívky a vleji do sebe něco vína a pak lezu do vozu, co zatím můj compagnon veliké kusy masa do sebe nutil. Po chvíli jsme jeli až do Vildoně. (Tam jsme) Zřiceniny rozlehlé; Tam jsme zůstali na obědě ve velmi smíšené ale vzactné společnosti. Pan doktor jedl s panem setníkem a jeho paní. My seděli za stolečkem s dvěma hrabaty, jeden byl plessirovaný na noze. Byli Maggyarové. Vesele jsme se bavili, nový fajercaik.

Myslivec a Jokay v Maggyarských šatech. Pan hrabě nám obětoval jeho vůz. Pak jsme jedli. Měli jsme polívku, maso s omáčkou, červenou řípou a kyselým zelím. Pečení s salatem a dobré víno. Pak přišel nějaký se samými prsteny na levé ruce a jeden s bičíkem, ten zašáhl pana

setníka. Ty nemohli dlouho dostat polívku. Po čase se všechno rozcházelo. I my jsme jeli. Co pan Doktor odevzdával kalamář dohonili nás hrabata. Jeli po Maggyarsku s třemi koni, sami seděli na kozlíku, lokayové ve voze. Pan doktor myslí, že to byl Lichtenstein. Pak jsme přijeli do Hradce a chodili jsme po městě. Na náměstí se na nás všechno divně dívalo pro podivnost našeho obleku. V tom jde pan hrabě, a já se ohlídnu aby nás neviděl, on ale, jak byl vyšňořený, přejde okolo a udělal nám slavnou, zůstana státi, poklonu. Pak jsme hledali nocleh u Floriána jsme nenalezli s velikými výmluvami a poklony místo, tak též u Sandwirta až u zlatého orla v pěkném pokojíku co se (pečeně) zatím pečeně strojí, brambory vaří a kapouni po dvoře běhají, očekáváme strašlivý oučet. Datum in nostra camera ad aquilam auream die 3 Sept. et nunc: Felici notte.

(4tého) Večeřeli jsme brambory s cibulkou, paní hospodská vypravovala jak ji šněrovali v M. Zelli, že musila 53 fl. (platit) a 24 kr. platit za ½3 dne. Počítala husu za 5 fl pokoj 6 fl a ještě vyvedla jen 32 fl. Šli jsme spat. K půl noci mě probudila střelená rána z kusu. Zablýsklo se, opět rána. Přichazela střelba ze Šlosberku. Tak asi 5 ran. Pak se zvonilo a bubnovalo. Já vstanu. Po ulici lítali Furvezňá[ci s] koni dlouhé za sebou šmýkající řetězy, hlmoz. Mezi tím střelba. (Kat. měšťané. pro znamení zapálili). Na věži na Šlosberku svítil oheň. Hořelo v městě. pak běhalo vojsko a.t.d. Usnul jsem opět a strašný jsem měl sen. Byl jsem v nákladných zříceninách velikého města na noc; v pološeru jsme viděli sochy a bezmasné mrtvoly někdejších králů. Sloupy přerážené sem tam jsem viděl rozházené. a.t.d.

4tého. Byli jsme na Šlosberku. Výhlídka tam odsud jest jedna z nejpěknějších. Skvostné zříceniny v dálce. Pak jsme byli v obrazárně Tam obraz od Palco, z předešlého století školy německé vyobrazuje z mrtvých vstávání zemřelých při smrti Krysta. Strašlivé polosvětlo, osoby Krysta a lotrů jen míhavě jsou držány jako postavy v zimničném snu, že sotva co oko rozezná, oblaky jako skály, plamenorudá obloha nazad, rozplývající se mrtví a. t. d. – Pak kopie od Wachtla podle Petra Krafta; odchod a návrat vojáka. Kočka a.t.d. – Susana od Starka. – Rudolf od Kurze. – Andromacha. – Mnich v žaláři s nůžkami. Rytíř na koni a. t. d. – Pak jsme šli z města. K večeru nás dohonili hrabata s vozýkem. Já se odvrátil oni ale volali: „Guten Abend meine Herren!“ že jsme musili děkovat. – (Viděli) Štýráci Patrioti plavili se. Viděli jsme skryté zříceniny, zachovalý hrad na ostrém hřebenu skály, pak zříceniny se 6^{ti} hrannou věží a mnoho jiných zřícenin a hradů den ke dni. V hospodě jsme našli oficíra Vlacha, jenž nám vypravoval že zavázeli Poláky a chválil je velmi. Cretin seděl na mezi jako opičák, šklebil se a kousal chleba, měl na zádech nosídka a.t.d.

5tého Krásný večer. Vzadu hory. Kaplička. Zvířetnice. Nový měsíc. Hamry a. t. d. Kranerisch reden.

6^{tho} Baba nás ošidila. Za mlíko 32 kr. V poledne Též se nám stalo. – Das ekelhafteste miserabelste Volk sd die Obersteyrer. Klein, häßlich an Kpr u Geist (verkrüpelt) gleich verkrüpelt sd sie zu ts als zum Bettel u dummen Betrug. Die größte Wohltat wäre, sie aussterben zu lassen. In Maria Zell sollt tägl Messen für ihr sel. Absterben gles wrd, Alle Wallfahrend. etc. – Hrozné horko. Processí. Pomezí. Vidět v dálce rovinu. Silnice. Dolů. Bídna chůze. Schottwien v skalnaté kotlině. Zřícenina nad ní. Nocleh. Mluvili o vous(?)iskách.

7^{ho}. Mnoho mlíka ponejprv. Šel jsem bos. Hrad. Rovina. Neunkirchen. Neustadt. V dálce. Kanoníři. Leželi a nemohli se shodnout. Malík oteklý. (Šli) Monument. Šli na noc. Hory. Měsíc. Zvířetnice. Světla zdálí. Noc. Zahrada nákladná. Nocleh. Strašlivý počet. Schnitzel 48 kr. Salát. 30 kr. a. t. d. 2 f. 54 kr.

8^{ho} Šli ráno. Bídna chůze. Jezdili do Baden. Spinnerinn am Kreutz. Výhled na Vídeň. Socha Jozefa. Hrad. Hrádní brána. Našli K***. Neznal mě. Musili jsme zustat. Šli do Vídně. Glacis. Volksgarten. Lanner (Abenteurer). Strauß. (Iris Walzer.) Morelli. Nemetz. Reznitschek. Panorama aller Lieblingswalzer u Electrisir-Gallope. Volksgarten. Theseus od Canovy. St. Štěpán. Stock im Eisenplatz. co kováři a. t. d. zatloukali hřebíky. Prater. Houpačky, koničky. Wurstl. Phantasmagorie. Hudba. Just angefangen. 2 Kabinette um 3 kr Schein. 19 Gegstde um 12 kr (Mz.)W.W. – De Bach. – Pallais Arcibiskupa. Hohe Brücke. Stoß im Himmel. Liguriáni. Benediktini. Böhmische Stakzley. Přišli domu. Attesty. St. (goldene Birne) (B.) L. (im guten Hirten.). L. Im Volksgarten. Jeho Orchester. Mor. (Lustwandler.)

9^{ho}. Hrobka od Canovy. Hrobka u kapucínů, měděnné rakve. Ve sv. Štěpánu. Belvedere. Zahrada. Obrazárna. (Sv. Justýna) od Licinio. Titian. Raphael d Urbino. – Raphael Mengs. (Sv. Josef. Madonna). Coregino. (Amor. Io u Jupiter. Christus treibt die Käufer etc.). Michel Angiolo Bounarotti (Masopust.) – Van Dyk. – Rubens. – Rembrandt. (Mutter) Paul Pierre Rubens. (Flucht nach Ägypten (v) Venet v Feti) (Salvator Rosa.) – Teniers. – Kadlíks (Sv Lukáš). Lenz (Andromache u Hektor.) Schäfer. [Eine] Hlge [*na řádku následuje drobný náčrt ležící postavy v lunetě*] Wutky (Landschft.). Ambrasische Sammlung. Lebka Sokoloviče. Brnění císaře Max. I. Na čele má kůň znak a na prsou anjel jak drží znak. (r)Rakouský. Brnění velkého sedláka z Trientu. Portrait Sigmunda císaře. (1430) Dlouhý vyzablý obličej, vysoké ouzské vraskovité čelo, šedivé oči, dlouhý nahrbatělý dole nos, šedé dlouhe vousy a dvojitou bradu, vlasy šedivé a rozčechrané. – Obraz českého vývodu. – Maria Stuart. – (Obrazy z Fausta od Schnorra. – Praha. – Připlutí Apoštolů od Kadlíka. – Ženská nahá – leží a spí. – Augarten. Kettenbrücke. Saal. Strauß hrál a dirigíroval. Iriswalzer. Konec Quodlibet. – „Seht seht auf wilden etc. – Mir ist Alles unterthan – Leben ein Tanz – etc. Zuletzt Schlacht – Ratschen Walzer

– Schlittenfahrtswalzer. – Knallen – Kanonenschüsse – Läuten – Gott erhalte Bengal-Feuer. Finale. Šli domů. Mýli nohy v Dunaji. Osvícení Glacis. – Večeřeli – Zavazal Malík. Šli ležet. Hovořili a. t. d. – Nejnovější jsou Elisabethen Walzer od Strauße vydány. – Morelli s Řezníčkem hráli Schlacht bey Vittoria. – V divadlech bylo.: Hofburgtheater: Portrait der Mutter. Rekau Herr Korn. Mad Anschütz. Herzfeld. Costenoble. La Roche. – Kärntner Thor: Stumme v. Portici. Binder Masaniello. – Josefstadt: Zauberbuch Ballet. u D. schelmische Freyer. – Adelaide o 10 Jahre aus dem Leb einer Sängerin. Ritter Stiefeldon zum Vortheile des Kapellmeisters Müller.

10^{ho} Ležel celé ráno. Kerber mi zavázal malík. Pak šli na oběd. Hráli Guitarru. Pan Tomek. Šli do dívadla. Chodili po městě. Divadlo dvorské. Mariana činohra. Das Stück wimmelt von Fehlern u Effekten. Anschütz spielte lau, Mariana konnte besser seyn, der Löwe war herrlich. Schade, daß dieses Stück solche Spieler beschäftigte. Costenoble spielte vortrefflich.

Mimo toho bylo hráno. „Der Schwur o Die Falschmünzer.“ „Adelheid von Frankreich“ u „Fest der Handwerker“. Quodlibet.

Hofburgtheater.

zum 3^t Malle.

Mariana.

Schauspiel in 5 Aufzügen

Nach einer Volkssage u dem Englischen des Sheridan Knowles frey bearbeitet von F. Treitschke.

Personen.

Leonardo Gonzaga, Herzog von

Mantua	Anschütz
Ferrardo — — — sein Vetter	Carl la Roche
Graf Florio	Weber
Don Antonio	Heurteur
Doktor Lorenzo, Advokat von Siena	Lucas
Pierre	Löwe
Hugo, Bürger in Mantua	Mayerhofer
Mariana, seine Mündel	Dlle Fournier
Floribella, Kammerzofe	— — Reichel
Bartolo	Costenoble
Bernardo Bürger in Mantua	Schmidt

Carlo	Moreau
[před slovem Bürger pravá složená závorka přes tři řádky: Bartolo, Bernardo, Carlo]					
Cosmo, Hofherr	Julius la Roche
Ein Advokat in Mantua	Pistor
Ein Ritter	Eduard Anschütz
Pietro, Kammerdiener	}	don Antonios			Vollkomm.
Stephano, Bedienter					Mittell.

Hofherren. Ritter. Wachen. (Volk von Mantua). Vornehme Frauen. Edelknaben. Diener.

Ort der Hdlg. Mantua u das Lager des Herzogs. Die neuen Dekorationen sd v. Herrn de Pian, k. k. Hoftheatermahler. Das Costume ist neu nach der Angabe des H. v. Stubenrauch, k. k. Hoftheater Costume- und Decorations-direktor.

Lanner (Komet. Walzer.).

11^{teho} Byli jsme v zbrojnici cisarské. Libuša. Vlasta. Král Ludwig co zustal u Mohače; malínký, on přišel o dva měsíce dříve na svět; ve dvanáctém roku se žení, v 8 měl vousy, v šestnáctém šedivěl, v 20^{tém} posel. – Dlouhý řetěz. Korouhve (fruzské) francouzské a polské. – Soběského zbroj. – zbrojnice městská; brnění římské a německé. – Z 8^{ho} 9^{ho} a 10^{tho} a. t. dále věku. Čeští v brnění oblečení páni z 11 věku. Jeden má diadema ocelivé; – jeden ⟨z⟩s kladivem a v klobouku (Sturmhut.) samé špice po klobouku kolem a na brnění. Horvath. Němec. Vlach Uher. Ritíři na smrt' bojující v sv. souboji, byli v černé brnění oblečení, zavřené přílby a přes brnění měli žluté kožené kabáty, štíty dlouhé, v prostřed na délku vypuklé. – Bojující pacholci. – městské brnění. (Leb Cara Mustaphy.) Blutfahnen. a. t. d. – Pan Dunder, vydavatel Kačiča Horvath. – Oběd. Odpoledne v – Naturalien Sammlung. – Giraffa. – Ptaky. – Bunter Parkit – etc. – Amphibie, ryby, hmyz. brouky – Motýli – mušle. Divadlo am Kärntner thor. Norma. – Lyrische Tragödie in 2 Akten, gedichtet von F. Romani, übersetzt v J. R. v Seyfried. Musik vom Kapellmeister Bellini.

Personen.

Sever, römischer Prokonsul in Gallien	.	.	Schäffer
Orovist, Hpt der Druiden	.	.	Staudigel
Norma, dessen Tochter, eine Seherin	.	.	Mad. Ernst

Adalgisa, Dienende im Tempel Irmensuls . . . Dlle Löwe
Clotilde, Normas Freundin . . . Dlle Bondra
Flavius, Severs Begleiter . . . Hölzel

Druiden. Barden, Tempelwächter, Priesterinnen. Gallisches Kriegsvolk.

Szene: Gallien, der h. Hain u d Tempel Irmensuls.

Vyzvolávání ženských. Applaus. Smích v noci. – Dvůr. Chodby. Museum. Bibliotheka.
Zrcadlo. Holuby. Im Hoftheater: Bekenntnisse. u Gelegenht macht Diebe. – Stiefeldon. – Zum
Vortheil der abgebrannten Neustadt: Das Zauberbuch.

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

R56 = Deník z roku 1835, verze A

[*cizí rukou: Denník K. H. Máchy.*]

16^{tého} Zář. 1835.

V odpoledních hodinách chodil jsem po kopcích nad novoměstským hřbitovem. Krásná jest tam odtud' výhlídka na Prahu a obklíčující ji hory, obzvláště při východu neb západu slunce. V dálce k půlnoci Milešov a Košťál. – Snad odlehlost', snad vyvýšenost jejich na růžovém nebi jest, co budí touhu moji při spatření jich. Touhu do dálky, či touhu do výše. – Později jsem četl na hřbitově ruský nápis na náhrobku Heleny Telepnievny. Víme, že země necítí s námi, a předceť smutno pomysliti, že někdy cizá země obdrží prach náš. – Na hrobě Rubeše a jeho manželky, rozené Vrbovy jest Genius, jehožto ruce a nohy výborné, tělo a hlava velmi špatně pracované jsou. Šel jsem okolo dvoru Parukářky do Prahy.

17^{tého} Zář. 1835.

Ve čtyry hodiny byl pohřeb p. Josefa Hiebra. Sabina šel se mnou za rakví. Náramně jsme byli pohoršeni myšlenkou, že tamnější kněz zneuctiv – nesluší ani napsati jak – dříve své člověčenství, hned na to šel se modliti nad rakví člověčenství snad zničeného. Nade hrobem jistého 18^{ti} letého jinocha, jméno jsem zapomenul, – a co jest po smrti člověka jméno jeho – pouhý zvuk, a ani ten ne – jest někdejší hlas ohněm slitého zvonu, zaletlé světlo vyhaslé hvězdy, nevyřknutá myšlenka umírajícího, kořist' zapomenutí – nic –; nade hrobem bezejmeného pro mne jinocha viděli jsme obraz; Idea jeho velmi smutná výborně jest vyjádřena. Na osamělém zeleně porostlém hrobě malého hřbitova leží dívka bosa, prostovlasá, velmi chudobně oděná; objímajíc mohylu obličej svůj v trávu její skrývá. Přes zeď hřbitova celým obrazem jest viděti dalekou, tichou, osamělou pustou krajinu. Na obzoru jejím malá skalina s jedné, zelený nevysoký pahorek s druhé strany tvoří ouzkou bránu po západu slunce na růžovém nebi. Od zdí hřbitovních, na nichžto několik kamených náhrobků jest opřeno, až k této bráně táhne se zelenými lučinami a pustými strništěmi kolem dvou osamělých hruškových stromů dlouhá, pustá pěšina – daleko – daleko. Žádný po ní nekráčí, v celé krajině žádný – jakoby v širém světě jediná dívčina či snad matka pozůstavši osamělou měla putovati cestou. V celém obraze není ani jediného bytu lidského, ani jediného zvířete ani známka života. – Lory byla s sebou u tohoto obrazu, pak jsme šli já Lory a Sabina ku Praze. Ja jsem žertoval, že (j)si ji nevezmu a.t.d. Sabina pravil: „Sie lächelt zu dem Schmerz – Scherz will ich sagen,“ a ona: „Sagen Sie nur Schmerz“ odpověděla. Já jsem povídal že vyřkne něco pěkného jako

slunce světlo a růže vůni vydává – totiž že otom sama neví. [U večer jsme byli doma. Otec a matka šli na kafe; slečna lehla si na kanape; ja na ni. Třikrát jsme byli vytrženi; až přišla matka s otcem pak bylo po všom. Brzo š(?)el jsem potom domu.]

18^{tého} Zář. 1835.

Četl jsem „Die letzten Tage von Pompeji“ od Bulwera; pak jsem napsal rolli Jindřicha z „Loupeže“ od Klicpery; a odevzдал ji panu Štěpánkovi. Večer jsem byl u Komárků. Tam jsem poprvé viděl p. Herzoga; originální to člověk. Teď mně jeho básně do cela jiné přicházejí, co znám osoblivost jeho. Pozdě u večer jsem byl s Lory na turecké muzice. Kdy šli okolo, stáli jsme v domě; ona za mnou se schovávající kladla hlavu na rameno mé. S hrajícími Polský marsch jsem odkvapil.

19 Zář. 1835.

[Hned časně ráno. Onanie.] Abu Said al Hassan praví o knize: „Zprávy dvou cestujících o Chýně;“ že mušle k perlím přichází – zíváním. Ve 2 hodiny byla proba na balkonu. [U večer po zadu.]

20 Zář. 1835.

Šel jsem dolů do kostela, že však nebyla hned hotova odešel jsem. Pak jsem stál před kostelem; a když vyšedši viděla, že nejdu za ními, šla s otcem i matkou ke mně. [Odpoledne jsem chtěl na zemi; ona nechtěla. Juž oblíkla saty, bala však se ustavičně že budu mrzutý. Potom se předce svlikla a lehli sme si u kamen; aby na nás žádný nepřišel stáhl jsem klíč.] Večer po západu slunce byli jsme na kopci nad hřbitovem. Hejna vlašťovčí se chystaly k odchodu. Četl jsem „Devereux“ od Bulwera.

21 Zář. 1835.

Byli jsme na rekviích u dominikánů. Pak jsme chodili po mostě. [Doma jsem ji svlíkl ze satů; vyzvedl ji sukně a díval se na ni po předu po straně i po zadu. Libal stehna a tak dále. Potom jsme stáli u sebe. Seděla mi nahou prdelí na klíně.] Odpoledne jsem chodil se Sabinou, byli jsme u Týla, pak na hradbách, po západu slunce; nebe se skvělo v krásně růžové barvě. U večer jsem byl dole a hněval jsem se, že hned nevstala a nešla se mnou do zadu.

22 Zář. 1835.

Ráno byl u mne Tomíček černě oblečený, s pozváním, aby podle žádosti nejvyššího Purkhrabí

se dělali básně na příchod jeho majestnatosti císaře Ferdynanda; a že pan Palacký řekl, aby mně, že on sám tak pravil, aby mně dvakrát řekl o to; a že jest mu velice líto, že se o něm smežší, jakoby jednu stranu podporuje druhou potlačoval. Odpoledne proba v divadle na loupež. Mluvil jsem se Šťastným. Tupý špatně hrál. „Der E. H. Franz hat ein Kind, und des is schun jez a Kásrl.“ – „Silbernagel měl v neděli svatbu, v ponděli se narodila mu dcera; er hatte wahrlich Hochzeit. (hohe Zeit.). – Die Su.... sollte mit dem Chor nach Teplitz gehn; es wär ihr sehr gelegen; denn es ist auch ein Pascha mit drei Roßschweifen dort.“ U večer jsem byl dole; chtěl jsem, aby jen dělala, a ona chtěla do zadu; šel jsem dvakrát ven, ona za mnou. Potom jsme šli předce do zadu. Pak jsem šel domů. [Stáli jsme mezi domem; chtěl jsem aby mi dala; ona, že to nemuže býti; už by to byla skoro udělala; potom povídala, abych přišel zýtra, že pujde se mnou hned do zadu. Že mi všecko udělá.]

23 Zář. 1835.

Ráno. [Onanie.] Odpoledne jsme byli s Trojanem v Neureitrovské zahradě a lezli jsme za holkami. Pak na svatém poli; vedle na str. 1. a 2. zmíněného obrazu jest náhrobek, na něm nápis, který Ideu obrazu více vysvětluje. Po západu slunce byli jsme na kopci. Temnorudou oblohou valili se husté dýmy nad Prahou. Pak jsem byl dole.

24 Zář. 1835.

Odpoledne byla proba na divadle. Pohádali jsme se s Grábingrem. Pak jsem byl dole a u Komárků a opět dole; tam jsem ji strašil aby se mnou prchla; nechtěla – představoval jsem ji všecko; plakala náramně a jen: „lieber Ignaz“; sotva mluvila. Byla volna ano říci, než já jsem se pak přiznal že jsem žertoval. V noci 10½ hodině dělал jsem báseň na Císaře až do 1 hodiny.

25 Zář. 1835.

Ráno jsme se sešli s p. Palackým u Pospíšilů; tam jsme se něco neshodli, stranu básnictví; on o mně soudí: „že mám výbornou fantasii a že výborně maluji, ale práci mých hlavní že je chyba; že v níh nevysvítá jakási nutnost Idey“. Já mu nerozumím nebo mám za to, že právě v každé moji básni Idea jest co nejmožněji rozvedena. Vlastně bych ale soudil, že on jest básník německý a že hledá filosofii v básních, jakožto nejnutnější věc; to u. p. není v písniích národních, a předce jest v nich poesie. P. Čelakovský udělал dlouhou báseň; jest tam zbor starců, mužů, jinochů, a chlapců. Smál jsem že jest v jeho básni jako in ecclesia – poněvadž tam také platí „mulier taceat.“ – Odpoledne byla proba na divadle k Divotvornému klobouku. Po probě jsem byl na Petříně, u večer šel jsem přes Hazenburg domů. [Po zadu.]

26 Zář. 1835.

Odpoledne proba na divadle, viděl jsem po prvé p. p. Klic(?)peru. Trvala ode 2 hodin až do 5½. Potom jsem chodil po mostě, až byl čas jíti dolů. [Pozadu. Potom jsme dovaděli na dvoře.]

27 Zář. 1835.

Ráno v 8 hodin proba na divadle. Šel jsem s p. Štěpánkem pro 2 lístky. Pak jeden lístek do loge pro p. p. Klicperu. pak s Lori do kostela do Tejna; Odpoledne jsem se převlékl, šel jsem do divadla potom pro Lori, a vystoupil jsem jako pastýř v „loupeži.“ Po divadle byl venku p. Šabas s jeho mladou paní. [U večer jsem ji pical dvakrát po sobě. Po druhé na stolicích u okna.] Potom jsem hrál v karty s p. Šomkem a informátorem až přes 10 hodin.

28 Zář. 1835.

Ráno proba na Divotvorný klobouk. pak jsem byl s Kaškou pro 2 lístky. Dostal jsem 2 pro sebe, 2 pro p. dr. Chmelenského a 1 logi pro p. p. Klicperu. V kostele jsem byl s Lori v Tejně a s Maierem jsme šli domů. Po jídle jsem se převlékl, šel jsem pro Lori a pak jsem vystoupil jako Křepelka v „Divotvorném klobouku.“ [V polodne jsem, odevzdavaje listky, našel p. d. Chmelenského v jeho domácnosti. Paní kojila dítě. Nádra měla celá rozhalená.] Po divadle jsem běžel domů, převlékl jsem se, pak opět jsem běžel dolů, hledaje matku s Lori, opět domů. Z domova jsem šel teprv zas s Lori domů do Truhlářské ulice. [Tam jsem ji pica(?)l u okna na stolicích. Křičela abych přestal. „Es thut weh. Iesuskotte. Když jsem se ptal proč; odpověděla: Weil du tiefer gekomen bist als sonst. Potom šla na obtritt. A já jsem jí držel šaty.]

29 Zář. 1835.

Ráno jsem četl Devereux a noviny. Odpoledne byla proba od „Uhlíčky.“ Mluvili jsme tam o Teplicích a. t. d. Pak jsem šel dolů. Tam odtud' do města, potkal jsem Strobacha a šel jsem s ním domů. Od něho jsem dostal báseň na zpět, kterou jsem dělal na Císaře. „Typum non meretur;“ (i se) Chotek bylo podepsáno. Pak jsem se smluvil u Komárků že p. p. Tomíčkoví, Trojanovi, Vlčkovi, Tomsovi a. t. d. taktéž se stalo. Pak jsem šel dolů. Čím to asi jest, že člověk, který svět zná a s ním jest nespokojen, o člověku kterého miluje a o kterém pochybuje vzdy to nejhorší se domejšlí? – a spíše aspoň než o člověku který jest mu lhostejný; a proč člověka, na kterého jest žárlivý, za špatného má? Tyto dny mám velmi divoké, strašlivé sny, i dnes se takového bojím.

30 Zář 1835.

K polednímu přišla babička. Michal myslil, že jsem já panímámě něco řekl, že někde jest. Odpoledne jsem odevzdal Strobachovi knihy, totiž: „Anglického Shakespeare, Maltena, Wahlverwdschaften a Květy. Pak jsem se podepsal Sabinovi na básně, které mi obětoval. Pak jsme šli k Invalidenhausu, tam odtud' přes Žižkov a ostatní kopce okolo Parukářky na sv. pole k obrazu. Na cestě ku Praze mi vypravoval o bláznivém, kterého tam v Blatné viděl, jemuž zimou prsty upadali, tak necitlivý byl pro zevnitřní naň působení; spíval ustavičně písně, a každá měla potah na ten samý předmět, totiž na milou; potom mi povídal, že dal kníže Kinský pod Prachýnem svým podaným slavnost; pro každou ves byl vystaven stán, kde se rozdávalo jídlo a pití; pak lezení po sloupích, mýdlem natřených, v kterémz dva kluci vyhráli; tři ženské zpívaly píseň před knížetem. Kníže byl vesel. Psal český list b. Hildebrandovi; ⟨proč⟩ že p. kmotra očekával. – V Jezovitské ulici sešli jsme se s Sabinou a Trojanem, já jsem šel s Trojanem zpět. [Potom jsem byl dole. Když po večeri všickni mimo Rozy odešli, byli jsme u kamen. Ja ji odkryl po zadu, a koukal jsem se na ni, ona vystupovala podívat se co dělá Roza. Ta má mordyánskou prdel. Pical jsem ji po zadu. Mluvili jsme o tom: wie tief ich hinein gekomen bin? A ptal jsem se jí budeli křičeti, ona povídala, že neví bude-li to boleti. Že to má býti vždy tak jako dnes. Pak jsme spolu chodili po ulici, vyhrožoval pelikánem.]

1. Října 1835.

K deváté hodině byl jsem u Strobacha a šli jsme na: Veni Sancte; tam jsem se v Tejně postavil proti té modrooké holce z Jirchář. Pak jsme chodili po Rynku, potom jsem šel dolů, bylo 11½ a ona teprv měla udělané 300. – Loučil jsem se, jda tam odtud' s p. Grünrem, který půjde do Vídně. Pak jsem potkal Mínu H. u dominikánů. Odpoledne byla próba ve 2 hodiny od Uhlířky; Procházka sufloval po prvé. Po probě byl jsem dóle; byli tam Hiebrovic, tak jsem šel do zadu a Lori brzo na to přišla za mnou! Zlobil jsem ji, že již všecko vím; a že ji nemiluji; ona stavěla se, že pláče aneb plakala; oči měla mokré, obzvláště když přišel otec: obrátivši se ku kostnu; odemně poslána odešla. [Přišla po druhé, pak jsem ji u okna pical na stolicích. Prosila mě: Ich soll es nicht so tief machen, wie am Montag.] U Komáreků se produciroval pan Božek na fortepiánu; a já jsem poprvé mluvil s Lízi. Domů jsem šel s Štorchem a Hahnlem; Štorch okazoval papír na Mappy.

2. Října 1835.

Odpoledne proba ve dvě hodiny; po kteréž jsem chodil na náměstí; rozloučil jsem se s p. Obermayrem který jde do Vídně; dole jsem seděl v zadu sám a učil jsem se své rolli. [Přišlou

jsem pical u okna na stolicích.]

3. Října. 1835.

Ráno šel bratr na cestu; pak jsem se učil rolli. Ve dvě hodiny jsem šel do proby nebyla ale žádná, poněvadž se zýtra skrze příští císařovo nebude hráti. Díval jsem se na brány a pak jsem šel dolů. V druhém pokoji pomahal jsem jí rantlovat. Anfeuchtoval jsem štráfky, počítal jsem a rovnal jsem škatulky; a od 3½ až do 5¼ udělali jsme 500 škatulek. [Vzadu jsem ji fikal. Nechtěla dlouho, ale když jsem se stavěl mrzutý šla předce. Bála se, že chci hluboko.] Byli jsme u sv. Václava večer, šli jsme přes hradby se Sabinou domů, do truhlářské ulice, a po Poříčí jsme se dívali na ozdobování domů. Jedl jsem zajíce a pak jsem šel na horu na dobytčí trh.

(3)4 Října 1835.

Ráno jsem šel do truhlářské ulice, tam odtud' na dobytčí trh. Tu jsme viděli J. c. k. vysost p. France Karla. Od františkánů z kostela, dolů, tam se najedla, pohoršili jsme se, že sloužila k stolu; pak jsme šli přes Libeň až na Táblický vrch. Tam odtud' bylo viděti do hor Krkonošských, Středohoří a. t. d. Pohádali jsme se, že neuvidí ozdoby v Praze, hodil jsem kloboukem a díval jsem se do hor. Přišedše do Líbně viděli jsme císaře přijížděti u brány zastavili, a uvítajícím děkovali z vozu. Lidí se hrnuli davem s kopce od Líbně za nimi, padalo to a trátilo klobouky. Nad Libni stříleli. U Karolinova byla o pět brána s důhou; žid také vystavěl bránu v středu předměstí. Na poříčské bráně nedostačovalo času dozlatit 7čku. – Na kapucínském place 2 piramídy nad nimi orel kolem praporce. Na náměstí opět veliká brána, u Bartha ozdoby z peří, pan Novák měl v oknách „Vítáme“ z květin. Ledebour znaky zemské a. t. d. Od ostruhové ulice jsme šli domů, dole dříve byl starý, s Lori jsme se pohádali, že, když jsem byl mrzutý ona ve verkštatě se smála. [Roza byla vzadu a ležela u kamen. Lori mi seděla na klině, musila se vzdy sehnouti, já jsem ho tam měl. Najednou Roza vstala, tato se lekla, chopila se sklenice s vodou a pila. Já jsem se vzdy dříve na ni po zadu díval.]

5. Října 1835.

Ráno mi vyřizoval Svoboda pozdravení od Veselského, že byl v Hlínsku; pak jsem dělal s Quadrátem, který mi explikací, z filosofie navrátil, polsky. Pak jsem vypisoval z novin. Ode 2 hodin jsem dole vzadu anfeuchtoval štráfky, u večer jsme šli na Iluminací. Na Ungeltě nebylo lze rozsvítiti, tak že ani 10^{tý} díl lamp nehořel; a mělo to býti nesmírné; na pyramidách na poříčí hořelo 6 lamp; ty stály za práci! V ostruhové ulici jsme viděli císaře a všechny ostatní vozy. Když jsme byli s Lori na hradě, právě jel přes most; na gloriettu stojícím za domem

Lobkovickým, který celý byl lampami posetý, zapalili bengalský oheň, taktéž na pyramidě na barvířském ostrově. Z mostu bylo viděti k Valdstýnskému domu, celý palác ze samých světél. Radní věže byl(i)y na hoře osvícené všelikými barvami! Clam. pak Mansfeldů dům byli slavně osvíceny; u Pachtů nebyli ani spolu hotovi, Wienrovi ani jedna lampa nehořela. Po horách byli ohně. Když jsme přišli na náměstí, právě přejížděl z celetné ulice do Železnej; rozsvítili bengálské ohně; všecka světla vyhlížela v tom tak mdlá a rudá; na lešení před rádnicí ani 4^{tý} díl lamp nehořel. Nad tím byli červené, žluté, zelené a jiné plameny. U konské brány, ana celá byla lampami přikrytá, vyhazovali nad branou hvězdy. Na konském trhu se na to dívající, dočkali jsme se opět císaře a viděli jsme ho kolem sebe se všemi vozy do vodičkové ulice přejížděti. Na divadle také všecko nehořelo. Na jediném Karolíně hořely všecky lampy. Na příkopech byla (hla)slova v oknách, taktéž české rýmy v Jezuitské ulici, a u kupce v ostruhové ulici. U Piáristů byla v oknách slova:

Iuventa * parenti
et matri * dilectee.

[Na Ovocném trhu koupil jsem švestky a šli jsme domu. Ona zandala okna, já šel na stranu, a když jsem se vrátil, položil jsem ji u kamen na stolice, díval se na ni, měla pěkně bíl[é]á stehna; potom jsem pical, třikrát po sobě, dvakrát to vyšlo, dva(?)krát ji, pravila to lechtalo. Pak jsme stáli před domem až přišli všickni domů.]

6. Října 1835.

V 9 hodin jsem šel pro Lori. Šli jsme k Invalidenhausu s Strobachem a Píškem. Viděli jsme tam jeti Císaře a Cára s paními; při objíždění opět, s kopce viděla poprvé Lori střílet, tam jsme opět viděli Císaře Ferdinanda. Mezi střelbou projížděl cár pluky; a zrovna proti nám zůstal státi; byl v Uniformě svého regimentu husarů. Slyšel jsem že má Štulc na něho dělati odu. [O lidé! tvorové okamžení; třtino na vodách a.t.d. Tento Štulc ho nemohl dřívě dost se na tupiti, a ted'! On ho proklínal pro polsky národ a.t.d.] Domů jsme viděli jeti; císaře, cára a paní. Vojvodu Cumberlanda, Rus(s)ké carovici, pruské a rakouské, Prinz Karla, arcivévodu Jana, syny Karlovy, Princ Franz Karla, Velké Kníže Michala, množství Rusů a hettmany kozáků. Dole jsem zůstal a anfeuchtoval jsem od 1½ až do 6½ a udělali jsme 800. Mezi tím jsem také rantloval. [Když Madlenka byla pryč líbal jsem ji u kamen a díval jsem se na ní až do vnitř, pak jsem ji fikal u kamen, po druhé když odešl(?)a, opět jsem pical, a vyšlo to, u večer leželi,

jsem na sobě na kanapé, tam jsem ho měl v ni a seděla mi na klíně; pak jsem měl hlavu pod sukněmi, pak jsem ji pical vstoje vyzvednutou a vyšlo to. Spoměl jsem jí na ponejprv, a ona poví]

[---]

20 Října 1835.

Ráno kolegium. Od Strobacha jsem šel s explikací do Verwaltungskunde. Odpoledne [jsem byl dole, ležel jsem za kamny. Pepi byl v pokoji; když odešel, zkusil jsem několikráté ji fikat, až posléz na kanapí, jednu nohu měla na stolici druhou na nůši jsem ji fikal. Pak jsem šel do divadla, dávali „Dona Diana., oder Stolz und Liebe.] (?)Fräulein von Hagn dávala Diánu, Pusch Perina, Diez Cäsara.

21 Října 1835.

Ráno v Karolině. Strobachse přestěhoval. Kudrna mě stříhal. Byl jsem poprvé u Poche; jej a Mastíka učiti česky. Ráno uváděl Köhler Čelákovského, byli jsme tam já, Jaroslávek, Franta, Hansgirk, Malý, Filípek Sabina Chmelenský, Havlík a. t. d. Od knihaře jsem si vzal knihy, totiž „Gesetzbücher“ – vázány. [Jeden díl přišel za desitník. Po Karolině byl jsem s Kudrnou u Týla na probě, pak dole. Kudrna mě chtěl dělati žárlivého; hovado! Byl hloupý. Dal jsem jí knakvurst.] Pak jsme byli v divadle. Já, Tupý, Týl, Kaška, Filípek a. t. d. Dávali „Die Nachtwandlerin.“

22. Října. 1835.

Ráno jsem psal v posteli až přes dvanáctou hodinu na cikáních. Odpoledne měla být proba v divadle. [Koupil jsem dole pro Lori nãhpolster za půl zlatého. Pak jsem byl dole až do půl deváté a pomahal jsem jí rantlovat. Mezitím jsem ji několikráté fikal, dvakráté to vyšlo po zadu, několikráté jsem to zadržel; ač jsem ráno ztropil onanii. Hrál jsem si s její nohou, sundal punčochu, sedla na kanapé, zvedla nohy a já jsem se jí díval a. t. d. Když jsem ji fikal, musila se přehnout přes stůl a stěžovala si že ji to tuze bolí. Z do(?)la jsem šel zrovna d(?)omů.]

23 Října 1835.

[Na večer jsem byl dole. Ptal jsem se, jestli kde byla, řekla že „ne“; když jsem vcházal do domů, stál Bernad před domem; proto jsem se jí ptal, kdo jí všecko přinesl, řekla, že mutter. Odešel jsem k Týlovi. Když jsem se vrátil, přivítala mě opět; a vstala ke mně. To mi přicházelo

podezřelé. Ptal jsem se jí, kdo jí přinesl štráfky, co byly]

[---]

3 Listopadu 1835

Spal jsem až do 12 hodin. [*následující věta dopsána*] Dostal jsem absenz u d. Mužíka. [Odpoledne jsem dole sešíval papír, pical jsem ji po předu i v kleče po zadu u kamen. Zdá se mi a říkal jsem, že jsem tam byl celý, pak jsme opět mluvili o tom, že někomu dovolila, přála si umřít: pravila: O Gott! Wie unglücklich bin ich? Když jsem fikal chtěla, abych šel ven, aby ji to nelochtalo(h) a vtom mi to vyšlo, a jí ne. Šel jsem potom srát, a když stará odešla, přišla za mnou, stála na dvoře pak šla koukati, stojímli před domem, bylo jí zyma, neb měla ruce zavynuty v zástěře. Odpusť jí Bůh jestli mne klame, já ji neopustím jestli mne jen miluje a to se zdá, vždyť bych si i kurvu vzal kdybych věděl že mne má ráda; či jest snad zvyklá snášet, a chce jen, abych si ji vzal – Bůh mne posilň. – Večer pravila, že nechce do divadla, že jest ji smutno. Byl jsem u Týla. Filípek si stěžoval, že (d?)nedostal listek na Eulen]spiegla. Byl jsem v divadle; dávali „Der Schnee“. Preisinger dobře hraje. Škoda že nemá zcela svůj hlas.

4^{tého} Listopádu 1835

Vymlouval jsem se u p. dr. Mužíka a dovolil mi zůstat doma. Četl jsem list od p. Kociána z Vídně. – [Dole jsem se stavěl nemocný a odešel jsem, a ušel jsem při tom, že jsem nemusil nic dáti klukovi vázaného. Zapoměl jsem tam šátek. Ona vyšla za mnou ven z pokoje, ačkoliv tam byla matka a šla za mnou až k obtrittu.] Doma jsem psal cikány.

5 Listopádu 1835.

[Spravoval jsem kalhotty a untertriko.] Byla proba na „Spáleníště v Burnyně.“ Obdržel jsem od Týla roli „Neklana“ v Čestmíru a „Eduarda“ v „Dvě za jednu.“ Dole byla Hiebertka, vyhýbal jsem se jí a byl jsem na dvoře. [Lori ustavičně plakala. Stavěl jsem se nemocným; vyběhla za mnou, ačkoliv byla v pokoji Hiebertka. Potom plakala že jí nevěřím, otec ji nechtěl dovolit do divadla, a pravila, tak že jsme všickni proti ní. Šel Pepi. A já jsem ji pical dvakrát v leže u kamen, po večeri v kleče a pak v stoje, obojkrát ji to bolelo. Rantloval jsem s ní až do tři čtvrtě na deset. Dnes jsem myslil, že snad jest jako Nyna (?)Janotovic.] Doma jsme se pohádali ještě skrže [(?)cedulku na rathhaus, předhodil jsem jim, že říkávali, že jsem je ošidil o peníze.]

6. Listopádu 1835.

Ráno jsem nebyl v Karolíně. P. p. K.

[---]

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

R57 = Deník z roku 1835, verze B

16^{tého} Zář. 1835.

V odpoledních hodinách chodil jsem po kopcích nad novoměstským hřbitovem. Krásná jest tam odtud' výhlídka na Prahu; obzvláště při východu a západu slunce stkvějí se obklíčující Prahu hory v temnomodrých a růžových barvách. V dálce k půlnoci Milešov a Košťál. Snad odlehlost jejich, snad vyvýšenost jejich na růžovém nebi jest, co touhu moji budí při spatření jích; touhu do dálky či touhu do výše. – Později četl jsem na hřbitově ruský napis na náhrobku Eleny Telepnievny, který později si zaznamenám. Víme, že země necítí s námi a předce smutno člověku pomyslit, že někdy cizá země obdrží prach náš; snad myšlenka, že cizinci z prachu našeho obdrží posilu, toho jest příčinou. – Na hrobě Rubeše a jeho manželky, rozené Vrbovy, jest Genius, jehožto ruce a nohy výborně, tělo a hlava velmi špatně pracované jsou. Šel jsem okolo parukářky dvoru do Prahy.

17^{tého} Zář. 1835.

Ve čtyry hodiny byl pohřeb p. Josefa Hiebra. Sabina šel se mnou za rakví. Náramně jsme byli pohoršeni myšlenkou, že tamnější kněz zneuctiv, – nesluší ani napsati jak – dříve své člověčenství, hned na to šel se modlit nad rakví člověčenství snad zničeného. Nade hrobem jistého jinocha 18^{ti} letého, jméno jsem zapomenul, – a co jest jméno po smrti člověka – pouhý zvuk, někdejší hlas ohněm slitého zvonu, zaletlé světlo vyhaslé hvězdy, nevyřknutá myšlenka umírajícího, kořist' zapomenutí – nic; – nade hrobem bezejmeného pro mne jinocha viděli jsme obraz; Idea jeho velmi smutná výborně jest vyjádřena. Na osamělém zeleně porostlém hrobě malého hřbitova leží dívka, bosa, prostovlásá, velmi chudobně oděna; objímajíc mohylu obličej svůj v trávu její skrývá. Přes zed' hřbitova na zad celým obrazem jest viděti dalekou, tichou, osamělou, pustou krajinu. Na obzoru jejím malá skalina s jedné, zelený nevysoký pahorek s druhé strany tvoří ouzskou bránu na růžovém, po západu slunce, nebi. Od zdi hřbitovní až k této bráně tahne se zelenými lučinami a pustými strništěmi kolem dvou osamělých hruškových stromů dlouhá pěšina – daleko – daleko. Žádný po ní nekráčí, v celé krajině žádný – jakoby v širém světě jediná dív(?)čina či snad matka pozůstavši, osamělou měla putovati cestou. V celém obraze není ani jediného bytu lidského, ani jediného zvířete – žádná známka života. – Lor(i)y byla s sebou u tohoto obrazu. Pak jsme šli já, Lory a Sabina ku Praze. Já jsem zažertoval, že jsi ji nikdy nevezmu. Sabina na to pravil: „Sie lächelt zu dem Scherz“; přereknuv se ale, řekl: „zu dem Schmerz“ a opravuje se, teprv vyslovil „Scherz“; načež ona: „Sagen Sie nur ‚Schmerz‘“; jemu odpověděla. Na noc jsme přišli domů. U večera pozdního šeru. Ter

turbatus.

18^{tého} Zář. 1835.

Četl jsem: „Die letzten Tage Pompejis“ od Bulwera; pak jsem napsal rolli „Jindřicha“ z „Loupeže“ od Klicpery a odevzdal ji p. Štěpánkovi. Večer jsem byl u Týla pak u Komárku. Tam jsem poprvé viděl p. Hercoga; originální to člověk a básník. Teď mně jeho básně docela jiné přicházejí, že znám osoblivost jeho. Pozdě u večer jsem byl s Lory na turecké hudbě; kdy šli okolo, stáli jsme v domě; ona za mne se schovávající kladla hlavu na rameno mé. S hrajícími Polský marš jsem odkvapil, a šel jsem domů.

19^{tého} Zář. 1835.

Hned časně ráno: O x – Abu Said al Hassan praví o knize: „Zprávy dvou cestujících o Chyně;“ že čtoucí knihu tuto k užitku a vědomosti přichází, jako mušle k perlím, totiž – zíváním. Ve 2 hodiny byla proba na balkónu, k loupeži. U [večer jsem pical Lori pozadu].

20^{tého} Zář. 1835.

Šel jsem dolů do kostela, že však nebyla

Česká knižnice
www.kniznice.cz
klasická díla v textově spolehlivém vydání

S4 = Rozbroj světů. Svět zašlý, Svět smyslný

Rozbroj světů.

I

Svět zašlý.

Tři študující jinochové opustivše na nějaký čas Prahu, vyšli do kraje použiti chtějíce j(i)im povolených dní svobodných. Velmi rozdílné byly povahy jejich. Bohdán, jemuž se svět tělesný co na nejvejš protivil bloudil mysl(i)í svou po světech Ideálů, co tělesné oko jeho na naš(i)i zemi spatřilo vše buď v potěšení – buď v bolesti ho upamatovalo na říši Ideálů, jak to buď krásné a líbé buď ošklivé a odporné bylo. Druhý z nich, Václav, básník žil ve světech obrazovnosti své, proň byla celá země obývána bůžky rozdílnými; po vodách a lesích bloudily milenky jeho, Víly a R(y)usalky a Elfové houpali se v domnění jeho na každém květu. Hynek, třetí z (stud) cestujících rozuměl oběma dobře a znal povahy jejich výborně, ano on sám od obou povah mnoho do sebe měl, stavěl však se v(ž)zdy jakoby hově a pochlebuje světu tělesnému z obou ostatních se jen posmíval, a tak co živá jejich Satyra, je i řeči (jejich) a jednání jejich s hlasitým smíchem po cestách ferialních provázel. – Právě se blížili k městečku Hirschberg zvanému přicházejíce (s)z hory Pen(n)štejské kde zříceniny starého hradu prohledavše na čarokrásnou krajinu vůkolní dlouho hleděli, každý citům vlastním ponechaný, až blížící se večer je k odchodu donutil. Právě se usnesli v Hirschbergu na noc zustati a na zejtra zlezt horu Bezdězskou; čemuž žertovně Hynek dlouho jakoby odporoval, ač sám tajně snad nejvíce toužil v zříceninu a na kopec Bezdězský vystoupiti.

Hynek. Čert aby se s (v)Vámi toulal; po každém kopci v každé zbořeníště lezou, a ja s n(i)íma, a co tam? – Nic! –

Bohdán. Nic? – Jmenuješ to ničím? – Blíže kdy(ž) člověk dostoupiv nebeského blankytu jasného modra hledí v povýšenosti své na zem daleko pod ním ležící, jenž víc a více se šíří před zrakem jeho, však vzdy tež víc a více mizí zrakům jeho, čím výše vstoupá, až by, kdyby možno bylo tak vysoko jak si žádá, vyvylezti, posléze jen modrého nebe dohlédl člověk.

Hynek. Ano! až by tak vysoko vylezl kde zima na nejvyšší se vznese stupeň, a tam zmrzl, hlady zemřel, a n(é)eb co nejlevnější a takov(é)emu snáří jako ty jsi, nejpříměřenější jest, až by dostoupil oblačných mraků, které (byho) by ho chladnými obejmuli vodami; tak by aspoň v nejmilejším sobě ploužil se živlu.

Václav. Dobře máš Hynku! ale to mi neodepřeš, že z ohledu mého mnohém lépe to vyhlíží;

kdy tak vysoko vylezeme že dolem ležící rozkošná krajina v lehkých mlhách a párách vzdálená se míhá co májový sen, ty města odlehlá ty dvory daleké co očarované zámky se zdají; a lidé dolem bloudící tak malí a lehčí jako Elfové, sotva že jich oko rozezná; a pak obrazotvornost menší a menší dělá zem, až temnou koulí a posléz jasným puntíkem se zdá jakby jsi na ní z Venuše neb jiné planety hleděl –

Hynek. A kdy se ti tak malá ano planetou býti zdá, na které nebydlíš zdaž tě nevábí touha k ní –

Václav. Jak ty to víš?

Hynek. Ty jsi člověk, lehce mi uhodnouti –

Václav. Tehdy mi připouštíš, – že –

Hynek. Nepřipouštím! – Co vidíš v tom dobrého, že se ti země, která pro touhu naší dost(i) ouzká jest, ještě užší býti zdá? Co vidíš v tom pěkného, že lidé, kteří dost maličtí jsou, ještě menšími tobě (přicházejí) se zdají býti? – A –

Bohdán. Vyborně Hynku! ty jsi můj! Tak já –

Hynek. Nemejli se Bohdáne! Rukou v ruce kráčí svět obrazotvornosti Václavovy s tvým světem vyrozumovaným –

Václav. Pomalu, To né!

Bohdán. To pochybuji.

Hynek. No nechme to. Vraťme se odkud jsme vyšli. Co Vám prospěje, táži se Vás, kdyby i to lezení po kopcích k něčemu dobrému vedlo, co Vám prospěje to prolézání zřicenin a zbořeníšť polouspadlých, co –

Václav. Těchto zřicenin co nám prospěje navštěvování? – Duchové zde druhy přebývajících, jakoby na temné peruti, obletují nás a o dávných mi vypravují časích; – temná půlnoc zřiceniny tyto v bývalý změní zámek a někdejší obyvatelé jeho při slavných se scházejí hodech; a to vše tak živě vidím procházejí se (vidím) v zřiceninách těchto, tak živě –

Hynek. A co ti prospěje marný třeba dosti živý sen tvůj.

Václav. Sen? – Jestota to jest! – Ty nevěříš? – Duchové obyvatelů k zřiceninám, které za života co sídlo své milovali, i po smrti láskou jsou přivázáni –

Hynek. A kdy zřiceniny tyto sejdou? –

Václav. Tehdy prach kamenů stavby této ještě smutným vzdechem budou oblétati, a –

Hynek. Dobře tedy. Ty máš proč zřiceniny prolézati! Víra tvá, každá víra, stvoří si svět. Ale ty Bohdáne? –

Bohdán. V těchto důkazech nicosti světa tělesného, pozemského vidím, že nic, co vezdejší jest, nezustane; ta nejpevnější stavení! – dešť smývá vápno z nich, vichřice klátí polozpuchřelou

zdí, než se rok s rokem sejde, půjde krajinou pouhá pověst, že zde někdy stával hrad a po čase i ta s pamětníky jeho zemře. A tak vše což tělesného, pojde a zmizí, širá země zmizí, neobstojí nic, (→) než –

Hynek. Nic, než, co rozum spíše nerozum tvůj vidí, a sice tak dlouho, dokud' obstojí rozum sám; až pojd(é)e země, pojdeš i ty, pojde rozum tvůj a svět rozumu tvého byl sen, který sice co jednou vyřknutá myšlenka na vzdy zustane, věčně však jen pouhou myšlenkou bude –

Bohdán. Hynku! (p)Pro Bůh!

Hynek. A myslíš, že co tělesného jest, tak z cela pohyne a zajde, ne –

Bohdán. Že nepojde? – Nemluvívals nikdy o starém světě, který zašel? –

Zlomek.

Rozbroj světů.

I.

Svět smyslný.

V hospodu města Hirschberg zasílalo slunce za Pernštejnskou horu zapadající nízkými okny poslední papršek svůj, a obráželo se o bledou tvář u okna stojícího jinocha pocestného. Byl to pěkně zrostlý, as dvacitiletý jinoch, v černý ač sprostý předce čistý šat oblečený. Tmavé kaštanové vlasy a hustě zarostlá černá brada vyvýšovala bledost v padlých lící tudy cestujícího cizince, a snědo světlé oko jeho s nevyslovnou touhou za zapadajícím sluncem hledělo. Jeho duch bloudil daleko po plamené obloze, dále nežli bledá chodívá lůna, dále nežli slunce zlatostkvoucí znamená cestu; tam kde myriady hvězd u věčném souzvuku v kolo Sirya krouží plameného, tam bloudil duch jeho, hledaje svět Ideálů svých; hledaje hvězdu, kde přebývají rovnorozenci jeho, po jejichžto i jeho srdce toužilo stánu, co po dávno opuštěné, proti vůli opuštěné, milované vlasti; – častokráte duch jeho se přiblížil k cíli tak toužebně hledanému; – již, již vstoupiti chtěl v byt Ideálů svých, a vždy hlasný hovor zde shromážděných hostů i hlučné řinkání sklenic vyprázdněných plašilo dále světy oné a přikovalo ducha roztouženého, přivábíc jej z daleké poutě, na novo k pouhé, (?) láskyprázdné zemi.

Právě na novo zalétl svobodně duch jeho, již znovu viděl zdaleka hledaný ráj; v myrtových hájích procházeli se stkvoucí postavy lehkým naň kývaje prstem, líbezný usměch hrál po tváři blažené, on – „U sta hromů!“ v tom zavznělo u prostřed světnice, a silné řinknutí sklenice nasledovalo hromonosná slova; uleknutý sebou trhl jinoch, v tom pak přikročil druh jeho, a polou ousměšně polou litostně i outrpně k němu pravil: „Co jest na plat, že se vždy vydereš ze

světa smyslného, a toužíš po světě Ideálů, který ani sám nevíš, kde se nachází, zdali jen v tobě neb mimo tebe; – podkud' smyslové tvoji oučinkují, musíš v smyslném světě žít, neboť věčný jestit' rozbroj mezi světy, jak smyslů tak Ideálů i obrazotvornosti, a vždy ten vítězí, kterého oučinkováním žijeme. – Zamkni oči, a již velký díl stratíš světa smyslného; – pak bude lze tobě, vznesti se v Ideálů říši; –“ (ousměšně) –

Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz

S4 = Návrat 1–3

Návrat.

I.

Praho! Praho! Ty mé vlasti srdce kamenné! – O jak hluboko jsi sklesl(á)a v nepravostech svých! – Vrať o vrať se. Šedý mrak – (tot' oblak) oblak tot' slzi synů tvých – nad tebou spočívá rozestřen, na něm dřímá anděl záhuby, čas to mnohomohoucí; ach jak brzo snad již tebe zchvátí v rakev národů zašlých!? – Co čas se zrodil, syn hříchu hnusného a bratr smrti, otevřen' jest hrob by shtil díla (národu) rukou národu – i syny člověčenstva; – a ty sama, sama spěješ v temný jeho klín(,)? vrať, ó vrať se(,)! neníť mír ni pokoj v černém jeho lůně. – Popatř a viz; vystavim' já obraz ze dnů tvých – viz cíl a konec tvého záměru; a pak – vrať, ó vrať se, poně- vadž ještě čas, sice věčné popluješ ku zkáze! – Slyš ó Praho! Praho! ty mé vlasti srdce kamenné! Vyhořel' již plamen cnosti v prsou synů tvých, vyschly slzí litosti již zraků jejich prameny?? O ještě né! ještě né! vrať o vrať se, Praho! Praho! vlasti mojí srdce kamené! století přešla nad tebou provázejícího tě již od kolébky tvé času, a století snad ještě přejdou nežli v rakev tě zchvátí ten samý mnohomohouc(?)í čas, a bez outrpností chováš v lůnu svém s nouzí s bídou s zoufalostí zápasící syny své; bez ohledu bez spravedlnosti tamto odrodilci nesmírné přiděluješ bohatství co zat(i)ím věrný syn tvůj hladem umírá; a tak vzdy stejným bezecitným biješ rázem i nade hrobem časem umírajících synů svých, až i tebe v rakev zchvátí ten samý mnohomohoucí čas. – – –

II.

Přešla půlnoc a měsíc odešel a hasly hvězdy po dalekém nebi;

A aj stál syn krále bezkorunný na schváceném sídle otců svých a pláč jeho províval(y)i šepoty noční.

Stál sám a stoje plakal nad vlasti svou a (aj krev byla na čele jeho) země jeho nepoznala syna otců svých;

Stál sám a stoje plakal nad vlasti svou a aj krev byla na čele jeho.

Běda nepřátelé sklonili sílu tvou, shrbili šíji tvou a v porobu uvedli dceru otců mých, a ona to neuznává. Pohaněnat' dcera otců mých, vyschnul vyschnul pramen prsou jejích, a ona

pokojná, neb nemá nádeje více;

A synové její, synové hanby, plesají nad bídou matky své, a usmívajíce se mluví: <aj>

Aj žena! a nezpomínají že byla matkou jejich a že jsou pošli z lůna matky své.

III.

„V levo!“ zavznělo pod bílou horou v hluboké cestě. Temná mlha halila celou horu v neprohledné roucho, a hluboké ticho bylo noční krajinou. Nad bílou horou nad mlhami ležel černý roztažený oblak, jako dvě perutě nesmírného orla – bledý měsíc na hřbetě svém nesoucího. „V levo!“ zavznělo opět, a nedaleko mne mihlo se světylko kolem šipkového keře v ouzku pod pahorkem pěšinu; – zustalo ticho – já jsem byl sám. – Studená, vlhká byla noc, a zde v hlubinách nelze pro mlhu ani na šest kroků před sebou něco rozeznati. Opřený o zetlelou vrbu v břehu malého potoka stál jsem pustým okem v pustou hledě noc, a rozličné myšlenky se střídaly v duchu mém; polohlasně mluvil jsem sám s sebou. „Národe můj! v tvém srdci teď se umístiv chci mluvit k tobě jazykem tvým; snad že rád poslechněš, co ze srdce tvého vyšedši pronešeno jest jazykem tvým; vždyť slyšívá každý nejraději sám sebe. Můj domov jest daleko; krkonošské hory strmí nade střechu nízké chaloupky, kde teď v spokojeném sn(ů)u snad spočívá otec můj, nenaděje se, nespokojený že syn bloudí mlhami studené noci; dalekoť domov můj, mladistvé Labe zpěněnými vlnami hraje pod okny malé chaloupky, kde teď v spokojeném snu snad spočívá matka má a nepomyslí, žeby nespokojený bloudil syn, mlhami nočními. Ten pokojný domov můj opustiv, putoval jsem do srdce tvého; jazyk tvůj jestiť i jazyk můj; a jazykem tím tatoť jsou první k tobě slova má: „Národe můj! kdo rozesmutnil srdce tvé; kdo polil slzami líce tvoje ladné?“

T = Křivoklad

Křivoklad.

O králi! – dobrou noc!

1.

Nuž ty nás ved' – – – – –
po tvém slově půjdem v pravo v levo,
bud' v před, bud' v zad; – – – – –.

Rukopis královédvorský.

Hluboko v křivokladských lesích přivítala kukačka jarní jitro. Jaroš a Stivín poráželi na kopci nad hlubokým ouvozem stověký buk, jehožto kořeny mezi skalními rozsedlinami na mnoho sáhů dolů k ouvozu se plazily. Buk i skaliska tak hustě byly břízami a jehličím zarostlé, že šedé kamení z těch roštín jen jako pobožené bašty vyhlídalo, a že pocestný, šel-li jakýs okolo, nespátril pracujících, nýbrž jen seker jejich opětované slyšel rány.

„Již musí býti k páté hodině,“ pravil Jaroš, vysoký šedivý starec, ustav od práce a podpíraje se o polou podřatý buk, „a ještě jest tak šero, jakoby dvě hodiny scházely do slunce východu.“ – „Ano,“ odpovídal Stivín, taktéž vysoký, silný mladík, poodchážeje stranou, kde pod nízkým modřínem na rozestřeném plášti ležela tykвовá láhvice, naplněná mlékem, a načatý bochník ječného chleba. „Máme dnes hustou mlhu, ale silně se tlačí k zemi; než dvě hodiny uplynou, budeme mít krásný den, jaký ještě nebyl v letošním jaru.“

Jaroš. Však skoro jest čas, aby nad českou zemí již jednou vyšel jasný den. – „To ještě mnoho myslím na Berounce vody uplyne, nežli se toho dočkáme,“ odpověděl cizí hlas, a z hustého křoví vykročil silný muž mezi ně. „Pomáhej Pán Bůh po ránu,“ pravil, a kráčel přímo k Stivínu pod modřín, sahaje po láhvi, kterouž mu onen podával. – „Dejž to Pán Bůh,“ děkovali předešlí. „Vítáme tě, Duchoni, z veselé Prahy.“ – „Z veselé pravíte?“ odvece Duchoň. „Tam ted' není hrubě veseleji, než v naší chatrči; tím však hlučněji. Měšťané se opět neshodli s králem, a panstvo se přidalo k nim. Král je zajat. Bůh ví, kam jej odvedli.“ – „U sta hromů, to jest mnoho jedním dechem,“ zvolal Stivín. „Praha ted' více vládne, nežli král Václav, jenž se déle po vězeních toulá, než na trůnu sedí.“

Jaroš. Je prý však také velmi ukruten, jak se o něm vypravuje. Co já vím, může křivokladská věž mnohé toho a krvavé dáti důkazy.

Stivín. Myslíš lidomornu? Také se mi zdá, že bude brzo krví přetýkati, jakkoli vysoká jest. Sám jsem jich dosti viděl, které tam odvedli, a kteří, vejdouce tam, zapomněli se navrátit.

Duchoň. Jak se o něm v Praze povídá, jest asi podivný člověk i s katem, kmotrem svým. Ráno král Václav, nebo jak jej Pražané jmenují, lenivý Václav odsoudí, kdo se mu vinným býti třeba jen zdá, v poledne jej kmotr sprovodí mečem ze světa, a u večer prý obadva při sklenici vína pro zavražděného bědují a hořekují tak dlouho, až jazyku nelze pohybovati se, a až oba na dobro spité na lůžko roznosou.

Jaroš. Věřu divné; to nepochopuji, a již tak mnoho divného jsem o tom kmotru a spolu katu i příteli královském slyšel, že –

Vtom bylo slyšeti z hlubokého ouvozu dusot přibližujících se koní; všickni tři umkli a poslouchali napnutýma ušima, neb dusot tolika koní bylo cosi neobyčejného v lesích křivokladských. Blíže a blíže přicházeli jezdcí, až posléze zrovna pod nimi státi zůstali, a z hlubokého ouvozu bylo slyšeti hrubý hlas: „Mně se zdá, že musíme býti daleko od hradu!“ – „Také se mi zdá,“ odpovídal hlas jiný.

Drže se břízy po kraji skaliny, stál Stivín na poraženém buku a položeném přes ouzký ouvoz na místě mostu, a hleděl dolů do ouzkého ouvozu. Pro hustou mlhu však nikoho neviděl, jen slyšel hlasy mluvících a řechtot i dechot uhnaných koní. „Prokletá mlha!“ pravil opět hrubý hlas. „Již jsme zbloudili z cesty. Já se nepamatuji, že bychme kdy byli jeli takovýmto mezi skalami průlomem na Křivoklad. Vintýři, zatrub! Snad nás někdo uslyší.“ Sotva dořekl, zavzněl silný hlas lovecké trubky, a rozléhal se silně oužlabinou. Ohlas hor odpovídal vždy zdáleněji, později a slaběji, až umlknul. Stivín silně houknul, hlas se rozléhl, a ozvěna opět odpovídala dál a dále, až i zas kolem ticho bylo.

„Přijedeme touto cestou na Křivoklad?“ zněla z dola otázka. „Ano,“ odpovídal Stivín. „Pořáde vzhůru oužlabinou, až přijedete ku potoku, kde se scházejí spády sedmera hor. Naproti vám, pokraj hory třetí od východu, běží ouzká, skalnatá cesta, ze šířky jednoho koně; při ní stojí dřevěný kříž; po té vyjedete na kopec. Na temenu hory dělí se stezka v několik rozcestí; jedťte prostředním, až uvidíte z nejvyššího pahorku na levo vystupovati z mlhy věže hradu Hyvny – dále na západ, na vysokém kopci, rozlehlý javor; mezi oběma, právě u prostřed naleznete širokou silnici, po té se dáte nalevo, a přivede vás až před brány hradu křivokladského.“

„Kdo jsi, jenž nám odpovídá?“ tázal se hlas z ouvozu. „Chatrčník ze Zakopaného,“ odpověděl Stivín. „Můžeš-li k nám slézti?“ znělo zdola. „Mohu,“ volal Stivín. „Tedy slez a okaž nám cestu.“ – „Hned,“ odvece mladý chatrčník, a pokynuv druhým, lezl, zadržuje se o břízu a roští, se skaliska na skalisko, s větve na větev, po příkré zdi skalní dolů do ouvozu, až stanul před jízdým sborem.

Ted' teprva mohl všecko náležitě rozeznati. V předu, na černém koni, stál šedý stavec,

všecek upiatý v brnění. Stříbrná přilbice a zlaté ostruhy jevily člověka z rodu vyššího. Při něm, na bílém koni, stál vytáhlý, velmi mladý jinoch, přes jehožto plece zlatá lovecká trubka visela; taktéž byl celý oděný. Pohled a chování tohoto k prvnějšímu pravilo jej synem býti starcovým. Za nimi bylo as dvanácte jezdců po městsku oblečených, přilbice a náprsníky měli z blýskavého ocele. Všickni drželi meče vytasené, které však při spatření Stivína do pošev vráželi. U prostřed nich vynikaly dvě vysoké postavy, jenž mezi ostatními na první pohled znamenitě se dělíce, pozornost budily. První, na krásném broní, byl asi třicetiletý, štíhlý; kaštanové, dlouhé, dolem zakroužené vlasy padaly kolem vysokého čela, které, spolu s nimi, červená, zlatem protkávaná čapka, jediným, bílým, vysokým a v bohaté záponce zatknutým pérem ozdobená, zastiňovala. Z čela, jasných zraků, a z celé postavy i z obličeje, jemuž temné licousy a kaštanové vousiska výrazu smělosti propůjčovaly, vysvítala jakási vznešenost. Mohlť jezdec tento slouti mužem krásným. Oděv jeho byl zcela bílý, stříbrem bohatě ozdobený, a na hrdle jeho skvěl se zlatý řetěz. Přes šíji visel bohatý pás na zatknutí meče neboli spíše malé dýky, jakových vyšší stavové při slavnostech časů tehdejších nosívali, která se však nyní u jezce na místě svém nenacházela. Zkrátka, jezdec tento vyhlížel, jakoby na hodech zajmut a semto zavezen byl. Druhá postava mnohem hrůzněji vypadala. Taktéž, jako první, vysoký a štíhlý byl jezdec tento; černé, kudrnaté vlasy, nižádnou čapkou nespiaté, kryly celé čelo až pod husté obočí, pod nímž dvě plamenné oči z hluboka se jiskřily; i ostatní tvář byla černými vousy zarostlá. Přes černý oděv plápolal červený plášť a přes příč na zádech byl mu připiat široký meč s dlouhou rukovětí; ruce však i nohy měl pevně řemeny k sedlu připnuté.

Toho všeho povšimnul sobě Stivín na první pohled, dělal však, jakoby ničeho byl nespozoroval. „Můžeš-li nás dovesti na Křivoklad?“ tázal se starce v čele pluku. „Mohu,“ odpověděl Stivín. „Tedy nás veď,“ vece starce. Bez dalšího promluvení obrátil se Stivín a kráčel ve před; celý zbor jel volným krokem za ním.

Nedlouho jedouce tímto ouvozem, uslyšeli hučení potoka, i brzo nato vyjeli na malou lučinu, kde se scházely spády sedmera hor. Zrovna naproti nim stál dřevěný kříž, a podle něho vedla ouzká skalnatá pěšina na kopec. Nad ní, vzhůru do kopce, vlálo husté liskové křoví; pod ní byla hluboká, kolmá hráz, tím hlubší a hlubší, čím výše po hoře vedla. Po příkré straně bylo silné, zde onde již přerážené zábradlí, za nímž na některých místech jednotlivé trní zakvívalo. Hlouběji šerily se vrchole jedlí, ostatní jich dílové tratili se v mlze.

„Touto-li stezkou musíme jeti vzhůru?“ tázal se starce. „Právě tou,“ dí Stivín. „Není-li jiná, širší stezka na blízku?“ – „Na hodinu cesty není.“ – „Tedy, Honzo, slez!“ dí starce. „Vězně našeho vezmeš před sebe na kůň.“

Silný, veliký, široký pacholek, u společníků svých „Honza Nebojímse“ nazvaný, slezl

s koně, a blížil se ku koni vězného. Tento však silným hlasem, jakoby chtěl, aby Stivín slova jeho doslechl, pravil: „Zadrž odbojníku! Já nechci ujíti. Král Václav to slibuje.“ – „Již ne král,“ odpoví rytíř. „Já ti nevěřím.“ – „Tedy se střež!“ zařičel Václav, očima vztekem divoce se třpytícíma zakrouživ, a Honza sedl za svého vězně. „Honzo, měj se na pozoru,“ připomínal starý rytíř. „Nestrachujte se,“ chladně odvece Honza, spoléhaje se v náramnou svoji sílu, a z obou stran vězně uchopil uzdu broně. Tak vjeli na stezku. Z předu kráčel Stivín, za ním jel rytíř mladý, a za tímto klusal stavec. Oba s obnaženými mečoma. Za nimi jel král Václav; nachmouřené obočí přikrývalo planoucí zrak; čelo měl vráskami pokryté. Za ním několik jezdců s vytasenými meči; po těchto nastoupal vězeň druhý, a jezdcové ostatní končili řad.

Beze slova promluvení vyjeli až v polovici příkré stezky. Mlha mísící se s párou dolem hučícího potoka byla po kopci tak hustá, že každý jezdec vždy třetího jezdce před aneb za sebou již neviděl. Klopot koní po skalnaté půdě rozléhal se dolem. Vtom slyšeti řinkot za předními jezdci. Ohlídnou se tito i Stivín, a právě, jakoby bělavý papršlek, letělo něco přes zábradlí v hlubině mezi vrcholky jedlí a zmizelo v husté mlze.

Král Václav sám seděl na spínajícím se koni, obracuje nevolného vzhůru po kopci; tento však sepiav se přelítne zábradlí a v hluboké se ztratí mlze; král spadl nazpět na skalnatou stezku. – Po chvíli slyšeti těžký pád. – „Dobrou noc,“ usmál se kat obyčejným smíchem svým, nakřiv vysoko nos; spodní pysk hluboko sklesl, a dvě řady pevně seskrípených zubů jiskřily se o závod se smutně lesknoucími se zraky. – Stavec slezl a s králem, který nepromluviv slova a hluboko sklopiv oči vztekla zuby skřípěl, kráčeli pěšky nahoru do kopce. Na hoře přivedli Honzova koně, král vyšinul se naň a jezdci ostatní obklopivše ho jeli z povolna dále. – Václav oddychal těžce a hlasně. „Tamto jest Hyvna,“ pravil, na levo okazuje, Stivín. Nebylo však ničehož k spatření, leč jednotlivá vysoko strmící štíhlá věž nad hustou mlhu co osamělé skalisko z vlnícího se moře. Hrad ostatní byl celý v mlhu zahalen.

Nade věží právě brunatná hořela dennice, a přílbice hlásného leskla se ve vycházejícím, jezdci však posud neviditelném slunci. Vesele zatroubil jinoch, veseleji však, jakoby bylo umluveno, odpovídal hlásný z věže hyvenské. Klusem nyní ujížděli jezdci stromořadím hustého lesa, cesta se nížila víc a víc, a po čtvrt hodině slyšeli na blízku hlas trouby hlásného na Křivokladě.

2.

Tiše, tiše, nech ho spáti! – O půl
Noci sehnali ho duchové tísně
Z lože, a jako cizý, neznámý,

Který ve tmách hledá vchod, po hradě
Bloudil.

Soběslav od Klicpery.

„Zde jsme,“ rce Stivín a zastaví kroky. „Kde jest hrad?“ táže se starec. „Před vámi,“ odpovídá Stivín. Král Václav pozvedl očí. Hradu pro hustost mlhy nebylo k rozeznání, jen věž lidomorna, nejbliže jim a nejvyš tu stojící, míhala se mlhou jakoby za šedou, hustou rouškou. Začervenale její kamení a mlhou ztemnělá ranní záře činila, že krůpěje krve na ní vystávají se zdály, a vlnící se mlha působila, jako by se věž pověstná u výparu ranním potácela, a duchové zde zavražděných jakoby oblétovali zapomenutý svůj hrob.

Král Václav zaražený, bez pohnutí těla, pevně upřeným okem patřil na věž, a jakési trudné myšlenky přeletovaly v duši jeho; kat ale, spozorovav ustrnutí jeho, usmíval se obyčejným smíchem svým; zrakové však jeho ještě o mnoho smutněji svítily, než na kamenné stezce při spádu pacholka, i hlasitě bylo slyšeti skřípení zubů jeho.

Zavzněla trubka jinochova, a věžného na Křivokladě odpověděla trouba; vrátný zjevil se na baště nad branou, a ouzkým okénkem zněla otázka: „Kdo jest?“ – „Nový hradní a – bývalý král!“ zvolal starec. „Hned!“ – Hlasitě se zachechtal kat; král Václav skřípal zuboma. Vrzaly stěžeje těžkých vrat, otevřela se brána, hradní a syn jeho s králem, katem a dvěma jezdcema vjížděli ve hrad. Ostatní se Stivínem vraceli se ku Praze. V tom nad mlhu krvavé vycházelo slunce, a řada oken hradních planula v červené záři. Mlha se tratila na kvap.

Příchozí na Křivokladě u druhé brány opět sečkati museli; – po malé chvíli spustil se zdvihač most a ouzkou věžní branou, nad nížto český v znaku hrdě se spínal lev, vstoupili jezdci ve veliký hradní dvůr. Řad zbrojnošů stál ve zbrani u prostřed dvora; u vchodu na pravém křídle, nad nímžto budoucí byl králův byt, chodily dvě stráže. Vyjedše na nádvoří slézali s koní; vysoký silný muž v čele zbrojnošů přikročil blíže, a co zatím jiný kata odepial, odejmul mu tento široký meč, a rytíři starému, který s vězny přijel, jej podáváje, pravil: „My jsme vás dříve očekávali, pane rytíři!“ – „Mlha nás zavedla,“ odpovídal tento. Kat, teď teprva spatřiv meč svůj v rukou rytířových, rychle sáhnul po pleci, a zpozorovavšímu, že mu meč schází, třásla se každá žíla po celém těle; – výraz očí jeho, jakkoli černé a jasné byly, vždy býval smutný; teď však jakás náramná tesknost a touha se strachem smíšená z nich vysvítala. „Kde jest můj byt?“ táže se král.

Rytíř. Váš obyčejný, kde jste přebýval, kdy se vám ráčilo královský tento hrad navštěvovati.

Král (se zatajenou zlostí na kata ukazuje.) Tento půjde se mnou?

Rytíř. Ano; váš to společník.

Král, opovrženlivě na odpovídajícího se podívav, krácel ku vchodu na pravém křídle. Kat, rytíř a vůdce zbrojnošů s dvěma společníkoma následovali. Vysokým vchodem vešli v malý těsný dvůr; naproti nim lidomorna, v pravo i v levo nízké, železem pobité dvěře k podzemním žalářům, v pravo nad těmito hradní byla kaple. Nad nimi na dvou sloupech spočívala ouzká pavlač při chodbě bytu královského, ku kterémuž v pravém uhlu nazad kamenné schody vzhůru vedly. Po těchto vyšedše nahoru, král s katem odešli vpravo za železnou mříži, která se i hned za nimi zavřela; dva zbrojnoši zůstali státi při ní, rytíř s vůdcem zbrojnošů kráčeli rovně před sebe k obydlí svému. –

U prvních dveří na chodbě zastavil se král; kat očekávaje poručení králova zastavil kroků také. Václav pokynuv rukou, vešel do pokojíka svého, kat krácel dále k bytu zvláštnímu. – Pokoj králův byl velký, čtverhranný, růžovými čalouny ozdobený; při malém výklenku kryla černá záclona, mramorový jednoduchý kříž, a před ním černě potažené klekádko. U prostřed stál silný, dubový, řezbou ozdobený stůl a 3 též takové stolice. Dvě prostranné okna poskytovaly výhlídku v rozlehlý dvůr a naprotější hory; v pravo byl vchod v ložnici králova. Vstoupiv v obydlí své, klekl král před kříž ve výklenku, a podepřev hlavu na obě dlaně, tak jakoby beze smyslů zůstal bez pohnutí až do poledne, ani panoše jídla přinášejícího si nevšimna; před duchem jeho dlel strašný obraz lidomorny, jak mu ráno před oči vstoupil, a strašlivé myšlénky budily vrásky na čele jeho. – Odpoledne, as ke třetí hodině, probudil ho hlas trouby a brzo na to dusot koní a hlučné ve dvoře vítání ze snů strašných; rychle přikročil k oknům. Krásná ženština vjížděla s provázejícím ji zborem zbrojnošů ve dvůr, rytíř starý i syn pomáhající jí s koně, objímali ji. Vtom vstoupil v sednici králova panoš, chtěje se stolu odklízeti. „Kdo jest tato?“ táže se král. „Nynějšího hradního dcera; přijíždí z Prahy,“ rce tento. „Co dělá kat?“ táže se opět onen. „Stojí,“ vece panoš, „na pavlači s založenýma rukama, a nepohnutě hledí na lidomornu.“ – „Již pojedl?“ ptá se Václav dále. „Ničeho nepřijmul,“ odpoví panoš. Král kyne rukou. Odejde panoš, a Václav dlouhým krokem chodil z jednoho kouta sednice k druhému; bezvolně přejela pravice obličej zasmušený. – U večer opět přistoupil k oknu. – Hradního rytíře dcera přecházela po dvoře; právě obrátila oči vzhůru ku královým oknům, a pohled její jevil smutek a milostnou touhu. Král přistoupil blíže, ona však poznavši krále, zmizela ve vchodu pod bytem královým. V tom panoš vkročil do pokoje královského. – „Co dělá kat?“ bylo první slovo krále. Nato přísluhující, „ještě na svém místě stojí,“ odpověděl panoš. Král pokyne. – Odejde panoš, a Václav opět krokem dlouhým přecházel sednici. – Přišla noc, – blízkot' půlnoc, – v královém pokoji ještě slyšeti zdouhavý chod. – Václav posud nespal. V tom se mu zdálo, že lehký před pokojem svým slyšel šumot; – rychle vykročil ven, a jakoby

temný stín, mihlo se něco s pavlače oknem po chodbě k bytu katovu, a u sednice katovy závory temně kleply. Václav vystoupil na pavlač.

Byla krásná jarní noc; ouplný měsíc právě nad lidomornou vystoupil ze šerých oblaků, a slzavá jeho zář stříbřila břízu, jejížto větve na přístřeší lidomorny tajemným šveholily šeptem. Po celém hradě hluboké panovalo ticho, jaké se rozloží stěnami temných žalářů, k nimž po obou stranách ouzkého dvorečku železná vedla dvířka, kdy katův povětrím zahvízdne v nich meč, a bezživého v zapomenutém koutě zakopají vězně, jen v stínu lidomorny uhnížděný doupnák truchlivou nad hrobem zavražděných časem krátkou zastonal píseň. Z hluboka pod hradem šuměl červený potok, a odlehlý jednozvučně klepal mlejn. Z dálky hučela Berounka.

Opřený o zábradlí pavlače hleděl Václav v jasně lunou ozářený dvorec, jehožto zdě kolem vyhlížely co ohrada pustého hřbitova. O sloup, na němž pavlač spočívala, stála bílá ženská postava podepřena; jak se králi zdálo, hradního to byla dcera, která, po chvíli se zdvihnouc, na schodech hradních zmizela. V tom jakoby bílý stín se mihl okolo železné mříže chodby královského bytu, a jakýsi jemný hlas „O králi! – Dobrou noc!“ tajným pravil šeptem; – hned na to s vysoké bašty hlásný opovídal půlnoc. „Dobrou noc!“ opakoval si král, přes ouzký dvůr hledě k lidomorně, a opět jakoby s ousměchem někomu děkoval, „dobrou noc – půlnoc!“ k věži žalární pokynul rukou. „Co tato dívka –,“ hovoří dále sám s sebou, „proč bloudí tak pozdě hrůzoplými kouty dvorce toho? – Proč touhyplným k oknům bytu mého zírajíc okem, chodila včera po hradním dvoře? – Či mne zná již dávno? Či mne miluje? – Či možno mne milovati? – Milovati!“ – povzdechl hlasitě; jakási hluboká bolest víc a více svírala srdce jeho, a pohřížený v trapné myšlénky jednotlivými časem trápení své projevoval slovy: „Mne milovati? – kdo mi rozumí? – ani já sám sobě! – Komu lze pocítiti bolest se mnou, jaká ouží prsa má? – Či jest možno, by někdo, neporozuměv mi, milovati mne mohl? –“ Po dlouhém mlčení, co zatím mysl jeho po jiných bloudila věcech, opět, navracuje se k hlavní, utrobu jeho ustavičně pronikající myšlénce, na kterouž jej každé přivádělo pomyšlení, mluvil dále: „Já jsem vězňem – králem – vězňem. Proč mi to divné jest? – Kdy král měl svobodu, – kdy člověk ze svobodné těšil se vůle? Krvavým, ty lidomorno, náhrobkem jsi bezvůle mojí důkazům! O že mi bylo králem kdy býti, že mi bylo lze,“ – opět hluboce umlkl; kolem ticho, jen doupnák opět stonání své mísil ve vzdálených vod tajemné, noční lkání. Z hlubokých po dlouhém čase probudil se myšlének, a složiv ruce na prsou, hlasitě „o králi! dobrou noc!“ povzdechl. „O králi! dobrou noc,“ zavznělo blízko něho, a na rychlost se obrátiv spatřil kata s rukama založenýma za sebou stojícího; oko jeho nepohnuté zdálo se v neskončenou hleděti dálku, a tvář černě zarostlá skvěla se křídobíle v papršku vysoko bloudícího měsíce.

Uvyklý na takovéto kata svého chování, kráčel Václav beze slova promluvení v byt svůj;

oblečený vrhl se na lůžko své; než žádný poklid dadoucí sen nesevřel víčka zraků jeho, a žádná dřímota nezaplašila žely nespokojence. – I kat pokročil k odchodu, a pokyna rukou k bytu hradního, „Miládo!“ – s obvyklým úsměchem, „bludná života mého hvězdo! dobrou noc!“ polohlasně pravil, a volným krokem tratil se v mrákotách chodby k obydlí svému.

Tak všecka jednání, všecky vlastnosti obou sobě se podobaly, ano celá povaha jako krále tak i kata sobě rovná a stejná se býti zdála, a předce jak původem svým, tak též i sama v sobě daleko povaha králova byla rozdílná od povahy kata jeho. Oba sice náramně byli vášniví, s tím však rozdílem, že matka již, vztekem přemožená a znemocnělá jej porodivši, vášnivosti královy se stala příčinou; kdežto náruživost katova ne tak přirozená, jako spíše navyklá byla. Oba sice stejně hluboko myslili, oběma sice jedna a jediná smutnosti a truchlivosti, jakož i touhy jim samým neurčitě byla příčina, předce však různými myšlenky jejich dříve a dlouho bloudily stezkami, než u jednoho stanuly cíle. V mnohém však ohledu zcela od sebe se lišili. – Tak u příkladu král Václav ničím považoval královskou svoji hodnost, ano on se takofka štítil důstojnosti své, maje ji za příčinu jednání a činů svých a ztud vyplývající nespokojenosti; pročež i sám časem hleděl se sprostiti a zbaviti povýšenosti své, ačkoli nikdo jiný vznešenost jeho ani dost málo uraziti nesměl se opovážít, neb tenkrát vztek jeho nejvyššího dosáhl stupně: co zatím naproti němu kat se podobal, jakoby hluboko kleslý toužil z nehodných jeho okoličností vytonouti na vrch, k žádané vyvýšenosti; a jakkoli ohavnými život jeho zprzněn byl činy, předce časem, jako by navracený někdejší mladosti své byl dnům, myšlení a jednání jeho vážnosti a vznešenosti do sebe, ač vynucený mělo ráz, co Václav k podlému a sebe nehodnému jednání z prv udalých příčin se nutil; a jak Václavovi královský, tak tomuto podlý jeho stav zdál se býti základem ustavičného smutku a neustálé traplivosti, jakou mu ničím nelzelo zaplašiti; ano usilování katovo, veselým se zdáti, jen tím více hrůznost citů jeho vyvyšovalo.

Tak rozdílné namáhání jejich, buďto snížiti se, buď povýšiti, jen v tom srovnávalo se, že marné bylo; ačkoli příčina nezdaření jednoho pouze jen v osobě, marnost druhého v osoblivé povaze i okoličnostech záležela.

Taktéž dále kata roznícená ke všemu jednání pudila obrazotvornost, která rozličné v ducha jeho vábivši přeludy, pro náramnou živost svoji dala mu takovéto sny za jestotu a opravdovost považovati: kdežto Václav spíše rozumem se řídil; ačkoli – sestaviv sobě usudky, jakéž právě pravými býti uznával – k uzavření a jednání se nechal přivesti, kteréž i hned na to – jiné, předešlým zcela odporné, teď však proti oněm za pravé považované usudky v uzavření nové sosnovav – jakoby nepravé a nepředložené buď proklínal, buď oplakával, jak právě anebo vzteku anebo truchlivosti cit v něm byl mocnější.

Původ, jakož i velikost takového povah jejich rozdílu z dalšího příběhu pokračování snad zřejměji bude vysvítati.

3.

*Co? rozpogodzié czolo paziu? – to tak snadnie,
Idę, całą godzinę strawię przed zwierciadłem.
To łatwo twarz uleżyé. Uśmiech gorzki twarzy,
Nie jest owocem cierpień? igraszka dziecinna.
Twarz moja była niegdyś, jak dziecka, niewinna,
Będę się śmiał jak dziecko, co o świecie marzy.
O! Paziu, łatwo zatrzéc na czole te rysy?
Tak jak na pergaminie zaloty pisane,
Można przemazać! zetrzéc, nowe kłaśé napisy.
Przemażę pismo czola – zniknie przemazane.
Słowackiego „Maria Stuart“ Act.III.Sc.II.*

Ranní pára obejmala opět hrad křivokladský, z daleka opět volala kukačka. Král Václav stál u okna, rozlehlý přehlížeje dvůr a pozoruje pacholky, kteří u kašny, šesti topoly obsazené, nabírali vody v kovaná vědra k napájení koní. Tvář jeho byla vyjasněná, a následkově nevyspání v prošlé noci, jakožto něčeho obyčejného, nebyli k pozorování. Pevným krokem několikrát přešel sednici, a pak chopiv se šňůry v uhlu pokoje visící, silně zazvonil. Brzo nato k němu vešel páže. „Slyš, dojdi pro mého kata,“ poroučel král, „ať na rychlo přijde ke mně; ale smutek svůj ať zanechá doma, že bych přál jasně viděti čelo jeho, budeli čelo k spatření.“ Páže ukloniv se odcházal. „Ještě jedno,“ volal král. „Až vyzveš kata, přines velikou konvici vína a dva koflíky.“ Páže odešel; hned ale nato vstoupil v příbytek katův. Tento ležel ouplně oblečený na příčnách při vlhké zdi, jedna ruka loktem opřená podporovala hlavu, prsty její hluboko byly v kadeřavých vlasech zatknuty; oči měl pevně sevřené, hubu polootevřenou; celá postava jeho zdála se mluvíti: „Nech jej spáti“ a t. d. Z obličej, ačkoliv plamenné oči byly zamknuté, jakási hrůza vycházela. Páže, pohledem tímto překvapen, po celém těle se třásl.

Po chvíli se zmuživ, temným hlasem „Kate!“ promluvil. „Kdo mne volá?“ táže se tento neotevra očí svých, jakoby ze spaní se ptal. „Král Václav,“ odvece páže, „žádá míti tebe při sobě. Mám přinesti víno.“ Kat pootevřel oči, a tím hrůzný dříve obličej výraz hlubokého smutku na se přijal.

„Václav – víno?“ tázal se kat, jakoby, z hlubokých snů se probíraje, chtěl se spamatovati. „Ano,“ odpovídá páže; „ne však smutný žádá král viděti obličej, nýbrž jasnou tvář a vrásků prosté čelo!“ – „Ah! tak? – Toť jest lehké, právě jsem o tom přemejšlel!“ zasmál se kat, obličej rukou přejeda, a smích ten předešlou tváří jeho navrátil hrůznost. Odcházející panoš chvěl se po všech oudech. Za mříží, na chodbě k bytu hradního, potkal se s Miládou, domnělou hradního rytíře dcerou. „Tys byl u krále?“ promluví naň tato. „Ano; poroučel si konvici vína,“ odpovídá panoš. „Ty se třeseš? čeho se lekáš?“ v tušení ptala se dále třesoucím hlasem. „Přicházím od kata,“ odvece panoš, a popisoval jí chování jeho. „Já ho ještě nikdy tak neviděl,“ vypravuje dále, „obličej bledý, černé vlasy rozervané, hrůzný, zimný v bledé tváři smích, výraz řeči podivný,“ – v tom volné po chodbě rozléhaly se kroky, Miláda pokývla pažeti; on umkl. Kat se blížil – ruce maje na prsou složené, oči v zem upřené – zdlouhavým chodem k bytu královu. Předě dveřmi královské komnaty zastavil se, přejel rukou obličej, usmál se, pak vešel ku králi.

„Nenos žádného vína!“ rychle poroučí Miláda. „Král přikázal, musím,“ odvece páže. „Tehdy až jim doručíš víno, přines mi harfu mou, jest mezi věcmi přivezenými z Prahy.“ „Má se státi,“ připoví tento, a brzo na to nesl velikou konvici a dva koflíky v byt jatého krále.

Když páže z pokoje králova se navrátil, s harfou okolo mříže kráčel v obydlí Milády, rozléhal se již hlasitý hovor v bytu královském. Obličejem k oknům obrácený seděl kat na dvou stolicích, lokty o stůl opřený, naproti němu Václav; kat pil kvapně.

Král. Což dnes nedostačuje vína k veselosti tvé? Jindy při víně býváš veselejší.

Kat se usmál.

Král (s hlasitým smíchem.) Toť jest veselé usmání; ba věru, kdybych tě neznal, musel bych mysliti, že mně k vyrazení pohledem svým chceš tropiti žerty.

Kat se zamračil, král se smál tím více. Rozhorlený zvolal kat: „Václave! já jsem jen katem tvým, ne bláznem!“ Teď se zasmušil Václav, a polohlasně: „Králi kate!“ promluvil, načež se smíchem: „Kate králi!“ odpověděl kat, a pozdvihna vysoko koflík takto ku králi promluvil: „Rci mi králi, jestliby ti kdy bylo lze lepšího dostati mistra popravního? Ty pochybuješ? Tedy na zdraví moje; ať dlouho ještě stojí lidomorna a vyšehradská věž, i ať nás oba přečkají točnické sklepy, dlouho potomkům hlásající slávu naši.“

Král. Nech takových žertů a raději mi rci, co soudíš o dceři hradního. Tys ji viděl?

Kat. Myslíš Miládu? Tu hradní jen klamlivě za dceru svou vydává; ona jest dcera Jiroše z Hradiště, jemužto hradní byl bratrem.

Král. Jak ty ji znáš?

Kat. Kluk můj, kterému královská vaše milost (s usměchem) kmotrem byla, jest syn této Milády, dcery Jiroše z Hradiště!

Král. Jak? – A kdo jest tento Jiroš z Hradiště?

Kat (sahaje po koflíku.) Nech jej spáti, králi! Na tvé poručení meč můj ustlal jemu lůžko ve vězení vyšehradském dne prvního máje roku 1391.

Král. Tak ty tedy spláceti jsi chtěl jen dluh svůj, dávaje dceři za otce syna. – Nuceně se usmíval Václav nucenému žertu, než s jakousi zoufanlivostí a hlasitým smíchem uchopil se kat pronešených slov, a opakuje: „Za otce syna,“ tiskl plný koflík v rozevřená usta. – V tom rychle po sobě následovalo několik smutných zvuků harfy z hradního dvora. – Katovi sklesla ruka s koflíkem, seděl nepohnutý, oči daleko rozevřené pustě jiskřily, jakby v neskončenou hleděly dálku; podobalo se, jakoby tyto zvuky znal. Václav přistoupil k oknu.

Ženský hlas zpíval poslední sloku písně, jakou Čechové osvobození krále Václava II. z rukou Otty Braniborského z vězení bezdězských před sto lety slavili, asi v následující smysl:

„Nadarmo bouře slunci hrozí,
Na svůj trůn vstoupil Václav král;
A pode vládou Přemyslovců
Lev český v staré slávě stál!“

Oučinek písně této, jak se na katu projevil, byl strašný. On zůstal ustrnulý, zraky v nesmírném plouly smutku; spodní pysk hluboko sklesl, a bílé zuby pevně přes sebe byly přeskřípeny. Po dlouhé chvíli se spamatoval, a zdlouhavým krokem odcházej, sám s sebou rozprávěl: „Miládo, nadarmo usilování tvoje! Kdo jednou královské zbavil se myslí –“, v tom zmizel ve své obydlí. Král však smysl písně této na sebe potahuje, daleko se z okna vypínal, zpěvačku chtěje uzříti, která na pavláčce, v uhlu stavení mezi bytem královským a obydlím hradního upravené z dlouhého, ve zdích zatknutého kamene seděla; – pro pilíře však a výstupky, mezi okny jeho a touto pavláčkou se nacházející, nelzelo mu kouta toho dohlédnouti. Rychle se ohlédl po katovi, a nespátriv jej více na místě: „Podivné, podivné!“ šeptem k sobě promluvil.

Od toho času byl kat pohledu než obyčejně jasnějšího, ačkoli veselostí, co z tváře jeho vysvítalo, jmenovati se nemohlo. Jakýsi paprsek naděje skvěl se v jindy zcela zasmušeném obličej; v co však doufal, žádnému, ani jemu samému povědomo nebylo. Může i býti, že, nechtěje někoho rmoutiti, veseleji, nežli kdy jindy, vyhlížeti se nutil; neb neočekávaně-li ho někdo napadl samotného, bylť obličej jeho jakož obyčejně zsmutnělý, a teprv po dlouhé chvíli, jako při mlhavém jitru, zponenáhla na tváři jeho, abych tak řekl, deštivý vzešel den.

V každé skoro noci z pavlače při chodbě v ouzký hleděl dvůr, tajně rozmlouvaje s bílou ženskou postavou; v každou skoro noc na to zněly zvuky harfy, provázejíce píseň Miládinou na osvobození Václava Druhého, aneb jiný slávu Přemyslovců hlásající zpěv, jako by nynější

city jeho uchlácholiti a uspati, a jej k jinému života způsobu zbuditi chtěly; než vždy ten samý, jako ponejprv, na obličej a chování kata měly oučinek. Strašný tento výjev na tváři jeho byl co vývrh a zbouření sopky doutnající, po kterémžto hluboké a tajemné na obličej jeho se navrátilo ticho. – Nejisté však a blízké zbouření předpovídající usmání na každý večer v pohledu jeho doutnalo, jako kdy hluboké lazůrové moře v nepokojných se plíží dřímotách; ostatně za celý čas ani jediného se žádným nepromluviv slova, byl podoben hrobce, která povrchně okrášlená i přibílená v lůnu strašném ošklivý nicosti lidské tají výjev; neb i on násilně se usmívaje, v utrobách svých s náramnou teskností skrýval hrůzný obraz pohynulého člověčenství.

I Václav byl nad obyčej změněný; i on veseleji, než kdy jindy, teď v hlučný patřival dvůr, a zvědavost, jemu sice neznámá, jej opanovala; než vždy jen nadarmo hleděl na původ a stopu jemu podivného chování katova přijítí, jakož i rovně vždy marně se dotazoval na pážeti po záležitostech Milády. Ani kat ani páže otázkám jeho neodpovídali; kat že nechtěl, panoš že nevěděl sám, co měl vypravovati. –

Jestliže však král a kat veselejšími se zdáli, tím smutnější a ztrápenější den ode dne byla Miláda. Bledé vpadlé líce, hluboko ležící oko prozrazovaly tajnou a neodvratnou nemoc. – V každé noci, kde dříve s katem na pavlači stojícím rozprávěla, spatřila ji stráž u železné mříže při chodbě bytu královského hořce plačící se navraceti do pokojů svých, a často harfa žel její pronášela v smutné písni. Její jednání teď jakousi tajemnost a smutnost prozrazovalo, jako dříve katovo; než co on s náramnou a ustrnutí hodnou silou snášel, toho jen takořka zdání čím dále tím více hrozilo ač dosti silnou dívku usmrtiti. – Ona jej milovala, či nemilovala, tak sama při sobě nemohla rozhodnouti; on jí byl protivný již pro smrt otce jejího, – strašlivé jeho činy a viny v duši její hrůzu a nenávist budily: než nesmírné neštěstí jeho, které však nikdy zcela nemohla pochopiti, soucitné při ní nalezalo srdce, jakož i náramná síla, s kterou on strastný osud svůj snášel, zbudila obdivování její, a tak cosi nevýslovného v okrese jeho kouzelnou mocí ji vždy vábilo a nutilo.

Takto na rozpacích jako strašlivou bouří zmítána, bez vůle, ba často skoro proti vůli své jednající, nenacházela žádného, kdoby jí ochranné před utonutím byl podal ruky; ano každou nocí určitějším snad bezvolně od kata osudu svého projevením jen hlouběji vždy v hrozících vlnách zoufalství pohřížená se býti zdála. V takových okoličnostech uplynul měsíc.

4.

Ký to člun tak rychle vluny dává,
Proč tak krotne pod ním Veltava?

Opět bylo jitro v křivokladských lesích, a hlučně si počínali pacholci při studni na rozlehlém dvoře, štíhlé topoly kolem studně v ranním se chvěly větru, a z daleka volala žežhulka, kdy kat rychlým krokem vstoupil v pokoj královský. „Králi! chceš-li na svobodě býti?“ kvapně, však šeptem se tázal. Král pochybujícím ho měřil okem. „Zde čti!“ rce tento, podáváje mu lístek od Milády v přešlé noci skrže mříži na chodbu mu tajně nadhozený, v kterém oznamovala, že dva královi věrní zbrojnošové v příští noci na dvoře převezmou stráž; že provazy, po kterýchžto jim lze bude s hradeb se spustiti, jsou pohotově; a tak že, budeli v tom vůle králova, jim možno jest žádané svobody dosáhnouti. List tento byl nejistou a třesoucí se rukou psaný; mnohá slza setřela jednotlivá slovíčka.

Královi, po přečtení toho, co v slzách psáno bylo, radostí čili nadějí pomsty jasně se jiskřily zraky. „Tehdy opravdově budeme na svobodě? – pak odbojníče starý, chraň se mého soudu!“ – „Králi! mně schází meč!“ v hlubokém smutku pravil kat. – „Já se oň postarám,“ připovídal král.

Den zašel, a temná se přiblížila noc; měsíc v hlubokém ploužil se mraku, těžká mlha, k outěku příhodná, obvinula utichlý hrad. Hlásný z vysoké bašty opovídal půlnoc. Jeden ze zbrojnošů na pavlač vyšlým katu a králi přihodil provaz, po němž se tiše v ouzký spustili dvůr, kde je Miláda očekávala, co zatím zbrojnoš druhý v ouzkém okénku lidomorny o železnou mříži upevnil jiný provaz.

Jistěby se byli utíkající zhrozili, kdyby jim bylo lze v obličej Milády popatřiti. Bledá, hluboko vpadlá tvář byla ustydlá a polomrtvá, oko ustrnulé, a po strašném boji předsevzetí zoufanlivé se jevilo v pohledu jejím.

Již stáli na přední baště zrovna pod lidomornou. „Králi slyš! něco v lidomorny hlubině teskně zastonalo!“ vece kat. – „Nech stonati,“ odpovídá král již se spouštěje, „svoboda jest před námi!“ – „Králi, mně schází meč!“ praví dále kat. – „Nech mně ho na starosti,“ promluví Miláda; řeč její byla zdlouhavá, vážná i určitá, však jednozvučně jak byla pronešena, měla cosi strašného do sebe. „Žádný, neznaje cenu jeho,“ mluvila dále, „nebude se oň starati, já ji znám; meč tento opět bude tvým, pohledávej ho u mne!“ Kat bez odpovědi se spustil z hradby, za ním oba zbrojnoši.

Miláda za utíkajícími se sklonila a lkala šepotem lehkým: „Dobrou noc, nešťastný! Já jsem chtěla býti anjelem tvým, než příliš slabou nadpřirozená osudu tvého utiskla mne tíže; já nemohu více. Ty se vracíš v hrůzný pro tebe svět – snad brzo na stezku zoufalství. Já – půjdu

spat.“ Volným, slabým krokem odcházela v hrad. V tom silně zavzní hlas trouby a hned na to pokřik: „Hoří!“ Král, kat a zbrojnoši rychle z druhé slezli bašty a hustou mlhou po hoře spěchali okolo chaloupek křivokladských v hustý les. Na druhém konci hradu Křivokladu, na levém křídle rozlehlého dvora u pivováru, právě nad malou zahrádkou vzešel oheň, a ohlížejícím se na outěku zdál se hustou mlhou šlehající plamen jen co krvavá záře kolem lidomorny vycházeti.

Z chaloupky o samotě blíže lesa stojící někdo utíkajícím vstoupil vstříc, a slyše kroky tázal se, co troubení a hluk na Křivokladě znamená; neb z končiny této buď pro mlhu buď pro vysoké křoví a zahýbající se kopec nebylo nic více od ohně viděti. „Hoří,“ odpověděl zbrojnoš známému hlasu. „Kam ty spěcháš, Oldřichu?“ – „Na Hyvnu s poselstvím neštěstí!“ odvece ten. „To jsi mohl raději horem jít,“ praví hlas dále; „kdo jde s tebou?“ Pořád se oddaluje odpovídal hlas zbrojnoše: „Jiřík, pro jistotu!“, až neuslyšíce další chalupníka křivokladského otázky, který se v chalupu vrátil, vešli v hustý les.

Na hradě náramný hluk a zmatek panoval; na velkém dvoře někteří z pacholků vážili vodu z hluboké studně, jiní ji donášeli k hořícím stavením a ulívali plameny; zbrojnoši z dola od červeného potoka sestavili řad, a rychle z ruky do ruky plná, nahoru dolů prázdná si podávali vědra. – K ránu uhasl oheň, než ještě větší nastal zmatek, kdy panoš na pravém křídle hradu, kde se ničeho nenadáli, ohlašoval, že král ušel z vězení. I hned uhlídvše provazy na lidomorně, na rychlých koních pronásledovali starý rytíř se synem bratra svého, Jiroše z Hradiště, a s několika zbrojnoši utečence.

Tito vejdouce v pustý les, ouzskou pěšinou, víc a více se nížící, v hluboký spěchali důl. Mlha, jaká na kopci nad lesem panovala, zde víc a více se tratila, takže jim lze bylo cestu rozeznati. Asi za půl hodiny přes hluboký a široký potok přišli v širokou rozsedinu na patě vysoké hory. Zde stály čtyry stovkové duby, sloužící malé nízké chaloupce za nárožní sloupy, takže na vnitřní straně jejich jiné trámy na příč upevněné široké tvořily stěny; škuliny byly jílem a mechem ucpaný, střecha z došků a mechu pozůstávala, nad nížto listnaté koruny dubu se chvěly v šepotání uspanlivém. „To jsme na Zakopaném,“ praví zbrojnoš; „nad námi stojí Hyvna!“ – „Já slýchával,“ vece druhý zbrojnoš, „že ze Zakopaného tajná stezka, jen obyvatelům na Zakopaném známá, hustým lesem rovně vede až ku Praze.“

„Já se na ni zeptám!“ rce první, a jílcem meče svého zaklepal na nízké dvěře chaloupky. Po chvíli nato štěrbinami dveří prorážely paprsky světla a v začervenalém sloupu se táhly v dálku. Nízké dvěře se otevřely, jasná červená zář vyrazila, a s rozžatou loučí stál ve své ohromné, nyní však mohlo se říci ochromené síle před nimi „Honza nebojím se“. – Navracující se Stivín po dovedení krále od Křivokladu tou stezkou, kde král chtěje se osvoboditi a s koněm vzhůru po kopci ujíti, rychlým obrácením pacholka v prohlubeň shodil, slyšel z dola volati.

„Kdo jest?“ tázal se. „U čerta, já! Dlouholi pak zde mám viseti?“ odpovídal hlas. Stivín se přehnul přes zábradlí a v tratíci se pomalu mlze poznal Honzu visícího ve větvích šípku na kolmém srázu s přeraženou pravíci, kterou až posud na šňůře nosil. – On slezl po druhé straně a po větvích jedlí a vystupujícím kamení až k Honzovi se dostav, jeho vlastním mečem trní přesekal, které Honzu ze všech stran obkličovalo; a povídaje mu, kdeby se buď levicí buď nohou mohl zadržeti, spolu lezli z povolna dolů, až Honza dosáhnuv podle naučení Stivínova ramena jeho, levicí se drže při skále, nohama o ramena chalupníkovy opřený, který pod ním vždy hlouběji slízal, dostoupil země, pro trní a snětví, které v šatu jeho kolem a kolem bylo zachycené, více velikému ježku než člověku podobný. Vysvobodiv jej tak od nebezpečnosti spádu, vzal ho Stivín s sebou ve svou chatrč, aby zde očekával úplného uzdravení svého. – Král, uspatřiv zde Honzu, nemálo se zarazil; než tento vida krále a kata, s chladností pravil: „Králi! chceš-li se pomstiti, přepust' ránu katovi, on má jistější ruku!“ – „Nemám času se mstít; raději rci, sám-li obýváš v této chatrči?“ ptá se král.

Honza. Ne! Stivín zůstává se mnou a jeho otec a společník jeden.

Král. Co dělá můj broň?

Honza. Nepomůže vaší královské milosti více k outěku; já ho zakopal, nebyl již k potřebě.

Král. Zavolej svého společníka.

V tom bylo slyšeti z daleka jakési klepání jako vzdálený dupot koně; Honza obrátiv se, nepředloženě velmi silně hvízdnu. Zbrojnoš však uslyšev dusot, a domnívaje se, že Honza schválně tak silně hvízdnu: „Nehvízdej, chlape!“ vzkřikl, chápaje se ho za prsa, „chceš nás prozraditi?“ Než tento popadna ho levicí mrštil ním o zem; to však uhlídav kat, a na kvap vytrh druhému zbrojnoši meč, Honzovi jej vehnal v hruď. Velikán tento bez vzdechnutí se svalil, a kat rychle šlápnutím nohy uhasil louč. V tom se blížila matka Stivínova zbuzená hvízdnutím Honzovým, a vidouc ho umírajícího, počala náramně naříkati.

„Nevřešti babo!“ těšil ji Honza, „což jest umírající zbrojnoš v času našem něco tak podivného?“ – „Kate, ty jsi se překvapil, toho chlapa je škoda!“ pravil král. – „Kdyby byl zasáhl tebe, bylby se nepřekvapil,“ odvece mu Honza, „já mám dost;“ a obrátiv se hubou v zemi, počal smrtelně chroptati. Kat od otázky po meči svém nepromluviv slova, pokrčil rameny.

„Babo! znáš ty tajnou pěšinu odtud na Prahu?“ ptal se zbrojnoš, sbíraje se a protahuje oudy. „Znám, zrovna pod kopcem hyvenským za naší chatrčí šest kroků, pořáde nahoru proti potoku, běží rovně až ku Praze!“ pravila tato. „Ale ať jest ta pravá, a budeli se někdo po nás tázati, zapři nás, aniž komu ukazuj více pěšinu tu, sice,“ ukazuje na mrtvého Honzu, „buď tento tobě výstrahou;“ hrozil král. Baba přisvědčila, a vedoucí je na stezku poroučel král dále: „Zabitého pacholka uvrhni v potok pod vaší chatrčí, proň jest dosti hluboký!“ Ukázavši jim na cestu,

vracela se baba k své chatrči, kde již Stivín, Jaroš a Duchoň při zabitém pacholku stáli, který hubou v zem obrácený ležel, ruku maje hluboko v písku zarytou. „Ano, ten bílý,“ praví Stivín, „to byl král!“ – „A ten černý byl kat jeho!“ dopovídal Duchoň. „Král tedy! Jestli to on byl,“ vypravovala navracující se baba, „poroučel, abychme mrtvého vhodili do potoka, aby někdo hledající je nenalezl buď náš hrob kopajících, buď mrtvého pacholka, a tudy nepřišel na stopu jejich.“ – „To se může státi!“ odpoví Stivín chápaje se mrtvého. „Počkej,“ poroučela baba, a ze sednice přinesši kropenku se svěcenou vodou a naznamenavši ho křížem, „teď jej pochovejte,“ pravila, a tito mrtvol pacholka uvrhli v jarními dešti rozvodnělý potok, který za Křivokladem v Berounku a s touto u Zbraslavi ve Vltavu padal; a tak, co zatím utíkající nepokojní pokojnou ku Praze spěchali stezkou, blížil se Honza pokojný nepokojnou cestou po jiné straně taktěž k stověžité Praze. Pod hyvenským kopcem vzhůru proti potoku kráčeli král, kat a zbrojnoši kvapně po naznačené stezce; již se blížilo k ránu, a čím dále, čím výše vstupovali, tím hustější obyčejná v křivokladských lesích je obkličovala mlha. Mohlo býti k páté hodině, když nedaleko od sebe slyšeli dupot koní; všickni čtyři v hustém roští ve vysoký lehli mech, a hnedle na to dva pronásledující je zbrojnoši volným krokem jeli okolo nich po silnici, která se zde tuze ku pěšině tajně zblížila, následující mezi sebou vedouce hovor.

První. Nač nadarmo máme jeti ku Praze? Já se chci vsaditi, že přes Berounku spěchali na Žebrák neb na Točník.

Druhý. Co škodí; však jest jich dosti, kteří jim na Žebrák neb Točník zamezí cesty.

První. Proč ale nadarmo rytíř nás tolik rozesílá na všechny stezky ku Praze? a po těch se máme za celé čtyry dny marně toulati a Prahu objížděti.

Druhý. Však on rytíř náš má své příčiny; neb dostalliby se král na Vyšehrad, jest po nás veta; tam má ještě věrných dosti, kteří nám velmi nepřejí.

První. Proč ale celé čtyry dny?

Druhý. Protože se mu tak líbí! odpověděl mrzutě, již tak daleko, že ti, o kterýchž se jednalo, sotva už doslechli rozprávku jejich; po malé chvíli pak neslyšeli již ani dupot koní.

Ponaučení rozprávkou jezdců umínili po celé čtyry dny v lesích zůstatí a teprv až na pátou noc blížiti se k Vyšehradu; jeden ze zbrojnošů, známý v krajině této, ponavrhl je do nějaké chatrče starého uhlíře hluboko v lese dovesti, nad nížto vysoko ve skále tajná jeskyně se nacházela, v kteréby bezpečně za tyto čtyry dny mohli přebývati, a rada jeho byla schválena. Bylo k polednímu, když přišli na kraj kolmé skaliny; slunce pálilo a polední pára polétovala po vrcholích vzdálenějších kopců. Z hlubokého pod nimi dolů vystupující hustý dým zvěstoval, že jsou blízko cíle. Zbrojnoš vedl je po kraji skaliny v pravo až k ouzké stezce, která roštím zarostlá neznajícímu jí každému zůstala skrytou. Tak kráčeli houštím zakryti, časem s

nebezpečností života rozsedliny přeskakující, až asi do polovice výše skaliny přišli. Zde byl neširoký, daleko ven vystupující trávník, na jehožto konci při skále hustý lískový keř se zelenal, jehožto větve rozhrnuje vedral se zbrojnoš v ouzký průchod, který do rozsedlého ve skále vedl sklepení. Pak přišel zpátky očekávajícím pravil: „Všecko bezpečno, chceli vaše královská milost zde venku zůstat, zde jest rovně tak jisto, jako v samém doupěti; neb málokdo zná cestu sem vedoucí, nás pronásledující aspoň, jsem ujištěn, že žádný, a pro houšťku křoví nelze sem odnikud dohlédnouti. Já sejdu v důl, nějaké potravu zaopatřiti. Jiříku, pojď se mnou, abys seznal cestu dolů vedoucí.“ Druhý zbrojnoš se vzchopil, a brzy se ztratili v křovisku na pravo ležícím; jen časem bylo slyšeti pod nohama jim dolů padajících kamenů hřmot. Král si lehl v stínu lískovém, kat po kraji trávníku rozhrnuv větví jen tak daleko, coby mohl okem prohlédnouti, díval se v oudolí pod ním ležící, kde před malou chatrčí hromada dřevěného uhlí doutnala, při které šedý starce obcházel; po nižších pod ním skaliskách přeskakovalo dvě koz. Asi po půl hodině mluvili zbrojnoši se starcem; co spatřiv kat, od kraje ustoupil a položiv se při kořenu tohoto křoví, jak se zdálo, počínal dřímati. U večer, když již slunce zašlo, a jen růžové pruhy po modrém nebi, které se jasně nad nimi klenulo, zářily, vrátili se zbrojnoši s přislíbenou potravou spolu ve velikém uzlu měký mech nesouce, kterým u vnitř duté skaliny široké přistlali lůžko. Na noc vešli král i zbrojnoši v rozsedlinu, tázaný kat, „nechce-li spat jíti“, první na celé cestě tajemné za odpověď dal slova: „Já zůstanu pod nebem!“ a při vchodu jeskyně se umístil, opřev ruce o kolena a v rozevřenou dlaň planoucí položiv čelo. – Tak přešla noc; tak přešel den a opět noc, tak minul čas, až čtvrtý nastával den. –

Bylo jasné jitro, z hluboka ozíval se ranní zpěv starce, který se v hučení potoka a zpěv pernatého sboru mísil. Všickni čtyři stáli na trávníku před jeskyní, a král vysílal Jiříka ku Praze, aby prohlédnul, jestli volný bude vstup na Vyšehrad; o příští půlnoci však měl se zprávou opět k nim pod Vidovlou přiraziti, kde jej všickni očekávati přislíbili. Jiřík odešel; po půl hodině viděli ho skrze větví pokraj trávníku hlubokým dolem ku Praze odcházeti, a u večer za ním tou samou postupovali cestou.

Nebylo daleko od půlnoci, když stanuli pod Vidovlou. – Noc byla dosti jasná i mohla příjemná býti, kdyby hustě padající rosa, jejížto krůpěje v měsíčním světle kolem po větvích jasně se skvěly, nebyla působila chladnost. Vltava rozvodněná silně hučela; břehy její daleko byly přelitě, nebo voda po lučinách rozlitá dosahovala až k patě broubicích po levé straně břehy její pahorků. Přes větve křoví, za kterým stáli, dobře bylo viděti Vyšehrad, ano i věže některé nové Prahy, pokud ji viděli, lehce mohli rozeznati. – Sotva odbila půlnoc, slyšeli blížící se kroky, a po chvíli mluvili s Jiříkem na ustanoveném místě. Král stál v předu, opřený o přeražený strom, za ním Oldřich s vytaseným mečem, a kat rozšlapoval kapky rosné a kvítky

spolu, několik kroků vzdálí po patě hory.

Král. Jest přístup k Vyšehradu volný?

Jiřík. Všude jisto až k Vyšehradu, jak ale na hradě, nevím. Na břehu čeká člun s dvěma vesloma, na kterém nám lze na druhou stranu se přepravit.

„Tedy pojd' me,“ vece král. Za čtvrt hodiny byli u břehu a v malém člunu plovli po řece. Oba zbrojnoši veslovali, král seděl u prostřed, v předu stál kat se založenýma rukama, nepohnutě hledě na slavné druhy Přemyslovců sídlo.

„Krásná noc!“ rce Oldřich, „tak jasno, jako za dne; měsíc, ač již z ouplňku vyšel, svítí jako rybí oko.“

Jiřík. Jak se obráží jeho zář o zlaté báně Neklanky, a v oknách královských pokojů jest světlo; hled', jak se třpytí, jakby nás slavné v nich očekávaly hody.

Oldřich. Viz, jak v hrobní kapli doutná věčná lampička, jakby chtěla uhasnouti.

Jiřík. To se ti zdá, poněvadž ve vodě kolem nás takové množství hvězdiček pluje, kterýchžto světlo se v oku tvém jasněji míhá, než světlo lampy. – Lampička hoří čistě.

Oldřich. V strážnici nad branou hoří oheň plamenem na kamenném ohništi. Brr – však je skoro chladno; tam se ohřejeme. Podívej se, Jiříku; mně se zdá, že se stráže na hradbách scházejí.

Jiřík. Ano, máš dobře, zrovna nad skálou při kapli. Není dobře k rozeznání mnoho-li; jsou v stínu kaple. Ted' jeden vystoupil ve svit měsíčný a ukazuje – hou – ký čert to jest?

Člun jejich na něco vrazil a bylby, jsa příliš ouzký, málem se překotil. Oldřich se sehnul k vodě, a nějaký mrtvol plynul při člunu jejich. „Ať jsem čertův, tu je Honza Nebojímse,“ zvolal. „Jak ten sem přichází? – To ho časně voda vyhodila.“

Král povstáváje přehnul se k té straně. „Na mou věru, – tent' jest mi pořáde v cestě, a hrozí mi i po smrti zkázou.“

„Po jeho, čili po tvé?“ promluvil kat s obyčejným úsměchem poprvé za čtyry dny; král neodpovídaje poroučel: „Oldřichu, zadrž; a vyvlekněte ho s sebou až na břeh, aby došel pokojného hrobu.“

Jiřík. Slavný pohřeb má, věru; v tichém, zrcadelném toku Vltavy.....

Kat. Nehoří mu světlo kolem hlavy velmi jasně? tázal se usmívaje se dle obyčeje.

Oldřich. To ne, ale Vltava mu nák slavně hučí pohřební píseň. – Král se chvěl hrůzou.

Na vyšehradských hradbách hemžilo se množství zbrojnošů ukazujících na řeku. „Ký to člun tak rychle vlny dáví?“ zněla otázka. „Kýž, než toho, kteréhož očekáváme; pod kýmžby tak krotla Vltava?“ byla odpověď. „Znáte toho, co stojí v předu člunu?“ volal hlomoz. „Dobrou noc, pánové!“ pravili jiní, ukazující vzhůru ku královským pokojům. „Již jsou na břehu!“ znělo

po chvíli, a celé množství hrnulo se ke bráně. — —

V královských pokojích při naplněných číších a hluboce dohořelých svících seděl řezník Štípek, od spiklých měšťanů pražských prozatím ustanovený setník na Vyšehradě, a s ním spolu měšťanosta a konšelé prazští. „Již jest po půlnoci, bude čas k spaní,“ praví Štípek. „Ano,“ odpoví měšťanosta; „mně zapadají oči, ani nevím, jak se do Prahy až dolů dostanu.“

Štípek. Dnes zůstanete na Vyšehradě spáti.

Měšťanosta. To víte, že nerad zůstávám na Vyšehradě, obzvláště spáti.

Štípek. Dnes musíte.

Měšťanosta. Tedy ještě jednou, pánové, na zdraví Prahy!

Všickni. Ať žije Praha!

V tom zdola slyšeti hlas trouby, uvítající krále a křik: „Ať žije král!“ rozléhal se hradem; po chvíli se rozlétly dvěře a král, kat a hluk zbrojnošů stál před uleknutými. Štípka, měšťanostu a konšely odvedli ve vězení pod Neklanku; a po celou noc hluk a troubení z Vyšehradu hlásalo hrůzu spiklým měšťanům, a příchod krále věrným jemu, kterýchžto se do rána velké množství sešlo kolem hradu, pod nímžto Oldřich a Jiřík pro Honzu Nebojím se hluboký kopali hrob.

Jestliže Jiřík pohřeb Honzův na řece slavným jmenoval, mohl se teď veselým a hlučným pohřbem nazývati; neb příchodem královým přilákané množství u veselém zpívání a provolávání se hemžilo v polosvětlu temnědoutnajících pochodní kolem nového hrobu, v kterém Honza Nebojím se, ještě nad obyčej jeho chladnější, měl spočívati.

5.

Jede rytíř lesem, jede

Na koníku vesele;

„Co se rdí ty hory šedé?

Proč jedeš tak nesměle;

Aj koníku,

Můj vraníku!

Proč jedeš tak nesměle?“ a t. d.

J. Jindř. Marek.

Čtvrtý den vycházel nad Vyšehradem, co král v něm opět přebýval; přes celý čas bylo hlučno a veselo v královském sídle, neb co věrní královi pánové a rytíři Václava uvítat na hrad přicházeli, i sprostý pražský lid, milující krále svého, hlučně se shromáždil na zápraží hradu,

vesele provoláváje zdraví královo.

Kat po celý ten čas nebyl k spaření; zdálo se, jakoby se opět na novo byl zcela změnil, a jako by čas tento byl přechodem k jiné ještě větší změně.

Čtvrtý den vycházel, v hradě ještě bylo ticho; – růžové červánky vystávaly za vršovickými pahorky a zlaté obláčky polétovaly před doutnající brunatnou branou jitra. Vltava se kouřila v ranní páře, a za vodou ležící dvory, zahrady a hory buď v růžové záři se skvěly, neb v modravém šeru se trátily, jak buď k východu, buď v stín obrácené byly. Ze zlichovské kapličky, na skalce nad řekou, zvěstoval zvonek svitání, kdy dva zbrojnoši na východním nádvoří vyše-hradském se sešli. „Dobré jitro!“ – „A, dobré jitro, Beneši!“ pravil druhý, „kam dnes máme jeti, jak poručil král?“

Beneš. Na Křivoklad; kat včera o to dal žádati, žádný neví proč? Či snad ty víš, Jetřichu?

Jetřich. Bez pochyby se chce mstít na těch, kteří ho tam ostříhali; proto musí sto zbrojnošů s sebou. – Ale proč je teď tak podivný?

Beneš. To je lehce k uhodnutí – dávno neviděl krev; až uzří krev, kterou sám prolil, bude takový, jako bývá vždycky. On obyčejně bývá podivnější; poněvadž ale na předešlé chování jeho jsme uvykli, přichází nám teď podivnějším než jindy.

Jetřich. Já mám poručeno, za svitání zbuditi krále, aby časně se mohlo vyjeti. Zbrojnoši jsou připraveni. – V tom přikročili k ouzkým kamenným schodům ve zdi hradební, a po těch vyšli na výstupek hradby k východní straně, kterýž tak byl zrovna nad párou Jezerky vyvýšen, že spadlo-li co z něho, právě do Jezerky muselo padnouti.

Šero se ploužilo rozlehlým polem vršovickým, za pahorky ale silně se rozednívalo; chaloupky, za nimiž jasně ranní záře doutnala, roztroušené po východních kopcích, tvořily před zlatou branou jitra ostré černé stíny, jakoby přístrachy stály na stráži prchající noci.

Jetřich. Již silně svítá; bude čas, krále zbuditi.

Beneš. Já půjdu ostatní svolat. – Beneš odešel, a Jetřich na polní roh zvučně počal troubiti ranní píseň. – Pahorky východní slabě odpovídaly, a zvukové rohu i ohlasu mísili se hustým šerem dolů, a ploužili se v sladkém souzvuku po utichlém hradě, budíce obyvatele jeho z ranních snů letních. Brzo na to bylo hlučno po hradních dvořích, a než slunce denní dráhy své dostoupilo střed, byl král, provázený katem a některými věrnými pány, s nimiž sto zbrojnošů jelo, blíž Křivokladu.

„Krásný den,“ mluvilo se ve sboru pánů. „Příliš parný,“ odpovídal jiný; „na noc dostaneme bouři.“

První. Jen aby nás nedostihla na cestě; král chce dnes ještě zas býti v Praze.

Druhý. Nevím; vzdálené hory se v parném poledním slunci třepetají, jakoby v rychlosti

padaly a zas vystupovaly; – to nepředpovídá nic dobrého.

Třetí. Jakýž-to smutný pohled poskytuje těm horám tento třepetavý zásvit! a ty lesíky na jejích vrcholích, co zatím ostatní jich díl holý jest, činí je podobny nevěstě pod věncem plačící.

Druhý. A toto smutné ticho v hlubokých lesích; všecko ptactvo se před parnem kryje.

Třetí. To mrtvo. – Všecko klesá vedrem spařeno.

Čtvrtý. Kdo smutným okem třeba ve svět veselý hledí, tomu, jako skrze truchloroušku vše jenom smutně vyhlíží, také svět jenom truchlivý spatřuje. Já dnešní den chválím; mně je veselo. To jasné slunce, to chvění hustých stínů stovčkových dubů po obou stranách silnice, sem tam výhled pasekou na vzdálené hory a v klínu jejich sluncem se bělající jednotlivé dvory; – to všecko že smutně vyhlíží?

První. Ne to mi smutné přichází, co jest; alebrž co bude, a co nám tento výhled připovídá.

Čtvrtý. A co připovídá?

První. Večerní bouři; může býti, že ještě nám na cestě.

Čtvrtý. Veselou bouři! Proměnu v jednostejném trvání pokojných dní. Já neznám nic veselejšího. Toto dmutí a shlukování se černých mraků, které se k zemi blíž a blíže snižují; tyto bílé pružiny v nich, ten zábřesk blesků, hřmot a hluk hromů dálnými horami opětovaný, nato slavné ticho, hučení rozčeřených vln po rozvodněné řece a pak to občerstvení všeho stvoření –

Druhý. Nevím, můželi bouře jakákoliv bouři veselou slouti; tato těsná úžina, v které se naše země mezi shluklými mraky, pro které nelze nebe dohlédnouti, plouží, doléhá na strachující se prsa, jakoby je i s koulí země v sevřeném klínu chtěla rozmačkati; ty bílé pruhy po černém mraku, co bílý kříž na příkrovu rakve –

První. Hle, kůň katův jak začíná smutně sobě počínati, jakoby jezdcovo zasmušení i koně nakazilo.

A opravdově kůň katův, který s králem o několik kroků napřed jel, počal velmi truchliv býti; sklopil hlavu a svěsiv uši, lehkým, zdlouhavým krokem šel odtud rozšířenější cestou.

Čtvrtý. Což divného! Parnem umdlený touží po nápoji, mně samému to rozpalující slunce počíná obtížno býti. Půda pod nohama koní musí býti co dláždění pece rozpálené.

Třetí. Slyš! co to? – Tak smutně a slavně! – V tom se blíže nich zdlouha na veliký zvon bilo, třesoucí smutný hlas snesl se nad lesy křivokladské a v parném slunci třepetající se hory opětovaly zvuky truchlivé. Brzo na to slyšeli smutný souzvuk trub a po malé chvíli vjížděli v otevřený hrad křivokladský. Jediný zbrojnoš stál na rozlehlém dvoře; pohřební zpěv vycházel z hradní kaple.

„Kde jest hradní rytíř?“ rychle se tázal král zbrojnoše.

Zbrojnoš. Hned po dosažení zprávy o vaší královské milosti příchodu na Vyšehrad, ušel se

strejcem svým i s ostatními zbrojnoši, jen několik vaší milosti věrných s nemocnou Miládou zůstalo v hradě.

Král. Co znamenají zvuky zvonů?

Zbrojnoš. Pohřeb Milády.

Král se rychle ohlédl po katu, ale jen pánové jej provázející se zbořem zbrojnošů stáli za ním v dlouhém řadu. Král vstupoval po schodech vzhůru ku kapli. Na pravo byl vchod k jeho druhdy bytu, v levo do kaple hradní. Před ní byla vysoká prázdná síň, u prostřed ní stál kat se založenýma rukama, nepohnutelný co socha kamenná, upřenýma očima hledě otevřenými dveřmi v kapli hradní.

Kouř rozžatých pochodní se valil vždy vyšším a vyšším klenutím po kapli, a kouřem tím světla pochodní co požáry pozdního večera, a plamínky svící co hasnoucí hvězdy šerými mrákotami vyhlížely; černě oblečené postavy se jako duchové míhaly dýmem tímto. U prostřed, právě proti malému oltáři zvěstování Panny Marie, stála rakev otevřená, v ní bíle oblečená ležela Miláda; na hlavě měla věnec z bílých růží, které však uvadlé a opadalé již jen jednotlivé po obličejí nad sebe bělejší roztrušovaly listy, po levé straně její ležel jí na srdci katův meč. Podle rakve stálo víko, na kterém dle poslední vůle její bílým, velikým písmem: „O králi! – dobrou noc!“ bylo napsáno. Na hlavním oltáři za hustým dýmem hořelo kolem obrazu, řezbářským dílem zhotoveného, který svatou Trojici představoval, veliké množství světél až nahoru k soše vzkříšeného Pána Krista, kterážto socha hustým, černětkaným závojem byla přikrytá a zahalená. Nade všecko však jasnější byl obraz svatého Václava pestrými barvami vypálený ve skle okna, o které se parné slunce opíralo; pod ním byl nápis: „Přemyslovec“.

Na obraz tento šedým kouřem hledělo upřeně oko katovo, sotva však král vstoupiv do kaple, chtěl se k rakvi blížit, přikvapil kat dlouhými a rychlými kroky až k samé rakvi a užřev meč po straně mrtvé Milády a jej uchopiv, tiskl ho k srdci.

Pohled jeho byl nadobyčejně strašlivý; zraky jeho nejvyšší smutek, ostatní tvář zoufanlivé usmání jevily; vlasy vzhůru mu vystávaly a ponejprv bylo viděti jeho vysoké velebné čelo, po němžto veliké krůpěje potu se lily; čelní žíla byla velmi naběhlá a ruce na meči nevolně sice, ale tak silně a pevně sevřené, žeby žádnému nebylo lze rozevřítí je. – On chtěl mluvit, přeskřípené však zuby mu v tom bránily; jen opět dobytý na kvapně se zdvihající prsa přitiskuje meč, z hluboka prsou šeptal, takže slova jeho zněla co daleká bouře: „Meči! obraze můj!“ a vztýčiv se i s náramnou rychlostí vyskočiv z kaple, chopil koně svého a ujížděl z hradu.

Král zvolna sejmul bohatou, peřím ozdobenou čapku a zahaliv se v podaný sobě černý plášť zůstal nepohnutý státi; co zatím ostatní jej provázející staročeskou pohřební píseň zpívati počali, kterýžto samými muzskými hlasy pronešený truchlozpěv temné zvuky trub provázely.

Daleko zpěv tento ještě slyšel kat za sebou; brzo temněji, brzo hlasněji zněli zpívající hlasové, a dutě se v to mísilo povolné na zvon bití a trub hlas truchlivý. Ba hlasitě, ba temně kat sám k sobě, rukou silně přitom pohybuje, mluvil slova beze všeho smyslu a spojení, často až dětinsky sobě počínaje.

Tak spěchal letem ku Praze. Dlouhým skokem cválal černý jeho kůň s nově nabytou bujností; červený plášť v parném paprslku poledního slunce co požár ohnivý dmul se daleko za ním, a černé prosté vlasy jeho sičely ve větru horkém, který tamto za vzdálenými horami jednotlivé přenášeje obláčky, zachvíval zde stíny dubů po obou stranách silnice. Byl to hrůznošměšný výjev, ježto se nejlépe k obyčejnému usmání katovu přirovnati dal, jehožto nynější zbouření podivnou, však pro povahu jeho, běda jemu, jen krátkou, připravovalo změnu.

6.

Což na věky se zamknou
Brány tvé, o ctnosti velebná!
Člověku, vykročil-li kdy z nich?
Zdaž nemožno mu na cestu vyniknouti,
Z které již se byl vyšinul?

Angelína od Turinského.

Tu, tu, něco časem pokryto,
Co se k světlu vyjevení blíží.

Tamtéž.

V síni královské na Vyšehradě doutnalo ve vysokém, mramorovém krbu narovnané dříví a osvěcovalo temně rozlehlou, čtverhrannou síň. Naproti dveřím pod bohatými koberci stál na dvou stupních vyvýšený trůn králů českých, od něho v pravo i v levo sedadla pro stav panský. Po levé ode dveří straně byl krb, po pravé pak čtyři okna, z nichž bylo na krajinu, za Vltavou ležící, viděti, teď v temné noci roucho zahalenou. V každém uhlu síně stála vždy socha jednoho z Přemyslovců, celá v brnění rytířské zahalena; dlouhé dvě péra, jedno vždy bílé, a jedno červené, plápolala s přílbice jednékaždé, a bledí obličejové postav královských z otevřených vyhlídali hledí.

Po pravé straně trůnu, v levém koutě, stála socha Přemysla Ottokara, v pravém socha vojevody Vladislava, který Ottona, jehožto socha po levé straně trůnu stála, roku 1111 na Křivoklad dal zajmutého zavezti, a teprva roku 1115, podarovav ho velkým dílem Moravy, na svobodu propustil. V posledním uhlu pokoje stála postava Václava třetího, kterýž roku 1306 v

Holomouci oukladně zavražděný, byl posledním králem a vládcem nad českou zemí z kmene Přemyslova.

Ostatní síň byla bohatě a královsky ozdobená; zlaté štíty a znakové k českému království přináležejících zemí byli rozvěšeni po zdích kolem znaku českého, v kterém stříbrný lev český v poli krvavém zrovna nade trůnem se skvěl; ostatně mezi těmito znaky viseli dlouzí staří mečové, a nad sochou v každém uhlu plápolali v měnivém světle doutnajícího ohně praporcové čeští.

Kat, na jehožto poručení – které služebníci za vůli královu považovali – síň byla otevřena, seděl při nohou sochy Václava třetího, hlavu maje podepřenu o sloup, na jakýchž sochy stály vyvýšeny: co zatím dva zbrojnoši na stráži před královskou síní následující vedli hovor:

První. Co králi napadlo asi, dáti tuto síň tak pozdě na noc otevřítí, a ještě k tomu dříve, nežli se z Křivokladu navrátil? A já pochybuji velice, že by se v takové bouři navrátil.

Druhý. Což víš, že král dal otevřítí? Jáť bych myslil, že to učinil kat o své vůli a ujmě.

První. Pochybuji. Neb kat by sotva byl poslal o své vůli pro kněze, a ještě pro takového.

Druhý. Což pak je ti při tom divného? Kat navštěvoval vysoké školy, a jak se zdá, byl mu tento kněz nejen mistrem a učitelem, nýbrž i spolu přítelem; a k tomu, nepřijel-li kat dnes tak podivně změněný domů, že by se mohlo něco podobného státi?

První. To je bouře. Jakž ten vichr touto chodbou skučí, jako by někdo z daleka hlasitě plakal; a jak se prodírá všemi škulinami sem a nazpět.

Druhý. Již musí být brzo půlnoc. Ticho, kněz přichází.

Černá, vysoká, štíhlá postava blížila se sloupením dlouhé a rozlehlé síně, a vystoupivši po několika schodech, stála přede dveřmi královské síně. Byl to v černé roucho oděný kněz; černé vlasy kroužily se po vysokém velebném čele, a černá brada zdobila vážný obličej, kterýž podlouhlý, orientálský nos a černé, plamenné, dobrotu srdce jevící oči velmi krásným a přitom velebným a vážným činily. Pokorně se unížili zbrojnoši před výjevem slavný užas rozšiřujícím, a kněz vstoupil volným krokem v síň královskou. Spatřiv kata však tiše sedícího, přistoupil k vysokým oknům a hleděl v bouřlivou noc.

Husté mraky se valily z protějších hor, časem rozkřížené bledým bleskem, a vlny Vltavy šly dutě a hučely náramně; kolem byla čirá tma, jen v jednotlivých chaloupkách sem tam se míhala světýlka nízkými okénkami přes zbouřenou řeku. Po chvíli přistoupil kat k oknu, a smutným, jemným hlasem, výrazem jemu neobyčejným, jal se mluvit: „Žádná hvězda nesvítí na zamračeném nebi; jednotlivá jen světýlka sem tam se míhají a hasnou, pamatujíce svět na spaní.“

Kněz. Žádná hvězda nezhasne; jen mrak kvapí přes ni; až přejde, bude opět hvězda zářiti

jasně. Proč jsi mne dal zavolatí?

Kat se kvapně obrátil k světlu, červenavá zář polila obličej, z kterého někdejší hrůza všecka byla zmizela, a mírně i důvěrně pravil ku knězi: „Mistře, já jsem býval žákem a učedníkem tvým, tys mi byl přítelem; já jsem umínil, sám nésti tíži osudu svého, nežaluje žádnému; jedna jediná znala původy žalosti mé, ona není více, a já cítím, že nemožno mně samojedinému navrátiti se na stezku, z které jsem nevolný vykročil, a na kterou co den vždy víc a více toužím, ach nadarmo! přijíti. Ty mně porad', druhdy mistře můj! ty – –“

Kněz. Mluv! jak daleko Bůh mně propůjčil sílu, snažím se, tebe nazpět navrátiti.

Kat kvapně vstoupil před sochu Václava třetího, a ukazuje prstem na ni, s obyčejnou náruživostí, „tento jest praotcem mým!“ zvolal; studený vítr zaskučel rozlehlou síní, rozvíraje plameny ve vysokém krbu, a rudá záře červeno zbarvila bledý obličej sochy posledního Přemyslovce. „Ha!“ vzkřikl kat jednou rukou zakrýváje obličej svůj, druhou bolestně, co v křečích, svíraje jílec meče svého. Venku z daleka hučel hrom.

Kněz. Tento jest praotcem tvým?

Kat. Ano, tento! Tento, jenž v první mladosti své co král uherský, ožralství i životu nepořádnému oddaný, z padlé dívky splodil otce mého; (divěji) a tak se stal původem syna (s ousměchem) v hříchu,

Kněz. A opustil –

Kat. O ne, on zanechal potomkům svým jmění veliké, ale on též mně zanechal vědomí, že – oh! – Již co malé pachole bloudíval jsem samotný a zoufanlivý, všemu stvoření se vyhýbaje, po krajinách pustých, proklínaje pád báby své, a – Otec, který v živobyті celém nespokojené na statku matkou mu odevzdaném trávil dny, potvrdil na lůžku smrtelném doptávajícímu se synu zprávu tuto. Matka pro smutek můj a zoufanlivé moje chování již dávno se utrápila; osamělému strašné se duchem křížily myšlénky, jen že jakási temná touha mě vábila v zemi českou, abych pohleděl na kolébku otců svých.

Kněz. Duch strážný tě vábil –

Kat. O tenkrát! Bylo krásné podletí, odpoledne, ani nejmenším větrem nepohnutý stápěl květoucí bez po břehu Vltavy v stříbrné vlny dlouhé větve, když jsem se blížil. – Ve mně bylo tišeji, slavný, vážný pokoj se rozkládal v prsou mých. – O ten obraz tkví věčně v duchu mém! – Nízke chaloupky a bílé věže vyhlídaly kolem šírou krajinou z květoucího stromoví, vzádu rozlehlá Praha, za Prahou modraly se pahrbky, nad Vltavou stál nový hrad královský, málo který lehký obláček plynul nad věžmi jeho – a přede mnou, na hrdé skále nad řekou, strměl v parném slunci v modrojasný blankyt bezestinný, slávou korunovaný Vyšehrad, na kterém již otcové moji nevládli více. – Já stál jako zkamenělý, vřelé slzy lily se po tváři mojí.

Kněz. A u večer jsme tě našli ležeti bez sebe proti Vyšehradu, ruce hluboko zaryté v parném písku na břehu Vltavy; pod čelem tvým byl písek promoklý.

Kat (mírněji). Vy jste mne přijali na vysoké školy; ty jsi byl mistrem mým, ty jsi mne učil mysliti, a bylli jsem dříve nespokojený, tedy teď nespokojenost má nejvyššího stupně dosáhla; rozum můj zbloudil z pravé stezky, jak již dříve pro povahu mou lze bylo se nadíti; já, spustiv se náboženství, nevěřil jsem v Boha, v nesmrtelnost, svět se mi protivil, živ býti jsem nemohl a umřítí jsem nechtěl!

Kněz. Strašný obraz našeho století, já bych –

Kat. Já jsem miloval každé zvíře, každé květině bál jsem se ublížiti, věda, že jednou sejítí musí, a maje za to, že pobytí její zde to jediné jest, čím se může honositi. Já jsem miloval každého člověka pro lítost nad jeho neštěstím, také jsem však i každým člověkem opovrhal pro bídnost jeho, a proto jsem opovrhl i sám sebou. Ničeho jsem sobě posléze nevážil, a oddaje se životu nepořádnému, přál jsem zapuditi myšlének svých; chtěje udusiti jemnocitnost, kteroužto jsem i dílem za příčinu svého neštěstí a nespokojenosti své považoval, cvičil jsem se v ukrotenstvích; a kdy ostatní lid se domníval, že z rozkoší jsem se oddal životu nepořádnému i ukrotnosti, byl to jen strašlivý posměch, jaký jsem si ztropil z člověčenství, a jakým jsem i sebe sám na nejvyšš tryznil. (Divoce) Já jsem se stal katem Václavovým, a kde otcové moji žezlem i mečem vládli, vládl jsem já jejich mečem toliko. – Obyčejná hrůznost a úsměch vracely se v obličej jeho, až po chvíli mírněji počal:

„I poznal jsem dívku; ona zvěděla osud můj, ona mne chtěla mně samému navrátiti zpět; ona budila udusenou touhu po cíli slavném, jaký jsem v letech mladosti chtěl dosáhnouti – ona – není více!“

Kněz. Nešťastníku!

Kat. Jene! já jsem chtěl se vrátiti k stezce opuštěné, chtěl jsem očistiti zneuctěný meč, jediný pozůstatek otců svých, věrný obraz můj; i toužil jsem po vysosti, po slávě otců svých – (strašným výrazem:) Nadarmo!

Kněz. Těžko jest se navrátiti na dráhu, z které jsi se vyšinul; dosáhnouti slávu otců svých – již nemožno!

„Ha!“ vzkřikl vzteklým smíchem kat a jedním skokem seděl na stolci králů českých, jednou rukou tiskl svůj meč, druhou se pevně držel trůnu, jak by ho někdo z něho chtěl svrhnouti. „Jene! Huse! cože díš?“ tázal se polou bez sebe.

„Nemožno!“ opakoval tento.

Oběma rukama chopil se kat černých vlasů, hluboký smutek, divoký smích a zoufanlivý úmysl hráli obličejem jeho. „Ó králi! dobrou noc!“ zastonal zhluboka, vztýčil se co ve velikých

bolestech vzhůru, než kolena mu sklesla, on padl k nohous trůnu na kamenné stupně; a v rozevřené dlaně skrýval obličej svůj. Silný víchř zaskučel síní, všechny štíty zařinčely po zdích, a hledí na přílbici sochy Václava třetího skleslo samo sebou, přikrývají obličej královský; oheň se opět rozňal, a světlo jeho co krvavá zář obklíčilo kněze Jana Husa, který nad padlým v modlení rozprostřev ruce, obličejem k bouřlivému nebi obrácený mluvil: „Nešťastný! marnéť namáhání tvé; boj srdce dobrého s hlavou zlou nepomine nikdy, nevolný klesneš nazpět vezdy v náruživost starou, a jen chladný hrob vrátí pokoj svedenému, však velkému srdci tvému; bohdej, že brzo!“ – Venku ráz a ráz burácel hrom, blesk za bleskem osvěcoval krajinu protější, a divoký třeskot trouby ohlašoval příchod králův.

Po chvíli vstoupil Václav v síň královskou, a vida kata na zemi ležícího, silným hlasem poroučel: „Než slunce vyjde, sejdou zajatí naši mečem katovým!“ Kat rychle sepial se vzhůru, jako vyděšený patřil kolem sebe; pak chopiv se meče svého, spěchal ze síně. – Bouře umklá, oblaky černé se rozpustily v dešť, a husté krupěje bičovaly rozčeřené vlny. –

Po bouřlivé noci krásné vzešlo jitř; na oblohu jasnomodrou vystupovalo zdlouha, vážně a velebně jasné slunce za pahorky vršovickými. Na východním náhradí byl ve velké kole sbor zbrojnošů; u prostřed nich vysoké, červeně přistřené lešení. Na tomto stál kat, levá jeho ruka jako stuhlá ukazovala na mrtvoly bratra Milády a strejce jejího, pravá byla opřená o krvavý meč. S hrůzným úsměchem, jako přimrzlým v bledém obličejí, a očima daleko rozevřenými hleděl kat co oslepený ve tvář vycházejícího slunce. Malý zvonek rozesílal z vížky vyšehradské stříbrný zvuk prvním jitřem; snad slavil východ slunce na modročisté nebe, snad želel smřt stínaných? – čili ouplný západ hvězdy katovy? –

Král Václav s naplněnou číší v ruce hleděl v krvavý dvůř s vysokých oken bytu svého.

T = Obrazy ze života mého 2. Marinka

Obrazy ze života mého.

II. Marinka.

Vale láska ošemetná!

Adieu! – Lebe wohl!

Stará píseň; má známou notu.

–

Ouvertura.

„Vzešel máj! Hlubokých mužů želů!

Tvou proč bledost ještě kryje tvář?

V přírodu jdi, – zlatá slunce zář

Růže lícím, poklid vrátí čelu!“

Vyjdu v slunce. Nad luhy zkvětými

Na západu jeho zář se skvěla;

I tvář má se v jeho lesku rděla,

Zdobená co růžemi novými.

Sklesna v prach za sluncem roztru ruce;

Borů šum, slavíka klokotání

K němu nesou mojí touhy lkání;

Konec zdál se blízký mojí muce.

Zašlo slunce. Tma splynula šedá,

A má tvář jak jindy byla bledá.

–

Dějství první

Máji! o máji! – krásný máji!! – V objemutí tvém plesá znovu živoucí země! Však běda, že žádný cit tak čistý není, aby nebyl smíšený s citem sobě odporným! – Jako v potěšení pocestného, vidoucího ponejprvé rozkošnou při cestě své krajinu, se mísí žalost brzkého s ní rozloučení; jako v sladkost prvního políbení i hned hořkost posledního vplyne: tak i při vši

radosti a plesu země z příchodu tvého, krásný máji! tvář její jeví smutek a bol brzkého s tebou se rozestání, a srdce mé jí co ozvěna z hluboka odpovídá! – –

Jaké to hemžení lidstva rozličného! Strakatý ženský šat míhá se temným oblekem muzským. – V pravo v levo pozdravování a poklony. – Kanálská zahrado! tvá sláva z novu se zdvihá obživlými stromy; krásotinky prazské z novu k obvyklým se do tebe hrnou schůzkám! Tuto hrdě si vykračuje dáma v opěřeném klobouku po boku štíhlého jonáka, zakrucujícího si mladá, krátká vousiska a řinkajícího dlouhýma ostruhama, které u večer po návratu odsud mnohá ženština proklínati bude, svlíkající se z jediného svého svátečního šatu; dále ještě hrději se prochází nějaká paní děvečka ve velikém čepci po straně vojákově; zde zas hustým tlumem se tlačí, malinkou hlavu vstrčenou majíc v ještě větším děveččina čepce klobouku, městská dcerka s řeznickým tovaryšem, ohlížejíc se za davem studentů, který se za dlouhou řadou nastrojených dívek valí. Právě podle vůle své v největší tlačnici dostíhnou studenti řadu dívek, a jedenkaždý z nich považuje se za šťastného, jestli aspoň o šat neb o ruku své milenky lehkým dotknutím mohl zavaditi. –

Jaké to hemžení lidstva rozličného? – A nad celým tímto zborem láska rozprostírá perut' svou, jako hudba, po celý den u prostřed rozlehlého místa před kafírnou hrající, poslední názvuk nad obsazenými stoly; jako jasný večer růžové červánky nad zelenými zahrady stíny po přešlém, parném dni.

Ruka mne bolí od smekání klobouku; poodejdu stranou ze sklepení stromoví toho pod modré klenutí večerního nebe. – Jsem sám.

Nad polouschlou travou širokých mezí zní melancholické bzučení večerních much; slunce zachází za temnosesinalý Petřín. Šumot zahradou se procházejících jen co dalekých hučení vod se nese večerním tichem. Bezoví a květoucí jasmín, jakoby umírající sladce zavání, z jehožto stínu brzo slaběji ba hlasněji se ozívají písně slavíka opěvajícího lásky žel. Kráčím při záhonech vedrem denním zpražených květin cizokrajných, které, ze svého podnebí v cizí kraje přenešeny, přátelsky korunku svou tulí v lůno neznámé jim matky, v chladný hrob na cizí zemi; neb půda jim nepřiměřená neživí smutný květ. Vzdálené, prodloužené zvuky rohů lesních, zaznívajících z procházek Wimmerovských, kolébají se nad nimi, a večerní zvonění ze sto věží rozlehlé Prahy bije smutně v ucho mé.

Jaká to směšná postava! – Dlouhý vyzáblý muž, v červený veliký kabát starého kroje a v takovětěž, až po kolena sahající spodky oblečen, sedí na mezi osamělé pěšiny. Obuv jeho, krátké široké boty, byly nataženy na vysoké, spravované na mnohých sice místech, při tom však čisté bílé punčochy; – dlouhé pletené vlasy byly přes rameno na prsa přehozeny. Veliké cípy bílého šátku visely na modrou, stříbrem vyšívanou, teď však již velmi sešlou vestu. Před

ním na zemi ležel třírohý klobouk, po pravé straně slaměná mošna a na ní housle. – On žebrol.

Proč ale sem zasedl? – Tudy málo kdo šel; touto osamělou pěšinou – kdo sem zabloudivl? Tam mezi stromovím tolik lidstva, a on zde? – Snad se domýšlel, že v procházejícím se davu každý, spatřiv žebrajícího, sám k sobě praví: „Mne neprosí; jest nás zde mnoho; nedám-li já mu, dá mu jiný!“ a tak jeden s druhým bez udělení dost malé almužny že přejde; kdežto naproti tomu zde, kam jen časem jeden po druhém přicházel, on jednoho každého zvlášť mohl prositi, v kterémžto pádu z většího dílu každý, třeba ne z dobrosrdečnosti, třeba jen, že studem jakýmsi neb některým jiným citem puzen, něco mu poskytnete? – Snad se styděl veřejně žebrati? – Či snad věděl, že na osamělou tuto stezku citlivější z procházejících se nastoupí; a takový že, má-li sám co, zajisté dá, a rád dá? –

Celá postava jeho, vyzáblý, dlouhý obličej, pravili to první; – vysoké, hrdé čelo to druhé; – než modré veliké oči jevily, to poslední že jest příčinou oddálenosti jeho ode davu cituprázdných měšťáků v tuto tichosti a citlivosti říši.

Pozoruje ho, zůstal jsem za nějakou chvíli opodál státi. Kdykoliv někdo se blížil, upřel podivný žebrol tento bystré oko své v oko mimojdoucího; buďto vzal housle do rukou, buď ne; a nikdy se nezmejlil. Hrál-li na housle, vždy něco dostal, nehrál-li, nedostal ničeho. Zpozorovav to, byl jsem na rozpacích, mámlí kolem něho jíti neb ne, nemaje ničeho, co bych mu, jakkoliv rád bych to byl učinil, mohl dáti; a viděti člověka, který, poníživ se, žebrol, neobdarovaného, bylo mi od jak živa velmi odporné, aniž se mohu dosti vyjádřiti – podivné.

Uspurniv, jak daleko jsem mohl oko své, kráčím v před, strachuje se, zdali po houslích sáhne. – Proti obyčeji svému neopřel na obličej můj oko své; ani na mne nepohledna, hledal pilně cosi v kapsách vesty své. Jdu okolo něho. On zvedna hlavu, volá na mne jménem mým. Zaražený obracím se k němu, a vyzáblá, kostnatá ruka jeho podává mi složený papír. Vezmu, jdu dále; on zvedne housle své, na kterýchžto dřívě vždy jen jakž tak skřípal, a několik velmi smutně pronešených, čistých, jakoby prosících zvuků neslo se lahodně večerním zápachem tiché krajiny.

Já se ohlédnu; nikdo nepřicházel, on hleděl za mnou; tedy mne se týkala prosba tvá, pomyslím, a sotva zajdu v nízké křovisko, již jsem otevřel obdržení listek. Vydržený, třesoucí se zvuk houslí jeho končil smutnou píseň, co jednoduchá, celé hudby hodna dohrávka.

List byl ženskou rukou čistě psaný; na druhé straně bylo někdy něco rejsováno, což se písící list tento jen tak daleko smazati zdařilo, že nebylo více k rozeznání, co tam rejsováno bylo. Psala v následující smysl. Někým, snad některým z mých známých neb jakým jiným způsobem dostaly se jí, hudbu nade všecko milující, některé z mých písní v rukopisu, dále po vůli její i některé jiné ze spisů mých obdržela; a tak z mých prací mne poznavši, žádala si též i osobně

mě poznati. Již dlouho neuzdravitelně na souchotiny nemocná neznala jiného prostředku, nežli že mne listem tímto od otce jejího, jak pravila, doručeným – žádala, bych ji zýtra v bytu jejím navštívil. Udaný byt byl na Františku za klášterem svaté Anežky; nízký domek v ouzké uličce, druhý od rohu. Celý list byl plod hlubokého smutku a nesmírné ve mne důvěry, že vyslyším žádosti v něm vyřknuté; musila mě dobře, velmi dobře znáti. – Zasmutnělý zůstana státi, hledím v list v rukou sevřený pevným okem, bez hnutí těla, možno i bez myšlének; aneb snad probudiv se z nich, o nich jsem zapomněl. Zvuky houslí provázely mne po stezkách zapomenutí mého.

„Ei! da haben wir ja unsern Malkontenten!“ ozvaly se hlasy, a zbor známých studentů valil se ke mně.

„Bei Gott! ein Liebesbrief. Laß sehen!“ zvolá jeden chápaje se listu.

„Nech státi!“ zkríknu a chopiv ho za prsa i mrštiv daleko všetečným, spěchám domů. Mně byl list tento svatý. – Vítězné zvuky hudby a smích pozůstalých nesou se za mnou. Přijdu domů a samoten sedím hlavou o stůl opřený v hlubokých myšlenkách.

(Opona noci spadne.)

Intermezzo.

Temná noci! jasná noci!

Obé k želu mne budíte.

Temná noc mne v hloubi tiskne,

Jasná noc mě zhůru vábí;

Temné hlubiny se hrozím,

Ach! a k světlu nelze jíti.

Vy hvězdy jasné, vy hvězdy ve výši!

K vám já toužím tam světla ve říši,

Ach a jen země je má!

Člověkem jsem; než člověk pohyne;

Ve své mě lůno zas země přivine,

Zajme, promění a v postavě jiné

Matka má, země, zas mě vydá!

Vy hvězdy jasné, vy hvězdy ve výši!

K vám budu toužiti světla ve říši,

Ach a jen země bude má!

Květinouli mne životu navrátí,

List můj i květ můj se k světlu obrátí;

*Však ach, jen země zas tma mne uchvátí,
Světla ve stány jíti nedá!
Vy hvězdy jasné! – Vy hvězdy ve výši! –*

Dějství druhé.

Noc přešla, a uplakané jitro vzešlo nad probuzenou Prahou. Já jsem ještě za tmy vstával, chystaje se k návštěvě, o jaké se mi, na rukou u stolku spícím, po celou noc snilo. Srovnal jsem si vlasy, přičesal licousy kolem obličeje a načernil jsem vousiska nad i pod pyskama. Bylo osm hodin na staroměstské rádnici dne 10^{ho} srpna 1833, kdy jsem, přecházeje staroměstské náměstí, k Františku se blížil.

Za čtvrt hodiny byl jsem na Františku; deštivé oblaky přešly, a jasné slunce, slibující parný den, hrálo po vlnách Vltaviných. Kolem někdejšího kláštera svaté Anežky přišel jsem brzy na místo naznačené.

Byl to malý, nízký domek v ouzké, zábradlím přepažené uličce, v kterou po malém kopečku vyšlapaná cestička vedla. Hluboká, široká strouha táhla se uličkou před tím domkem, a jednotlivé prkno sloužilo, jako zdvihací most v pevný hrad, za přechod v nízká dvířka jeho. Přes příč uličky od toho domku k jinému, jemu podobnému na protější straně, byl provaz natažen, a parné slunce hrálo po rozvěšeném na něm prádle, které však již velmi sešlé bylo.

Několik uličníků spouštělo jednoho z druhů svých, na provaze jako závaží se houpajícího, v hlubokou strouhu pro mič, který jim opodál hrajícím do ní byl zapadl. V tom z domku toho vystoupila polonahá ženština, jedinou sukni přes rozhrnutou košili a na hlavě plachetku proti slunci zavázanou majíc; i spatřivši, jak hlučný zbor naději její v hlubokou strouhu vpouští, hnala se po ouzké lávce, nerázným hrozcím koštětem dobyvatelům pokladu svého, kteří blízké, ne sice hromo- ale předce bití uhlídavše, na outěk se dali, nešťastné závaží v strouhu pustivše, které i hned až po krk v strouze se pohroužilo.

Rozlíčená matka naději svou, pro lepší zdar pohnojenou, jako psíka na provaze vysmejkla, a za hromosvod elekteryčnosti své jej považujíc, co Jupiter druhý blesky svými do něho mlátila, až kolem stříkající z něho bláto vyvěšené prádlo jí nečistě vybělilo. Posléze se nebohému hromosvodu přece zdařilo utrhnouti se, který i hned dosáhnuté svobody ne zle užívaje do řeky pospíchal. – Utichlé jsem se doptával po příbytku dívčiny mně píšící, a maně jsem našel v ní matku její, která právě poblátěného bratříčka mého přes noc utvořeného ideálu vybělila, nemohla pochopiti, pročby takovýto pán, kterého pro neobyčejný oděv za cizince držela, se po té, jak se s důmyslným usmáním vyjádřila, nedochcípě děvce doptával. Nehrubě s takovou

odpovědí spokojený kráčel jsem po houpajícím se prknu v nízký domek, a brzo se na lehké klepání moje u malých dveří jemné „Vstupte“ ozvalo.

Stál jsem v malém pokojíku. Na měkém sedadle, hlavou v ruku opřenou, seděla ona. Ano, to byla ona! – to byla Marinka! – Kdo viděl Göthovu Mignonu od Schadowa malovanou? – Tak byla Marinka, rovně tak! – a jména Marinka i Mignon hrála na neurčitých pyskách mojích, kterým bych ji z jmen těchto měl pojmenovati. Já neviděl nic kolem sebe, než ji; – tak byla se mi zjevila ve snách mých, tak žila v duchu mém; tak jsem uvykl ji milovati v obraze Mignony.

Černé, prosté vlasy padaly v těžkých kadeřích kolem bledého, vyzáblého obličejce, který znak veliké krásy nesl, na bílý čistý šat, jenž nahoře až ke krku zapiat, dole až k malé lehounké nožce dosahoval, vysokou, štíhlou jevě postavu. Černý opasek svíral outlé tělo, a černá sponka přepínala krásné, vysoké bílé čelo. Nic ale nedosáhlo krásy plamenných černých, hluboko pod čelem ležících očí; ten výraz smutku a touhy žádné péro nenaznačí.

Zaražený zůstanu u dveří státi; – ona lehko pozdvihla hlavu a smutným mě pozdravujíc usmáním, pravila: „Já vás již znám. Neviděla jsem vás sice nikdy, ale oko vaše v této chvíli všecko mi praví, cokoliv kdy ruka vaše psala.“ Dost možná, že tomu tak bylo; neb já v této chvíli nevěděl jsem, co oko mé činí, – já jsem neviděl ničeho, a obyčejná smělost zcela mne opustila. Po chvíli k sobě přišedšímu pokynula mi k sezení, a já vezma nízkou stoličku posadím se; – o, já bych byl před ní klekl!

Teď teprva ohlídnu se po sednici. Smutně to zde vyhlíželo, a dlouho jsem nemohl bídne vůkolí s postavou, pohledem a oblekem jejím srovnati. Roztlučené okno bylo papírem zalepeno, a nad rozlámaným stolkem rozestřel malý pavouček jemné sítě své po zčernalé mokré stěně. V koutě stála třinohá židlička mimo stoličky bez lenochu, u polozbořených kamen jediné prázdné sedadlo. Vzadu stálo zpukřelé, bídne lůžko rozestláno, a několik hlíněných bílých talířů, zeleně a temně přibarvených, na malé poličce nade dveřmi bylo ostatní nářadí, naproti kterému velké, nákladné fortepiáno, blíž okna postavené, mě u velikou pochybnost postavilo, zdaž dívku tuto za chudou považovati, čili dle obleku jejího posuzovati mám.

Mluvili jsme málo, ale pevně jeden na druhého hleděl; onen hudebník, – proč se zpouzí péro mé to psáti? – onen – žebrák v kanálské zahradě byl jí otcem, otcem dobrotivým. – Někdy bohatý, sklesl bezvinně v tak velkou chudobu; – a jsa vdovcem i domnívaje se, že by žádný jeho nemocné Marince tak věrně neposloužil, oženil se po druhé; než macecha její, s kterou jsem při vchodu mluvil, jen samých nátisků jí činila a nešťastná Marinka neměla pro potěchu svou nic, než z někdejšího bohatství pozůstalé fortepiáno, a jak mně pravila, spisy mé. Po chvíli jsem seděl při ní na malé stoličce, a ona mi rozhrnovala lehkým prstem vlasy z čela. My jsme se znali dávno, my jsme rozuměli jeden druhému i beze slova promluvení. Ona mi vyřkla svou

dávnou touhu mě seznati, leč jen vědomí, že zýtra již dalekou cestu chci nastoupiti, a blížící se do honu konec života jejího donutil ji, ač mě a povahu mou dobře znala, ku kroku smělšímu. Ona věděla, určitě věděla čas, v kterém nevyhnutelně pojíti musí; čas ten nebyl daleko, a předce mi vyjevila, jak náramně miluje život tento, jak trudno jí, v tak mladém věku tak krásnou opustiti zem.

Já nebyl v stavu ani slzy umořiti, a proto tím hůře svírala bolest prsa má. Stranou skloniv hlavu na sepiaté ruce, zůstal jsem velmi smutný ležeti; – ona vstavši blížila se zdlouhavým mdlým krokem k fortepiánu, jehožto libý zvuk až posud nevychází z mysli mé. – Hrála! – o jak smutně! jak smutně! – Hra její zdála se mi býti úvodem k některé písni; zvedna hlavu ohlídnu se po ní. Obraz nezapomenutý. Až posud vidím bílý její šat, černou sepiatý páskou; až posud mi v očích tkví outlá nožka její, řídicí silnější neb jemnější zvuk stroje; až posud a vždy zřím bledý, smutný, krásný obličej tento, tyto černé kadeře, padající kolem velebného čela, přepiatého černou sponkou, a o tom smutném výrazu černého oka i v hrobě někdy sníti se mi bude. Outlé prsty sotva se dotýkaly jí spřízněného stroje, a struny, jakby jí rozuměly, mluvily tak smutně – tak smutně – co oko její. Ona zpívala. – Mou píseň. Tato postava, líbozvuk fortepiána, krásný hlas, a píseň, kterou jsem, sám nejhloběji cítě, psal – kdo to pochopí, zná bouři citů mých, jaká tenkrát hrozila rozbíti prsa má.

Sladké, líbezné zvuky provázely následující zpěv:

Tam na hoře holoubátko

Smutně sobě štěhotá:

„Komu, komu to poupátko,

Komu smutné zakvětá?“

Odpovídá keř růžový,

Líbá vůně jehoť hlas:

„Komu vzejde květ májový,

(Velmi smutně) *Nežli z hrobu, z hrobu zas?“*

Hlas jí nestačil pro bolest srdce; neplakala však. Po malé přestávce zpěvu, vyplněné truchlými zvuky fortepiána, zpívala takto:

„Sotva slunce že zapadne

Modravé tam za hory,

*Těž i kvítek můj uvadne
Bledé luně na zdory.“*

*Zaplakalo holoubátko,
Zavrkalo večerem;
Klonilo hlavu poupátko,
Sklonilo ji za šerem.*

*A kdy pozdě pominula
Jasna slunce krásná moc,
Těž i poupě obvinula
Pustohustá, čirá noc.*

Žalostivě končilo fortepiáno, temněji a temněji, až posléz jakoby usnul smutný jeho hlas. Já jsem se probudil z hloubí zapomenutí svého; polomrtvý spěchám odtud, mně nelzelo zde vydržeti. „Hynku!“ zvolá její jemný hlas; obrátím se k ní, ona rozepiala ruce za mnou, v krásných očích ani slzy nebylo; sklesnu zpět k nohoun jejím, vřelé čelo kryje v jejím klínu, cítil jsem rámě její kolem šíje mé.

„Tys jediný, co se mnou cítí!“ zašeptla. „Ty jediná, co mi rozumí!“ chtěl jsem odpovědít, ale nelzelo mi slova vyřici; násilím se vztýčiv, spěchám odtud. „Přijď opět! přijď ještě dnes! přijď jistě!“ volala za mnou.

Za strouhou poroučela se mi rozdrchaná matka její, zapírajíc postříkané prádlo; bratříček s ostatními hráli na špačka.

Přešel den a večer nastával, večer před odchodem mým na pouť v hory krkonošské. Po druhé dnes přicházel jsem po řece na František a za svatou Anežku. Bylo opět po bouři, jednotlivé těžké krápěje tvořily maličká kolečka po hladké Vltavě, a bouřlivé mraky zapadali zlatě broubeni zacházejícím sluncem, za protější kopce. Baby vynášely ve velikých nůších hlíněné nádoby z právě příploulé lodě od řeky nahoru; a chlapci, nedbajíce na vysoké bláto, hráli obvyklým způsobem až po lokte a kolena vyhrnutí v mič, s velikým křikem a hřmotem se smějíce, kdykoliv některý z nich na kluzké půdě v blátě se povalil.

Několik bab, které ve dne žebrajíce u večer, nežli do svých děr k spaní zalezou, dobrodince své přetřepávají, vynášelo z ouzské uličky dlouhé lavice, sesedajíce se na prostranném místě k večerní rozprávce; dobře jsem rozeznal mezi nimi matku Marinky, rozcuchanou a umazanou; na nerozčesanou hlavu měla nasazenou černou kukli s potřhanými krajky, na špinavé, bosé

nohy měla natažené krátké muzské boty, a cíp od šátku na krku visel přes levé rameno, nepřikrýváje ani černý krk ani na zádech velikou v košili díru. Právě počínala jedna z bab s velikou živostí sen svůj vypravovati. Byla to vysoká postava, stářím trochu nakřivená a shrbená; jednou rukou o malou berličku podepřená stála na malém kopečku něco výše nade druhými; ostatně byla bosa, rozhalená, jedinou, roztrhanou, velikými květy potisknutou sukni přioděná, – z hlavy, velikým šátkem jako turbanem obvinuté, padaly šedivé vlasy kolem vyzáblé, vráskovité, vousaté tváře. Tak stála v záři zapadajícího slunce. – Právě když jsem okolo přicházel, vztýčila se rovně zhůru a třesoucím se, ale silným hlasem slyšel jsem ji následující slova pronesti: „Zajisté! zajisté pravím vám, že jí neuhlídáte více!“ co zatím matka Marinky, k výkladu přihotovené přehýbajíc karty, dutým, osudným hlasem volala: „To samé, to samé se i mně zdálo!“ „To je jedenáctka a čtyřycet plná, paní Ančičko! ať nerodím, jestli že ne!“ volala jiná babice na konci lavice; „já přisadím groš!“ – „Já také!“ – „Já také!“ zvolal zbor bab. Z uličky zněly zvuky fortepiána a hlas Marinky zpíval:

*„Komu vzejde květ májový,
Nežli z hrobu, hrobu zas?“*

Přes kluzké prkno vešel jsem v dům a v sednici. Marinka – Mignon – Marinka, seděla jako ráno při fortepiánu zpívajíc píseň:

„Tam na hoře holoubátko.“

Právě končila; – já jsem sedl beze slova promluvení u Marinky, položiv hlavu v její klín; lehkým pohlazením přejela bílá ruka její tvář mou, a pak opět budila hlas odpovídajících jí strun, přecházejíc v píseň jinou.

Já jsem byl velmi smutný; ona zpozorovavši to, přestala v hrání tázajíc se mne, co mi schází?

„Zýtra odcházím na dalekou pout', abych prošel temné doliny nebenosných hor; kdo ví, kdy se vrátím, a ty se tážeš?“ – odpovídám jí.

„Ty jdeš na dalekou pout'!“ praví ona; „na dalekou pout' – a já – –. Co tě tam vábí?“

„Dané slovo mě váže jíti k příteli nemocnému, který mne tam u paty hor očekává.“

„Kdy půjdeš?“

„Dříve než slunce vyjde.“

„Než slunce vyjde,“ opakuje ona. „O jak by mi blaze bylo,“ mluvila dále, „jíti s tebou; tam v klínu přírody, v stínu nebenosných hor, při spádu jarých vod neb ve věčné tichosti říši po straně tvé vidět planoucí zoře mladého jitra, aneb spatřiti, jak v růžových červáncích umírá mdlý den, rozesílaje růžové věnce po zsinálých čelách mrtvých velikánů“ –

Já jsem se stal vždy smutnějším. „Marinko!“ pravím, „Marinko! – slunce je hluboko pod

námi! musím jít! – Vycházející slunce mne musí vidět daleko za Prahou. Až se vrátím, snad ještě v měsíci tomto, navštívím opět tento byt –“

„A cizí,“ doložila ona, „neznámá tvář přicházejícího zarazí poutníka a podívá se, že hledá té, které již dávno není; s neurčitým úsměchem uhlídá slzu v oku outrpného příchozího, a bez citu hledí potěšit zsmutnělého s obvyklým „Dnes mně, zýtra tobě!““

„Marinko!“ zvolám a vzhlednu k ní; měsíc právě vystoupil nad protější dům a světlo jeho padalo roztlučeným oknem na postavu Marinky; bílý její šat byl co stinný oděv ducha, co sněhobílá zář, a černé vlasy její co temná mlha na vrcholku sněžných kopců.

„Marinko! kde ty budeš?“ táži se. Ona sáhla v struny a mdlým polouduseným hlasem zpívala sloku z národní písně:

„Tam za horou, za lesíčkem

Zpívají v zboru kněží;

Tři kroky za kostelíčkem“ –

Poslední řádku sloky té nelzelo jí dozpívat, jen fortepiáno proneslo nápěv písně té, ona dutým, hlubokým hlasem dokončila:

„V hrobě tvá milá leží –“

a sklesnouc v náruč mou položila tvář svou na horoucí čelo mé; ona věděla pevně, že se neuvidíme více.

„Marinko bud' s Bohem!“ pravím namáhaje se pokojně vyhlížeti.

„S Bohem!“ odpoví ona, a jaksi slavně stojí přede mnou v celé kráse své; já se shýbnu k ruce její, než ona sehne se na prsa má, a první i poslední políbení hořelo na rtech mých. Fortepiáno, jakoby samo od sebe počalo, hrálo píseň:

„Tam na hoře holoubátko.“

V pablesku měsíce seděl při něm dlouhý vyzáblý muž, v červený veliký kabát starého kroje a takovéto až po kolena sahající spodky oblečený. Obuv jeho, krátké boty, byly nataženy na vysoké, spravované na mnohých sice místech, přitom však čisté bílé punčochy; – dlouhé pletené vlasy byly přes rameno na prsa přehozené. Veliké cípy bílého šátku visely na modrou, stříbrem vyšívanou, teď však již velmi sešlou vestu. Byl to otec Marinky; jeho dlouhé vyzáblé prsty čarodějné vábily zvuky ze strun fortepiána.

Jako omámený vyběhnu po ouzské lávce, podrazím nohu lavice a rokující baby valí se v hromadu jednu; vrávoraje překotím opodál stojící hrnky hlíněnými naplněnou nůši, a ta se kácí za babou, která ji právě z lodě vynesla, sypajíc střepiny, a valí se s kopce nazpět dolů k řece; já pak pustiv peníz za náhradu určený běžím odtud.

„Proklatý flamendr! – Střeštěnc čertový!“ – a mnohem horší přezdívkou nesou se zároveň

se zborem při matkách dříve usedlých a zdřímajecích uličníků; jeden z nich hodil po mně míčem, za nímž brzo množství bláta a kamení následovalo. – Třetí den byl jsem na horách. –

Kdo 6ho září roku 1833 při slunce západu byl na novoměstském svatém poli, bude se pamatovati na mladého pocestného, který v šedivý pocestní oděv oblečený, černými vousy zarostlý a hlavou o svůj vak opřený ležel na zdi hřbitovní. To jsem byl já; – vracuje se s hor krkonoských a domnívaje se, že Marinka již zde v tichém odpočívá snu, odpočinul jsem též, rozesílaje zraky na náhrobky posledními pablesky slunce zbarvené.

Blíže zdi byl nový zvláštní hrob otevřen, v který ozdobnou černou vpouštěli rakev; množství příbuzných plakalo zemřelého.

Opodál byla šachta. Malá děcká rakev při ní ležela a několik malých dětí hrálo si po ní; jen jedno z nich mělo hlavinku na ní položenou, jakoby poslouchalo, jestli se bratříček tam uzavřený nehýbá. Po přikrytí hrobu při zdi odešel kněz děckou při šachtě rakev pokropiti; poučené přítomnou ženštinou házely dítky malé hrstě hlíny na spuštěnou rakev. –

Ted' novou rakev přinášeli hrobníci k šachtě; směšná postava, dlouhý vyzáblý muž v červený veliký kabát starého kroje a takovéto až po kolena sahající spodky oblečen, kráčel za ní, rukou sevřenou buď prach, buď slzu stíraje z opálené tváře. Pod pravým paždím mačkal třírohý klobouk, pod levým měl slaměnou mošnu a v ní housle.

Sprostou, žlutou rakev nepokropenou vpustili v šachtu, a jako by někdo šeptal v ucho mé, znělo mi hluboko v duši: „Ona tebe očekávala!“ Skočiv se zdi, spěchám nastávajícím šerem do procházek Wimmrovských, a žitnou branou v temnou Prahu. – Za několik dní slyšel jsem o starém muži, který na novoměstském hřbitově tak smutně na housle hrává; a po měsíci roznesla se pověst po Praze, že na dolejších lodkách vytáhli mlynářští utopeného. Ležel před sedmým na lavičkách. Dlouhý vyzáblý muž v červený veliký kabát starého kroje a takovéto až po kolena sahající spodky oblečený. Obuv jeho, krátké boty, byly nataženy na vysoké, spravované na mnohých sice místech, přitom však čisté bílé punčochy; – dlouhé pletené vlasy byly přes rameno na prsa přehozené. Veliké cípy bílého šátku visely na modrou, stříbrem vyšívanou, ted' však již velmi sešlou vestu. Před ním na zemi ležel třírohý klobouk, po pravé straně slaměná mošna a na ní rozmoklé housle. Žádný se k němu nehlásil, a zapomenutého bez rakve zakopali v šachtu.

Finale.

Vale láska ošemetná!

Adieu! – Lebe wohl!

Stará píseň; má známou notu.

*Dobrou noc, ó láska! zlatá číše,
Naplněná smrtonosnou slastí!
Tvoje krásná, klamuplná říše
Nebude již nikdy mojí vlastí!*

*Miloval jsem na noc vzešlé světy –
Jasně světy z jitra doplanuly.
Miloval jsem zjara krásné květy –
Bujné větry pryč je zavanuly.
A tak vše, co radosti mi neslo,
Láskou mojí v brzku zkázu kleslo!*

*Ještě jednou v mladosti mé kraje
Zpět mě vedlo mdlého slunce zlaté;
V snů mých říši, ony stíny svaté,
Kde jsem bloudil, jako dítě hraje.
Mrtvo kolem – pustota jen pouhá.
„Vše mladosti mé uvadlo kvítí?“
„„Bez slunce květ nemá zniku, žití;
Slunce zašlo a noc byla dlouhá!““*

*Pláči hořce. „Proč, o slunce jasné!
An tě sotva mdlý můj zrak uhlídá,
Již tvá záře zase mi zahasne?!“
„„Hasne! hasne!““ ohlas odpovídá;
A již tma se kolem rozprostřela.
Chtěl jsem kvítí – noc jen slzy měla.*

*Teď jsem tichý; harfa bezestrunná
Zavěšena v kobce otců přešlých;
Tichý, jak v zásvitu světů vzešlých
Nade hroby noc je stříbrolunná.
Však co chová harfa v spustlém klínu?
Kdo mi tajné její žely poví? –*

*Kdo vyřekne, a kdo ustanoví,
Co noc tichá v bledém tají stínu?*

*Větrík zdychne v harfy lůno duté,
A ta, ač již struny žádné nemá,
Zalká zvuky nezapomenuté!
Vzplanou noci zraky žalonosné,
Šírou zemi kryje slza nemá!! –
Či ne slza? – snad jen kapky rosné!*

*Česká knižnice
klasická díla v textově spolehlivém vydání
www.kniznice.cz*

Úvod = Řeč, Dudák

I.

Řeč (jakou na uvítání České Včely měl Karel Hynek), opsaná a s mnohými zkráceními (která se všechna proti vůli spisovatelově stala) vytištěná roku běžícího.

Motto 1. „*Podle jestestwo człowieka,*

Kiedy głupstwem okrywa głębokie marzenia.“

Juliusz Słowacki.

Motto 2. „*Jsou věci na světě (na zemi), od kterých nic nesní naše filosofie.*“ *Hamlet.*

(Poznamenání k M. 2. Rukopis, v kterém jsem přeložení nadepsaných slov Hamletových četl, byl tak porušen, že mi nelzelo rozeznati, zdali tam „o kterých“ neb „od kterých“ psáno bylo; mně se zdálo „od kterých“ lepší způsob míti. Mohlby se někdo tázati „proč?“ a tomu odpovídám; poněvadž se to v tom smyslu lépe obrátiti a lépe říci se dá: „Jsou mnohé věci na světě, které nic nesnědly od naší filosofie,“ nežli aby se řeklo: „Jsou mnohé věci na zemi, o kterých se nic nesnilo naší filosofii,“ a pro toho zde stůj odpověď, že jsem se určitě řídil dle rukopisu předemnou ležícího.)

Dříve však nežli počnu řeč tu vypisovati, je slušno, abych oznámil, jak jsem k držení jejímu připraven a ozbrojen byl, a pak i něco o posluchačích svých podotknul. Co se mne týče, já stál v červený kabátek oděn, maje na hlavě blýskavou žlutou čepičku s rolničkami a zvonky a dlouhým červeným perem ozdobenou, které jako plamínek z ní šlehalo, a nade mnou plápolalo; na čele měl jsem napsaných několik řádek z počátku páně Kollárovy předmluvy k poznamenáním ku Slávy dceři, však literou a písmem tak drobounkým, že opodál a hlouběji pode mnou stojící posluchačové jen černou škvrnou to býti soudili; tak tehdy ozdoben stál jsem na širokém stole, za klekádkem; všechno to bylo černě postřeno.

Může býti, že se někdo nad oblekem mým bude zdržovati; (nebude však se nad ním zdržovati tak, jakoby již nad ním byl a nad něj se byl vznesl, a nad ním na hoře se chtěl udržeti), ten zajisté pravím Vám, ten, nic o tom nevěda, v takovémto obleku vězí a sice tak hluboko, že mu jen uši vyčnívají, Na tom tehdy lešení čili povýšení já ponížený stoje, ohlížel jsem se po posluchačích, a co jsem spatřil, věrně Vám chci popsati, jak daleko síla péra mého stačí, které (per parenthesin bud'íž řečeno) nemálo hrubé jest. Shromáždění bylo četné, dílem i čestné, ctěné i čtené, neboť měl, právě jak se to při veřejných věcech v Paříži stává, každý svobodný

přístup a každý ta samá práva, jaké má populus et plebs Pařížská při tamnějších sezeních. Celé shromáždění dělilo se ve třídy a sice ve tři. Napřed seděli tři honoratiore. První měl nos dírkama dolu a na tom nose brejle, pod ním hubu v té hubě zuby a mezi zuby trubičku hliněné dýmky. (To má býti sloh národní.) Vedle prvního seděl druhý rovně takový, jen že neměl dýmku a brejle, a že byl o něco menší. Vedle druhého seděl třetí, a toho jsem ještě jak živ neviděl. Za tímto collegium (neb tres faciunt collegium) stálo hejno študentů neznamých; jen jediného znal jsem mezi nimi, a ten byl malý. Za těmito se rojilo smíšené množství drvoštěpů, vozejkářů, trakaříků, flašinetlárů, rohličkářek, nosiček, drůbežnic, zelenářek atd. Mohl bych vám je popisovati, ale Byli to z většího dílu čtenářové a čtenářky posledního ročního běhu časopisu „Jindy a nyní,“ který teď co zemřelé dítě leží v úzké truhlici, pokrytý všelikými květy a obrázky. (Tak se, bohužel, skoro každému teprv po smrti dostane, co se mu [třeba u veřejném oznámení], již za živobytí slibovalo). Však již k řeči. Švihna šnipku povětrím, začal jsem jak následuje. —

II.

Dudák.

Není neobyčejno v Čechách viděti na silnici muže, an zbor opic a opiček, časem i nedvěda na řetězu za sebou veda, od vesnice k vesnici, z městečka do městečka putuje, kde pro obveselení k vejročnímu trhu se zběhlého lidu, tito jeho čtvernozí komedianti dle píšťaly jeho skočnou provádí a provozují. Muž však, jehož Vám, milí čtenáři, hodlám předvedsti, není sice méně známý, však jistě méně obyčejný; jelikož jeho opice i nedvěd jeho cadrnatý netancují po návsi neb na nerovném dlážení nějakého městečka; nýbrž oni v hlavním a to sice v městě Pražském, buď v starém buď v novém, ano oni v kafírně tancují podle píšťaly jeho i tenkrát, kdy on přítomen není a neslychán jest zvuk dudáckého měchu. Tak též i já, přišed za jakousi příčinou do Prahy a maně vstoupiv v kafírnu P...ovu, očitým jsem se toho stal svědkem; s velikou pozoruje nelibostí, jak opice a nedvěd dle dudákova nápěvu skáčí a se pitvoří pro posměch shromážděných hostů. — Vidoucím takovéto se přetvařování jich, tanulo mi i hned na mysl, že jsem mnohou v způsobu tom, kde zvířátka mluvila, četl scénu, a i hned jsem umínil napsati podobnou do Květů; — (do Květů pravím, dobře věda, že by ji ani do Včely České ani do Musejníku, a to sice z patrných příčin, nepřijali —) a vydati ji ještě roku tohoto pro obveselení mládencům i pannám. (Mládencům — píšu, ne bez příčiny, ujistěn jsa, že mnohému ženatému nebude pro potěšení ani pro obveselení.) Zde jest.

Hlavní osoba dudák (nesmírný měch mačkaje pod levým páždím; co zatím trubice, skrze

kterou měch nadýmal, z ust vypuštěna pod nosem se mu třepetala) táhl co vojanský vůdce v čele opičícího pluku, a huňatý na jednu nohu napadající nedvěd šel v zadu, nesa v erbu něco křídlatého s ohromným žihadlem, pod nímž devisa: „Jurare in verba magistri,“ zlatou literou se skvěla. Kdykoliv někdo sboru tomu, a zvláště erbu nedvědem nešenému blíže hleděl přistoupiti (Němec říká „nahe treten“), pohrozil mu dudák důtkami, které nepochybně na svůj sbor měl nastražené. Tak tedy ten dudák dudy i důtky nosil.

U prostřed kafírny zastavili.

Dudák.

Hop hejsa! – kudy

Putuji, všudy

Známé jsou, známé jsou

Z Strakonic dudy.

Opičí sbor.

Hej dudy – dudy!

Nedvěd (solo).

Z Strakonic dudy.

Z = Doslov ke Křivokladu

Doslov ke Křivokladu.*)

O radostné cestování!

Čtvero pánů na vozíku;

Jeden dřímá, druhý zpívá,

Třetí dýmá, čtvrtý zívá!

Vozka kleje na kozlíku. Hahaha!

O radostné cestování!

Čelákovský.

O.

Prolog.

Stará pravda jest, že, kdy obyčejně veselý a rozmarný člověk se přetvařuje a smutným se staví, mnohem více k smíchu poňouká; jakož i obráceně člověk smutný a truchlivý, kdy se k veselosti nutí, jen více a více rozesmutní: tedy ani mně nebuď za vinu přičtěno, jestli obveseliti chtěje jen rozesmutním. Již na počátku povídky chtěl jsem následující omluvení položit, věda ale že předmluvy z počátku položené valného štěstí nemají, kladu předmluvu tuto na konci, maje za to, že (beze) tak beze všeho jiného přičinění se tato předmluva domluvou stane, a tudy snad již žádné jiné domluvy více potřeba nebude.

1.

Scéna.

Čtyry dlouhé stěny, nad námi pod námi a z každé strany jedna; dvě krátké, skoro co stejnostrané (čtver?)šestihraníky na obou koncích. To jest naše jeviště. „Snad rakev dokonce?“ Ne – rakev ne! – ta ne!! – Pod námi hrčí čtvero bystrých kol po silničné půdě, před námi klape osm koňských kopyt, nad námi šlehá a práská vozkův štihlý bič a za námi leží Praha; zkrátka jeviště naše jest společník, který z Melníka do Prahy a z Prahy na Melník, dvakrátě tuším za týden často tu nejsmíšenější společnost, dováží.

2.

*) Doslov tento chtěl jsem perem než obyčejně rozmarnějším a veselejším psáti, a pravě kdy, péro do ruky беру, dojde mne (s)zpráva, že jeden z mých známých ano z mých přátelů mohu (?) říci, totiž Pavel Hampe, pozemskou pouť svou dokonat; a tedy i tenkrátě stížnosti mé, že veselým slohem cokoliv píši, se mi nezdaří, bude doslov tento důvodem.

Poznamenání pro pana redaktora.

Osoby.

V předu seděl kapucín, celý do kázání, které při nastávající slavnosti v Melníku míti chtěl, zabraný, podle starého vousatého žida obličejem k stěně přední obrácený. Za těmito jsem byl já s jiným mladým židem za příčinou obchodu cestujícím, který v časopise, tuším že v Bohemii divadelní zprávu, četl; poněvadž časem něco – „den Herrn Rezensenten rezensiren –“ mumlal. My čtyři, já, starý žid, mladý žid a kapucín seděli jsme z počátku tíší, za to ale za námi dva studenti hlučně rozmlouvali. Povědomí mně přicházeli, že jsem je v kařině v celetné ulici vídával; nepochybně vlastenci, neb ustavičně vzdělanější Češtinou hlučný hovor vedli.

3.

Děj a rozmluva.

V. (šstudent první) Já Vám za to stojím pane, že v naší krajině čtvrtý pád od slovíčka já to jest mne, jen s hrubým e, a ne líbým ě vyslovují, jakož i mě jen bez n a ně tehdy mně, vyrčeno bývá.

Sv. (šstudent druhý.) Ve vaší krajině, může býti; já ale vzdy jsem měl za to, že e bez puntíku jen proto se píše aby se čtvrtý pád od třetího tím jistěji v písmě rozeznal, a co se mě dotýče, že se jako v slovu město co mně vyslovuje.

V. Co, že se říká mněsto? – U nás jen město jako mjesto vyslovují.

Sv. Tedy u ⟨v⟩Vás chybuji.

V. Nebo u Vás?

Sv. Pane dovolte! v Praze –

V. Panuje zkažená čeština, – a –

Kapucín. (hádáním jejich v předřikávání kázání svého vytrhovaný, rychle se k nim obrátil až by podle sebe sedícího žida starého byl shodil a v duchu kázání svého na ně spustil.) rozmlí bratři a sestry v Kristu spasiteli našem –! Buďte tíší a pozorujte – (Študenti umkli a kapucín šeptem, čím však dále tím hlasitěji kázání své předřikával, k čemuž žid starý v modlitbách pohřížený šedivou hlavou kýval.)

Sv. (mírněji) Dovolte, co to vezete za spisy s sebou? –

V. Poslední čísla Květů Českých vezmu s sebou na svátky, nebudeli doma co jiného dělati.

Sv. Dovolte ať se podívám –

V. (podáváje mu požádané listy). Což jste nečetl čísla tato?

Sv. Četl, ale –

ML. žid. Erlauben, meine Herren, daß ich so frei bin Ihnen zu bitten, was sind das für –

V. To jest české –

M. ž. Ah so! Ich kann böhmisch t lesen, verstehn ja. – (a vida, že študenti o časopisu počínají

rozmlouvati, stal se pozornějším.)

Sv. Předce; kdyť pak jsem věděl. Ukončený jest Křivoklad, jen doslov má nasledovati.

V. Ano, ukončený. Já ale žádného ukončení nevidím.

Já. Dovolte pánové! – Já spisovatele Křivokladu znám a mohu Vám říci, co (?)v doslovu stojí. Že povídka ta zcela ukončená není, připouštím, ačkoli celý smysl svůj a Ideu hlavní rozvedenou má; neb povídka ta jest jen výjimek z větší práce, která pozustávající ze čtyř neb pěti povídek od hradů, na kterýchžto se děj koná, svůj název beroucích, teprvá celý román pod názvem „Kat“ v sobě uzavírá.

V. Ah tak? to jest jiná. Ale i u prostřed (ba p) se nalezají místa která docela jsou neurčitá.

Já. Připouštím. Ale i u prostřed, ba proto že do časopisu psána jest, a tudy jen zkrácená povídka, ano(,) jen kostlivcem povídky býti musí, ba z jiných příčin –

M. ž. Erlauben, meine Herren – ich verstehe just t alles, was von Sie gesprochen wird, aber im Komet, Sie kennen dse herrl Ztschrift? –

Já. musilo se mnoho vynechati, a tudy neurčitá a zatemnělá místa se takovými stavají. Pro osvícení některých zatemnělých míst, chtěl spisovatel, jako pan Langer ve svém rukopisu hvězdiček nasázeti, ale proti vůli jeho místo hvězdiček jen několik puntíků se tam nalezá –

M. ž. Auch der Planet, der Hebe, die Abendzeitg, das Morgenblatt, der Deutsche Horizont –

Já. Držte hubu a nevytrhujte nás –

M. ž. (Obracuje se, šeptal.) Unpolirte Bömaken!

K. (v kázání hlasitěji a ohnivěji.) „A co pravil na to tento?“ táže se prorok.

M. ž. (brumlaje) Ungehobeltes Volk.

Já. Tato místa teprva v celém románu budou –

K. „Koukol v pšenici čisté –

Já. Vysvětlená –

K. „Bud' vybrán a –

Já. A teprva celý spis

K. „bud' uvržen v plamenou pec!“

Já. tak bude sám v sobě uzavřený. –

K. (pokračuje v kázání, blíží se ku konci.) A tak i vy –

Já. Rozmilí vlastenci!

Vozka (na kozlíku) Hou! (vůz zastavil, vozka rozhodil plachty. My stáli uprostřed Melníka, a lid, slyšící hluk ve voze stavěl se kolem.)

Kap. (povstana, končí kázání své v největším ohni se silným výrazem.) Jestli se nepolepšíte v oheň věčný uvrženi budete. Amen.

Lid. (kolem stojící) *Amen*. Dejžto nebeský Pán Bůh!

Ω. ω.

Epilog.

Těší mne velice, jestli čtenářové moji ještě něco očekávají, – já jsem hotov.

Karel Hynek.

klasická díla v textově spolehlivém vydání
Česká knižnice
www.kniznice.cz